

Timo Hytönen

Uutinen syntyy uudelleen

Uutinen ja uutisjournalismi
monimediaisessa toimintaympäristössä
– tapauksena Yleisradion alueelliset
uutiset

JYVÄSKYLÄ STUDIES IN HUMANITIES 210

Timo Hytönen

Uutinen syntyy uudelleen

Uutinen ja uutisjournalismi
monimediaisessa toimintaympäristössä
– tapauksena Yleisradion alueelliset uutiset

Esitetään Jyväskylän yliopiston humanistisen tiedekunnan suostumuksella
julkisesti tarkastettavaksi yliopiston Athenaeum-rakennuksen salissa A103
lokakuun 5. päivänä 2013 kello 12.

Academic dissertation to be publicly discussed, by permission of
the Faculty of Humanities of the University of Jyväskylä,
in building Athenaeum, hall A103, on October 5, 2013 at 12 o'clock noon.

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

JYVÄSKYLÄ 2013

Uutinen syntyy uudelleen

Uutinen ja uutisjournalismi
monimediaisessa toimintaympäristössä
- tapauksena Yleisradion alueelliset uutiset

JYVÄSKYLÄ STUDIES IN HUMANITIES 210

Timo Hytönen

Uutinen syntyy uudelleen

Uutinen ja uutisjournalismi
monimediaisessa toimintaympäristössä
– tapauksena Yleisradion alueelliset uutiset

UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

JYVÄSKYLÄ 2013

Editors

Raimo Salokangas

Department of Communication, University of Jyväskylä

Pekka Olsbo, Ville Korkiakangas

Publishing Unit, University Library of Jyväskylä

Jyväskylä Studies in Humanities

Editorial Board

Editor in Chief Heikki Hanka, Department of Art and Culture Studies, University of Jyväskylä

Petri Karonen, Department of History and Ethnology, University of Jyväskylä

Paula Kalaja, Department of Languages, University of Jyväskylä

Petri Toiviainen, Department of Music, University of Jyväskylä

Tarja Nikula, Centre for Applied Language Studies, University of Jyväskylä

Raimo Salokangas, Department of Communication, University of Jyväskylä

Kansikuva: *Uutinen on sananmukaisesti yhä useammin yleisönsä kädessä.*

Timo Hytönen / Ylen verkkouutiset 11.9.2013.

URN:ISBN:978-951-39-5392-8

ISBN 978-951-39-5392-8 (PDF)

978-951-39-5391-1 (nid.)

ISSN 1459-4323 (nid.), 1459-4331 (PDF)

Copyright © 2013, by University of Jyväskylä

Jyväskylä University Printing House, Jyväskylä 2013

ABSTRACT

Hytönen, Timo

The Rebirth of News. News and Newsjournalism in Media Manifold Environment

Jyväskylä: University of Jyväskylä, 2013, 252 p.

Jyväskylä Studies in Humanities;

ISSN 1459-4323 (nid.), 1459-4331 (PDF); 210

ISBN 978-951-39-5391-1 (nid.)

ISBN 978-951-39-5392-8 (PDF)

The present study investigates the changes in professional journalism in contemporary, media manifold era. The technological and economical foundation of newsbusiness is rapidly changing, but the most important changes are also cultural. The very concept of news, the terms of quality and how it is defined is being renegotiated. Also the borders of journalistic profession – who is journalist – are challenged, not only by new ways of producing the content, but also in that sense how the newsmedia is redefining its audience. The audience is more and more conceived as a partner in producing the not only content, but also the angle of news. This has brought into discussion severe and new kind of contradictions, mainly because the modern professional journalism has been very strict in protecting its autonomy and freedom.

The starting point of this study was in the everyday work of ordinary newsreporters – and how this work started rapidly alter. Former radiojournalists have started to work as videojournalists. But in the same time, the standards of quality remains same, and the multiskilling has not yet obtained common recognition inside the profession. Quite contrary it was usually attached to poorer quality of work: less people doing more news in lesser time. In other words, multiskilling and multiple channels are defined from the harsh perspective of deterioration of journalistic quality. It was interpreted as deprofessionalism, not new professionalism. But the in the professional language there was also other perspectives, who liked to emphasise on the new possibilities in media manifold environment. They had more the positive attitude to the change. It was the perspective of growth-sourcing and mutualization of the storytelling process seem to be the most promising.

The key concept in his analysis is the changing position of journalists as storytellers of news and the audience, who is no longer accepting its former more passive role, is genre. Hytönen defines the news as a genre like Pierre Bourdieu by looking for the preset rules of storytelling. The news exist because people need news, but in this do not mean that the genre of news is unchangeable, quite the opposite. The genre of news is more or less constantly changing, because the journalist as storytellers and the audience are negotiating the rules of storytelling all over again. But this is not so dramatic as the most pessimist commentators inside the journalist trade, have so far believed. The change is more likely to be once again change in the newsjournalism's notion of citizenship. The concept of citizenship has to be interpreted in the context of broader possibilities in taking part in the public discussion and action. The answer is not necessary citizen-journalist or citizen-journalism, but accepting the audience in many senses more as partner in producing news. This is also new interpretation of democracy and citizenship as new rule of storytelling the news.

Keywords: News, journalism, multitasking, multiskilling, media manifold, genre, citizen-journalism, audience.

Author's address Timo Hytönen
Pohjantie 11
40520 Jyväskylä
Finland

Supervisor Professor Raimo Salokangas
Department of Communication
University of Jyväskylä

Reviewers Professor Ari Heinonen
School of Communication, Media and Theatre
University of Tampere

Professor Tom Moring
Swedish School of Social Science
Helsinki

Opponent Professor Ari Heinonen

ALKULAUSE JA MONET ANSAITUT KIITOKSET

Tämä tutkimus sai alkusysäyksensä jo reilut pari vuosikymmentä sitten, kun Tampereen yliopiston tiedotusopin opiskelijana valitsin tulevan graduni aiheita. Jo tuolloin olin töissä radiossa ja vieläpä monitekevänä toimittajana, vaikka en sitä edes silloin vielä tiennyt. Radion ohjelmia montteerattiin Radio 957:ssä ja Auran Aalloissa nauhoille ja suorissa lähetyksissä soivat vielä vanhat kunnon vinyylilevyt. Jo silloin etsin mieluummin käytännönläheistä aiheita gradulleni ja epäonnistuin koko lailla pahasti: päädyin näet pohtimaan hyvinkin teoreettisista lähdekohdista uutiskerronnan omituisuuksia ja erityisesti sitä, että uutisen kertoja piilottaa lähes säännönmukaisesti itsensä.

Jo siinä vaiheessa minua kiehtoi se, että uutinen on tekstinä hieman outo, koska normaalielämässä kaikella on tekijänsä ja joka jutulla kertojansa. Tämä uutisen ominaisuus, jossa ”todellisuus ikään kuin kertoo itsestään” kiehtoo minua siis edelleen. No gradun sain tehtyä ja ensimmäisen työpaikkani Ylestä sain samana vuonna, ja siitä alkoikin kaksi vuosikymmentä kestänyt työharjoittelu julkisen palvelun radiossa ja televisiossa, hyvin erilaisissa työrooleissa. Paitsi monitekeminen, minua on syystä tai toisesta viehättänyt myös toimenkuvien vaihtaminen aina sopivin väliajoin. Tuon parinkymmenen vuoden aikana ammatillinen uteliaisuus on ajanut minua kokeilemaan hyvin monenlaisia journalistisia toimenkuvia radiolähetyksen juontajasta, mediatoimittajan kautta uutispäällikön ja television uutisankkurinkin rooliin asti. Viimeisin villitykseni on sitten tietysti tämä viime vuodet kovin muodikkaana pidetty sosiaalinen media eli some ja sen antamat mahdollisuudet uutisjournalismin vuorovaikutteisuuksille ja uudistuvallle yleisösuhteelle. Työurani kirjavuus välittyy ainakin toivottavasti myös tästä tutkimuksesta, koska olen sen itse kokenut nimenomaan rikkautena ja mahdollisuutena. Siitä kiitän lämpimästi pitkäaikaista työnantajaani, Yleisradiota tai kuten se nykykielellä ilmaistaan Yleä, ja erityisesti Yle uutisia.

Käytännön tekemisen lomassa minussa heräsi halu palata myös tutkimuksen pariin ja tälle tielle minua opastivat vuorollaan kolme professoria: Heikki Luostarinen, Risto Kunelius ja työni ohjaaja Raimo Salokangas. Heille menevät toiset kiitokset, koska pitkälti heidän ansiostaan sain asemoitua itseni tutkimuksellisesti akselille Tampere – Jyväskylä. Risto Kuneliuksen ansiosta saatoinkin myös toiviksi irtautua varsinaisesta toimittajantyöstäni päätoimiseksi tutkijaksi. Järjestyksessään kolmas kiitos menee kollegoille, koska yksi motiivi tutkimustyön aloittamiselle oli journalistien yleistynyt huolipuhe ja omakin havahtuminen journalismin kriisiytymiseen. Kasvanut kiire ja toimituksellisten työn tekijöiden määrän vähentyminen ovat rytmittäneet toimituksen arkea kokonaan toiseen tempoon ja samaan aikaan on opiskeltu uusien julkaisualustojen vaatimia taitoja. Tässä ovat olleet toimittajat kovilla.

Ylessä tämä on tarkoittanut myös kuvaamisen ja editoinnin opiskelua – siis taitojen, jotka aiemmin on mielletty Yleisradiossa kokonaan toisen ammattikunnan töiksi. Samaa aikaan on tapahtunut myös sukupolvenvaihdos, jossa uutta tuotantokulttuuria on tuotu uusina työntekijöinä toimituksiin. Yle on julkisen palvelun yhtiönä ollut keskustelun keskiössä, kun median murrosta on tulkittu ja

mietitty uudelleen uutismedian tulevaisuutta. Koska itse uskon vahvasti, että julkinen palvelu ja sen yleisösuhte on mediaympäristöämme rikastuttava tekijä, olen halunnut omalta osaltani osallistua julkisen palvelun laatua ja julkisen palvelun roolia koskevaan keskusteluun tämän tutkimuksen yhtenä juonteena.

Käsikirjoitustani ovat matkan varrella kommentoineet useat eri henkilöt, joista jo edellä olen maininnut kolme professoria. Kommentteja on tullut myös kollegoilta, joista haluan erikseen kiittää Pekka Autiota, Eila Honkavaaraa, Timo Kerästä, Markku Möttöstä ja Esa Rieskjärveä. Esimiehilleni kiitos siitä, että he ovat suhtautuneet pitkämielisesti ja aina kannustaen tutkimukseni eri vaiheissa, eikä vähintään ole suostuminen toistuvasti tarvitsemiini palkattomiin vapaisiin. Yle on työntekijänä tukenut tutkimustani myös myöntämällä minulle palkallistakin kouluttautumislomaa. Esa ja Markku ehtivät vuosien varrella kommentoimaan tekstejäni aina varhaisista luonnoksista lähes painokelpoiseen käsikirjoitukseen saakka. Lämpimän kiitoksen ansaitsevat myös lisensiaatintyöni tarkastajat Eeva Mäntymäki ja Marko Ala-Fossi sekä väitökseni esitarkastajat Tom Moring ja Ari Heinonen. Kaikilta heiltä olen saanut arvokkaita kommentteja ja tarkennuskehoituksia, jotka ainakin toivon mukaan näkyvät myös tässä lopputuloksessa.

Kiitos kuuluu siis kaikille niille kollegoille, joiden kanssa minulla on ollut ilo työskennellä. Osaa heistä myös haastattelin tätä tutkimusta varten. Monesti myös aivan arkisista työtä koskevista keskusteluista on tullut se sytyke, joka on hahmottanut minulle tutkimaani varsin monisyiseksi osoittautunutta ilmiötä. Kiitos keskustelujen kautta tapahtuneesta tutkimusongelman hahmottamisesta kuuluu osaltaan myös Jyväskylän yliopiston radio- ja tv-työn opiskelijoille, joita olen viimeisten kuuden vuoden ajan saanut opettaa. Kirpein ja osuvin kritiikki tulee aina uudelta sukupolvelta. Myös Jyväskylän yliopiston väitöskirjan tekijöiden seminaariryhmä sekä Tampereella ja Turussa 2008 – 2010 kokoontunut Journalismin muutosta puresskellut seminaariryhmä on antanut työni kannalta monia arvokkaita vinkkejä ja ideoita.

Tutkimustani ovat työnantajani Ylen lisäksi tukeneet apurahoin myös Journalistisen kulttuurin edistämiskeskus Jokes ja Uuden Suomettaren säätiö. Journalismin muutosta tutkineen tutkijaryhmän jäsenenä pääsin nauttimaan myös Suomen Akatemian apurahoituksesta. Kaikille näille tutkimustani tukeville tahoille vielä lämmin kiitos, kun olemme tänne asti yhdessä päässeet.

Lopuksi vielä erikseen kiitos aivan loputtomasta kärsivällisyydestä työni ohjaajalle, professori Raimo Salokankaalle, joka on väsymättä ja vaivojaan säästämättä käynyt läpi sokkeloisempiakin käsikirjoituksen versioita, joissa ovat aika ajoin yhdistyneet puhumaan tottuneen radiotoimittajan vuolaus ja amatööriutkijan ajatuksen sykkäisyys.

Aivan oma erityiskiitoksensa kuuluu rakkaalle vaimolleni Päivi Reimanille, joka on ymmärtänyt, tukenut, kannustanut, keskustellut – sekä jakanut rakastaen tutkijan ja toimittajan arkeni nämä kuluneet kaksikymmentä vuotta. Ilman häntä en olisi koskaan tätä valmiiksi saanut.

Jyväskylän Tikassa 29.8.2013

KUVIOT

KUVIO 1	Journalistisessa laatukeskustelussa esiintyvät diskursiiviset positiot	147
KUVIO 2	Journalistisen laatukeskustelun eteneminen.....	213
KUVIO 3	Journalististen innovaatioiden kehittyminen toimituksellisessa keskustelussa	215

TAULUKOT

TAULUKKO 1	Monimediaisuuden ja professionalismin tasot Ylen alueellisissa uutisissa	206
TAULUKKO 2	Uutisjournalismin kerronnan ja kerronnalle asettuvien reunaehtojen muutos	210

SISÄLLYS

ABSTRACT

ALKULAUSE JA MONET ANSAITUT KIITOKSET

KUVIOT JA TAULUKOT

SISÄLLYS

1	JOHDANTO.....	13
OSA I	PROFESSIOPROJEKTI JA UUTISJOURNALISMIN MUUTTAVA TOIMINTAYMPÄRISTÖ.....	27
2	MONIMEDIAISUUS TUTKIMUSONGELMANA.....	28
2.1	Journalistisen professioprojektin puolustus.....	31
2.2	Hyveen käsityölläiset ja uusiutuva yleisösuhte.....	35
2.3	Deprofessionalisaation uhkakuva.....	37
2.4	Monimediaisuus on muutosta makro-, mikro- ja mesotasoilla.....	39
3	JOURNALISMIN SUMEA TULEVAISUUS.....	43
3.1	Teknologiset vallankumoukset liioitteluna.....	45
3.2	Onko uutismedian tulevaisuus oikeasti sumea?.....	47
4	UUDEN YLEISÖSUHTEEN JÄLJILLÄ.....	50
4.1	Onko median yleisössä sukupolvet?.....	51
4.2	Yrityksiä kumppanuuteen: verkko journalismin jaettuna tilana.....	54
4.3	Voisiko suutari pysyä lestissään?.....	57
4.4	Säännöt ja työehdot jälkijunassa.....	59
4.5	Yleisradiosta julkisen palvelun mediaksi.....	61
5	TARVITSEEKO JOURNALISMI PELASTAJAA?.....	66
5.1	Professioprojektin jatkuva uudelleentulkinta.....	66
5.2	Uudet reunaehdot: hybridisaatio, sirkulaatio ja konvergenssi.....	69
5.3	Kustantajien näkökulma: tuottavuuden kasvu.....	73
5.4	”Perä edellä puuhun” – monikanavaisen julkaisun kritiikki.....	76
5.5	Teknologian akanvirtoja.....	80
5.6	Avautuuko uutisille uusi sosiaalinen ulottuvuus?.....	82
5.7	Protektionismi, säännöt ja muuttuva toimintaympäristö.....	84
6	JULKINEN PALVELU JA MONIMEDIAISUUS.....	90
6.1	Yleisradion uutiset tasapainoiluna.....	91
6.2	Julkisen palvelun laadun ongelma syntyy.....	96
6.3	Monitekeminen alkaa radiossa ”yksinkäyttönä”.....	99
6.4	Alueelliset uutiset ja ”moniosaaminen”.....	104
6.5	Yleisradiolaadun uustulkinta: laatu prosessina ja performanssina.....	109

OSA II	UUTISET PERFORMANSSINA: YLEISÖSUHDE, LAJITYYPPI JA KERRONTA	113
7	UUTISET LAJITYYPPISENÄ YLEISÖSUHTEENA	114
7.1	Idea uutiskerronnan kaksoislogiikasta.....	115
7.2	Moninaistuva lajityyppi ja sosiaalisen median välineet	117
7.3	Uutinen habituksena: kerronnan reunaehdot	119
7.4	Luotettavuus ja objektiivisuus uutisen ominaisuuksina	123
7.5	Kertojan autonomia ja uutisten etusijalle asettava lukutapa	125
7.6	Uutinen ”pakottavana rakenteena”	127
8	JOURNALISTISEN KERRONNAN REUNAEHDOT	131
8.1	Eettiset säännöt ja metodisäännöt	131
8.2	Journalistinen professio käsityöläisyytenä	133
8.3	Miten tarina synnytetään: ”Kuuden kappaleen tulipalo”	135
8.4	Yleisösuhteena määrittyvä uutinen: kerrontasuhteet	137
OSA III	MONIMEDIAISUUTTA KOSKEVA LAATUKESKUSTELU	143
9	TOIMITUKSELLISEN LAATUKESKUSTELUN KENTÄT	144
9.1	Perusjännitteet laatukeskustelun kentällä	146
9.2	Haastateltavien valinnasta ja haastattelujen ajankohdista	149
9.3	Monitekijöiden kerrostuvat ja limittyvät toimintalogiikat	153
10	MONITEKEMISEN KESKENERÄISIKSI JÄÄVÄT MÄÄRITELMÄT.....	156
10.1	Monimediainen työprosessi ja laatu	158
10.2	Monitekijöiden työnkuva ja käsitykset ammattitaidosta.....	162
10.3	Toimenkuvamuutoksia ja laatukeskustelua	165
11	UUDET NÄKÖKULMAT AMMATTITAITOON	171
11.1	Kiirettä koskeva kritiikki	173
11.2	Uudet työn organisoinnin tavat	176
11.3	Profession muutos: sosiaalinen taso	180
OSA IV	UUSI MONIMEDIAINEN TOIMINTAMALLI JA SEN MÄÄRITTÄJÄT	185
12	MONIMEDIAINEN TOIMINTAMALLI.....	186
12.1	Yleisösuhteen uudelleenarviointi.....	188
12.2	Kerronnan muutos ja uudelleen määrittyvä yleisö	193
12.3	Vedenjakajalla: muutoksen väistämättömyys ja sen tunnistaminen	197
13	KERTOJAN JA YLEISÖN UUSI ROOLI	201
13.1	Uudet ja muuttuvat reunaehdot.....	201
13.2	Tulkinnat professioprojektin kautta	203

13.3	Missä menemme nyt: journalistisen kertojan aseman muutos	205
13.4	Yleisösuhteen muutos	209
13.5	Ulos vedenjakajalta: journalistisen innovaatiot ja yleisön uusi määritelmä	214
	LÄHTEET	218
	LIITTEET	242

1 JOHDANTO

”Videojournalisti tekee kaiken itse.” (Kari Lumikero)

Näin ytimekkäästi kuvasi television ulkomaankirjeenvaihtajan uudistunutta toimenkuvaa vuonna 2009 60-vuotishaastattelussaan Kari Lumikero.¹ Videojournalismin ja radion monitekemisen uranuurtajana kunnostautuneen Lumikeron toteamus kertoo paljon toimitustyön toimenkuvien muutoksesta 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana. Toimittajista on tullut monitekijöitä, ”moniosaajia”, jotka taipuvat journalistisen perustyön lisäksi tarpeen tullen myös kuvaajiksi, editoijiksi, äänittäjiksi, nettitoimittajiksi tai verkkokeskustelun moderoijiksi. Uutisjournalismista on tullut yksimediaisen sanomalehti-, televisio- tai radiojournalismin sijaan monimediaista. Monimediaisuus on kuitenkin muutakin kuin pelkkää työn käytännön ja ammattitaitovaatimusten moninaistumista. Uutisjournalismin toimintaympäristö on jo siinä mitassa muuttunut, että myös sen perustan, yleisösuhteen voi sanoa olevan muutoksen tilassa. Tämä tutkimus pyrkii kuvailemaan tätä prosessia ja siihen vaikuttavia tekijöitä uutisjournalismia koskevan ammatillisen keskustelun kautta.

Median toimintaympäristön muutos on vaikuttanut toimenkuviin ja toimitustyön organisoinnin tapaan, horjuttanut mediayritysten uskoa taloudelliseen perustaansa ja tuonut markkinoille kokonaan uudentyyppisiä toimijoita. Uutis- tai joukkotiedotusmedian rinnalle on myös ilmestynyt ja vakiintunut sosiaalinen media, johon uutismedian on ollut pakko reagoida. Tämän työn yksi oletamus on se, että tämä ihmisten, kansalaisten, asiakkaiden, kavereiden, kuluttajien, tykkääjien ja trollien² oma media muuttaa lopulta myös sitä, miten uutisia tehdään. Entiset massayleisöt pirstoutuvat pienemmiksi osayleisöiksi ja toisaalta yhä useampi meistä omaksuu aktiivisemmän roolin ryhtyen jakamaan ja jatkojalostamaan median sisältöjä. Tässä on se uutisjournalismin mahdollisuus, joka on ehkä turhaankin tulkittu uhaksi. Uhaksi juuri sen takia, että uu-

---

¹ Helsingin Sanomat, 27.1.2009.

² ”Trolleiksi” kutsutaan verkon ja sosiaalisen median häiriköitä, joiden ainoa olemassaolon tarkoitus tuntuu olevan keskustelun tietoinen provosointi ja häiriköinti (Aalto & Uusisaari, 2009, 101 – 102).

tisten yleisösuhteen rakentamisessa painopiste on siirtynyt sosiaalisen median myötä myös toimitusten ulkopuolelle ja tätä tosiseikkaa on ollut riippumattomuuttaan korostavissa toimituksissa vaikea hyväksyä, koska yksi journalismin keskeisistä ydinarvoista on autonomia. Tarkastelen tätä muutosta sekä makrotasolla uutismedian ja journalismin kehityksenä että mikro- ja mesotasolla Ylen julkisen palvelun uutistoimittajien, monitekijöiden ja uutistoimitusten näkökulmasta. Suuri osa tätä tutkimusta perustuu henkilökohtaiseen kokemukseen työn muutoksesta ja osallistuvaan havainnointiin, koska olen työskennellyt Ylen alueellisten uutisten ja maakuntaradion toimittajana yli 20 vuotta.³ Moni journalisti tunnistanee tässä tutkimuksessa käsitellyn muutoksen: työ ja varsinkin sen tekemisen välineet ovat olleet jatkuvassa muutoksen tilassa. Itse löysin itsestäni tutkijan, koska tunsin tarvetta jäsentää ja ymmärtää, mitä valitsemalleni ammatille on tapahtumassa. Koin asian myös niin, että juuri tuon jäsenyyksen ja tulkinnan puuttuminen on aiheuttanut jo yli vuosikymmenen ajan kasvavaa epävarmuutta ja kysymyksiä journalistisen profession tulevaisuudesta. Synkimmissä visioissa toimittajat ja journalismi on jo kokonaan korvattu sisältöjä tuottavilla hakuroboteilla, uutismediaa uhkaavat sekä verkon ilmaiskulttuuri että kansalaisten kasvava välinpitämättömyys uutisjournalismin sisällöistä.⁴

Uhkakuvien keskellä on kuitenkin tullut useasti mieleen, että laadukas journalismi on edelleen tarpeellista ja tarvitsee tällä vuosituhannella puolustajansa. Mutta pystyäksemme puolustamaan journalismia meidän on ensin määriteltävä, mitä oikein puolustamme. Journalistisen työn uudelleenmäärittely ja toimitustyön muutoksen tutkimus on valmistautumista joka tapauksessa edessä oleviin muutoksiin. Journalistien kumppaneiksi sisällöntuotantoon ja jakeluun on tulossa kokonaan uudella tavalla oman asemansa määrittelevä yleisö. Yleisöstä on ryhdytty puhumaan myös asiakkaina, kumppaneina tai jopa kuluttajatuottajina ("prosumer" / "producer"). Journalismin ammattilaisten rinnalle on tullut vaikeasti määriteltävä kansalais- tai harrastajajournalistien ("pro-ams", "amafessionals") joukko, jolle haetaan vielä sopivinta nimeä (Deuze 2011, 11). Yleisön omaehtoisesti tuottamien sisältöjen osalta on katsottu tarpeelliseksi myös antaa lisäohjeita koko ammattikunnalle.⁵ Uudella tavalla toimivan yleisön osalta on tutkimuskäsitteenä pohdittu julkison (public) käsitettä erona passiivi-

³ Tarkempi selvitys kirjoittajan ammatillisesta taustasta liitteessä V

⁴ Uhkakuvia voi pitää myös aitona huolena journalismista. Keskustelu uutisjournalismin tulevaisuudettomuudesta on 2000-luvulla vain vilkastunut (ks. esimerkiksi Lloyd 2008, Mäntymäki 2008a, 2008b, Janne Kailajärvi, Journalisti 8.9.2011; Vehkoo, 2011b).

⁵ Yleisön median ylläpitämille verkkosivustoille tuottamasta materiaalista hyväksyttiin esimerkiksi Suomessa Journalistin ohjeisiin erityinen lisäliite 5.9.2011, joka astui voimaan 1.10.2011. Erikseen annetuissa ohjeissa korostetaan toimitusten vastuuta myös yleisön tuottamista verkkosisällöistä, kansalaisten mahdollisuudesta oikaista niitä, muistutetaan yleisesti ihmisarvon kunnioittamisesta ja lasten erityisuojeulun tarpeesta sekä toimituksellisen ja yleisön tuottaman materiaalin erottelemisesta (http://www.jsn.fi/journalistin_ohjeet/ (luettu 15.9.2011)).

seen yleisöön (audience).⁶ Tietoverkon ja sosiaalisen median osalta puhutaan jo arkikielessäkin luontevasti vertaisverkosta, keskusteluryhmistä ja vertaisviestinnästä, kun viitataan yleisön omaksumaan uuteen aktiivisempaan rooliin sisältöjen tuotannossa. Yleisö onkin muuttumassa riippumatta siitä, mitä journalismissa tehdään. Marshall T. Poe (2011, 237) on todennut, että kun on siirrytty internetin aikaan, valmiista (media) teksteistä siirryttiin loputtoman keskustelun aikaan, jossa tekstejä ei enää samalla tavoin voi pitää valmiina. Toimitetun ja painetun Ensyklopedian on korvannut yhteisöllisesti tuotettu, jatkuvasti uudistuva ja korjausten kohteena oleva Wikipedia.

Median toimintaympäristön muutos tulee kahdelta suunnalta: sekä joukkotiedotusmedian että sosiaalisen median sisäisistä sopeutumis- ja muutostarpeista. Monimediaisuuden osin kasvukipujenkin kautta totuttelevien ammattilaisten uudet määritelmät laadusta ja ammattitaidosta ovat tässä prosessissa aivan yhtä tärkeitä kuin se, miten mediayrityksiä ja toimituksia organisaatioina johdetaan tai se, mihin suuntaan niitä lähitulevaisuudessa kehitetään. Mark Deuze (2011, 3, 14) on todennut, että tulevaisuudessa koko alan tulevaisuus riippuu pitkälti siitä, miten median ammattiorganisaatioiden johtamisen toimintamallit ja -tavat kehittyvät. Hän viittaa siihen, että voidakseen ymmärtää muutoksen kokonaisuutta on tarkastelussa oltava makro- ja mikrotason lisäksi myös niitä yhdistävä ja välittävänä toimiva meso- eli vuorovaikutuksen taso.

Muutoksen hallinta tarkoittaa muutoksia myös ammatillisen keskustelun kielessä. Uusille asioille on löydettävä määritelmät, jotka soveltuvat profession arvoihin ja olemassa oleviin yhteisesti hyväksytyihin sääntöihin ja toimintamalleihin. Ammatillisen keskustelun kohteena ovat olleet myös Ylen uutisissa kehitellyt monimediaiset toimintamallit ja keskustelussa kohtaavat makrotaso eli journalistinen kulttuuri ja sen sisällä *professioprojekti*. Käytän tässä tutkimuksessa profession ja professionalismien käsitteiden sijasta mieluummin sitä, koska se kuvaa paremmin sitä, mistä journalistien pyrkimyksessä saada ammatilleen ja ammattitaidolleen yleisesti tunnustettu arvo on kyse. Se on lainaa Kauko Pietilältä (2008b; 2012) ja sisältyy Pietilän kehittelemään journalismiprofession teoriaan ja käsitteistöön. Professioprojektin käsitteellä myös Pietilä haluaa korostaa sen luonnetta kehittyvänä ja kiistanalaisena.⁷ Itse pyrin tässä tutkimuksessa

⁶ ”Julkisosta” on toivottu uudenlaista tarkkuutta yleisön määrittelyyn erityisesti suomalaisessa tieteellisessä keskustelussa (Pietilä 1999; Ridell 1999; Heikkinen, Ahva, Autio, Siljamäki, & Valtonen 2010; Pietilä 2012). Se vastaisi englanninkielistä käsitettä ”public”. Kauko Pietilä (2012, 266) huomauttaa, että ”julkison” käsitteestä itsestään ei löydy vastausta siihen, miten monologinen journalismi kyettäisiin muuttamaan dialogiseksi ja yleisöstä tulisi ”joukkoviestinnän” osalta aktiivisempi osapuoli. Myös Heikkilä, Ahva, Siljamäki ja Valtonen (2012, 65 – 66) toteavat, että käsitteestä on aikaa myöten tullut suomalaisessa keskustelussa normatiivinen ja sen avulla on kritisoitu journalismin etäisyyttä kansalaisista. He itse pyrkivät käyttämään sitä ilman erityisiä arvottavia merkityksiä vain analyttisenä käsitteenä yleisön ja massan rinnalla.

⁷ Pietilä (2012, 290 – 292) tekee itsekin yrityksen journalismin uudelleenmäärittelystä professiona ja esittää ratkaisuksi ”sosiologisen journalismikonseptin” ja journalismille professioksi oikeuttavan perustan ”sosiaalisen kontrollin järjestelmänä.” Myös käsitteet professionalismismi ja professio voidaan perustella, koska nykyisellään esimerkiksi suomalaisella journalistikunnalla on suhteellisen yhtenäinen yliopisto- tai ammattikorkeakoulutasoinen koulutustausta ja ammattikunnalla on oma eettisiä sääntöjä valvova elimensä eli Julkisen Sanan Neuvosto. Kolikon toinen puoli on se, että

määrittelemään professioprojektia paitsi jatkuvana laatukseskusteluna myös syvällisempänä keskusteluna journalismin olemuksesta, sille asetuvista tavoitteista ja siitä miten nuo tavoitteet voidaan eettisellä tavalla toteuttaa. Minua kiinnostaa myös mikrotaso: toimitusten lattiatason arki, jossa makrotasolla julkilausuttua pyritään toteuttamaan. Mesotasoa tässä tutkimuksessa edustaa monimediaisista toimintamalleista käytävä jatkuva toimituksellinen keskustelu, jota on käyty sekä makro- että mikrotason näkökulmista. Makro- ja mesotason saumassa ovat erityisesti tätä työtä silmälläpitäen haastatellut journalistit, joiden toimenkuvana oli monimediaisen toiminnan suunnittelu ja sopeuttaminen Ylen julkisen palvelun toimituskulttuuriin.

Muutos kohti monimediaisuutta on ollut käynnissä jo vuosia, eikä se tietenkään ole voinut sujua ilman ristiriitoja ja muutosvastarintaa. Toisaalta muutosvastarinnaksi tulkittu mikrotason kritiikki saattaa monissa tapauksissa olla juuri sitä arvostettua hiljaista tietoa,⁸ jota on jo vuosisadan ajan haluttu tietoisesti siirtää journalismissa sukupolvelta toiselle arvokkaana toimituskulttuurina. Hiljaisen tiedon ohittaminen on journalismin osalta hyvin ongelmallista, koska koko profession perusta on myös työn kautta kertyvässä kokemustiedossa. Keskustelussa on syntynyt selvä jakolinja: journalistisen professioprojektin puolustus ja verkkoaktivismin kautta syntynyt hakkerieettinen⁹ tarve muuttaa vanhoja ja uuteen toimintaympäristöön sopimattomia tai huonosti sopivia toimintatapoja. Tällä jakolinjalla keskustelua monimediaiseen toimintaympäristöön päivitetystä journalistisesta professiosta käydään. Kysymys ei ole mustavalkoisesta joko tai -asetelmasta, vaan siitä että keskustelussa haetaan perusteita eri näkökulmista, joista osa on ristiriitaisessa suhteessa.

Suhtautuminen monimediaisuuteen on ammatillisen keskustelun akselilla jakanut toimittajia selvästi kahteen eri sukupolveen, joiden ammatillinen asema toimituksissa on ollut erilainen. Se on näkynyt, kun toimituksia on pyritty ”nuorentamaan” – esimerkiksi syksyllä 2011 Journalisti-lehti (15/2011, 4 – 5) arvioi alkaneen yt-neuvottelukierroksen johtavan väen irtisanomisiin toimituksissa ja että journalisteille oli jälleen edessään ”musta syksy.” Edellisen kerran suomalaisissa toimituksissa oli käynyt irtisanomisten aalto vuonna 2009. Tuol-

---

journalismi on edelleen määritelmällisesti vapaa ammatti, johon ainakin periaatteessa voi ryhtyä kuka vain.

⁸ Journalismin hiljaisesta tiedosta on monia mielenkiintoisia ja osin sitä romantisoivia ilmauksia. Esimerkiksi Gunnar Nygren käyttää teoksessaan Nyhetsfabrik (2009) ilmaisua: ”kunskap som ligger på väggarna” suom. ”tieto, joka on imeytynyt uutishuoneiden seiniin.”

⁹ ”Hakkerieettinen” on käyttämäni käsite, jonka olen alun alkuaan lainannut (moniosaamista) monitekemistä tarkastelleelta Elsa Toloselta (2003, 32 – 33) joka puolestaan lainaa sen filosofi Pekka Himaselta (Himanen 2001; Castells & Himanen 2002). Se on käsitteenä jo lähes kolmekymmentä vuotta vanha: tietävästi ensimmäisenä sitä käytti toimittaja Stephen Levy vuonna 1984. Hakkerieettinen ajattelu liittyy uuteen ammattitaitoon, sen perustalta syntyvään tietoon ja molempien luovaan käyttöön muutostilanteissa. Tolosen mukaan hakkerieettisesti ajatteleva työntekijä ei esimerkiksi koe enää palkkaa työnsä motivoivaksi tekijäksi, vaan myös työn kokemusta ja siinä tehtäviä innovaatioita. Joka tapauksessa kysymys on hyvinvointiyhteiskunnan määritelmästä, koska palkka liittyy suoranaisesti toimeentuloon ja työstä saatava motivoiva haaste lähinnä henkiseen hyvinvointiin ja työssäviihtymiseen.

loin toimituksista vähennettiin väkeä ja toteutettiin sukupolvenvaihdosta, jossa ohitettiin aiemmin journalistisessa professionissa arvossa pidettyä kokemusta ja sen kautta tapahtuvaa pätevyitymistä. Irtisanomisia tutkinut Kaarina Nikunen (2011a, 9 – 17, 2011b, 36 – 37) on todennut, että vuosina 2008 – 2009 suomalaisissa sanomalehtien toimituksissa kävi rajuhko uudelleenorganisoinnin aalto, jossa toimitusten ikääntyneimmät saivat usein väistyä: heille tarjottiin eläkepaketteja ja organisaatioissa heitä syrjäytettiin esimiestehtävistä. Tilalle tuli nuorempaa ”internet-sukupolvea”.

Nikusen tutkimista toimituksista tuli monimediatoimituksia ja entisten erikoistoimittajien toimenkuvat muuttuivat yleistoimittajuuden suuntaan. Samalla menetettiin paljon juhlapuheissa korkealle arvostettua kokeneiden journalistien hiljaista tietoa. Myös yli 55-vuotiaille vuonna 2009 tarjotut eläkepaketit herättivät toimituksissa epävarmuuden, turhautuneisuuden ja katkeruuden tunteita.¹⁰ Profioprojektin puolustuksen näkökulmasta toimenkuvien muutoksia on tulkittu journalismin laatua nakertavan rappion, kiireen lisääntymisen ja deprofessionalisaation näkökulmista. Kun taas hakkerieettisestä näkökulmasta journalismille on mieluummin tulkittu avautuvan uusia mahdollisuuksia: on ideoitu sen jalostumista uudella tavalla *osallistavaksi* tai *joukkoistavaksi*.¹¹ Lähti tulkintaan kummasta tahansa kysymys joka tapauksessa journalismin reunaehtojen neuvottelemisesta uudelleen kulttuurisella, taloudellisella ja teknologian tasoilla. Laura Ahva (2010, 6, 18 – 20) on huomauttanut, että esimerkiksi näkökulmat kansalaisten osallistumisesta journalismiin ovat pysytelleet erillisinä ja vasta sosiaalisen median syntyminen on lopulta muuttamassa vakiintunutta tilannetta.

Mediarytysten keskeinen motiivi sopeutumiseen on ollut tilastoista ilmevä hiljalleen vähenevä kiinnostus maksaa uutismedian tuotteista sanomalehdissä, radiossa ja televisiossa. Yleisöjen pienenemisen on puolestaan ennakoitu johtavan uutisten massatuotannon sijaan niiden massaräätälöintiin, jossa keskeistä on palvella uutismedian asiakasta persoonallisine tiedon ja viihteen tar-

¹⁰ Nikunen ja Susanna Vehmas tutkivat vuoden 2009 – 2010 väen vähennyksiin suomalaisissa toimituksissa. Heidän laskelmiensa mukaan yksinomaan vuonna 2009 suomalaisista toimituksista irtisanottiin 189 journalistia ja yli sata otti vastaan vapaaehtoisena eläkepaketin. Toimituksiin kohdistuvat henkilöstövähennykset olivat 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen lopulla koko ammattikunnalle vaikea pala niellä, koska aikaisemmin vastaavaa ei ollut tapahtunut ja toimituksia oli päinvastoin pyritty vahvistamaan.

¹¹ Englanninkielinen käsite ”mutualization” (Vehkoo 2011a, 51 – 52) on The Guardianin päätoimittajan Alan Rusbridgerin kehittämä termi, jonka taustalla on yleisön ottaminen mukaan journalistiseen työprosessiin kumppanina. Termille ei ole vielä vakiintunutta suomenkielistä käännöstä, joten ehdotan käytettäväksi käsitettä osallistaminen ja hyväksyn mm. Johanna Vehkoon (2011) käyttämän joukkoistamisen käsitteen vastaamaan englanninkielistä käsitettä crowd-sourcing. Tanja Aitamurto (2011a, 45) mainitsee myös talkoistamisen ja joukkoälyn käsitteet, joita pidän hieman keinotekoisina ja osin jopa harhaanjohtavina. Nimeämisen ongelmaa miettii myös innovaatiojournalismin ideoita pohtiva Turo Uskali (2011, 88 – 89), joka päättyy hyvinkin kohtoiselta tuntuvaan määrittelyyn talkootyö. Talkootyö kuitenkin mielestäni vaatii aidosti sellaista toiminnallista osallistumista, jota nykyisessä sosiaalisessa mediassa ei ole. Myös Pia-Tuuli Pietilä (2012, 19) erottaa osallistamisen ja joukkoistamisen motiivien erilaisuuden. Osallistaminen liittyy hänen tulkintansa mukaan erityisesti sosiaalisen median hyödyntämisen tarpeeseen uutisjournalismissa.

peineen yhä yksilöllisemmin. Journalismin tavoittamien yleisöjen pieneneminen vaikuttaa väistämättömältä kehityssuunnalta, jonka yhtenä syynä on julkaisukanavien ja kokonaistarjonnan lisääntyminen.¹² Muutosten määrän huomioon ottaen, journalistisen käytännön muutoksen tutkimus on Suomessa ollut yllättävänkin harvinaista.¹³ Se on harmi, koska syvällinen tutkimukseen pohjaava keskustelu journalismin ja journalistien tulevaisuudesta on nyt jos koskaan tarpeen. Muutosten käyttövoimana on ollut viestinnän talous ja tarve rationalisoida journalismin tuotantoa monimediaisessa toimintaympäristössä. Eri tehtäviä ja osaamista yhdistävät toimenkuvat alkoivat yleistyä kaupallisen median koettua 2000-luvulla kustannuskriisin. Kiristyvän kilpailun ja vähenevien mainostulojen luomaan kriisiin haettiin helpotusta työn rationalisoinnista, uudenlaisesta teknologiasta ja siitä, että aiemmin kolmen ihmisen tekemät työt saattoi tehdä ”yhden miehen kuvaustiimi” (Bränvall 2008, 249). Ammattikuntien rajat ovat toisaalta oman aikansa ja oman tuotantokulttuurinsa tuottamia, mutta toisaalta olisi myös yhtä suuri virhe pitää niitä monimediaisessakaan toimintaympäristössä täysin merkityksettöminä. Kuvaaja on toki edelleen aito ammattilainen, samoin on toimittaja. Kysymys on pikemminkin siitä, mitä toimenkuvien uudelleentulkinta tarkoittaa: onko kyse muutoksesta myös journalismin tekemisessä ja sen sisällöissä, vai vain sen tuotanto- ja jakeluteknologiassa.

Yhdestä näkökulmasta esimerkiksi videojournalismi on vastaus siihen, miten televisiotuotantoa on kyetty lisäämään ilman merkittävää henkilöstön lisäystä. Trendi on yleinen: yhtä lailla julkisen kuin kaupallisenkin median uutistoimituksissa tuottavuutta on kohennettu uuden digitaalisen tekniikan avulla. Juha Herkman (2005, 30) on todennut, että nämä paineet kohdentuvat mediassa yhtä lailla sekä kaupallisiin että ei-kaupallisiin toimijoihin. Toimitus- ja julkaisujärjestelmiä on uusittu palvelemaan monimediaista uutistuotantoa, on hankittu toimittajille helppokäyttöisempiä ja pienikokoisempia kameroita ja opiskeltu kuvan ja äänen editointia sekä verkon ilmaisumuotoja. Samalla journalistien viihtyvyys työssään on vähentynyt huolestuttavasti. Suomen Journalistiliiton kyselyssä 2010 jo toimittajien nuorinkin polvi kokee olevansa työuupunut ja väsynyt työssä kohtaamansa epävarmuuteen.¹⁴

Joidenkin journalismin ammattilaisten näkökulma sosiaalisen median suosion kasvuun on ollut huoli siitä, että uutismediat menettävät yksinoikeut-

¹² Median yleisöjen pirstoutumisesta raportoivat esimerkiksi Nieminen ja Pantti (2004, 156). Yleisöjen pirstoutuminen on koettu ongelmalliseksi, koska sekä kaupallisen median ansaintalogiikka että julkisen palvelun olemassaolon perustelun on perustunut siihen, että massayleisöt tavoitetaan.

¹³ Saman havainnon tekee myös Merja Helle (2002). Yhdysvalloissa toimitusten kokema muutos on otettu selvästi useammin myös uuden mediasosiologisen ja etnografisen tutkimuksen kohteeksi. Tuoreesta tutkimuksesta käyvät esimerkeiksi mm. tutkimusartikkelikokoelmat Domingo & Paterson 2008; 2011).

¹⁴ Porttinen, Katri: ”Uupunut sukupolvi”, *Journalisti* 17/2010; Pääkirjoitus: ”Voi hyvin työssä”, *Journalisti* 19.5.2011; Nikunen 2011, 12. Uupumuskeskustelu on seurannut välittömästi edellä mainittua irtisanomisten aaltoa. Arkinen kokemus toimituksissa on ollut se, että vaikka väki on vähentynyt, työn määrälle on käynyt juuri päinvastoin.

taan uutisagendan määrittelyssä. Yksinvaltaisina portinvartijoina journalistien asema on suhteellistettu, mutta esimerkiksi kysymykset journalistien vastuusta eivät ole poistuneet mihinkään. Myöskään se, että verkon uudet toimijat olisivat välttämättä ja väistämättä journalismin tai journalistisen profession kilpailijoita, vaihtoehtoja tai vastustajia, ei pidä paikkaansa, koska ne eivät sitä itsestään selvästi ole (Kylmä 2011, 55 – 56). Vaikka verkkojulkisuuden ja sosiaalisen median synnyssä on ollut vahva mediakriittinen painotus, uudet toimijat voidaan aivan yhtä hyvin nähdä myös uutisjournalismin laatua parantavana, sisältöjä ja uutisten vaikuttavuutta rikastuttavana mahdollisuutena. Eri asia sitten on, tartutaanko tähän mahdollisuuteen, koska se vaatii paitsi edellä mainitun oivaltamista, myös professioprojektin sisällä uudelleenarviointia. Tässä tutkimuksessa professioprojektin uudelleenarviointia ja sen mahdollisuuksia tarkastellaan suhteessa journalistiseen kulttuuriin, journalistien roolin ja journalististen käytäntöjen muutokseen. Minulle keskeisiä tutkimuskysymyksiä ovat:

1. Millaisia ovat ne journalistiselle kertojalle asettuvat uudet tai muuttuvat reunaehdot, jotka syntyvät monimediaisessa toimintaympäristössä?
2. Mitä muutokset merkitsevät journalistisen professioprojektin kautta tulkittuina, onko niitä kyetty tulkitsemaan?
3. Jos muutoksia tapahtuu, asettuvatko ne ristiriitaan uutisen lajityypissä keskeiseksi määritellyn kertojan automian kanssa?
4. Muuttuuko toimintaympäristön muutoksen myötä myös uutisjournalismin yleisösuhte ja sitä koskeva sosiaalinen sopimus?

Ruotsalaistutkija Gunnar Nygren (2008, 57 – 59) on kuvannut median toimintaympäristön muutosta sanoilla ”kolmas teollinen vallankumous”. Se on heijastunut myös journalisteilta vaadittaviin ammatillisiin kompetensseihin. Niistä on kiistelty 2000-luvulla ja vastakkain on asemoitu vaatimuksia uusista teknisistä välinetaidoista ja journalismin perustaitojen opiskelua.¹⁵ Välinetaidojen on nähty heikentävän journalismin ”laatua” tai ainakin mahdollisuuksia tavoitella sitä ja tämä tulkinta on siinä mielessä väärä, etteivät tekniset taidot ja journalismi mitenkään käsitteellisesti sulje toisiaan pois. Monimediaisuus onkin hahmotettava paitsi uutistoimituksille ulkopuolelta asettuvana tavoitteena, myös journalismille ammattilaisuutena sisäisesti asettuvana, monitahoisena haasteena ja muutosprosessina. Siinä ei ole kyse vain ulkopuolelta asettuvista talouden ja teknologian sanelemista vaatimuksista, vaan siitä, miten uutisia nykyisin seurataan ja siitä, mikä jatkossa koetaan laadukkaana uutisjournalismina. Laadun osalta myös kuluttajasta on tullut tietoisempi: uutismedian parissa halutaan viettää laatuaikaa ja tasa-arvoinen osallistuminen mediaa käyttävänä kansalaisympäristönä vaatii myös uudenlaisten kompetenssien hallintaa. Mediakasvatusta tutki-

¹⁵ Keskustelu siitä, onko välinetaidojen opettelu pois journalistisesta laadusta, on ollut toistuva teema (ks. esim. García Avilés & León 2002; Tolonen 2003; Castañeda, Murphy, Heather 2005; Bränvall 2008). Sen osoittaminen, että laatu olisi kärsinyt käytännössä, on kuitenkin vaikeampaa ja vaatisi perusteellisen sisältöjen vertailun ennen ja jälkeen toimintatapamuutosten. Melko usein teemaa on käsitelty toimittajien käsitysten tai asenteiden perustalta.

nut Mari Hankala (2010, 79) näkee yhtenä keskeisenä haasteena kansalaisten tekemisen tietoisiksi omasta mediankäytöstään ja siihen sisältyvistä mahdollisuuksista, koska medialla voidaan vaikuttaa yhteiskuntaan.¹⁶ Kansalaisten mediankäyttö kytkeytyy tätä kautta kansalaisuuteen kuuluvaan oikeuteen olla osallinen.

Myös journalistien ammattikunnan sisällä on virinnyt kriittinen keskustelu itse kunkin oikeuksista, sananvapaudesta ja vastuusta verkossa. Journalistit ovat joutuneet kysymään itseltään: onko sosiaalinen media aidosti sosiaalinen, jos se mahdollistaa nimettömyyden suojasta tapahtuvan ja ihmisarvoa alentavien kommenttien jatkuvan laukomisen. Vihapuhe on jo johtanut eettisiin linjauksiin, toimintasääntöjen muutoksiin ja myös journalistisen ilmaisun kapenemiseen verkossa.¹⁷ Julkisen Sanan Neuvosto (JSN) linjasi nettikeskusteluita tarkemmin 5.9.2011 ja ohjeisti mediaa joko esi- tai jälkimoderointiin, mutta jo tuoreeltaan linjaus todettiin varsin väljäksi, joten se valitettavasti tuskin poistanee nimettömien vihapuheiden ongelmaa. Verkkokeskustelujen luotettavuusarvo jääkin vähäiseksi, jos esimerkiksi sama keskustelija voi anonymiteetin ansiosta osallistua keskusteluun useamman nimimerkin suojasta ja käydä vaikkapa keskustelua itsensä kanssa. Sosiaalisen median ja uutismedian luotettavuuskriteerit eivät myöskään ole samat. Uutismedian toiminnan ytimenä on ollut se, että se viestii lajityyppisenä kerrontana olevansa yleisön, lukijan, kuuntelijan tai katsojan palveluksessa. Se on identifioinut itsensä julkiseksi palveluksi, jonka perustana on ollut riippumattomuus ja uskottavuus. Mutta mitä tehdä, jos yleisö tulkitseekin luotettavuuden jatkossa toisin. Tähän viittaavat tutkimukset, joissa yleisö onkin yllättäen pitänyt kansalaisten itsensä tuottamaa sisältöä luotettavampana ja autenttisempänä kuin ammattijournalistien työkseen tuottamaa. Vaikka uutisiin edelleen luotetaan, kasvava epäily nakertaa silti maata

¹⁶ Marja Heinonen (2008, 23) käyttää myös mediakompetenssin käsitettä, jolla hän tarkoittaa kansalaisten/kuluttajien/käyttäjien kykyjä ja mahdollisuuksia osallistua aktiivisesti median kulutukseen ja sisällöntuotantoon. Itse laajentaisin käsitteen koskemaan myös journalisteja median ammattilaisina, koska monimediainen toimintaympäristö vaatii myös heiltä uudenlaista kompetenssia, taitoja ja oman roolin uudelleentulkintaa.

¹⁷ Elo-syyskuussa 2011 Julkisen Sanan Neuvosto (JSN) pohti uusia ohjeita median verkkokeskustelulle, paljolti samana vuonna virinneen vihapuhetta koskeneen keskustelun takia. Keskustelulla oli myös käytännön seurauksia: muun muassa MTV3:n politiikan toimituksen esimies Timo Haapala ilmoitti, että lopettaa kuusi vuotta jatkuneen ja 65 000 kommenttia herättäneen bloginsa pitämisen. Haapalan peruste lopettamiselle oli keskustelun tason lasku, joka vei journalistiset perusteet blogin pitämiseltä (<http://www.iltasanomat.fi/kotimaa/mtv3n-tahtitoimittaja-tuohtuilukijoilleen-se-oli-siina>, luettu 28.8.2011) Samassa yhteydessä Haapala ilmoitti MTV3:n ”pohtivan tietoverkkokommentoinnin formaattia.” Myös Helsingin Sanomissa käytiin samana syksynä värikäs keskustelu verkon nimettömyydestä, johon otivat osaa EVAn toimitusjohtaja Matti Apunen (Helsingin Sanomat, 30.8.2011); lehden uutispäällikkö Jussi Pullinen (Helsingin Sanomat 2.9.2011) ja lehden pitkäaikainen politiikan toimittaja Unto Hämäläinen (Helsingin Sanomat 3.9.2011). Myös Journalisti-lehdessä päätoimittaja Markku Lappalainen arvioi verkkokeskustelun tarvitsevan suitsimista (8.9.2011). Viestinnän tutkijoista esimerkiksi Lilly Korpiola (2011, 64) on huomionnut verkkoon syntyneen negatiivisen tunneilmaston kierteen. Niin sanottu ”siloutumisilmiö” on hänen mukaansa erityisesti suljettujen keskusteluryhmien ongelma, jonka vakavuutta ja suhdetta väkivaltaan vasta pohditaan.

professioprojektin alta (Ahva 2010, 83). Samalla journalistit ja journalismi joutuvat pohtimaan suhdettaan verkkoaktivismiin ja sen tuottamiin tietovuotoihin. Tämä ammattieettinen keskustelu on Suomessakin vasta alkanut.¹⁸

Luottamus on toisaalta myös uusien sosiaalisen median ja uutismedian kumppanuushankkeiden kulmakivi, kuten Johanna Vehkoo (2011a, 48 – 50) on todennut. Luottamus vaatii jatkossa myös uutisjournalismin tekijöiltä aikaisempaa suurempaa henkilökohtaista panosta ja avoimuutta.¹⁹ Uutisjournalismin on kyettävä jatkossa kilpailemaan yleisönsä huomiosta ja ajasta myös näkökulmilla, tulkinnoilla, keskustelunavauksilla ja tiedon jalostumisella yhteisöllisiksi jaetuiksi merkityksiksi. Kaikki tämä olisi kuitenkin tehtävä kadottamatta edellä mainittua uutisten lajityypistä luotettavuutta. Kysymys ei ole siis vain siitä, millaista on uusi monimediainen uutisjournalismi – vaan myös siitä, millaista arvojen, asenteiden, tietojen ja taitojen muutosta se uutisjournalismin toteuttajilta vaatii ja miksi. Tästä monimediaiseen toimintaympäristöön sopeutumisesta käytän jatkossa nimitystä *journalistiset innovaatiot*.²⁰ Tutkimuskysymyksiin vastaamalla pyrin pohtimaan sitä, mitkä ovat profession ja uutisjournalismin selviytymisen mahdollisuudet monimediaiseksi muuttuneessa toimintaympäristössä.

Lopuksi vielä muutama sana tämän tutkimuksen rakenteesta: Työn alkuosat (I – II) ovat monimediaisuuteen ja uutisen lajityyppiin yleisösuhteena ja kerrontana liittyvien käsitteiden ja sen tarkasteluun soveltuvan yhtenäisen taustateorian kehittelyä. Niistä keskeisimmät ovat monimediaisuus tulkittuna sen teknologisen, taloudellisen ja kulttuurisen muutoksen eri tasoilla; uutisen lajityyppi, lajityyppiä koskeva sosiaalinen sopimus ja uutiselle kielen habituksena ominainen kerronta muuttuvine rooliasemineen. Tulkintani mukaan uutisjournalismia lajityyppinä koskevan sosiaalisen sopimuksen ytimessä on edelleen luottamuksellinen yleisösuhte, mutta sinne on tulossa myös uusia arvoja, kuten yleisön joukkoistaminen tiedonhankinnassa ja osallistaminen uutisagendan määrittelyssä. Tässä mielessä monimediainen toimintaympäristö on tulkintani mukaan lisännyt kansalaisjournalistisen näkökulman avaamisen tarvetta. Se ei

¹⁸ Keskustelua on aloitettu vuonna 2012 muun muassa Journalisti-lehdessä (Journalisti 4/2012, 8 – 11). Ongelmana on paitsi suhtautuminen tietovuotoihin myös journalistien suhtautuminen verkossa vaadittuun teosten vapaaseen jakeluun tai esimerkiksi palvelunestohyökkäyksiin ja tietomurtoihin.

¹⁹ Vehkoo viittaa The Guardianin verkkotoimittajaan Paul Lewisiin, joka ansioitui Ian Tomlisonin kuolemansyyn uutisoinnissa kevään 2009 G20-mielenosoitusten yhteydessä. Tomlison sai surmansa poliisin mellakanhallinnan yhteydessä ja Lewis paljasti sosiaalisen median (Twitter) avulla sekä kuolemansyyn tutkijoiden että poliisin valehdelleen asiassa. Lewis palkittiin jutustaan tutkivan journalismin Bevin-palkinnolla. Mielenosoitukseen osallistuneet tietolähteet luottivat häneen, koska hän oli jo aiemmin uutisoinut ansiokkaasti mellakoista. The Guardian on jatkanut avoimen journalismin lipunkantajana, vuonna 2011 se päätti avata uutistoimituksensa päivälistan yleisölle.

²⁰ Tässä työssä käytetään käsitettä innovaatio hyvin rajatussa erityismerkityksessä. Journalistinen innovaatio tarkoittaa minulle ideaa, toimintatapaa tai yleisesti hyväksyttyä käytäntöä, joka liittyy journalismin toteuttamiseen muuttuvassa toimintaympäristössä. Innovaatiokäsitteen ongelmana on sen nykyinen yleinen ryöstöviljely ja samalla sen muuttuminen epätarkaksi. Erikseen käsitelen tässä työssä ns. innovaatiojournalismia ja sitä koskenutta tutkimusta ja keskustelua.

ole aivan ongelmatonta: koska jo tähän mennessä käyty keskustelu on tuonut esiin keskeisen ristiriidan professioprojektiin sisältyvän autonomiahanteen ja kansalaisjournalismin liittyvän osallistamisen välillä (Ahva 2010, 89 – 91). Eri-tyisen haasteen uutisjournalismin yleisösuhteelle asettavat uudet tavat tuottaa ja jakaa sisältöjä.²¹ Lilly Korpiola (2011, 14) on todennut: ”Monikanavaisessa ja ubiikissa, kaikkialle levittyvässä ja kaikkialla läsnä olevassa, viestintäympäristössä niin mediatilat kuin viestinnän ammattilaisetkin ovat saman muutoksen keskellä. Muutos ei koske vain teknologioita, vaan se koskettaa myös median toimintalogiikkaa ja koko sisällöntuotantoa.”

Juuri tuosta Korpiolan mainitsemasta muutoksesta olen uutisjournalismin näkökulmasta kiinnostunut ja pyrin omalta osaltani sitä tässä tutkimuksessa jäsentämään. Minulle keskeisiä muutoksen kuvaamisen käsitteitä ovat uutisten kerronta, yleisösuhte ja uutisjournalismin monimediainen toimintaympäristö. Journalismia haastaa verkkoon on syntynyt ”viides valtiomahti”, sosiaalinen media, jonka on tulkittu olleen jopa ratkaisevassa asemassa 2000-luvun yhteiskunnallisissa rauhattomuuksissa ja protestiliikkeissä.²² Sosiaalinen media haastaa journalismia sisältöjen, toiminnan laadun ja etiikan tasoilla, kun kansalaisten vertaisverkkojen perustalle rakentuva sosiaalinen media kiinnittää huomiota uutismedian sisältöjä ohjaavaan vallankäyttöön, vääristymiin, katvealueisiin ja vinoutumiin.²³ Se mahdollistaa kansalaisille uuden toiminnallisuuden erilais-ten ideoiden, ajatusten ja kritiikin julkituomisessa ja keskustelun edistämässä.

²¹ Journalismien haastajana on pidetty muun muassa uutisagregaattien hakukoneoptimointia, jonka on arvioitu pidemmällä aikavälillä parantavan journalismin laatua, koska toimittajien ei enää tarvitse ”arvailla” mitä yleisö haluaa tietää (Uskali 2011, 82). Toistaiseksi hakukoneiden suosituimmuushierarkioiden suoraa vaikutusta uutisjournalismin laatuun ei ole kuitenkaan selkeästi pystytty osoittamaan. Sen sijaan esimerkiksi keskustelu sivulatausten määrään perustuvasta tuulipussijournalismista (Currah 2009, 85 – 90) on ollut hakukoneiden sisältöhierarkioiden osalta hyvin kriittistä. Currah päätyy siihen, että journalismin on kuitenkin edelleen kerrottava yleisölleen myös niistä aiheista, joista tämä ei oikeastaan haluaisi tietää yhtään mitään. Tätä hakukoneoptimointi ei pysty ainakaan toistaiseksi toteuttamaan. Keskustelu muistuttaa uutisjournalismin osalta jo pitkään käytyä keskustelua uutiskriteereistä, joissa kiinnostavuus ja merkittävyys ovat käytännössä aina kilpailleet palstatilasta. Keskustelu tuulipussijournalismista on mielestäni vain jatkoa tämän uutisjournalismin kaksijakoisen olemuksen pohdiskelulle.

²² Tuoretta suomalaistutkimusta aiheesta sosiaalisen median rooli erilaisissa yhteiskunnallisissa murroksissa ks. Korpiola 2011, 14 – 16; Korpiola & Nikkanen, 2012; Korpiola 2012, 14 – 17; Nikkanen 2012 8 – 10; Vehkoo 2012, 4 – 5.

”Viidennen valtiomahtin” käsitteen toi keskusteluun blogija tarkasteleva Stephen D. Cooper teoksessaan *Watch the watchdog* jo vuonna 2006. On kuitenkin mielestäni hyvä muistaa, että esimerkiksi sosiaalisen median tai erilaisten verkkoyhteisöjen roolia erilaisissa yhteiskunnallisissa murroksilanteissa on tutkittu toistaiseksi varsin vähän. Itse oletan, että sosiaalisen median rooli on normalisoitumassa, eli se on muuttumassa osaksi tavanomaista poliittista toimintaa. Samalla se muuttaa kansalaisuuden käsitettä, jossa painottuvat jatkossa enemmän myös lisääntyvän verkko-osallistumisen mahdollisuudet ja sen vaatimat kompetenssit.

²³ Turo Uskali (Helsingin Sanomat, 7.12.2011) arvioi, että tästäkin huolimatta Suomessa ei ole tehty riittävästi tieteellistä tutkimusta sosiaalisen median vaikutuksista mediaan ja yhteiskuntaan. Verkkoon on meillä kiinnitetty huomattavan vähän huomiota, kun taas esimerkiksi Oxfordin yliopistossa internetin vaikutuksia on tutkittu jo vuodesta 2001 alkaen.

Nämä kaikki ovat asioita, joita myös uutismedia on halunnut sananvapauden nimissä olla edistämässä, joten tässä eettisessä ja sisällön diversiteettiin liittyvässä mielessä ristiriitaa uutismedian ja sosiaalisen median välillä ei ole. Samalla toimintaympäristön muutos on kuitenkin tehnyt perusuutisesta kauppatavarana hankalan: vaikka sen tuottaminen maksaa edelleen, siitä ei enää haluta maksaa ja uutiset luetaan, katsotaan, kuunnellaan ja jaetaan eteenpäin ilmaiseksi verkossa.²⁴ Kysymys on kuitenkin viestinnän taloutta laajemmasta nykykulttuurin muutoksesta: kansalaisuuden ja sananvapauden uudelleenmäärittelystä, josta Tanja Aitamurto ja Riku Siivonen (2012) kirjoittavat osallisuuden, omin voimin tekemisen kulttuurina, johon uutismedian on vain sopeuduttava.

Tilanne on professioprojektin sisällä koettu haastavaksi ja se on saanut aikaan epävarmuuden tilan: journalistit kokevat, että ammatillinen tulevaisuus on sumea²⁵, ja yleinen epävarmuus omasta ammattitaidosta on lisääntynyt. Journalistit ja journalismi ovat tulkintani mukaan vedenjakajalla, jossa modernin journalismin professioprojekti on haastettu. Journalismin ja uutisjournalismin muuttanutta toimintaympäristöä ja tuota muutosta koskevaa ammatillista keskustelua hahmotetaan tässä tutkimuksessa kahden toistensa suhteen vastakohtiksi ammatillisessa keskustelussa määrittyvän näkökulman: journalistisen profession puolustuksen ja hakkerieettisen position kautta. Jännite näiden kahden näkökulman välillä ilmenee monin tavoin, muun muassa journalistien vaikeuksina suhtautumisessa uuteen ”haktivismiin”²⁶ eli kansalaisten omaan verkkoaktivismiin.

²⁴ Tästä kirjoitti Helsingin Sanomien kulttuuriosaston esseessään (Helsingin Sanomat 18.2.2012) toimittaja Esa Mäkinen. Hän oli otsikoinut esseensä osuvasti ”Uutinen syntyy uudestaan” – ja juuri tästä on myös omasta mielestäni kyse. Uutinen nimenomaan syntyy uudestaan monimediaiseen toimintaympäristöön ja siksi otsikko sopii hyvin myös tämän väitöskirjan pääotsikoksi. Uutinen syntyy uudelleen, mutta vain jos sen tekijät etsivät ja löytävät keinot sopeutua toimintaympäristön ja yleisösuhteen muutokseen.

²⁵ ”Sumeaksi” journalismin tulevaisuuden määritteli puheessaan Jyväskylässä Journalistiliiton puheenjohtaja Arto Nieminen Keski-Suomen Journalistien Journalismin päivillä syksyllä 2006 (Keskisuomalainen 10.10.2006). Niemisen puhe kuvasi varsin osuvasti journalismin ammattilaisten epävarmuutta jatkuvien muutosten keskellä. Varsinkin journalismin tekijöiden näkökulmasta tulevaisuus ja oma rooli vaikuttavat sumealta, vaikka varsinaisia muutoksia siinä, miten journalismi ymmärretään, on toistaiseksi tapahtunut vasta varsin vähän. Julkisen palvelun tai kaupallisen median perustalta toimiva journalismi on edelleen lähes entisensä.

Mutta muutos on ilmassa ja olennainen osa sitä on tulkita journalismin käytäntöjä ja toimintamalleja uudesta näkökulmasta. Uutisjournalismin sopeutuminen monimediaiseen toimintaympäristöön on keskeneräistä, toinen tapa sanoa asia on todeta verkon (internetin) olevan mediana meille ”uusi” kuten esimerkiksi Iltalehden Onlinepalvelua historiallisesti tarkasteleva Marja Heinonen (2008, 10 – 11) on todennut. Me pyrimme ”vasta ymmärtämään, mitä verkko meille yleensä toimintatilana tarkoittaa” ja tämän työn näkökulmasta erityisesti, mitä se tarkoittaa uutisjournalismin tekijöille.

²⁶ Haktivismi (eettisesti ja/tai aatteellisesti motivoitu toimiminen verkossa) on asia, josta journalistien ammatillisessa keskustelussa on ryhdytty 2000-luvun mittaan yhä enemmän ja mielestäni hyvästä syystä keskustelemaan. Yksi selvä peruste tälle on se, että haktivismin osalta puhutaan myös uutismedian ja journalismin kannalta merkittävistä taloudellisista ja työn tekijänoikeuksiin liittyvistä arvoista. Esimerkiksi Journalisti-lehdessä (23.2.2012) toimittaja Laura Halminen kirjoitti laajan artikkelin (”Kun haktivisti kohtaa journalistin”) niistä kysymyksistä ja ongelmista, jotka journalisti

Verkkoaktivismi asettaakin lukuisia uutisjournalismin kannalta keskeisiä kysymyksiä, kuten mihin uutisjournalismi voi luottaa tietolähteenä, entä missä vaiheessa se menettää asemansa oman agendansa asettajana ja ajautuu verkkoaktivistien ohjailtavaksi. Nämä ovat niitä kysymyksiä, joita uutisjournalismin tekijät joutuvat nykyisessä toimintaympäristössään miettimään. Samalla uutisjournalismin on väistämättä asemoiduttava uudelleen aikaisempaa toiminnallisemman roolin omaksuneen yleisön suhteen: lukijasta, kuulijasta tai katsojasta on joka tapauksessa tulossa yhteistyökumppani sisältöjen tuotannossa. Yleisön asemoinnin muuttuessa myös uutinen lajityyppisenä kerrontana ja journalistien tavoitteet uutisten kertojina ovat muuttumassa. Tämän muutoksen hallintaan ei ole olemassa valmiita työkaluja tai käytäntöjä, koska muutos on perustava. Pia-Tuuli Pietilä (2012, 17 – 18) toteaa Yleisradion journalistien tiedonhankintaa koskevassa tutkimuksessaan, että myös median fokus muuttuu: puhtaan tiedonvälityksen sijaan media pyrkii nykyisellään yhä selvemmin tuottamaan yhteisiä sosiaalisia kokemuksia ja lähentyy tässä mielessä verkon sosiaalisen median ilmaisu- ja käsittelytapoja. Toimintaympäristön muutos on synnyttänyt journalistien innovaatioiden tarpeen. Uuteen toimintaympäristöön sopeutumisen tarve on selvä, mutta siitä huolimatta uutisjournalismin kerronnan ja yleisösuhteen muutosvaatimuksiin on toistaiseksi kyetty vastaamaan puutteellisesti. Jännite toimintaympäristön muutoksen ja profession puolustuksen välillä on sen sijaan ollut selkeä.

Empiiriseltä osaltaan (osat III – IV) tämä tutkimus on Ylen alueellisia uutisia koskeva tapaustutkimus. Se perustuu pääosin vuosina 2007 – 2009 ja 2011 – 2012 tehtyihin sähköpostikyselyihin ja kaikkiaan kolmeen tutkimushaastatteluiden sarjaan. 2007 – 2009 haastateltavina oli kaikkiaan 28 Ylen alueellisten uutisten monitekijää: monimediaisen toimenkuvan omaksuneita toimittajia, mediatoimittajia ja uutispäälliköitä. Heistä kymmentä haastattelin kaksi kertaa vuosina 2007 ja 2008. Toimitusten lattiatason näkökulmaa täydensin edelleen syksyllä 2011 ja talvella 2012 monimediaisten toimintamallien suunnitteluun osallistuneiden ja niille tavoitteita asettaneiden kahdentoista avainhenkilön, monimediaisen toimintamallin määrittäjän, haastatteluilla. Varsinaisia haastattelukierroksia olen tarpeen mukaan täydentänyt edelleen sähköpostikyselyin. Haastattelut on toteutettu joko puolistrukturoituina, jolloin samat teemat on käyty vapaamuotoisesti läpi kaikkien haastateltavien kanssa tai strukturoimattomina, jolloin olen kyennyt keskittymään painopisteeltään merkittäviin asiakokonaisuuksiin, kuten esimerkiksi monitekijyyteen, verkon merkityksen lisääntymiseen Ylessä tai uuteen rajanvetoon alueellisten ja valtakunnallisten uutisten sekä uutis- ja ajankohtaisohjelmien välillä. Toinen tärkeä osa tutkimusmateriaaliani on suomalaisten journalistien ammattijulkaisuissa viime vuosina käyty vilkas keskustelu. Tärkeitä lähteitä tämän keskustelun suhteen ovat olleet mm. Journalisti, Journalismikritiikin vuosikirjat, Ylen henkilöstölehti Linkki ja sitä verkossa seurannut Verkkolinkki sekä Ylen ohjelmatyöntekijöiden

---

kohtaa koettaessaan käsittää ja käsitellä uutta kansalaisten verkkoaktiivisuutta. Hän toteaa myös että hakkerin etiikan ja journalismin etiikan osalta on useita selviä yhtymäkohtia, kuten tavoitteiksi asetetut tiedonvälityksen vapaus ja avoimuus.

RTTL:n jäsenlehti Liiton Arkki. Jonkin verran asiaa on käsitelty myös markkinoinnin ja media-alan erikoislehdissä, sanomalehdissä ja muussa suomalaisessa mediassa. Tätä keskustelua olen pyrkinyt mahdollisuuksieni mukaan seuraamaan, mutta kokonaisuutena en ole sitä pyrkinyt kartoittamaan. Tähän yksi syy on se, että keskustelussa on alusta saakka ilmennyt toistuvasti samantyyppisiä puheenvuoroja. Tutkimusaineistossa jo yksistään ammatillisissa julkaisuissa vuosina 2000 – 2012 julkaistuja artikkeleita oli runsaasti.²⁷ Jo yksistään kirjoittelun määrästä voi päätellä, että työn muutos ja siihen liittyvät näkökulmat ovat olleet yksi eniten keskustelua herättänyt aihepiiri.

Ylessä toimintaympäristön muutokseen liittyy yhtiön sisäisten järjestelyjen lisäksi myös 2000-luvulla jatkunut ja aiemmilla vuosikymmenillä alkanut viestintäpoliittinen deregulaatio eli sääntelyn purku ja sitä seurannut julkisen palvelun uudelleenmäärittely. Osaltaan Yleen on liittynyt myös kaupallisen median verkkoon asettamien suurten toiveiden toistuva romahtaminen. Kaupallisen median sisältä määriteltyyn kannattavuuskriisiin on haettu ratkaisuja paitsi oman toiminnan tehostamisesta, myös Ylen toimintojen rajaamisesta. Tähän laajempaan viestintäpoliittiseen keskusteluun on liittynyt myös kysymys Ylen rahoitusratkaisusta, kun tv-vastaanottimien hallussapitoon perustunut tv-maksu oli tullut tiensä päähän²⁸ päätelaitteiden moninaistuessa. Kustannussäästöjä ja tehostamista on yhtä lailla sekä julkisen palvelun että kaupallisen median puolella haettu uudesta teknologiasta, monikanavaisesta julkaisusta ja monitekijärooleista.

Pyrin dokumentoimaan tätä Ylen sisäistä päätöksentekoa julkisten asiakirjojen, kuten Ylen hallituksen linjausten ja niihin liittyvien muistioiden, vuosikertomusten, työehtosopimusten ja tutkimusajankohtana kahdesti uusiutuneen ohjelmatoiminnan säännösten (OTS) otteiden kautta.²⁹ Koska Yle on julkisen palvelun media, sitä koskeva päätöksenteko ja myös päätöksiä koskeva keskustelu on julkisempaa kuin kaupallisen median puolella. Tämä ei tarkoita sitä, että kaikki tieto olisi julkista. Tavoitteenani ei ole kuitenkaan ollut tehdä kattavaa Ylen historiakatsausta tutkimusajankohdan kaikista tapahtumista, vaan lähinnä tulkita monimediaisuusuteen johtanutta kehitystä ja toimituksellista keskustelua sen omassa kontekstissa. Punaisena lankana on sen pohtiminen, onko Ylen uutisten osalta tapahtunut kehitys siirtänyt ammatillista keskustelua kohden hak-

²⁷ Olen liittänyt viitteet ammattilehtiin, nettisivuihin ja sanomalehtiin lähdeluettelooni. Verkkoviittauksissa olen käyttänyt lainaamani henkilön nimeä sekä lainan osoitetta ja lainauksen päivämäärää. Luettelo myös näistä lähteistä on kirjallisten lähteiden luettelon perässä. Monimediaisuusuteen ja toimenkuvien muutosta koskevaa keskustelua ammattilehdissä seurasin vuosina 2005 – 2012. Luettelo aineistosta on lähdeluettelon jatkona.

²⁸ Tv-lupamaksu tai sittemmin tv-maksu laitekohtaisena maksuna päättyi vuoden 2013 alusta, jolloin rahoitusratkaisuksi valitti Yle-vero, korvasi sen. Päätös Yle-verosta ei kuitenkaan ole päättänyt vilkasta keskustelua Ylen ja kaupallisen median suhteesta, vaan se on jatkunut Ylen perustehtävistä, toiminnan valvonnasta ja erityisesti verkossa tarjottavien palvelujen rajaamisesta (Journalisti 7/2012, 5.4.2012).

²⁹ Tässä raja on julkisissa asiakirjoissa, koska Ylessä tehtyjen päätösten valmistelu ei ole kaikin osin julkista. Käyttämistäni asiakirjalähteistä on tarkempi selvitys osana lähdeluettelo.

kerieettistä ja innovoivaa diskursiivista positiota ja onko journalistista profes-
siota puolustava näkökulma väistymässä.

Erityisesti kiinnitän huomiota uusiin määritelmiin ammattitaidosta ja laadusta, koska niiden kautta on syntyvässä uusi monimediaiseen toimintaympäristöön päivitetty käsitys uutisjournalismista. Yhdysvalloissa sanomalehtityön muutosta paperilta digitaaliseksi tutkinut Sue Robinson (2011, 42 – 43) on osuvasti todennut, että journalismin muutos ei onnistu yksinkertaisesti vain ”sädeämällä perinteiset sanomalehtijournalistit suoraan kyberavaruuteen”, vaan myös uudessa digitaalisessa, verkottuneessa ja monimediaisessa toimintaympäristössä journalisteilla täytyy säilyä tuntuma tuttuun ammatti-identiteettiinsä ja omaan rooliinsa sekä yhteiskunnassa että lähiyhteisössään. Myös tämän tutkimuksen perusidea on kulkea yleisestä erityiseen: tulkita uutisjournalismin muuttuvaa toimintaympäristöä ja monimediaisuutta sen yleisistä reunaehdoista kohden erityistä, eli monimediaista käytäntöä ja tekijöiden itsensä ilmaisemaa kokemusta muutoksesta.

OSA I
PROFESSIOPROJEKTI JA UUTISJOURNALISMIN
MUUTTUVA TOIMINTAYMPÄRISTÖ

2 MONIMEDIAISUUS TUTKIMUSONGELMANA

Monimediaisessa toimintaympäristössä uudet julkaisukanavat erilaisine käyttökonteksteineen ja niiden kautta syntyvine yleisösuhteineen jo itsessään muuttavat myös journalistista kerrontaa ja sen reunaehtoja. Tätä ennakoivat myös uusia sähköisiä palvelujaan markkinoivat lehtitalot, jotka pyrkivät säilyttämään painetun lehden käyttöarvon ja samaan aikaan kehittämään esimerkiksi audio-visuaalista ilmaisuja, vuorovaikutteisuutta tai tiedonhakuja sisältäviä uusia palveluja. Monimediaisessa toimintaympäristössä on tärkeää määritellä uutiset lajityyppisinä sisältöinä ja toisaalta niiden saamat erilaiset muodot tai formaatit. Yksimediaisessa toimintaympäristössä tämä ei ollut tarpeen ja uutisten tuotanto oli välinekeskeistä. Uutisjournalismi kehittyi tuotanto- ja jakelukeskeisestä palvelu- ja yleisösuhteiseksi.

Tämä tutkimus pyrkii ymmärtämään, mitä tapahtuu uutisen lajityypille ja uutisten tekijöille prosessissa, jossa entinen vahva kytkentä välineisiin muuttuu ohuemmaksi tai poistuu kokonaan. Tämä prosessi ei ole ollut toimituksissa yksinkertainen. Esimerkiksi belgialaisten sanomalehtien muutosta tutkineet Paulussen, Greens ja Vandenbrande (2011) toteavat, että kun monimediaisuutta ryhdytään viemään visioista käytäntöön, on ainakin kymmenen erillistä tekijää, joiden osalta tarvitaan muutoksen mahdollistavaa uudenlaista ajattelua ja siihen perustuvia ratkaisuja.³⁰ Yksimediaisesta monimediaiseen siirryttäessä on vain myönnettävä, että mediayritysten talous sekä jakelun ja tuotannon teknologiat vaikuttavat käytännössä aina myös journalismiin ja sen sisällä harjoitettuun tapaan tuottaa sisältöjä. Onhan vaikutusta ollut sekin, että pääosin sanomalehtitalojen perustamat verkkolehdet olivat alkuun vain kopioita painetuista lehdistä ja niiden julkaisuajataulut olivat alisteisia painetun lehden ilmestymiselle.

---

³⁰ Kahta belgialaista mediataloa koskeneessa tutkimuksessa Paulussen, Green ja Vanderbranden erottivat ainakin fyysisiin työtiloihin, toimitukselliseen hierarkiaan, teknologiseen infrastruktuuriin, työnkuviin, koulutukseen ja monitekemiseen, palkkaukseen ja palkitsemiseen, aikaan ja työn määrään, toimituksellisiin rutiineihin, journalistisiin ja taloudellisiin tavoitteisiin sekä käyttäjien hahmotukseen liittyviä ongelmia. Vastaavat ongelmat tulivat esiin myös omilla tutkimushaastatteluillani.

Muutoksiin uutisjournalismissa ei ole johtanut vain uusi teknologia tai konsernijournalismiin suuntautunut viestinnän talous, vaan yhtä lailla myös markkinoilla syntynyt vaade uudistuvasta yleisösuhteesta. Teknologia, talous ja uutisjournalismia koskeva kulttuurinen muutos kietoutuvat muutoksessa yhteen. Ilmaisuuden ja ansaintalogiikan ongelmien sijaan on jo ryhdytty pohtimaan sitä, millaiset eri roolit uutismedialla ja sosiaalisella medially tulevaisuudessa on. Rajankäynti ja kumppanuuden hakeminen ovat keskeisiä muutosvoimia uutisen lajityyppiä ja kerrontaa koskevissa muutoksissa. Esimerkiksi uutisluovien vuotaminen lukijoille sosiaalisen median kautta ei enää ole mikään kauhistus. Se kuka kertoo ensin, ei enää ole olennaista, vaan se kuka on yhteisessä verkottuneessa sisällöntuotannossa pidemmällä aikavälillä luotettava ja uskottava kumppani (Vehkoo 2011, 53 – 54).

Toisaalta myös yleisöltä vaadittavien mediakompetenssien laatuun ja määrään kohdistuu uusia vaatimuksia, jotta uutismedian osalta voitaisiin puhua läheskään tasaveroisesta kumppanuudesta journalistien ja yleisön välillä. Tämä on havaittu muun muassa tutkittaessa nykyisin kansalaisilta vaadittavan medialukutaidon eri tasoja. Perustaitojen, kuten laitteiden käyttötaidojen, lukija kirjoitustaidon lisäksi tarvitaan Mari Hankalan (2011, 78 – 84) mukaan toiminnallis-käytännöllisen (praktisen) sekä tulkitsevan-yymmärtävän (hermeneuttisen) tason taitoja. Nämä taidot liittyvät mediatekstien tuottamiseen. Jossain vaiheessa passiivinen vastaanotto, kuluttaminen ja valmiiden sisältöjen jakaminen ei enää sosiaalisen median käyttöön tottuvalle yleisölle riitä, vaan tarvitaan myös tasa-arvoistavia (emansipatorisia) taitoja, jotka tekevät mediatekstien kuluttajasta myös niiden tuottajia ja muiden tuottamien mediatekstien kriittisiä kommentoijia. Uutismedia ei ole näitä taitoja tunnustanut ja kuvaavaa on se, että esimerkiksi sosiaalisen median mahdollisuuksiin ryhdyttiin suhtautumaan vakavasti vasta sen jälkeen, kun havaittiin sen pystyvän välittämään ensitietoa uutistapahtumista huomattavasti nopeammin ja tarkemmin (Sirkkunen 2006, 56).

Reijo Kupiainen ja Sara Sintonen (2009, 22) ovat määritelleet Henry Jenkinsin (2006, 3) ajatusten perustalta uutta monimediaiselle ajalle ominaista osallisuuden kulttuuria. Tästä kulttuurista he löytävät ainakin neljä ominaispiirrettä: yhteydet online-ympäristössä (facebook, twitter), ilmaisun eli uusien luovien mediasisältöjen tuottamisen, kollaboratiivisen (yhteisen, wikiperiaatetta noudattavan) ongelmanratkaisun ja sisältöjen kierrättämisen (edelleenjakaminen, sirkuatio) sekä remediaation eli mediatuotteiden miksaamisen³¹, podcastaa-

³¹ Lilly Korpiola (2011, 18 – 21, 36), pitää näitä piirteitä ”digitaalisen julkisuuden” ominaispiirteinä, joihin sekä julkisuuskuvaansa rakentavien organisaatioiden ja median on vain mukauduttava. Korpiolan näkökulma on erityisesti erilaisten median kriisien analyysi ja hän korostaa sitä, että esimerkiksi kriisiviestinnän vaatimukset uusi toimintaympäristö asettaa kokonaan uusiin mittaluokkiin. Erityisesti korostuu hyvin nopea reagointi ja sen ennakoiminen, mihin suuntaan sosiaaliseen mediaan ja uutismediaan syntyvä ”medianarratiivi” eli ilmiön tai uutisaiheen merkityksellistäminen kokonaisuutena kehittyy. Hän toteaa myös, että juuri sosiaalisessa mediassa tapahtuva oma vallankäyttö ”tykkääminen ja dissaaminen” ts. suosittaminen tai sen vastakohta on median ammattilaisten näkökulmasta piirre, jonka perusteella sosiaalista mediaa ei arvosteta. Huomio on erittäin mielenkiintoinen ja liittyy muun muassa

misen, bloggaamisen, postaamisen, sosiaalisessa mediassa suosittamisen (peukuttaminen, tykkääminen) kulttuurin. Itse kutsuisin tätä uudeksi osallisuuden kulttuuriksi ja se on ominainen verkossa aktiivisen sisällöntuottajan roolin omaksuville.

Median kuluttajan, keskustelijan, jakajan ja kommentoijan roolit ovat kaikki keskeisiä sosiaalisessa mediassa ja sosiaalisen median periaatteisiin rakentuvissa uudenlaisissa median kumppanuuden ja sisällöntuotannon malleissa. Toisaalta erilaiset tietoverkon sisällöntuotantoa koskevat tutkimukset kertovat toistuvasti sen, että valtaosa esimerkiksi verkkokäyttäjistä joko vain lukee, katselee tai korkeintaan jakaa edelleen sisältöjä vertaisverkoissa. Toiminta on siis varsin kaukana sinänsä uusien sisältöjen luomisesta. Janne Matikainen (2009, 91 – 92) on todennut, että sosiaalisen median osalta on erittäin perusteltua jakaa sen käyttö eri tasoihin: osallistumiseen (pelkkä luku, kuuntelu tai katselu), muiden tuottamien sisältöjen edelleen jakamiseen (esim. retweet tai facebookissa tapahtuva jakaminen) ja varsinaisten sisältöjen yhdessä luomiseen. Onkin helppo yhtyä Matikaisen johtopäätökseen siitä, että näistä kaikkein harvinaisinta on luominen, joka tarkoittaa sitä että sosiaalisen median yhteisöllisyyttä hyväksikäyttäen luodaan kokonaan uusia sisältöjä.

Myös uutisten tuottamisen ja kuluttamisen käynnissä olevaan muutokseen on teknologian ja viestintätalouden lisäksi pyrittävä löytämään myös kulttuurintutkimukseen liittyviä näkökulmia. Se on ollut kahdestakin syystä vaikeaa: teknologian osalta muutos on ollut nopea ja toisaalta siihen on liittynyt kiinteästi virinnyt pelko uutisjournalismin taloudellisen perustan murenemisestä. Näistä kahdesta syystä monimediaisuutta koskeva keskustelu on kulkenut uhkakuvien kautta. Uhkakuvissa ”vanha” ja ”uusi” tai ”uutismedia” ja ”sosiaalinen media” on asetettu toistensa vaihtoehtoiksi, kun ne pikemminkin olisi tulkittava osaksi uutta toimintaympäristöä, jossa julkaisun ja jakelun lisäksi myös sisällöntuotanto on muutoksen tilassa. Myös uudelleen vilkastunut keskustelu kansalaisjournalismista ei ole sellaisenaan mitään uutta. Kuten Laura Ahva (2010, 47 – 48) on huomauttanut, tätä keskustelua on käyty jo vuosisata. Yhdysvalloista lähteneen kansalaisjournalismia koskevan journalismin ryhtiliikkeen takana on jo 1920-luvulla käyty väittely Walter Lippmannin ja John Deweyn välillä. Jo tämä väittely koski journalismin tehtävää julkisen mielipiteen, demokratian ja kansalaisten osallistumismahdollisuuden takaajana. Nämä vanhat tutut teemat on nyt vain jälleen kerran löydetty uudelleen verkkoaktiivisuuden, osallisuuden ja sosiaalisen median kautta.

2.1 Journalistisen professioprojektin puolustus

Monimediaisuuteen liittyy uutisten tuotannon ja jakelun tehostuminen, joka perustunut digitalisointiin: julkaisemisen tempo on kiihtynyt ja julkaistavien uutisten määrä on kasvanut.³² Tämä on syystäkin lisännyt huolta uutisjournalismin moniarvoisuuden, laadun ja ammattimaisuuden osalta. Jos huomio kiinnitetään vain määrään ja nopeuteen, menetetään journalismin osalta olennaisia sisältöön ja laatuun liittyviä näkökulmia. Suomessa tehdyistä journalistien haastattelututkimuksista ja ammatillisesta keskustelusta heijastuu aina vain vakavampi huolestuminen, epävarmuus ja väsyminen työssä. Deprofessionalisaatiota koskevissa puheenvuoroissa yhtyvät sekä nykyisen journalismin kritiikki että tahto laatujournalismin ja journalistisen profession puolustamiseen. Deprofessionalisaatiota koskevan keskustelun kautta on myös päädytty pohtimaan muuttuvan yleisösuhteen kautta journalismille avautuvia uusia mahdollisuuksia.³³ Uutisjournalismin osalta on yhtä aikaa näkyvissä sekä uhkia että mahdollisuuksia, koska tosiasia on edelleen myös se että verkon ilmaiskulttuurista huolimatta uutiset ovat edelleen säilyttäneet asemansa, Hannu Olkinuoran (2006, 36) sanoin ”journalismin ainoana suhdanteista riippumattomana luonnonvarana”.

Huolta kannetaan kuitenkin siitä, kestäkö tämä journalismin selkäranka. Kehityksen suuntia on ennustettu ennen kaikkea Yhdysvaltain esimerkin perusteella. Siellä erityisesti sanomalehtimedia on ollut negatiivisessa kierteessä, kun tietoverkkoon syntyneet uudenlaiset sisällöntuottajat ovat haastaneet sen. Journalistit ovat joko jääneet työttömiksi, pestautuneet kuratoimaan sisältöjä voittoa tuottamattomille sivustoille tai sitten omaksuneet eräänlaisen journalistisen monialayrittäjän aseman ja perustaneet omat palvelunsa joko verkkoon tai verkkoon ja sen ulkopuolelle. Tanja Aitamurto (2011, 44 – 45) on todennut yhdysvaltalaisen esimerkkien valossa journalistien siirtyneen mediarytymien sisältä eräänlaiseksi ”vapaaksi tietotyöläisten verkoksi”, joka hakee uutta ansainnan ekosysteemiä. Uutisjournalismin osalta näyttävät olevan uhattuina yhtä aikaa sekä taloudellinen että ammatti-identiteettiin liittyvä perusta. Juuri siksi journalistinen professioprojekti hakee edelleen toimintakulttuuriin ja määritelmään liittyviä keinoja sopeutua muuttuneeseen toimintaympäristöön. Laura Ahva (2010, 30 – 31) huomioi tämän tavoitteen todetessaan sen, että journalismi

³² Syvälinen ja perusteellinen analyysi digitaalisuuden mukanaan tuomista muutoksista on muun muassa inhimillisen viestinnän pitkää kaarta tarkastelevalla Marshall T. Poella (2011). Hänen mukaansa vuosituhaten vaihteeseen mennessä inhimillisessä viestinnässä siirryttiin kokonaan uuteen aikakauteen. Audiovisuaalisen viestinnän valtakausi päättyi ja verkkoon perustuvan digitaalisen viestinnän alkoi. Hän perustelee näkemystään paitsi digitaalisuuden mukanaan tuomalla viestinnän määrällä, myös viestin arkistoitavuudella, nopeudella, tavoitettavuudella ja mikä on merkittävää dialogisuudella.

³³ Deprofessionalismin vastavaikutuksena syntyneitä visioita journalismin ryhtiikköistä ja sen uudistumisesta voitaneen pitää jo eräänlaisena koulukuntana, ks. esimerkiksi Deuze 2007; Davies 2008; Beckett 2008; Heinonen 2008; Currah 2009; Helle 2011.

pyrkii säilyttämään muuttuvassa toimintaympäristössä luotettavuutensa, legitimeettinsä ja arvonsa julkisen keskustelun ylläpitäjänä. Hän toteaa, että on olemassa jotain, jota voi edelleen pitää journalismin ”kovana ytimenä” ja sen että tuota ”ydintä” pyritään suojelemaan ja säilyttämään muuttuvissa olosuhteissa.

Olen samaa mieltä siitä, että journalismin muutosten tulkintakehys pyritään johtamaan journalistisen professioprojektin sisällä jo olemassa olevista säännöistä ja arvolauselmista. Erityisen keskeisiä professioprojektin puolustajille ovat journalismin eettiset säännöt sekä toimitusten ja journalistisen kertojan autonomisen aseman puolustaminen. Toistaiseksi puolustus on näyttäytynyt journalistista työtä ja työympäristöä koskevissa tutkimuksissa kasvavana huolenä kiireen ja monimediaiseen tuotantoon liittyvien osaamispaineiden lisääntyessä. Deprofessionalisaatio on konkreettinen uhka, jos sillä tarkoitetaan laadun ja ammattitaidon tietoista ja suunnitelmallista alasajoa. Haastattelututkimuksista käy hyvin ilmi suomalaisten journalistien huoli siitä, että arvot, ihanteet ja työn käytäntö ovat ajautumassa perustavaan ristiriitaan: Jyrki Jyrkiäisen tutkimuksen mukaan jopa joka kolmas suomalainen journalisti oli vuonna 2008 huolissaan journalismin eettisten sääntöjen tulevaisuudesta. Uhkista suurimmiksi koetaan kaupallisuus ja kiire (Jyrkiäinen 2008, 50, 52, 57).

Tulkitsen nämä kriittiset puheenvuorot professioprojektin puolustukseksi, jossa kirkastetaan jo olemassa olevia arvoja ja ideoita sekä etsitään niille muuttuneeseen toimintaympäristöön soveltuvia uusia tulkintoja. Media- ja varsinkin journalistisen profession sisäistä itsekriittistä keskustelua voi toisaalta pitää myös myönteisenä merkinä: journalismin laatua ja professiota koskeva eetos on vahva ja toimituksissa työskentelevät ammattilaiset kokevat professionsa puolustamisen arvoiseksi. Ongelmaksi voi kuitenkin muodostua eettisten ja journalismin käytännön sääntöjen yhteyden katkeaminen, jos deprofessionalisaatioon johtavat käytännöt yleistyvät ilman että niistä käydään sisällön ja laadun näkökulmat huomioivaa keskustelua. Tämän ongelman hahmottumisesta on jo selviä viitteitä Suomessa journalistin ohjeiden tulkinnan osalta. Niitä pidetään jo liiankin tapauskohtaisina ja kaivataan nykyistä tukevampaa eettistä ja käytännöllistä ohjeistusta toimittajien arkiseen työhön.

Profession sisäisen keskustelun lisäksi olennaista on myös se, miten uutisjournalismin yleisö kokee laadun. Yleisösuhteen muutokseen vaikuttaa eniten se, että suuri osa meistä on jo tottunut seuraamaan uutisia monimediaisesti ja on uutisten seuraajana aikaisempaa aktiivisempi ja kriittisempi. Uutiset luetaan, kuullaan tai niiden äärelle hakeudutaan yhä useammin sosiaalisen median kautta. Verkosta nousee uutisaiheita ja verkossa keskustellaan uutisten merkittävyyden lisäksi myös uutismedian toimivuudesta. Kritiikin terävin kärki osuu toistuvasti siihen, että uutisia tehdään mediakilvan tahdittamana ja vain sen ehdoilla. Laadun sijasta uutisteollisuudessa näyttäisivät tavoitteina olevan määrä ja nopeus. Laatujournalismin kannalta arveluttavia ovat esimerkiksi erilaiset ”kohut” ja niiden saama suhteeton painoarvo. Janne Ikonen ja Kimmo Mäkilä kokeilivat vuoden 2010 neljän viimeisen kuukauden aikana Helsingin Sanomien, STT:n ja Ylen verkkopalveluja. Hakusanalla ”kohu” he saivat kaikkiaan 492

osumaa. He tulkitsevat ”kohu”-juttujen olevan laatujournalismin näkökulmasta arveluttavia, koska niiden taustalla olevien faktojen tarkistamista ei koeta tarpeelliseksi. Kohu ikään kuin perustelee itse itsensä uutisfaktana. Ikonen ja Mäkilä viittaavat uutistuotantoa tutkineen Gaye Tuchmanin (1972; 1980) strategisen rituaalin käsitteeseen ja toteavat, että ”kohuun” vetoaminen toimii kätevästi journalistisen vastuun kierron äärimmilleen vietyinä ja ”objektiivisuuden” takaavana menetelmänä (Ikonen & Mäkilä 2011, 186 – 189).

Brittimediaa tutkinut Nick Davies on laskenut, että uutistoimittajat joutuvat tuottamaan uutisia jopa kolme kertaa enemmän kuin vielä kaksikymmentä vuotta sitten. Jo yksin päivittäin käsiteltävien aiheiden määrä tekee hänen mukaansa mahdottomaksi sen, että toimittajat pystyisivät kunnolla keskittymään enää yhteenkään. Daviesin mukaan kyse on deprofessionalisaatiosta ja samalla journalismin vakavasta rappioutilasta, koska toimittajien ei anneta tehdä työtään kunnolla. Lisäksi hän toteaa, että brittien laatulehdiksi määrittelemässä neljässä sanomalehdessä enää vain kaksitoista prosenttia julkaistavasta sisällöstä on toimitusten omaa käsialaa. Suurin osa on joko suoraan tai olennaisilta osiltaan uutistoimistoilta tai pr-tiedotteista peräisin. Hän vertaa nykyistä journalismia ilman tarkistuskäytäntöä ja -rutiineja ihmiskehoon ilman immuunijärjestelmää (Davies 2008, 51 – 53, 56 – 60). Davies on samoilla jäljillä kuin tapauskohtaisiin (situationistisiin) journalistin ohjeisiin pettyneet nykytoimittajat, jotka kokevat professionsa olevan uhattuna (Löf 2008, 118). Huoli journalismin rappioutilasta ei ole kuitenkaan yksin vastaus siihen, mitä uudessa toimintaympäristössä vaaditaan. Sen sijaan tarpeellista voisi olla miettiä esimerkiksi sitä, millainen on ero sisällön ja laadun määritelmien osalta journalistien ja uutisia seuraavan yleisön välillä.³⁴ Vaatimukset lähdekritiikistä ja faktojen arvioinnista eivät katoa journalismista, eikä journalistisen kertojan vastuun ongelmia ratkaise myöskään verkon ja sosiaalisen median mahdollistama suurempi avoimuus.

Daviesin näkökulmaa voi tulkita yksipuoliseksi ja hän haluaa selvästi viritellä nykyjournalismin kritiikkinsä äärimmilleen. Sinänsä perustellusti perätty faktojen tarkastaminen voidaan tehdä vain toimituksen olennaiseksi arvioimien tietojen osalta. Myös sen syvällisempi pohtiminen, miten paljon uutispalstoilla on jo aiemminkin esiintynyt toimitusten ulkopuolella tuotettuja sisältöjä, ansaitseisi enemmän pohdintaa ja suhteuttamista. Olennaisempaa on pohtia katoavatko omat aiheet ja näkökulmat kokonaan ja mikä korvaa perusuutiset, jos julkaistavien juttujen kokonaismäärä kasvaa. Siltä osin hänen kritiikkinsä osuu professioprojektin sisällä arvokkaaksi määriteltyyn näkökulmien ja aiheiden diversiteettiin, jonka voi arvioida pakkotahtisen julkaisemisen paineessa kärsineen. Verkkojulkaiseminen on antanut aihetta kritiikkiin viime vuosina paljonkin. Jokelan ampumistapausta syksyllä 2007 puitiin suomalaisessa journalismikritiikissä hyvin perusteellisesti, koska se oli ensimmäinen ”verkko edellä” hoidettu iso uutistapahtuma Suomessa. Nopean julkaisemisen paine oli Jokelan

³⁴ Hintikka (2009, 30 – 31) pohtii ansiokkaasti verkon käyttäjien ja journalistien käsityksiä laadusta ja huomauttaa, että verkkoa tai esimerkiksi Wikipediaa käyttävälle yleisölle riittää yleensä suppeampi tieto kuin se, mitä journalistit yleensä välittävät. Hän pohtii sitä, onko ”riittävä tieto” unohtunut käsitteenä laatua koskevassa keskustelussa.

osalta kohtuuton: julkaisupäätösten tekeminen jäi tapahtumien keskellä jopa yksittäisille verkkotoimittajille, mikä koettiin journalistisen vastuun näkökulmasta hyvin ongelmalliseksi. Tueksi kaivattiin editoivaa työtapaa, jossa kentältä verkkoon raportoivan reportterin lisäksi toimituksessa olisi aina editoiva toimittaja tai tuottaja, joka valvoisi nopeastikin julkaistavan materiaalin journalistista laatua (Raittila 2008, 88 – 90).

Verkkovetoisen journalismin osalta onkin syytä kritiikkiin, jos toimituksissa ohitetaan journalistinen harkinta ja pidetään vain nopeutta ja verkkovierailuiden määrää laadun kriteereinä. Andrew Currah (2009, 85 – 87) on käyttänyt tästä lähtökohdasta mielestäni osuvaa kielikuvaa ”tuulipussijournalismi”, jolla hän viittaa mahdollisuuteen, jossa uutiskriteerit korvaa verkossa seuratuimpien aiheiden ensisijaisuus. Suomalaisessakin keskustelussa tämä teema on aika ajoitin esiintynyt. Toistaiseksi on korostettu sitä, että linjauksena on laadusta kiinni pitäminen, vaikka uutisoinnin nopeus on jatkuvasti kasvanut. Verkossa puhutaan eräänlaisista ”miniskuupeista” eli yksityiskohdista, jotka jokin tietty väline kykenee julkaisemaan ennen muita. Daviesin näkemysten kritikkona Currah on niin ikään huomauttanut, ettei myöskään tiedotusta ja uutisjournalismia ole mielekästä asettaa toistensa vastakohtiksi. Vastakkainasettelun sijaan olisi pikemminkin pyrittävä ymmärtämään uutisjournalismin ja tiedotustoiminnan vuorovaikutussuhdetta. Ilmiönä mielenkiintoinen on hänen mukaansa kokoneiden ja arvostettujen journalistien rekrytoituminen tiedotustehtäviin. Currah tulkitsee, että tämän perusteella voidaan hyvällä syyllä olettaa myös tiedotteiden laadun paranevan (Currah 2009, 62, 69 – 70). Toinen tulkinta ilmiöstä on se, että uutisjournalismia rapauttavaan deprofessionalisaatioon perin kyllästyneet ammattilaiset hakevat omalle ammattitaidolleen rahassa mitattavaa arvostusta ja käyttöä ammattitiedottajina, tiedotuksen suunnittelijoina ja konsultteina, mikä nostaa tiedotuksen tasoa.

Uutisjournalismin muuttunutta toimintaympäristöä ei kannata yrittää ymmärtää yksinkertaistusten kautta. Ilta-Sanomien päätoimittaja Tapio Sadeoja (Helsingin Sanomat 16.6.2008) on todennut: ”Monet perinteiset uutiset siirtyvät kokonaan verkkoon ja koko uutisen käsite on muutoksen tilassa”. Pasi Kivioja puolestaan toteaa, ettei pelkkä kaupallistumiseen liitetty ”tabloidisaation” käsite riitä enää kuvaamaan median markkina- ja sisältömuutoksia. Muutos on pakko purkaa joukoksi näkökulmia, joita on Kiviojan mukaan ainakin kuusi: 1. teknologian, 2. mediatalouden ja kilpailun, 3. sisältöjen, 4. toimittajien ammatillisen aseman muutos, 5. yleisön sekä 6. yhteiskunnan rakenteellisten muutosten näkökulmat. Kivioja haastaa pohtimaan sitä, onko uutisen lajityypin määrittäminen yhtenä enää perusteltua, koska iltapäivälehdissä kiinnostavuuteen perustuva viihde- tai puheenaihejournalismi on jo oma lajityyppinsä. Silti myös nopea perusuutinen on edelleen arvossaan erityisesti verkossa, jonne suomalaiset iltapäivälehdet siirtyivät skuppeineen vuonna 2007. Kivioja huomioi kuitenkin, että tietoverkon luonne ”salamannopean uutisoinnin välineenä” tuo mukanaan myös koko joukon ongelmia, muun muassa näkökulmien kapeutumisen (Kivioja 2008, 199, 203, 205 – 210). Kiviojan mainitsema ”näkökulmien kapeutuminen” on ongelmallista, koska journalismi on professioprojektin ydin-

arvojen, kuten sananvapauden ja poliittisen vallankäytön valvonnan, näkökulmista juuri diversiteettiä sekä uusien ideoiden ja kysymysten etsimistä. Toimistusten autonomia ja esimerkiksi lähdesuoja ovat olemassa, jotta mahdollisimman monet näkökulmat ja tematisaatiot olisivat mahdollisia.

2.2 Hyveen käsityölläiset ja uusiutuva yleisösuhde

Professioprojektin ydinarvojen näkökulmasta on myös ryhdytty rakentamaan yhteistyötä aktivoituneen yleisön kanssa ja nähty tässä yhteistyössä uusia kansalaisjournalismin mahdollisuuksia. Uuteen kansalaisjournalismia koskevaan keskusteluun liittyy myös lukijoiden, kuuntelijoiden ja katsojien tekemien ääni- ja kuvatallenteiden lisääntyvä käyttö. Askeleet yleisökumppanuuden suuntaan ovat kuitenkin olleet perin varovaisia ja niissä on toistuvasti korostunut halu suojella journalismin autonomiaa: kansalaisista, lukijasta tai yleisöstä on toki tullut uutisissa ”tavis” tai ”vox populi” eli hän edustaa journalismille periaatteen tasolla tärkeää yleisöä, mutta edelleen lähes aina uutisten lajityypille ominaisesti raamitettuna.

Journalisti-lehden entinen päätoimittaja Johanna Korhonen (2008, 56 – 57) on kuvannut mainiosti tätä asetelmaa toteamalla sarkastiseen sävyyn, että: ”Tavis haetaan hätiin, kun valtakunnallinen media haluaa kuvittaa autoveron muutoksesta kertovaa juttua jollakin muulla kuin eduskunnan portaita loikkivalla poliitikolla. Taviksen löytää autokaupasta, jossa hän tehtävänsä mukaisesti potkiskelee renkaita tai luo autoihin kaihoisia katseita. Kumpikin toimii lehti- ja tv-kuvassa hyvin.” Korhonen jatkaa määrittelemällä kansalaisen pienimmän mahdollisen läsnäolon, joka on uutisjournalismissa hänen mukaansa ”kuvatekstitalavis”, ja kertoo oman kokemuksensa ”tavikseksi” joutumisesta Helsingin rautatieasemalla. Varsinaisten uutislähteiden osalta Korhonen toteaa, että uutisissa esiintyvät yleensä miehet ja yleensä puhuja on helsinkiläinen. Suomalaisen uutismedian vuosiseurannassa 2006 – 2010 miesten asema uutisten päätoimijoina näyttää suorastaan ”kiveen hakatulta” se on jatkuvasti 50 prosenttia, kun naisten osuus on uutisissa päätoimijan asemassa vain yhden viidenneksen paikkeilla. Uutisista ainoastaan kahdessa isossa toimijaryhmässä eli yksityishenkilöinä ja urheilijoina naisten ja miesten suhteelliset osuudet tasoittuivat tilastoissa (Suikkanen & Syrjälä 2010, 89 – 90).

Vaikka uutisjournalismi on toistuvasti julistanut olevansa ”kansalaisen puolella” usein kansalaisen rooli on vain olla todistamassa tai vahvistamassa³⁵ sitä, mitä asiantuntijat, vallanpitäjät tai instituutioiden edustajat uutisissa toteavat. Merkityksellisten asioiden määrittelyvalta uutisissa on ollut pääasiassa journalisteilla, asiantuntijoilla, poliittisen vallan käyttäjillä ja viranomaisilla. Taviksen tai ”kuvatekstitalaviksen” kapeaksi määriteltävästä rooliasemasta kan-

³⁵ Henkilöiden kautta kertominen yleistyi esimerkiksi televisiuutisissa 1990-luvulla. Antti Seppälä (2003) on todennut, että tämä liittyi uutisten kerronnan muutokseen, ”paketoitiratkaisuun”.

salaislähteet ovat kuitenkin karkaamassa ja asettavat sosiaalisessa mediassa yhä selvemmin oman uutisjournalismin agendasta poikkeavan tärkeysjärjestyksensä. Kysymys agendan määrittymisestä uudelleen on journalistisen professioprojektin näkökulmasta olennainen, koska se on muutos uutisjournalismin kerronnan ytimessä ja tarkoittaisi ainakin osin luopumista täydellisen riippumattomuuden ja autonomian ideaalista. Toisaalta autonomia on usein paljastunut suhteelliseksi, koska esimerkiksi sanomalehtien sisältöön vaikuttaa se, miten ne määrittävät lukijakuntansa³⁶ ja jatkuva ristiriita journalistisen sisällön ja määrittelyllä lukijakunnan arvojen välillä ei ole mahdollinen.

Journalismia voi hyvin pitää tasapainoiluna eettisten sääntöjen, idealisointujen tavoitteiden ja käytännön välillä. Tutkivaa journalismia tarkastelevat James Ettema ja Theodore L. Glasser (1998, 71 – 84) pohtivat tätä kysymystä ja käyttävät journalisteista varsin korkealentoisia määritelmiä, kuten ”moraalinen ammattilainen” tai ”hyveen käsityöläinen”, kun he pyrkivät kuvaamaan journalismin ominaisluonnetta. Toisaalta osa journalisteista ja journalismin tutkijoista on saattanut kokea saman asian myös ylitsepääsemättömänä kuiluna julkilausuttujen arvojen ja vallitsevan journalistisen käytännön välillä. Eettiset säännöt ja käytännön säännöt ovat tässä tapauksessa näyttäneet toisilleen ristiriitaisina. Itse uskon, että kyse on journalismiin ja sen ideaan sisäänrakennetusta jatkuvan ristiriitaistenkin diskursiivisten positioiden kautta kulkevasta arvioinnin ja kritiikin tarpeesta. Kritiikin ja itsekritiikin lisäksi monimediaisessa toimintaympäristössä tarvitaan yhä selvemmin myös yleisön näkökulmaa: mediakasvatuksen ja medialukutaidon opetteluun kautta syntyvää kompetenssia osallistua.

Median ja uutisjournalismin muutoksen tarkasteluun tarvitaan useita käytännöllisiä näkökulmia. Merja Helle (2011, 25) on ehdottanut, että journalismia olisi tutkittava: 1. työprosessina ja työyhteisöjen verkostona, 2. yhteistoiminnallisena työnä, jossa toimijoiden eri näkökulmat ja tavoitteet kohtaavat, 3. konkreettisenä ja työvälineiden, kuten esimerkiksi tietotekniikan välittämänä toimintana, 4. paikallisena ja historiallisesti muuttuvana mediatuote-spesifinä toimintana. Pyrin tarkastelemaan uutisjournalismia Helteen mainitsemista näkökulmista, mutta samalla löytämään muutoksen osalta myös keskeistä yhdistävää käsitteistöä ja tässä mielessä myös luomaan uutta monimediaiseen toimintaympäristöön soveltuvampaa journalismin tutkimuksen teoriaa. Etteman ja Glasserin ajatus journalisteista ”hyveen käsityöläisinä” on sovitettava monikanavaisen julkaisuun pyrkivien ja monimediaisuuden virittyvien uutismedian toimijoiden kontekstiin.

Profession asemaa tavoitellaan edelleen määrittelemällä journalismi työnä, jolla on kaupallisuuden ja liiketoimintaluonteen lisäksi myös julkilausuttu arvoperusta ja koko joukko tältä perustalta määrittyviä yhteiskunnan kannalta toivottavia tavoitteita. Monitekeminen ja monimediaisuus joudutaan sovitta-

³⁶ Keijo Lehto (2006) on tutkinut suomalaisten maakuntalehtien ”linjapapereita” ja löytänyt niistä tavoitteita, jotka saattavat johtaa ristiriitaan toimitusten autonomian kanssa. Yksi mahdollinen ristiriitojen lähde on esimerkiksi linjapapereihin kirjattu tavoite oman maakunnan talouden ja elinkeinoelämän edistämisestä.

maan tähän journalistisen professioprojektin kehikseen ja sen asettamiin eettisiin ja käytännön sääntöihin. Esimerkiksi juuri kiirettä koskevaa kritiikkiä on tästä syystä kuunneltava toimituksissa herkällä korvalla: kiireessä toteutettu uutisjournalismi on liiankin usein vain huonosti toteutettua journalismia, jossa laadusta on jouduttu tinkimään. Jos monitekeminen ja monimediainen toimintamalli osaltaan lisäävät tendenssiä tähän suuntaan, ne ovat yksiselitteisesti torjuttavia asioita professioprojektin näkökulmasta. Toisaalta juuri siksi monimediaiseen ympäristöön päivitettyjen sääntöjen ja toimintamallien aikaansaaminen on niin tärkeää. Ilman niitä professioprojekti kriisiytyy ja toimintaympäristön muutos on tulkittavissa vain vakavana uhkana.

2.3 Deprofessionalisaation uhkakuva

Yksi tekijä kriisiytymisen taustalla on varmasti se, että monimediaisuuden omaksumisen tahti on ollut Suomessa ja maailmalla melkoinen. Kun vielä 1990-luvun alussa uutisia tehtiin suomalaisissa toimituksissa pääasiassa yhteen julkaisukanavaan, tilanne oli jo kymmenessä vuodessa radikaalisti muuttunut: monimediaisuus oli alkanut tuotannon ja julkaisun suunnasta: uutisten ”sisällöt” pyrittiin julkaisemaan tai ”versioimaan” mahdollisimman monelle eri julkaisukanavalle. Monitekemisestä tai ”moniosaamisesta” oli tullut perusvaatimus, uutisjournalistin oli kyettävä tarvittaessa vaihtamaan toimenkuvaansa joustavasti tai tekemään kahden tai useamman ammattilaisen töitä samanaikaisesti. Juuri tämä nopeasti omaksuttu ammattitaitovaatimus törmäsi kiirettä ja laatua koskevaan ristiriitaan. Vaatimusta monitekemisestä journalistit ovat oikeutetusti arvostelleet myös palkkauksen ja työn kuormittavuuden näkökulmista. Usko siihen, että pulmat ratkeavat kuin itsestään teknologian avulla oli mediayrityksissä alkuun liian vahva. Uusia tehtäviä, toimenkuvia ja vastuita on syntynyt, mutta korvaamisesta on ryhdytty neuvottelemaan vasta jälkikäteen ja tarvetta keskustella laadusta on tulkittu muutosvastarintana.

Edellä kuvatuista syistä monimediaisuudesta ja monitekemisestä tuli 2000-luvun alkuvuosina myös professioprojektin perusteita ravisteleva ongelma. Toimituksissa useat toisiaan seuranneet toimenkuvamuutokset koettiin ulkoa sanelluksi pakoksi, johon oli sopeuduttava jos aikoi alalla pysyä. Aira Saloniemi ja Risto Suikkanen (2007, 11 - 13) toteavat, että sekä toimituksia koskevassa julkisessa keskustelussa että tutkimuskirjallisuudessa oli 2000-luvun alussa kaksi selvästi erottuvaa kehityssuuntaa: mediakilpailun kiristyminen ja siihen liittyvät kaupallistumisepaineet sekä internetin ilmaantuminen uutisten välityskanavaksi ja käytännön työvälineeksi. Monikanavaiseksi muuttunut julkaisu kiristää toimituksissa työtahtia ja vaatimuksia uudeltaisesta yhteisöllisyydestä, vuoropuhelusta yleisön kanssa. Ehkä juuri tämä yleinen ahdistus työn määrän lisääntyessä on yksi syy siihen, että tietoverkko journalismin työkaluna tai sille avautuvana mahdollisuutena on jäänyt aivan liian vähälle huomiolle, kuten myös Merja Helle (2011, 163 - 166) on huomauttanut.

Kysymys siitä, miksi journalismiprofession sisällä ei ole pohdittu moni-mediaisuutta mahdollisuutena, on mielenkiintoinen. Toimintaympäristön muutos on väistämätön, joten se on tulkittava ja ymmärrettävä tulkinnan kautta myös journalismin mahdollisuutena. Pelkästään uhkakuvista avautuva näkymä on journalismin professioprojektin näkökulmasta kovin lohduton. Deprofessionalisaatiota koskevassa spekulatiossa sekä uutisjournalismin että uutismedioiden on otaksuttu vähitellen menettävän merkitystään. Tähän päätyy myös Jyrki Jyrkiäinen (2008, 50) analysoidessaan suomalaisten toimittajien käsityksiä tulevaisuuden ammatillisista haasteista. Mediakilpailun uskotaan hänen mukaansa vaikuttavan myös sisältöihin: viihde ja elämyksellisyys painottuvat tiedon ja analyttisyyden sijasta. Lisäksi uutisia suunnitellaan ja tuotetaan toimituksissa yhä enemmän yleisötutkimusten, kuuntelijatutkimusten ja RISC-analyyysien avulla. Tiukempi suunnittelu ja ylhäältä ohjaaminen on lisääntynyt ja toimittajat ovat huolestuneet oman toimintavapautensa puolesta. Jaana Hujanen (2011, 22 – 30) mukaan suomalaisissa toimituksissa on ryhdytty 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana keskustelemaan yhä enemmän toimitusten hierarkian selkeytymisestä ja siitä, säilyykö päätoimittaja-, päällikkö- ja tuottajavetoisissa toimituksissa yksittäisten toimittajien autonomia.

Makrotasolta tarkasteltuna uutismediaan liittyvät muutospaineet ovat globaaleja. Kansainvälisiä mediakonserneja tarkastelevat Ojala, Lamberg, Uotila, Könönen ja Näsi huomauttavat, että teollistuneissa yhteiskunnissa perinteinen media, joksi he tulkitsevat lehdistön, radion ja television, hakee poikkeuksetta kasvun ja liiketoiminnan vahvistamisen mahdollisuuksia uuden median markkinoilta. Tähän liittyy 1990-luvun lopulta alkanut tietoverkko- ja mobiiliviestintäpalvelujen kehittäminen. Usko uusien julkaisukanavien tuottavuuteen oli alkuvaiheessa vahva ja rahaa käytettiin teknologian ja tuotannon kehittämiseen, mutta tästä huolimatta tulokset eivät olleet toivottuja. Kehitettyjen uusien palvelujen ongelmana on jo kahden vuosikymmenen ajan ollut toimivan ansaintalogiikan puuttuminen. Suurin into uusiin investointeihin ajoittuikin 1990-luvun lopulle ns. ”internetkuplan” aikaan ja tällä vuosituhanella palvelujen kehittäminen näyttäisi asettuvan perinteisemmän medialiiketoiminnan kehittämisen rinnalle (Ojala, Lamberg, Uotila, Könönen ja Näsi 2005, 248 – 249, 260 – 261).

Deprofessionalisaatio ja siihen liitetyt uhkakuvat eivät kuitenkaan riitä vastaukseksi kysymyksiin toimintaympäristön muutoksesta, jossa myös journalismilta kysytään kykyä sopeutua uudenlaiseen yleisösuhteeseen. Se että esimerkiksi journalistien ammattitaidolla tai laadulla ei ole tulevaisuudessa väliä, voi olla uudessakin toimintaympäristössä väärin mahdollinen päätelmä. Ammattitaitoa ja journalismin laatua joudutaan kuitenkin määrittelemään uudella tavalla ja laadun osalta hakemaan uudelleen journalismin perustaan liittyviä ideoita sanan ja ajattelun vapaudesta sekä journalistisen kertojan autonomiasta ja vastuusta.

2.4 Monimediaisuus on muutosta makro-, mikro- ja mesotasoilla

Lopuksi esittelen lyhyesti muutamia tässä tutkimuksessa käytettyjä avainkäsitteitä, joihin palaan toistuvasti. Käsitteillä on siinä mielessä merkitystä, että ne ovat osa yritystäni ymmärtää uutisjournalismin muuttunutta toimintaympäristöä ja yleisösuhdetta.

*Monimediaisuudella*³⁷ tarkoitan käytännössä toteutuvaa ja lähtökohtaisesti monikanavaista (sanomalehti, radio, televisio, teksti-tv, tietoverkko, mobiiliviestimet jne.) toimintaperiaatetta. Toteutuva monimediaisuus tarkoittaa monikanavaisen julkaisun lisäksi myös sitä, että aikaisemman välineisiin sitoutuneen journalistisen työ- ja tuotantoprosessin sijasta lähtökohtana on kaikkien käytössä olevien julkaisukanavien hyödyntäminen. Monimediaisuuden toteuttajia ovat yksittäiset toimittajat ja päivittäisen uutistytön organisoijat. Välillisesti siihen osallistuvat reunaehtojen asettajina myös mediarytysten johdossa toimivat henkilöt, koska he tekevät päätöksiä muun muassa henkilöresurssista, käytössä olevasta teknologiasta ja koko toiminnalle asetettavista tavoitteista. Uutistoimitusten monimediaisuudessa kysymys on ennen kaikkea uutisagendan suunnittelusta, toimitusten päivittäisestä työnjaosta sekä käytössä olevien resurssien ja asetettujen tavoitteiden onnistuneesta suhteuttamisesta.

Monitekeminen toteutuu käytännön työssä sekä välineraajat että ammattikuntarajat ylittävänä työskentelynä. Monitekemistä on Suomessa 1980-luvun lopulta alkaen yleistynyt radion uusi tuotantokulttuuri, jossa yhdistyvät radio-toimittajan ja äänitarkkailijan työt. Television puolella monitekemistä on videojournalismi, jota edustavat muun muassa Ylen alueellisten uutisten monitekevät toimittajat ja mediatoimittajat. Monitekijä on myös itse juttuunsa kuvat tai videokuvaa ottava lehti- tai verkkotoimittaja.

Ylivälineellisyydellä tarkoitan monimediaisuutta tulkittuna uutena journalistisena kulttuurina. Journalistinen kulttuuri ilmenee yleisellä tasolla julkilauttuna professioprojektissa, erityisellä tasolla yksittäisten toimitusten julkilauttussa toimituspolitiikassa sekä julkilausumattomana työn käytännöissä ja hiljaisen tiedon tasolla. Ylivälineellisyyteen kuuluvat myös monimediaiseen toimintatapaan ohjaava ja valmentava koulutus, jatkokoulutus sekä erityisesti monimediaiseen toimitusprosessiin liittyvien työvälineiden, käytäntöjen ja sääntöjen tuotekehittäminen, kritiikki ja suunnittelu. Ylivälineellisyys on journalismissa uusi ajattelumalli, koska esimerkiksi toimituspoliittinen keskustelu on aikaisemmin aina rakentunut jonkun välineen tai yksittäisen julkaisukanavan ympärille.

Monitekemistä voi pitää toimitustyön mikrotason ja ylivälineellisyyttä sen makrotason ilmiönä. Mark Deuzen (2011, 11) mielestä muutoksen ymmärtämi-

³⁷ Monimediaisuus on käsite, jolla olen korvannut aiemmin (Hytönen 2010) käyttämäni ”monimediaalisuuden”. Se soveltuu paremmin kuvaamaan sitä kokonaisvaltaista median toimintaympäristön, yleisösuhteen ja toimintamallin muutosta, jonka katson olevan käynnissä. Vastaavaa käsitettä ovat suomen kieleen kehittäneet myös Heikkilä, Ahva, Siljamäki ja Valtonen (2012, 93) jotka Nick Couldryyn (2011) viitaten puhuvat ”mediamoneudesta” (media manifold).

seen tarvitaan kuitenkin mikro- ja makrotasojen lisäksi myös vuorovaikutuksen tasoa, jota hän kutsuu mesotasoksi. Monimediaiseen toimintaympäristöön soveltuvien uutistoimitusten toimintamallien tuottaminen on vuorovaikutusta makro- ja mikrotasojen välillä ja sitä voidaan mielestäni tulkita juuri Deuzen mainitsemaksi vuorovaikutuksen (meso)tasoksi, koska siinä pyritään toimituksellisen keskustelun ja kokeilujen avulla hakemaan toimivia malleja siihen, miten monimediainen uutisjournalismi saataisiin toimimaan paitsi välinespesifin ilmaisun ja eri välineiden erilaisen yleisösuhteen lisäksi myös välineiden välisenä hahmottuvalla ulottuvuudella eli intermediaisena.³⁸ Esimerkiksi televisiohaastattelujen äänen käyttö radiossa muuttui rutiiniksi vuosituhammen vaihteessa. Se tuntui yksinkertaiselta ja toimivalta ratkaisulta, mutta ongelmia on kuitenkin syntynyt myös siinä, että on kuviteltu tai oletettu saman sisällön olevan monistettavissa tai julkaistavissa sellaisenaan. Koska välineiden yleisösuhte on erilainen: televisiohaastattelu ei yllättäen toimikaan radiossa. Verkon osalta sisällön julkaiseminen sellaisenaan ei riitä, koska lehti-, radio- tai televisiojutun suora kopioiminen verkkoon ei vain yksinkertaisesti tuota verkkoyhteisön kannalta mitään lisäarvoa. Journalistien keskuudessa julkaisualustalta toiselle kopioiminen on koettu vaikeaksi perustella ja sitä onkin aiheesta kritisoitu ”konekirjoittamisena”, ”lapiointina” ja ”copy-paste” journalismina. Sellaisenaan se ei ole journalistista työtä, vaan on Elina Grundströmin sanoin ”aivotonta monistamista”.³⁹

Jos monimediaisuuteen johtavan muutoksen taustoja tarkastellaan toisiinsa vaikuttavien tasojen dynamisena kokonaisuutena, voidaan sitä koskenutta ammatillista keskustelua selkeämmin jäsentää. Eri tasot ovat koko ajan muutosprosessissa mukana, mutta eri työntekijöillä on luonnollisesti muutokseen erilaisia näkökulmia. Käytäntöä lähellä olevat lattiatason toimittajat ja media-toimittajat näkevät parhaiten mikrotason, kun taas toimintaa suunnittelevat ja johtavat näkevät ehkä paremmin meso- ja makrotason. Myös toiminnalle asetettavat uudet tavoitteet artikuloituvat ensin makro- ja mesotasoilla, joista ne

³⁸ Olen aiemmin (Hytönen 2010) käyttänyt vastaavassa tarkoituksessa käsitettä intermediaalisuus, jonka olen käsitteiden sekoittumisen välttämiseksi halunnut tässä työssä korvata kokonaan uudella käsitteellä. Intermediaalisuus on eri asia kuin intermediaalisuus, jota on käyttänyt tutkimuskäsitteenään esimerkiksi Mikko Lehtonen (1999). Määrittelen tässä tutkimuksessa intermediaisuuden monimediaisuuden konkreettisenä toteutumisenä eri julkaisualustoilla, tekstin, kuva- ja äänimateriaalin käytettävyytenä yli välinerajojen. Lehtonen ja myös Juha Herkman (2008) tulkitsevat intermediaalisuutta omana tutkimuskohteenaan ja varsinkin Herkman liittyy siihen laajasti omaa metodologista pohdintaansa (Herkman 2008, 153 – 166).

³⁹ Elina Grundström (Journalisti 19/2011, 7) kirjoittaa kolumniinsa otsikolla ”Journalismin huipulla” mm. näin: ”Suomessa määrä ei ole aina tarkoittanut laatua. Suuri osa toimittajantyöstä on ollut aivotonta netti uutisten monistamista. Liian harva journalisti on pannut itsensä likoon, erikoistunut ja ottanut tilaa vaativille juttuprojekteille.” Grundström on kritiikissään oikeassa, mutta jättää mielestäni liian vähälle huomiolle sen, että itsensä likoon laittamiselle ja vaativille juttuprojekteille on oltava myös toimituspoliittinen tausta. Ne syntyvät toisin sanoen yleensä vain ympäristössä, jossa ne katsotaan tavoitteiksi. Myös tanskalaisissa online-toimituksissa uutisten määrittelyn uudistumista pohtiva Jannie Møller-Hartley (2011, 77) käyttää muualta saatavasta ja oman julkaisualustan kautta edelleen levitettävästä uutismateriaalista napakkaa englanninkielistä käsitettä ”showelware”, joka on suomennettavissa ”lapiokamaksi”.

yleensä välittyvät mikrotasolle. Se ei tietysti muuta sitä seikkaa, että varsinaisen merkityksensä ne saavat – tai eivät saa – toiminnan kautta nimenomaan mikrotasolla. Mikrotaso on siis myös makro ja mesotasolla tapahtuvan tavoitteenasettelun kannalta ja toiminnasta kumpuavan kritiikin lähteenä tärkeä.

Eri välineiden ilmaisun ja yleisösuhteiden erityispiirteiden huomioiminen ja uuteen toimintaympäristöön sovittautuminen on poikkeuksetta kaikille mediataloille haastavaa. Yleinen toimintamalli on se, että varsinkaan tietoverkko median mahdollisuuksia ei ole kyetty hyödyntämään, vaan uusia sovellutuksia tai palveluja on toistuvasti lähdetty kehittämään perinteisempien medioiden eli ”emolehden” tai ”broadcast-talon” lähtökohdista, mikä on tarkoittanut verkkomedian jäämistä toissijaiseksi julkaisukanavana.⁴⁰ Toimintamalleja on toistaiseksi uudistettu reagoitten verkkotoimijoiden ja verkkoon syntyneen sosiaalisen median olemassaoloon, mutta ei proaktiivisesti, jo lähtökohtaisesti verkkoa tasaveroisena julkaisukanavana ajatellen. Jonkinlainen käänne tässä tapahtui 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana, jolloin uutismedia heräsi kansalaismedian, ihmisten median tai sosiaalisen median olemassaoloon.

Sosiaaliseen mediaan liittyy tämän tutkimuksen osalta keskeinen käsite, eli uudelleen asemoituvan uutisjournalismin kautta syntyvä uusi *yleisösuhte*. Uutisjournalismissa toteutuva monimediaisuus tarkoittaisi sitä, että uutisten monikanavainen julkaisu pystytään yhdessä toimituksissa sovitun toimintamallin pohjalta toteuttamaan laatua heikentämättä ja tinkimättä piiruakaan sisällöllisestä diversiteetistä. Tämän lisäksi yleisön olisi vielä koettava suhteensa uutta toimintamallia toteuttavan uutismedian osalta toimivaksi, mikä tarkoittaisi ainakin jossakin määrin osallistumista myös sisällöntuotantoon ja uutisagendan määrittelyyn. Varsinkin viimeksi mainittu on ollut uutisjournalismin osalta varsinainen akilleen kantapää, koska esimerkiksi toimituksen autonomiaa: jakamattonta oikeutta päättää julkaistavasta sisällöstä ja riippumattomuutta uutisagendan määrittelyssä pidetään erittäin tärkeänä tai koskemattomana arvona journalistisen professioprojektin sisällä. Uudenlainen kumppanuus yleisön kanssa tarkoittaa sen perusteellista uudelleenarviointia. Tämä uudelleenarviointi on vaikeaa, koska toimituksellinen riippumattomuus asettuu professioprojektin ydinalueelle. Vastavuoroisesti vain monikanavainen julkaisu, jossa nämä tavoitteet eivät pääse toteutumaan, ei sinänsä professioprojektin näkökulmasta kelpaa tavoitteeksi.

Professioprojektissa monimediaisuutta käsitellään nähdäkseni ainakin kolmella eri tasolla:

Kognitiivisella itseymmärryksen tasolla on keskeistä uutisten tekijöiden näkemys omasta tekemisestään: onko esimerkiksi monitekeminen heidän mielestään osa uutistyön ammattitaitoa vai onko se koettu vain välttämättömänä pahana tai onko monimediaisuudessa kyse vain ”saman sisällön” julkaisemisesta, koptioinnista tai monistamisesta, johon ei tekijöiden itsensä mielestä liity lain-

⁴⁰ Tätä ongelmaa: sitä että monimediaisuuteen tähtäävän uudistukseen on lähdetty ”väärästä päästä” eli tuotannosta ja julkaisusta ovat kuvanneet mm. Heinonen 1997, 1998, 1999b, 2002a, 2002b, 2008; Ahvenainen 2004 ja Rinkinen 2004. Ylen osalta sen toivat vahvasti esiin omista tutkimushaastateltavistani Ylen uusien palvelujen, sosiaalisen median ja verkkopalvelujen kehittäjät.

kaan journalistista harkintaa tai eettisten tai käytännön sääntöjen perustalta tapahtuvaa valintojen tekemistä. Vai onko se jo jotain muuta?

Normatiivisella itseymmärryksen tasolla selvitän, miten monimediaisuus määrittyy ja näkyy uutistoimitusten sisäisessä keskustelussa, koetaanko se toimituksia vahvistavaksi vai heikentäväksi tekijäksi. Toteutuuko monimediaisuus julkaisukanavien toisiaan täydentävänä kokonaisuutena, jossa toteutuva kokonaisuus on jotain enemmän kuin osasten summa. Onko erityisesti monimediaista toimintamallia varten julkilausuttu sitä koskevia toimituspoliittisia määritelmiä tai sääntöjä. Seuraako monimediaisuuden ohittamisesta sanktioita tai vaihtoehtoisesti arvostetaanko tai palkitaanko sen huomioiminen toimituksissa erikseen.

Uutisen lajityyppiin liittyvällä sosiaalisen sopimuksen tasolla pohdittavaksi asettuvat monimediaisuuteen liittyvät monet riskit ja mahdollisuudet. Onko sen asettamista reunaehdoista kyetty luomaan uutta uutisjournalismin sisältöä tai uudenlaista yleisösuhdetta palvelevaa ajattelua tai laatumääritteitä, joissa on vältetty riskit ja pystytty aidosti hyväksikäyttämään monimediaisen toimintaympäristön avaamia uusia mahdollisuuksia, kuten joukkoistamista tai osallistamista. Tämä tarkoittaisi monimediaisuuden ymmärtämistä ja tulkitsemista professiota tukevana ominaisuutena. Juuri tällä tasolla tulisi ilmetä myös uudelleentulkinta, joka koskisi myös uutisagendan määrittämisen avaamista keskusteluun yleisön kanssa. Sosiaalisen sopimuksen tasolla pohdittavaksi asettuu se, miten uutisjournalismi kykenee tästä huolimatta säilyttämään yleisösuhteen kannalta edelleen olennaiset luotettavuuden ja riippumattomuuden.

3 JOURNALISMIN SUMEA TULEVAISUUS

Mikro- ja mesotason leikkauspiste, toiminnan ja toimintaa koskevan ammatillisen keskustelun kautta ymmärtämisen taso, kiinnostaa minua näkökulmana journalismiin. Tekijöiden näkökulmasta vastakkain eivät ole paperi ja bitti tai sen paremmin uusi ja vanha mediakaan, vaan kysymys on käytännöstä ja sen toimivuudesta: uutisten yleisösuhteen kehittyvästä jatkumosta ja sen sisällä muuttuvista tuotannon ja julkaisun reunaehdoista. Monimediaisuus on olemassa mahdollisuutena, kunnes se toteutuu aidosti muuttuneina toimintamalleina, työrooleina ja yleisön osallisuuden tulkintoina. Toistaiseksi journalismin muutos on ollut hidasta ja yksi selvä syy siihen on muutokseen otettu varautumisen strategia. Silti muutoksia on myös tapahtunut ja ne näkyvät journalistien käytännön työssä muuttuneina toimenkuvina. Yksi käytännön muutos on siis monitekeminen, mutta varsinkin verkon osalta on odotettavissa, että syntyy myös kokonaan uudentyypisiä journalistisia toimenkuvia.⁴¹

Ruohonjuuritasolta tarkasteltuna uudet käsitteet ja kysymyksenasettelut ovat tarpeen, koska median murros on joka tapauksessa muuttamassa uutisjournalismia niin moneen eri suuntaan, että tulevaisuudessa on ehkä syytä puhua yhden uutisjournalismin sijasta useasta uutisjournalismista yleisösuhteineen. Käytännössä esimerkiksi viihdeuutisten suhde uutisjournalismiin on etäinen, koska tärkein uutiskriteeri viihdeuutisissa on se, että sen päähenkilöt ovat yleisölle jo tuttuja ja viihdejournalismi pyrkii tietoisesti rakentamaan juuri persoonista lähtevää julkisuutta. Perinteisempi uutiskäsitys ja uutiskriteerit ovat lähteneet mieluummin uutisoimaan asia edellä. Silti pohdintaa uutisen määritelmästä tulee käytännön toimitustasolla vastaan harvoin.

---

⁴¹ Hyvä esimerkki on jo syksyllä 2011 tutkimushaastatteluihin vastaan tullut idea ”verkkoankkureista”, joiden toimenkuvaan nimenomaan kuuluisi läsnäolo sosiaalisessa mediassa. Verkkoankkurin toimenkuvasta kertoivat Yle uutisten verkkotuottaja Antti Hirvonen ja aluetoiminnan päällikkö Teijo Valtanen. Tosin verkkoläsnäolon toteutumiseen työnkuviissa olivat viitanneet jo kolme vuotta aiemmin Ylen Uusien palvelujen silloinen päällikkö Jari Lahti ja strateginen suunnittelija Pirkka Aunola. Samaa ajatusta ”webhost”-työroolista on kehitelty myös Yhdysvalloissa toimivan eikaupallisen, Public Radion puolella (Usher 2011, 52 – 53). Ylessä verkkoankkuroiminen uudenaikaisena journalistisena toimenkuvana toteutui käytännössä vuodenvaihteissa 2011 – 2012 Yle uutisten Suoran linjan aloitettua verkossa ja televisiossa.

Johanna Vehkoo (2011b, 200) on todennut median olevan murroksen sijaan ”horroksessa” ja sekä mediayritysten että journalistien olisi viimein herättävä maailman muutokseen, sen sijaan että edelleen pidetään kiinni jo ajat sitten menetetyistä painokoneiden maailmasta. Itse sanoisin, että journalistien olisi hyvä herätä myös painajaisestaan, jossa oma tarpeellisuus ja journalismin tarpeellisuus ilman perusteita toistuvasti kyseenalaistetaan. Utiskerronnan perustana oleva tarve on sosiaalisena sopimuksena edelleen olemassa, mutta sopimuksen reunaehdoista neuvotellaan. Tässä mielessä on hyvä tarkastella uutisia yhtä aikaa sekä kehittyvänä ja muuttuvana että suhteellisen pysyvänä⁴² tapana tuottaa merkityksiä. Vain Vehkoon mainitsemasta teknologiaa ja painokoneiden välttämättömyyttä korostavasta näkökulmasta uutta digitaalista teknologiaa, mediakilpailua ja niihin perustuvaa viestinnän taloutta voi deterministisesti tulkita voimiksi, jotka vievät ihmisten toteuttamasta journalismista maailmaan, jossa median täyttävät tietokoneohjelmat ja hakurobotit.

Yksi huomionarvoinen seikka on se, miten paljon verkossa ja sosiaalisessa mediassa kierrätetään uutismediassa tuotettuja sisältöjä ja miten vähän sisällöissä on sellaista mikä aidosti kilpailee uutismedian kanssa. Janne Matikainen (2009, 106) on todennut, etteivät verkkoaktiivit koe sosiaalista mediaa ja joukkotiedotusmediaa toistensa kilpailijoina, koska suuri osa sosiaalisen median sisällöistä on uutismedian sisältöjen heijastelua ja kärjistäen voidaan sanoa sosiaalisen median tarvitsevan elääkseen joukkotiedotusmediaa. Toisaalta verkkoaktiivien hakkerieettisissä määrittelyissä korostui myös tulkinta, ettei uutismedia pysty tai voi omaksua sosiaalisen median kerrontatapoja, koska sen perusluonne on jäykempi ja koska sosiaalinen media on luonteeltaan vapaaehtoista, ura-uurtavaa ja riippumatonta. Toisin sanoen mahdollisuus innovaatioihin haluttiin rajata vain hakkerieettiseen näkökulmaan journalismista. Matikainen päätyy lopputulokseen, jonka mukaan uutismedian ja sosiaalisen median suhde on yhtä aikaa sekä riippuvuus- että ristiriitasuhde. Uutismedian näkökulmasta voi tietenkin kysyä, onko se mikään tappio, jos uutinen tavoittaa yleisönsä verkon tai sosiaalisen median kautta.

Yhtä lailla verkkomedian ja uutismedian lähteitä tutkittaessa on todettu, että kierrätetyt materiaalit ovat tätä nykyä yleisiä sekä verkko- että perinteisen uutismedian sisällöissä. Asiaa selvittänyt Laura Juntunen (2011) on todennut, että sekä perinteisen median että varsinkin verkkomedian osalta kysymys on pitkälti kierrätyksestä. Erityisen helposti muusta uutismediasta tai tiedotteista peräisin oleva materiaali pääsee läpi verkkomediassa. Juntunen vetää tästä sen johtopäätöksen, että verkkomedia on kriittisempää kuin muu media, mikä on ongelmallista erityisesti uutisia pääasiassa verkon kautta seuraavien nuorten kannalta. Heille lähdekäytännöistä oli syytä vähintäänkin kertoa.⁴³ Juntusen

⁴² Uutisten pitkistä historiasta Suomessa raportoi tutkimuksessaan Jyrki Pietilä (2008), jonka perusteellisen tutkimuksen voisi kuvitella tuovan lohtua uutisjournalisteille. Juttutyyppejä tarkasteleva Pietilä tuo korostetusti esiin sen, että vaikka uutisten esitystavat ja välineet muuttuvat, pysyy perustehtävä vuosisadasta toiseen samana.

⁴³ Laura Juntunen (2011). Helsingin Sanomiin (26.11.2011, D6) haastateltu tutkija kertoo olevansa erityisen huolissaan nuorista verkkokäyttäjistä. Hän suosittaa, että yleisölle avattaisiin verkkojournalismin lähdekäytäntöä ja kerrottaisiin lähdekäytännön poik-

tulokset osoittavat, että perusteita verkon ja muun uutismedian vastakkainasettelulle ei ole olemassa ja että verkko ei välttämättä ole journalismille uhka. Matikaisen haastattelemien verkkoaktiivien osalta voitaneen kuitenkin puhua hakkerieettisestä asenteesta, koska verkkomedian osalta korostetaan sen vaihtoehtoisista ja urauurtavaa luonnetta. Mutta olisiko myös profession puolustamiselle parempi vaihtoehto pohtia journalismin mahdollisuuksia verkossa, kuin linoittautua Vehkoon kuvaamalla tavalla painokoneen taakse ja vaipua horrokseen.

Uutisjournalismia toteutetaan vielä varsin pitkään nykyisenkaltaisen vaikiintuneen yleisösuhteen pohjalta, mutta sekä toteuttamisen tavat että myös toteuttajat vaihtuvat. Kysymys on jo näköpiirissä olevasta vastakkainasettelun päättymisestä ja sukupolvenvaihdoksesta: yksimediaisen sijaan tulee joka tapauksessa monimediainen toimintaympäristö, jossa myös sosiaalinen media vahvistuu ja saa uusia muotoja. Journalistien rinnalle ja toivottavasti myös kumppaniksi on tulossa aktiivisempi yleisö, jonka kanssa journalismia jatkossa toteutetaan. Aluksi on kuitenkin pohdittava, mitä digitaaliseen teknologiaan siirtyminen on journalismille merkinnyt. Sitä on pidetty teknologisesti muutoksena, joka mullistaa kaiken – kyse on siis vallankumouksesta tai ainakin paradigmien muutoksesta. Näissäkin tulkinnoissa saattaa kuitenkin olla kyse liioittelusta.

3.1 Teknologiset vallankumoukset liioitteluna

Yhden jäsenyneimmistä teknologian kehitystä suhteellistavista näkemyksistä esitti jo yli kaksikymmentä vuotta sitten Brian Winston. Hän kysyy, onko kehityksen vallankumoukselliseksi tulkitsemisessä kyse jatkuvasta liioittelusta. Winstonin suurin ansio on se, että hän tulkitsee teknologisten innovaatioiden syntymistä vallankumousten sijaan asteittaisena prosessina, jossa myös sosiaalisten käyttötarkoitusten kautta tapahtuva kotoutuminen on mukana.⁴⁴ Winstonin avaamat näkökulmat auttavat joka tapauksessa suhteellistamaan aukotonta kehitysoptimismia ja sokeaksikin välillä määriteltävää uskoa teknologian vallankumouksiin, sekä toisaalta myös etsimään kehityksestä yllättäviä sekä ennalta arvaamattomia merkityksiä. Teknologia ei ole olemassa itsetarkoitukse- na, vaan yhtenä osana talouden, tuotannon, tarjonnan ja kulutuksen kontekstia.

---

keavan keskimääräisestä. Juntusen perusviesti on kuitenkin sama kuin brittien laatu- lehtiä tutkineen Nick Daviesin (2008): myös ns. arvostetut uutismediat kierrättävät materiaalia ja suuri osa aineistosta perustuu muualla tuotettuun materiaaliin uutistoimistoilta, tiedotteista ja muista uutismedioista peräisin olevaan materiaaliin. Juntusen tekemän lähdetutkimuksen mukaan Ylen TV1:n ja TV2:n, MTV3:n, Helsingin Sanomien, Ilta-Sanomien sekä Iltalehden uutismateriaaleista 30 prosentissa lähde oli uutistoimisto, 36 prosenttia oli tiedotteista peräisin ja 18 prosenttia oli lainattu muista tiedotusvälineistä.

⁴⁴ Tulkinta teknologiasta liioitteluna (kreikaksi hyperbola) on peräisin Brian Winstonin kahdesta mediateknologian innovaatioita koskevasta laajasta historiallisesta tarkastelusta (1986, 25 – 26; 1998, 1 – 15) Häntä ovat sittemmin tulkinnoissaan seuranneet monet muutkin viestinnän tutkijat kuten, esimerkiksi Rudolf Ströber (2004) ja Jukka Kortti (2007a ja 2007b).

Läheskään kaikista viestintäteknologian innovaatioista ei tule ihmisten arkea. Tämän tosiseikan on osoittanut myös vuorovaikutteista televisiota ja suomalaisista digitelevisiohanketta koskeva tutkimus.⁴⁵

Kun nykyistä nopeaa tietoverkkoyhteyttä vasta ideoitii ja rakennettiin, digitelevisiosta ja digiradiosta kaavailtiin toimivaa vuorovaikutteista vaihtoehtoa verkolle. Kyse oli rinnakkaisista innovaatioista, joista tietoverkko ja sen perustalle rakentuvat tuotteet ja palvelut kuitenkin osoittautuivat toimivammiksi ja kotoutuivat. Sen sijaan digiradio ei Suomessa koskaan yleistynyt eikä digitaaliseen televisioon kaavailtu vuorovaikutteisuus toteutunut. Digitelevisio toteutui yksisuuntaisen broadcast-ajattelun perustalle ja sen tavoitteista toteutui yltäkyläiseksi kasvava tarjonta.⁴⁶ Myös vuorovaikutteiset ns. multimediatuotteet olivat Suomessa erityisen projektin kohteena: vuosina 1995 – 1998 oli käynnissä kansallinen multimediaohjelma KAMU, jossa mukana oli koko sen aikainen tuotantoketju mediakonserneista aina laitevalmistajiin ja operaattoreihin saakka. Teknologiavetoisen hankkeen aikana Suomeen rakennettiin korkeatasoinen tiedonsiirtoverkkojen infrastruktuuri, mutta luotua perustaa käyttävien multimediatuotteiden osalta kokeilu ei ollut niin menestyksenkäs, kuin toivottiin. Verkkovideoiden kehitystä tarkastelevat Jenni Mäenpää ja Anssi Männistö (2009, 17 – 19, 22) toteavat, että uusien palvelujen ja tuotteiden kehittämisen näkökulmasta KAMU oli eräänlainen fiasko: kaikki sen 20 hanketta epäonnistuivat tavalla tai toisella. Suurelle yleisölle leviäviä multimediatuotteita saatiin lopulta odotella noin kymmenen vuotta ennen kuin audiota ja videota ilmaissuomuotona käyttävät multimediatuotteet saivat riittävän laajalle asiakaskunnalle ulottuvan toimivan levityskanavan. Tämä kanava oli YouTube, jonka suosio kasvoi hämmästyttävän nopeasti vuodesta 2005 alkaen.

Kaiken kaikkiaan paradigmaattisten tai vallankumouksellisten muutosten sijaan viestinnän teknologista kehitystä kuvaavat paremmin 2000-luvulla kehitellyt mediaekologian, ekosysteemin ja evoluution käsitteet. Niissä rinnakkaiset teknologiset innovaatiot vaikuttavat toisiinsa, ja myös tätä vuorovaikutusta voidaan ja tulee tarkastella.⁴⁷ Toinen huomionarvoinen seikka on median kuluksen sukupolvenvaihdos, jossa on todettu verkkomedian suosion kasvavan ja painettujen sanomalehtien ja television käytön pitkällä aikavälillä laskevan.

⁴⁵ Digitelevision teknologinen innovaatio ja varsinkin sen osalta tapahtunut suurten odotusten romahtaminen on raportoitu muun muassa Jääskeläisen 1997; Kangaspunnan 2003, 2006 ja Näräsen 2006 tutkimuksiin. Varsin kriittisen näkemyksen Yleisradion roolista television ja radion digitalisointikokeiluissa esittää Seppo Konttinen (2012, 102 – 117).

⁴⁶ Digitelevisiota koskeneiden viestintäpoliittisten valintojen ja varsinkin sen osalta tapahtuneiden suurten odotusten romahtamisesta ovat tutkimuksissaan raportoineet Jääskeläinen 1997; Kangaspunta 2003, 2006 ja Näränen 2006. Television päätymisestä yltäkyläisen tarjonnan kauteen Kortti 2007a ja 2007b.

⁴⁷ Mediaekologian tai ekosysteemin käsitettä ovat kehitelleet mm. Soramäki 2003; Ströber 2004; Lintulahti 2006; Sirkkunen 2006.

3.2 Onko uutismedian tulevaisuus oikeasti sumea?

Ilmiselvästi median toimintaympäristön muutos on viestintätutkimuksessa relevantti aihe, jota on vielä kartoitettu riittämättömästi. Vaikka en tässä yhteydessä pyrikään kattavaan tutkimuskirjallisuuskatsaukseen on syytä huomioida muutamia suomalaisia ja kansainvälisiä tutkimuksia. Suomalaisista viestintätutkijoista uuden toimintaympäristön mediatoimijoille asettamiin haasteisiin on toistaiseksi perusteellisimmin paneutunut Ari Heinonen.⁴⁸ Hän on toistuvasti painottanut sitä, että verkon mahdollisuuksia ei ole uutismedian sisällä kyetty hyödyntämään, vaan kyse on ollut lähinnä varautumisesta ”uuden median” aiheuttamaan uhkaan. Tutkimuksellista tulkintaa myös sanomalehtien, radion ja television osalta muuttuva tilanne kuitenkin ilmiselvästi vaatii. Se näkyy mm. lukuisana joukkona 2000-luvulla valmistuneita opinnäytetöitä,⁴⁹ mikä kertonee ainakin siitä, että suomalaisten journalistien nuorin sukupolvi on työelämässä törmännyt monimediaiseksi muuttuneeseen journalismin toimintaympäristön problematiikkaan. 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen lopulta alkaen median muuttunut toimintaympäristö oli lähtökohtana jo lukuisalle joukolle suomalaista tutkimusta.⁵⁰

Viestinnän tutkimuksessa aihe on kansainvälinen⁵¹ ja monimediaisen toimintaympäristön osalta on ryhdytty pohtimaan myös journalismin tulevaisuuden pelastavia ratkaisumalleja.⁵² Osassa tutkimuksia on keskitytty erityisesti tietoverkon ja erityisesti vertaisverkkoviestinnän mukanaan tuomiin uusiin haasteisiin ja uudenlaiseen yhteisöllisyyteen.⁵³ Tämän tutkimuksen keskiössä on väistämättä tietysti myös Ylen kehitys julkisen palvelun mediayhtiönä ja julkista palvelua koskevan ajattelutavan muutos. Tästä näkökulmasta radion tuotantokulttuurin muutosta ovat erityisesti tutkineet Marko Ala-Fossi ja Pentti Kemppainen.⁵⁴ Julkisen palvelun määritelmää, sen muutosta ja siitä käytyä julkista keskustelua ovat tutkineet Eeva Mäntymäki ja Karol Jakubowicz.⁵⁵ Laajana viitekehystenä tällekin tutkimukselle on tietysti Yleisradion, sen uutisten⁵⁶ ja suomalaisen sähköisen uutistoiminnan historia.⁵⁷

⁴⁸ Heinonen 1997; 1998; 1999a; 1999b; 2002a; 2002b; 2008

⁴⁹ Esimerkiksi Ahvenainen 2004; Hakanen 2005; Jörgensen 2009; Kenttämies 2001; Lehtovaara 2006; Nieminen 2006; Rinkinen 2004; Salokangas 2001; Timonen 2004 ja Tolonen 2003

⁵⁰ Esimerkiksi Salmela 2008; Pulkkinen 2008; Mäenpää 2008; Kivioja 2008 ja Lindblom 2009; Juntunen 2009, 2011; Ahva 2010; Aitamurto 2009; 2011, Helle 2011, Vehkoo 2011a; 2011b; Heikkilä, Ahva, Autio. Siljamäki 2010; Heikkilä, Ahva, Siljamäki, Valtonen 2012

⁵¹ Esimerkiksi Avilés & Leon 2000, 2002; Costera-Meier 2005; Fortunati 2005; Deuze 1999, 2005a, 2005b, 2007; 2011

⁵² Esimerkiksi Davies 2008; Beckett 2008; Currah 2009; Aitamurto 2010; Vehkoo 2011b

⁵³ Singer 2003, 2005; Robinson 2006; Russell 2007

⁵⁴ Ala-Fossi 1999; 2005; 2006; Kemppainen 2001

⁵⁵ Mäntymäki 2001; 2006 ja Jakubowicz 2004, 2007, 2008a, 2008b

⁵⁶ Yleisradion kattava kolmiosainen historia julkaistiin 1996. Kirjoittajina olivat Eino Lyytinen, Raimo Salokangas ja Kari Ilmonen. Raimo Salokangas on tarkastellut Ylen

Suomalaista ja kansainvälistä lisätutkimusta aiheesta kuitenkin edelleen tarvitaan. Yksi syy tähän on edellä mainittu tarve suhteellistaa murrostila ja löytää siihen muitakin kuin teknologian ja talouden näkökulmista avautuvia tulkintoja. Historian näkökulmasta toistuvat ”vallankumoukset” ovat nimittäin vain yksi sen ominaispiirteistä. Esimerkiksi nykyistä epävarmuuden tilaa voi hyvin verrata siihen, kun televisio löi itsensä läpi 1950-luvulta alkaen. Tämänkin uuden median edellä koettiin kriisi, jolle olivat tyypillisiä perusteeton epävarmuus ja pelot. Erityisesti radioyhtiöissä nopeasti leviävän televisiomedian pelättiin syrjäyttävän radion. Loppujen lopuksi sekä lehdistö että radio selvisivät kriisistä ja televisiotoiminta rakentui sekä Euroopassa että Yhdysvalloissa tuttujen radio- ja elokuvatoimijoiden varaan. Muutos tapahtui Winstonin hie-man kyynisiä sanoja lainatakseni siten, että ”uhreja ei tullut paljon, eikä myöskään uusia kasvoja” (Winston 1998, 125).

Vaikka teknologisen kehityksen mukanaan tuomat vallankumoukset, epävarmuus ja erilaiset ”kriisit” on syytä panna vähintään lainausmerkkeihin, tämä ei tarkoita sitä, että käynnissä oleva murros olisi journalismin profession näkökulmasta merkityksetön. Mark Deuze (2005b, 450) on kuvannut murrosta toteamalla, että 21. vuosisata on journalismin osalta alkanut eksponentiaalisesti laajenevalla ja ennalta hyvin vaikeasti arvioitavalla muutoksella. Tästä huolimatta yritykset tulkita sitä ovat hänen mukaansa tärkeitä. Jo yksinomaan siksi, että vain tulevaisuuteen tähtäävän tutkimusnäkökulman ansiosta syntyy mahdollisuus saada edes jonkinlainen käsitys jo tätä nykyä tuotettavan journalismin ominaispiirteistä. Olennaista muutoksen tulkinnassa on pohtia journalismin tuotannon, talouden ja teknologian lisäksi myös kulutusta. Kulutustottumusten muutoksilla on olennainen vaikutus siihen, miten me miellämme mediat ja niiden merkityksen. Hyvin kulutuskulttuurin muutoksesta kelpaa juuri televisio, joka on suomalaisessa yhteiskunnassa ja viestintämarkkinoilla kulkenut monopolista niukkuuden kautta jo selvästi tarpeet ylittävään yltäkylläisyyden aikaan. Näin jaottelee television historiaa Jukka Kortti, jonka mukaan television historian eri vaiheissa tarjonnan muutokset ovat vaikuttaneet meihin yleisönä: muun muassa yksittäiset suositut sarjaohjelmat (Kauniit ja rohkeat, Salatut Elämät tai Kotikatu) vaikuttivat suomalaisten sosiaaliseen kanssakäymiseen, keskimääräisiin kyläily- tai nukkumaanmenoaikoihin. Niukan televisiotarjonnan aikana myös yksittäisillä ohjelmilla, kuten esimerkiksi vuoden 1981 jälkeen alkaneilla MTV:n kymmenen uutisilla, oli valtaiset vaikutukset suomalaiseen arkeen (Kortti 2007b 34, 37 – 38).

Uutisjournalismin toimintaympäristön muutoksessa ei siis suinkaan ole kysymys vain digitaalisesta tekniikasta, eikä edes verkon sosiaalisen median kasvavasta uhasta – vaan siitä, pystyykö professio sopeutumaan uuteen moni-

---

uutistoiminnan historiaa ja suhdetta politiikkaan, lehdistöön ja Suomen Tietotoimistoon myös tutkimusartikkelissaan 1997. Yleisradion tv-uutisten historian kokosi uutisten 50-vuotisen toiminnan (1959 – 2009) kunniaksi yksiin kansiin vuonna 2009 Ville Pernaa.

⁵⁷ Stewen 1968; Viljakainen 2004; Lyytinen 2006; 2007; Kortti 2007a; Rantala 2007 ja Pernaa 2009. Suomen Tietotoimiston eli STT:n isoa roolia sähköisen uutistoiminnan alkuvaiheissa ovat valottaneet Rantanen 1987 ja Jussila 2007.

mediaiseen toimintaympäristöön. Ennen kuin tämä asia sisäistetään, on journalismin tulevaisuus sumea. Mutta syynä sumeuteen ei ole muu kuin profession sisäinen kyvyttömyys määrittää sitä uutta ympäristöä, mikä journalismille väistämättä tarjoutuu. Vehkoon horrosprovokaatio on siinä mielessä täysin oikea, että jos journalismin sisällä ei uudelleenmäärittelyä tapahdu, ei sitä kukaan muukaan tee. Vehkoon esittämä hyvä kysymys on se, ylläpitävätkö journalistit itse käsitystä journalismin sumeasta tulevaisuudesta, koska journalistisen professioprojektin puolustukseen takertuminen estää uudenlaisten näkökulmien ottamisen muutokseen, ja estääkö se erityisesti toiminnallisemmaksi ryhtyneen yleisön uuden aseman tunnustamisen.

4 UUDEN YLEISÖSUHTEEN JÄLJILLÄ

Uutisten yleisön uusi määrittely liittyy yleisempään kulttuuriseen ja median kulutusta koskevaan muutokseen. Median kulutusta ja tarjontaa koskevista muutoksista merkittävimpanä on jo vuosia pidetty nuorimman sukupolven televisionkatselun ja sanomalehtien lukemisen hienoista vähenemistä, kun samaan aikaan on todettu verkon käytön kasvaneen. Huolestuttavinta median kulutuksen kehitys on ollut sanomalehtialan yritysten talouden näkökulmasta: Suomessa ja Euroopassa pelätään samaa kehitystä, joka on jo johtanut Yhdysvalloissa levikkien laskuun ja sanomalehtien mainostulojen ehtymiseen. Yhdysvaltalaisien kokemusten perusteella uutismedian talouden osalta suurin ongelmana on verkkomedian sisältöjen ilmaisuus: se jakelee eteenpäin ilmaiseksi niitä samoja sisältöjä, joita uutismedia myy ja joilla uutismedia myy itseään mainostajille. Verkon ”ilmaiskulttuurin” osalta on edelleen huomioitava se, että verkkojulkaisun reunaehdot ovat vielä sopimatta ja jatkuvan keskustelun kohteena. Esimerkki tästä keskustelusta on sanomalehtien julkaisijoiden kansainvälisen järjestön ajama ACAP-hanke, jossa hakukoneyhtiöiden käyttämä verkkotyökalu tunnistaisi lainatun materiaalin alkuperän ja siihen liittyvät tekijänoikeus- ja käyttöehdot. Tutkivan journalismin pelastamiseksi on Suomessa ideoitu erillistä skruppikorvausta, koska verkon lainauskäytännön takia uutisluupin hankkinut toimitus ei saa uutisen hankkimiseen liittyvästä journalistisesta työprosessista minkäänlaista korvausta.⁵⁸

Sanomalehdet ovat pyrkineet ratkaisemaan tätä ongelmaa myös eriyttämällä sisältöjään. Pasi Kivioja (2008, 200 – 201) toteaa, että Iltalehden ja Iltasanomien keväällä ja kesällä 2007 tekemä päätös viedä koko uutisaineisto verkkoon vaikutti selvästi juttujen aiheisiin: kun perinteisillä uutisilla ei voida enää

⁵⁸ ACAP-verkkotyökalusta kertoi Helsingin Sanomissa (7.8.2009) sanomalehtien maailmanjärjestön puheenjohtaja Gavin O'Reilly ja piti ratkaisujen löytymistä ilmaiskulttuuriongelmaan journalismin kohtalonkysymyksenä”. Skruppikorvauskeskustelun puolestaan avasi syksyllä 2012 Helsingin Sanomien tutkiva taloustoimittaja ja Tampereen yliopiston vierailijaprofessori Tuomo Pietiläinen (Journalisti 15/2012 6.9.2012). Pietiläinen totesi erityisesti tutkivan journalismin tulevaisuuden kannalta uutisten käyttökorvausjärjestelmän välttämättömyyden. Nykyisellään journalismin alana sitä uhkaa kuihtuminen, koska ”toimitukset eivät saa skruppeistaan minkäänlaista aineellista tai henkistä etua”.

myydä, on Kiviojan mukaan sisältöjä tietoisesti muutettu aikakauslehtien suuntaan ja lehteä myydään draamalla ja ihmissuhteilla. Samalla koviksi uutisiksi määriteltyjen aiheitten, kuten talouden ja politiikan uutisten osuus uutistarjonnan kokonaisuudessa on pienentynyt. Taloudellisesti vaikeaksi tilanteen teki irtonumeromyynnistä riippuvaisten iltapäivälehtien kannalta se, että samaan aikaan kun niiden omien verkkopalvelujen käyttö on lisääntynyt, paperilehtien myynti on lähtenyt laskuun. Ratkaisua talouden ongelmiin ei ole löytynyt myöskään painetun ja verkkoversion sisällön eriyttämisestä, jos verkossa sisältö edelleen tarjotaan ilmaiseksi.

Käsitystä verkon ilmaisuudesta onkin haluttu 2000-luvun toisella vuosikymmenellä kyseenalaistaa, koska kysymys on monella tavoin utopiasta. Alice Crawford on huomauttanut, että tietoverkkoutopioihin voidaan soveltaa samaa kriittistä ajattelua, mitä jo aiemmin on tutkimuksessa sovellettu idealistisiin käsityksiin kielestä. Esimerkiksi jo englannin kielen ylivalta verkossa asettaa verkkokäyttäjät eriarvoiseen asemaan. Verkossakin sisällöt tuottaa joku tietty ihminen tai joukko ihmisiä ja tuotanto ei myöskään koskaan tapahdu, kuten Crawford toteaa, puhtaasti kielen pyyteettömänä tuottamisena, ilman lähtökoh- tia, tarkoitusta tai näkökulmaa (Crawford 2002, 89 – 93, 95 – 96). Verkon tasa- arvo on utopiaa ja sen myös käyttäjätutkimukset kertovat: verkkoviestinnässä vahvistuvat aikaa myöten olemassa olevat valtarakenteet. Sen käyttäjiksi valikoituvat ainakin ensi vaiheessa ne henkilöt, joilla on koulutuksen ja taloudellisten mahdollisuuksien perusteella parhaat edellytykset median laajamittaiseen kulutukseen. Koulutus, tulotaso, ikä ja asuinpaikka vaikuttavat tietoverkon käyttöön (Sassi 2005, 20 – 21, Selvyn, Gerard & Furlong 2005, 9 – 12). Verkossa- kin on kysymys mediatuotteiden kuluttamisesta, huolimatta siitä, että kulutta- jat itse saattavat osallistua tuottamiseen. Myös anonyymiyteen on kiinnitetty huomiota ja vastuullisuutta on ryhdytty vaatimaan myös verkon nimettömään kommentointikulttuuriin ja sosiaalisen median päivitysten käyttöön uutisläh- teinä.⁵⁹

4.1 Onko median yleisössä sukupolvet?

Vaikka tilanne, jossa pitkään toimineet sanomalehtiyhtiöt supistavat toimintaansa ja vähentävät myös toimituksellista henkilökuntaansa, on toki huolestut- tava, se miten ja missä määrin muutoksia median toimintatavoissa, journalis- missa ja sisällöissä tapahtuu, vaatii edelleen tutkimusta, tulkintaa ja vasta tul- kinnan kautta syntyvää ymmärrystä. Verkon käyttö on lisääntynyt ja, mikä vie- lä olennaisempaa, myös aktiivisten verkkokäyttäjien lukumäärä on kasvanut. Verkossa voidaan puhua myös jo sinne syntyneiden nettinatiivien sukupolves-

⁵⁹ Suomessa käytiin verkon nimettömyydestä vilkasta keskustelua syksyllä 2011, jolloin JSN pohti uusia suosituksia median ylläpitämille keskustelupalstoille. Myös sosiaali- sen median päivitysten käyttöä lähteinä on jouduttu linjaamaan Julkisen sanan neu- vostossa kesällä 2012.

ta, jolle juuri verkko on jo luontevin sosiaalisen, yhteiskunnallisen ja poliittisen kanssakäymisen väline, ja sitä vanhemmasta sukupolvesta, joka on joutunut verkon käytön erikseen opettelemaan.⁶⁰

Silti se suuri enemmistö verkkokäyttäjistä on edelleen hyötytietoa tai muita sisältöjä hakevia selailijoita ja, jos verkkoon tuotetaankin omia sisältöjä, nämä sisällöt liittyvät lähinnä omaan henkilökohtaiseen elämään tai lähipiiriin. Se että verkossa tuotettaisiin uutisjournalismin kanssa kilpailevia sisältöjä, jotka olisivat journalismia pitää sekin paikkansa, mutta verkon valtavirta täytyy edelleen joukkotiedotusmedian alun perin tuottamista sisällöistä, joita vain levitetään edelleen verkossa, niitä toki kommentoiden tai niistä keskustellen. Huoli siitä, että verkkoviestintä tai sosiaalinen media syrjäyttäisi journalismin, ei sisällöllisesti ole perusteltua. Toisaalta juuri ihmisten ja yhteisöjen oppima aktiivisuus verkkokäyttäjinä on luonut verkkoon myös sosiaalisen median: ihmisten median, joka on tullut jäädäkseen (Matikainen 2011, 94 – 95).

Uutismedian avaukset sosiaalisen median suuntaan ovat varovaisia, mutta lisääntyvät jatkuvasti. Syynä on se, että myös diginatiivien sukupolvea halutaan palvella ja muokata yleisösuhdetta vastamaan heidän odotuksiaan ja toiveitaan. Toistaiseksi voidaan puhua tarjonnan ja kanavien lisääntymisestä sekä käynnissä olevasta markkinoiden uusjaosta. Vaikka sisältöjä julkaistaisiin monikanavaisesti, varsinaisia sisällöllisiä muutoksia on suhteellisen vähän. Muutoksia on tapahtunut esimerkiksi vaikuttavuudessa. Monimedialaiseksi muuttuneesta toimintaympäristöstä kertoo jotain myös se, että yhden Suomessa lähetettävän television ajankohtaisohjelman synnyttämä herätekeskustelu voi johtaa 50 000 suomalaisen päätökseen erota kirkosta.⁶¹ Televisio ei siis missään tapauksessa ole enää vain televisio, vaan se on myös television sisällöistä verkossa käytävä keskustelu, ja tätä keskustelua uutismedia voi joko ignoroida tai ruokkia aktiivisesti.

Toimituksissa suhtautuminen verkkoon ja sosiaaliseen mediaan on toistaiseksi turhankin yksioikoisesti nähty sukupolvikysymyksenä. Toimituksiin on haluttu palkata nuorempia työntekijöitä, koska heillä on läheisempi tuntuma medialta katoavaksi pelättyyn ”internet-sukupolveen” (Nikunen 2011, 17). Näkemys asettuu kiistanalaiseksi, kun tutkitaan sosiaalisen median käytön nopeaa leviämistä yhä varttuneempiin sukupolviin. Muuttuvassa tilanteessa yksinkertaistuksia on syytä välttää. Silti ajatus sukupolvista ja jopa eräänlaisesta sukupolvikapinasta pitää siinä mielessä paikkansa, että yhteiskunnallisesti ja poliittisesti suuntautuneen vertaisverkkomedian lähtökohdat ovat hakkerieettiset, niissä korostetaan vaihtoehtoa valtamedialle, verkon vapauden ideaalia ja vaa-

⁶⁰ Sukupolvijaon tekevät mm. Tuija Aalto & Marylka Yoe Uusisaari (2009, 11 – 12). He puhuvat aktiivikäyttäjistä ja asiointikäyttäjistä. Verkkoon syntyneiden sukupolvesta on olemassa monia käsitteitä käytössä. Heistä puhutaan myös ”internet-sukupolvena”, ”diginatiiveina” tai ”nettinatiiveina”.

⁶¹ Ylen Ajankohtaisen kakkosen ”Homoilta” lähetettiin 2010. Lähetys oli toisinto vuonna 1996 lähetetystä vastaavasta keskustelusta. Reaktiot 1996 ja 2010 olivat kuitenkin tyystin erilaiset, mutta vain osasyynä tähän oli muuttunut mediaympäristö. Kankaanperä (2011, 99 – 100) huomauttaa, että vieläkin olennaisempaa syntyneelle keskustelulle oli koko suomalaisen yhteiskunnan muutos. Ajankohtaisen kakkosen Homoilta palkittiin vuoden 2011 journalistisena tekona.

ditaan yhteiskunnallisia muutoksia, joissa sukupolven asettamia uusia poliittisia arvoja kuten uudella tavalla määriteltyä tiedonkulun vapautta ja poliittisen osallistumisen mahdollisuutta on pidetty esillä.

Tutkimuskirjallisuudessa tätä uuden sukupolven näkökulmaa on yritetty määritellä hiukan kömpelöllä käsitteellä ”riippumattomat mediakeskukset” (Intependent Media Center, IMC), kun on tietoisesti haluttu korostaa valtamedian eli joukkotiedotusmedian näkökulmaa kyseenalaistavia ja siitä riippumattomia verkkotoimijoita. Tämä tematisointi elää edelleen: ”verkkoaktivismi” tulkitaan tästä näkökulmasta aitona ja laadultaan parempana vaihtoehtona uutismedialle, mikä on ilmennyt muun muassa WikiLeaksia koskevassa keskustelussa. Myös verkkoaktiivien eli ”haktivistien” suhde toimittajiin ja journalismiin on edelleen epäilevä.⁶² Kysymys valta- ja vastamediasta elää edelleen, mikä on osa edellä kuvattua sukupolvikapinaa. Victor Pickard (2006) on todennut, että verkkoaktivismissa on koko sen olemassaolon ajan ollut kyse uuden sukupolven poliittisesta tietoisuudesta ja halusta kehittää uusia osallistumisen ja toiminnan malleja. Hän tarkastelee Seattlen tapahtumia loppuvuodesta 1999, jolloin verkkoa käytettiin ensimmäistä kertaa tietoisesti välineenä WTO:n vastaisten mielenosoitusten järjestämisessä. Pickardin mukaan aktivistit käyttivät verkkoa vastauutisoinnin mediana tuodakseen julki sen, miten mellakoiksi roihahaneita mielenosoituksia hallittiin poliisin kumiluodein. Tausta-ajatuksena aktivisteilla oli se, ettei valta- eli joukkotiedotusmedia kyennyt riittävästi huomioimaan muita kuin WTO:n kokouksen taustalla olevaa vallan näkökulmaa. Aktivistien näkökulmasta verkko osoittautui ilmeisen tehokkaaksi työvälineeksi: Pickard laskee, että kuudessa vuodessa WTO:n toimintaa vastustavia verkkoyhteisöjä oli jo 150, 50 eri maassa ja kuudella mantereella (Pickard 2006, 20).

Jo yli kymmenen vuoden ajan kukkineessa verkkoaktivismissa on ollut kyse toiminnasta, näkyvyydestä ja uudesta poliittisesta kulttuurista. Michael De Luca ja Jennifer Peeples (2002) väittävät, että perinteisen poliittisen julkisuuden rinnalle onkin syntynyt uusi ”julkisen näytön” tai näyttäytymisen mediävälitynyt tila, jossa yhteiskunnalliset ja poliittiset liikkeet ratkaisevat menestyksensä. Näkemyksellään he haluavat kyseenalaistaa Jürgen Habermasin ajatuksia julkisuudesta kansalaisyhteiskunnan ja valtion välisenä järkeen perustuvan argumentaation tilana. De Luca ja Peeples väittävät, että rationaalisen argumentaation on korvannut presentaatioiden, representaatioiden ja medianäkyvyyden sanelema toimintalogiikka. Jos media tulkitaan osaksi vakiintunutta rationaalista argumentaatiota, ei ole mikään ihme, että myös median määrittelyvaltaa on haluttu kyseenalaistaa ja siinä on myös osin onnistuttu. Kansainvälisen Black Block -anarkistiliikkeen mediastrategiaa tutkineet Lynn Owens ja Kendall L.

⁶² Journalisti-lehdessä (23.2.2012, 10) Laura Halminen haastattelee haktivistia, joka käytti nimimerkkiä AnonFinland. Haastattelusta näkyy läpi verkkoaktivistin epäily siitä, etteivät journalistit ymmärrä tai välitä aktivistien toiminnan perusteista. Myös Kylmälä (2011, 55 - 57) tuo esiin tämän rintamalinjan, jossa WikiLeaks jakaa mielipiteitä. Haktivistit tulkitsevat sitä uuden ajan airuena, journalistisen professioprojektin puolustajat muistuttavat siitä, että WikiLeaks ei ota mitään vastuuta esimerkiksi julkaisemiensa tietojen seurauksista ja epäilevät sen kykyä pitää yllä lähdesuojaa. Kylmälä päätyy itse tulkitsemaan WikiLeaksia ”välikäsijournalismina”, jolla on radikaalin vallankumoukselliset lähtökohdat.

Palmer (2003) toteavat, että uutismedialle aikaisemmin kuulunut päiväjärjestyksen asettajan ja portinvartijan rooli on jo ehdollistumassa (De Luca & Peeples 2002, 127 – 131; Owens & Palmer 2003, 356 – 357).

Verkon ja verkkokeskustelujen huomioimista demokraattisessa päätöksenteossa on viime vuosina pohdittu myös Suomessa.⁶³ Toistaiseksi verkkokeskusteluja on käytetty hallinnon apuna ja kansalaiskeskustelun yhtenä muotona. Verkkokeskustelun merkitystä korostavat näkemykset saattavat nekin olla vahvasti liioiteltuja. Janne Matikainen (2009, 98; 2011, 94) on todennut, että verkkokeskusteluissa eniten kommentointia herättävät jo valmiiksi julkisuudesta tunnettujen keskustelijoiden puheenvuorot. Vaikka pyrkimys olisi purkaa institutionaalista ja asiantuntijavaltaa, myös sosiaalisessa mediassa käytetään valtaa ja otetaan johtajuutta, joka perustuu tunnettavuuteen, sosiaalisen median historiaan ja rakenteeseen tai henkilökohtaiseen karismaan. Sosiaalisen median näkökulmasta on ryhdytty puhumaan ja määrittelemään uudella tavalla mediatoimijoiden verkkokokottavuutta ja nämä määritelmät näyttäisivät noudattelevan ”julkisen näytön” toimintalogiikkaa, ainakin siinä mielessä, että vain osa verkkokokottavuudesta syntyy rationaalisen argumentaation pohjalta ja toinen osa rakentuu puhtaasti presentaation ja representaation kautta.

4.2 Yrityksiä kumppanuuteen: verkko journalismin jaettuna tilana

Uutismedia havahtui hyödyntämään verkkoaktivisteja suhteellisen nopeasti. Pariisin vuoden 2005 esikaupunkimellakoita koskevaa uutisointia tutkinut Adrienne Russell (2007, 286 – 288) kertoo, että uutismedian yhteistyökumppaneiksi värvättiin niin sanottuja ”kansalaisjournalisteja”, jotka toimittivat mellakoista kuvaa ja tekstisisältöjä. Sen sijaan uutisaiheiden valintaa ei toistaiseksi ole haluttu avata toimitusten ulkopuolisille (Heinonen 2008, 54 – 56). Syynä tähän on se, että agendan asettamisessa on kysymys journalistisen professioprojektin kovasta ytimeistä: autonomiasta, riippumattomuudesta ja vapaudesta. Journalistista päätösvaltaa sisällöistä ei edelleenkään voida luovuttaa toimitusten ulkopuolelle, vaikka verkkoaktivistit tätä valtamedian ominaisuutta pyrkivät kyseenalaistamaan.

Uutisjournalismin halusta kehittää uusia keinoja ylittää valta- ja vastamedian sukupolvien rajaa ovat myös uudet journalistiset välittäjäroolit, kuten verkkoankkurit tai verkkokokottavat luottotoimittajat. Johanna Vehkoo (2011a) kertoo esimerkin viimeksi mainitusta: Guardianin nuoresta toimittajasta Paul

⁶³ Tutkijat Tapio Häyhtiö, Jarmo Rinne (Helsingin Sanomat 29.3.2005) ja Elisa Juholin (Helsingin Sanomat 4.5.2008) perustelevat ehdotuksiaan sillä, että uusien vuorovaihtusteisten viestimien kautta julkiseen keskusteluun pääsee sellaisia kansalaisten omista kokemuksista kumpuavia poliittisia kysymyksenasetteluja ja kamppailuja, jotka joukkotiedotusmedialta jäävät huomaamatta. Juholin suosittaa sosiaalisen median seuraamista erityisesti kuntien päätöksenteossa ja sen rinnastamista kansanäänestyksiin.

Lewisistä tuli Lontoon 2009 G20-mielenosoitusten jälkiselvittelyissä palkittu tutkiva reportteri. Lewis selvitti tutkivan journalismin, sosiaalisen median ja joukkoistamisen avulla poliisin kuolemantuottamuksen, jota viranomaiset yrittivät salata. Samalla hänestä tuli mieltään osoittavan ja verkossa aktiivisen nuoren opiskelijasukupolven luottotoimittaja, mikä näkyi seuraavana vuonna yliopistomaksujen vastaisissa mielenosoituksissa. Lewis oli työntajansa tuella kehittänyt verkkouskottavuuttaan ja noussut toimittajaksi, jota sosiaalisen median sisällä toimivat yksittäiset ihmiset halusivat lähestyä tietoineen. Lewis itse kuitenkin haluaa korostaa sitä, ettei uusista toimintatavoista huolimatta journalistin vastuu tietojen hankinnan ja paikkansapitävyyden harkitsijana muutu: ”Prosessi on yhä sama. Puhut ihmisille ja haluat informaatiota, jota jotkut eivät halua sinun saavan.”, Lewis kertoo (Vehkoo 2011a, 48 – 50, 53 – 54). Joukkoistamista on viime vuosina kokeiltu myös Suomessa tiedonhankinnan metodina, yhdistettynä tutkivaan journalismiin ja datajournalismiin.⁶⁴

Kaiken kaikkiaan verkossa toimiminen ei enää ole uutismedian näkökulmasta uutta, vaan se on jo selvästi median tuotannon sisällä, ja media on verkossa. Verkon hahmottaminen julkaisukanavana onkin virheellinen käsitys, osuvammin sitä on luonnehdittu toteamalla, että kysymys on välineen sijasta jaetusta *tilasta* ja että tässä tilassa uutisia laativat journalistit ja yleisö ovat tasa-arvoisemmassa tilanteessa kuin aikaisemmin. Toimintatilana verkko lisää erilaisia vuorovaikutuksen mahdollisuuksia. Verkon vuorovaikutteisuus on jo muuttanut viihde- ja populaarikulttuuriamme, kuten Jukka Kortti on osuvasti todennut: Big Brother ja sen synnyttämä oheisjulkisuus on merkki laajemmasta median kulutuskulttuurin muutoksesta (Kortti 2007b, 43). Mediatuotteista ja teksteistä on yksinkertaisesti jo siirrytty yleisösuhteen mahdollistavan tai siihen kutsuvan tilan tuottamiseen. Tässä mielessä verkko on vain osa sitä viestinnän laajenevaa viestinnän kulutuksen kulttuuria, joka on ollut olemassa jo pitkään. Marshall T. Poe (2011, 228 – 229) toteaa, että paljolti verkossa välitetään vanhaa tuttua: tekstejä, kuvaa ja ääntä.

Yleisösuhteen muutosten osalta yhtenä kulminaatiopisteenä on pidetty 26.12.2004 tapahtunutta Kaakkois-Aasian tsunamionnettomuutta. Turo Uskali (2005, 59 – 64) arvioi tuoreeltaan onnettomuuden jälkeen, että tsunamiuutisointi osoitti maailman ja median käyttötapojen muuttuneen. Tsunamin jälkeen verkon ja myös mobiiliviestinnän painoarvoa lisäsi se, että ensi vaiheessa tietoa oli saatavissa vain epävirallisia kanavia myöten. Ullamaija Kivikuru (2006, 505 – 507) on todennut, että kun uutismedia ei kyennyt palvelemaan tiedontarvetta, yleisö siirtyi verkkoon ja käytti massiivisessa mitassa matkapuhelimiaan. Samalla koettiin ennen näkemätön ryntäys uutismedian verkkopalvelujen pariin. Kreetta Salmelan (2008a) tarkastelemilla (Ylen, MTV3:n ja Nelosen) uutistoimi-

⁶⁴ Suomessa joukkoistamista on tutkivassa uutisjournalismissa ensimmäisten joukossa kokeillut Helsingin Sanomien taloustoimituksen toimittaja Tuomo Pietiläinen (Helsingin Sanomat 10.10.2011). Pietiläinen aloitti lehden talousosastolla joukkoistamisprojektin, jossa hän pyysi lehden lukijoilta apua pörssimeklareiden sääntörikkomusten tai epäeettisten kauppojen kartoittamisessa. Helsingin Sanomissa datajournalismia on puolestaan kehitellyt mm. Esa Mäkinen (Journalisti 18/2012 18.10.2012) ja Yle uutisten Suorassa linjassa Jarno Liski.

tuksilla oli onnettomuuden jälkeen ilmiselviä vaikeuksia suhtautua epäviralliseen tietoon, joka tuli ”uuden kansalaismedian” ja ”kansalaislähteiden” kautta. Varsinkin, kun ulkoministeriön ensitiedotteiden perusteella suomalaisilla ei ollut katastrofialueella hätää. Salmela toteaa, että nopeimmin tilannetta pystyi tulkitsemaan MTV3:n uutistoimitus, joka ryhtyi lähes heti kyseenalaistamaan viranomaistietoa. Hän yhdistää tämän siihen, että MTV3:n uutistoimitus oli loppuvuodesta 2004 toimintatavaltaan jo valmiiksi monimediainen ja monitekevä. MTV3:n uutisten multimediatoimituksessa todettiin kansalaisten ja journalistien suhteen muuttuneen: yleisöstä oli tullut kumppani, joka oli uutisoinnin alkuvaiheessa uutistoiminnan ainoa resurssi tarjotessaan silminnäköjakuva- uksia ja kuvia tapahtumapaikalta. Salmela pohtii käsitettä ”kansalaisjournalisti”, mutta käyttää sen rinnalla journalistiseen ajattelumalliin soveltuvampaa käsitettä ”kansalaislähde”.⁶⁵

Salmela (2008b, 14 -15) jatkoi uutismedian ja kansalaisten muuttuneen suhteen pohdiskelua tarkastellessaan Jokelan koulusurmien uutisointia. Hän käyttää edelleen käsitettä kansalaisjournalisti (citizen-journalist), jonka avulla hän kuvailee uutisjournalismin toimintaympäristön muutosta perinteisempään kansalaisjournalismiin (public journalism) verrattuna ja tekee sen havainnon, että kansalaisten herättäjän rooli on näiden kahden journalismikonseptin välillä selvästi vaihtunut: kun se aikaisemmin oli medialla ja journalisteilla, se on nyt yleisöllä. Suurin ongelma oli hänen mukaansa se, että tietoverkkotaidoissa oli toimituksissa suuria eroja, sen sijaan verkon merkitys oli jo ymmärretty: kun vielä kesällä 2006 päällikkötoimittajat saattoivat suhtautua verkon kautta tapahtuvaan uutisointiin toissijaisena, näkemys oli reilussa vuodessa muuttunut.

Itse olen sitä mieltä, että verkkotaitojen lisäksi tarvitaan myös selkeästi joukkotiedotusmedian ja sosiaalisen median nykyisen jo symbioottisen suhteen ja vuorovaikutuksen ymmärtämistä. Journalisti voi olla edelleen professioprojektin idean mukaan kansalaisten ja demokratian palveluksessa, mutta yksi uusi ja tärkeä osa tuota palvelua on myös osallistaminen ja kansalaiskeskustelun herättäminen. Myös kansalaisen määritelmän on uudessa toimintaympäristössä

⁶⁵ Salmela (2008a, 73 - 77, 83, 85, 90 - 91, 95, 100, 102 - 104, 109). Salmelan tsunamiiu- tisointia käsittelevä lisensiaatintyö on siinä mielessä mielenkiintoinen, että se on suo- ra kurkistus uutistoimitusten toimintaan muuttuneessa tilanteessa. Hän törmää ylei- sön määrittelyn problematiikkaan, joka ilmenee juuri ”kansalaisjournalistin” käsit- teessä. Ongelmana on se, että journalismikonseptiossa kansalaisuus on jo määritelty ja että sen uudelleenmäärittely on kesken. Laura Ahva (2010, 83 - 84, 87 - 88) toteaa, että ottaessaan demokratian ja kansalaisten palvelemisen veloitteen journalismi sa- malla määrittelee kansalaisen itsensä ulkopuolelle. Tämän kolikon toinen puoli on uutisjournalismin tai journalismin autonomia eli ”lehdistön vapaus”, jota journalismi tarvitsee täyttääkseen tämän veloitteen. Kun on keskusteltu kansalaisjournalisteista ja yleisön tuottamista sisällöistä, tämä ristiriita on noussut toistuvasti esiin.

Toisaalta kysymys voi olla vain liian kapeasta tavasta määritellä yleisö, kuten Heik- kilä, Ahva, Siljamäki ja Valtonen (2012, 266 - 268) toteavat: kiinnostavuuden osalta kannattaisi massan ja yleisön lisäksi pyrkiä määrittämään uutisten käyttäjien joukkoa myös julkisoina eli jo olemassa olevina ja toimivina tai syntyneinä olevina sosiaalisi- na verkostoina. Palaan tähän ajatukseen vielä tarkemmin hahmotellessani tämän työn lopuksi uutta monimediaiseen toimintaympäristöön soveltuvampaa yleisösu- hdetta, johon liittyy myös laajennetun sananvapauden ja yleisön toiminnallisuuden ulottuvuudet.

laajennuttava: sen yhteiskuntaan ja poliittiseen osallistumiseen oikeuttavan ja mahdollistavan merkityksen lisäksi korostuvat myös kansalaisen rooli valintoja tekävänä kuluttajana tai yksinkertaisesti kokijana. Kari A Hintikka (2008, 32) on todennut: ”Nykytilanteessa valtamedia ja kansalaismedia jo faktisesti elävät symbioosissa. Molemmat tarvitsevat toisiaan ja niiden voisi olla hyvä pikeminkin auttaa toisiaan kuin kilpailla keskenään. Tämä ei kuitenkaan toteudu niin, että kännykkä uutiskuvien lähettäjien kesken arvotaan pyyheliina.”

Journalismin tulevaisuuden osalta onkin erittäin keskeistä ymmärtää se, että yleisön rooli ja asema ovat muutoksen tilassa. Muutos on tapahtumassa yhtä aikaa kahdesta eri suunnasta: toisaalta kansalaiset hakevat mediasta sanaan sijaa omalle arkikokemukselleen ja toisaalta myös uutismedia hakee aktiivisesti uutta yhteisöllistä, mielekkääseen kumppanuuteen ja yhteistyöhön kannustavaa yleisösuhdetta. Hintikkaa lainaten: se jälkimmäinen ei todellakaan onnistu vain kyynisesti hyödyntäen ja ”pyyhkeitä” jaellen. Uutisjournalismin on haettava kumppanuutta toisesta suunnasta: siitä, miten yleisöt käyttävät⁶⁶ uutisia. Käyttötavat ja uutisten lukutavat perustuvat oman käsitykseni mukaan uutisjournalismia koskevaan ja sen perustana olevaan sosiaaliseen sopimukseen, johon palaan tarkemmin, kun käsitelen uutisjournalismia lajityyppinä ja yleisösuhteena (luku 7).

4.3 Voisiko suutari pysyä lestissään?

Silti olisi mielestäni virhetulkinta ohittaa journalismin professioprojekti, koska journalistit ryhtyvät yleensä, ellei mitään erityistä syytä ole toimia toisin, tulkitsemaan uutta toimintaympäristöään käytännössä juuri professioprojektissa jo olemassa olevista lähtökohdista. Tämä on huomattu jo toimintaympäristön muutoksen tuottamia ammattilaisten tulkintoja tutkittaessa. Hyvä esimerkki on digitaalinen kuvankäsittely. Jenni Mäenpää toteaa, että uusia kuvankäsittelyn sääntöjä on ryhdytty muodostamaan vanhojen työkäytäntöjen pohjalta ja tässä mielessä professioprojektin sisällä hyväksyttävää kuvien muokkausta on ollut se, mitä on voitu toteuttaa vanhan valokuvausteknologian pohjalta. Tässä mielessä hän käyttää esimerkiksi käsitteitä ”pimiösääntö” ja ”kuvaushetken sääntö”, jotka viittaavat juuri vanhempaan teknologiaan perustuneeseen professio-

⁶⁶ Mielenkiintoisia ajatuksia siitä, miten yleisöt käyttävät uutisia esittävät muun muassa uutisjournalismin kiinnostavuutta pohtivat Heikkilä, Ahva, Siljamäki ja Valtonen (2012, 230 – 231, 244, 258). He erittelevät uutisjournalismin osalta Nick Couldryn, Sonia Livingstonen ja Tim Markhamin ajatusta julkisesta kytkennästä (public connection) ja määrittelevät sitä ”kiinnostavuuden yhteiskunnallisena ulottuvuutena.” Uutisjournalismin osalta julkinen kytkentä eli kiinnostuminen voi heidän mukaansa tapahtua neljän diskursiivisen käytännön kautta: huolestumisen, todistusaineiston etsimisen, kyseenalaistamisen ja samastumisen kautta. Itse yhdyin heidän arvioihinsa siitä, että uutisjournalismin kiinnostavuus yleisön näkökulmasta – tai toisaalta yhtä hyvin se kumppanuus, johon pyritään – syntyy sekin uutisjournalismin perustana olevan sosiaalisen sopimuksen kautta. Yleisöllä on mahdollisuus joko hyväksyä tai torjua sille uutistekstissä tarjottu lukutapa sekä hyväksyä tai hylätä uutisjournalismissa tarjottu kumppanuuden rooli.

käsitykseen. Nämä säännöt hän rinnastaa uutisjournalismin rituaalimaisiin tapoihin perustella objektiivisuus (Mäenpää 2008, 60 – 61, 116 – 118).

Vahvat säännöt ja tulkinnan lähtökohdat voivat kuitenkin joissakin tapauksissa olla myös rasite. Hannu Pulkkinen (2008, 68) mukaan sanomalehtien toimituksissa vahvat vanhat toimintatavat ovat selvä rasite, kun visuaalisen ulkoasun suunnittelussa halutaan toteuttaa rohkeita uudistuksia. Journalistinen professioprojekti on konservatiivinen siinä mielessä, että kun uusia toimintatapoja, sääntöjä ja laadun määritteitä etsitään, karttana on se jo olemassa oleva kulttuurinen pääoma, jonka professioprojekti on jo tuottanut. Yksi lähtökohhta journalismin muutokseen on Salmelankin mainitsema verkkotaitojen syväosaaminen. Mutta itsessään ne eivät riitä muutokseen, vaan niiden lisäksi tarvitaan uutta tulkintaa esimerkiksi edellä mainitusta kansalaisten puolella ja puolesta toimimisesta ja siitä, miten journalismi voi parhaiten edistää demokratian toteutumista.

Uudet tietoverkkotaidot eivät kuitenkaan ole ainakaan journalistien ammatillisen keskustelun perusteella pelkästään tervetulleita, vaan niiden osalta on myös koettu kasvavaa huolta. Tähän viittaa aiheesta käyty suhteellisen vilkas keskustelu alan suomalaisissa ammattilehdissä.⁶⁷ Tutkija ja toimittaja Eeva Mäntymäki (2008b) on todennut: ”Teknologista osaamista arvostetaan jopa enemmän kuin yhteiskunnallisten perusprosessien tuntemusta. Jatkuva kiireen tuntu syö työn ilon. Rivitoimittajasta on tullut raakamateriaalia tuottava mediatyöläinen.” Kasvanut huoli monitekemisen lisääntymisestä on näkynyt myös journalistien koulutuksesta käydyssä keskustelussa. Kun yhä useammat työnantajista ovat alkaneet vaatia alalle tulevilta myös monimediaalisia taitoja, niin niitä myös opetetaan.

Yhdysvaltalaista journalismikoulutusta tutkineet Castañeda, Murphy ja Hether (2005) havaitsivat, että noin 60 prosentissa journalistikoulutusta antavista oppilaitoksista oli vuosien 1998 – 2002 välisenä aikana otettu opetusohjelmaan monimediaisuuteen liittyviä kursseja. He kysyivät opettajilta ja opiskelijoilta myös sitä, oliko painopisteen muutos haitannut journalismin opiskelua. Vastausten mukaan monimediataitojen ja journalististen perustaitojen opettelu samanaikaisesti ei aiheuttanut ristiriitaa, mutta suhtautuminen teknisiin taitoihin oli mielenkiintoinen: niihin suhtauduttiin sekä journalismia opettavien että opiskelevien keskuudessa epäillen (Castañeda, Murphy ja Hether 2005, 58 – 59, 67 – 69). Vastaava asetelma on näkyvissä myös suomalaisessa journalismikoulutuksessa, jossa monimediaiseen toimintaympäristöön kuuluva monitekeminen (”moniosaaminen”) on työnantajien tarpeista lähtien korostunut varsinkin 2000-luvulla. Suomessa keskustelua on käyty opintojen sisällön lisäksi myös ammattikorkeakoulujen vahvistuneesta roolista journalistien kouluttajina sekä koulutuspaikkojen ylitarjonnasta. Suomessa lasketaan viestinnän koulutus-

⁶⁷ Esimerkiksi ammattiliiton Journalisti-lehdessä keskustelu työn muutoksesta on ollut jatkuvaa vuosina 2005 – 2012. Teemoina tässä keskustelussa ovat palkkauksen epäkohtien lisäksi olleet myös mm. kiire, työssäjaksaminen ja journalisteilta vaadittavat uudet ammattitaidot ja koulutus.

paikkojen kaksinkertaistuneen kymmenessä vuodessa 1990-luvun puolesta välistä vuoteen 2005.⁶⁸

Idea monimediaisuudesta ja siihen liittyvistä ulottuvuuksista on ammatillisen keskustelun valossa varsin vieras perinteiselle tavalle mieltää journalistin ammattitaito ja laatu. Uutisten sisältöön ja laatuun liittyvässä journalistisessa kulttuurissa ei sisällön käytettävyys yli välinerajojen ole toistaiseksi ollut keskeinen. Pikemminkin on korostettu välineosaamista ja painotettu sitä, että toimittajan kollegiaalisesti tunnustettua ammattitaitoa on nimenomaan hyvän ja luettavan lehtijutun tai kuunneltavan radiojutun toimittaminen. Journalistisen laatuajattelun ongelmana onkin se, että suutarilla on jo nyt väistämättä edessään useita lestejä ja tähän haasteeseen ei professioprojektissa ole annettu valmiuksia vastata.

4.4 Säännöt ja työehdot jälkijunassa

Monitekeminen ja monimediaisuus ovat kysymyksiä, jotka vaativat ratkaisuja myös työsopimusnäkökulmasta. Näin ei kuitenkaan ole ollut, mikä on antanut pontta erityisesti edunvalvontaa, journalismin laatua ja diversiteettiä ja kiirettä koskeneille keskusteluille. Valtaosassa suomalaisista sanomalehdistä verkkosivujen perustaminen ajoittuu jo 1990-luvun loppuvuosille (Heinonen 1997, 27 – 28) mutta tästä huolimatta verkossa tehtävä journalistinen työ on ollut pitkään sopimusteknisesti harmaalla vyöhykkeellä. Journalistiliitto antoi ohjeistuksen paikallisosastoille tietoverkkotyöstä vasta loppuvuodesta 2006. Hitaasti ohjeitaan on antanut myös työnantajia edustava Viestinnän keskusliitto.⁶⁹ Työ-

⁶⁸ Journalisti (20/2009, 29.11.2009, 8 – 11) raportoi laajasti koulutustarjontaa ja koulutuksen uusia sisältötarpeita. Juttuun oli haastateltu Journalistiliiton koulutusasiamies Jarmo Häkkistä, Sanomalehtien liiton toimituksellisista asioista vastaavaa johtajaa Pasi Kiviojaa, Jyväskylän yliopistosta valmistunutta Jaana Siljamäkeä ja opetusministeri Henna Virkkusta. Haastateltavista varsinkin Kivioja korosti sitä, että vaikka toimittajilta vaaditaan journalistisia perustaitoja, niin myös erikoistuminen ja syvälinen ymmärrys monikanavaisesta tekemisestä ovat työllistymisen kannalta tärkeitä.

Muita merkittäviä monimediaisuuteen kytkeytyviä keskusteluja Journalisti-lehdessä on ollut esimerkiksi liittyen tekijänoikeuksiin. Keskustelua käytiin hallituksessa valmistellusta lakiesityksestä, joka olisi siirtänyt tekijänoikeudet automaattisesti työnantajalle. Muutos tyrmättiin Journalistiliitossa ja samoin vastustettiin Sanoma News -konsernin tavoitetta freesopimusten muuttamiseksi siten, että freen työn tekijänoikeudet olisivat siirtyneet täysin työnantajalle yhdellä sopimuksella. Keskustelussa arvosteltiin muun muassa sitä, että tekijänoikeuksista olisi kategorisesti luovuttu ja sopimusta solmittaessa ei olisi tarkkaan sovittu, missä haastattelu julkaistaisiin. Tämä olisi ollut tulkintojen mukaan selvässä ristiriidassa alan eettisten säännösten, kuten Journalistin ohjeiden kanssa, koska ohjeissa todetaan, että haastateltavalla on oikeus myös tietää, missä välineissä hänen antamansa haastattelu julkaistaan. (Journalisti 20/2009, 19.11.2009, 18 – 19; Journalisti 21/2009, 3.12.2009, 3; Journalisti 2/2010, 18.1.2010, 4 – 5)

⁶⁹ Journalisti (26.1.2007). Vuoden 2007 alussa neuvotteluja monimediaisen toimitustyön pelisäännöistä käytiin neljässä suomalaisessa lehtitalossa. Yksi Journalistiliiton huolen aiheita oli se, miten monimediaisuus voidaan toteuttaa ilman työuupumusta normaalin työpäivän aikana.

antajan näkemys on ollut, että tietoverkkotyö kuuluu enemmän tai vähemmän journalistien normaaliin toimenkuvaan ja osassa konserneja katsottiin, että tämä sama ajatus koski myös sähköisten kanavien uutistoiminnan palvelua.⁷⁰ Lehdistön työehtosopimusneuvotteluissa sopiminen monitekemisestä asetettiin jälleen kerran tavoitteeksi syksyllä 2008, jolloin ryhdyttiin neuvottelemaan lehdistön uudesta TES-sopimuksesta (Journalisti 16/2008). Tuloksena sovittiin, että lehdistön puolella monitekemisestä maksettaviin palkanlisiin käytetään paikallisia erii (Journalisti 17/2008). Monitekemisestä maksaminen jäi siis edelleen yrityskohtaisesti sovittavaksi, mutta sitä koskeva lausuma saatiin sentään viimein lehdistön työehtosopimukseen. Monitekemistä ja verkkoa koskevat työehtoasiat olivat sopimatta lähes kymmenen vuoden ajan. Alalla mietittiin pitkään, onko verkossa tehtävä työ varsinaista journalistista työtä vai valmiiden sisältöjen julkaisemista. Vasta syksyn 2008 TES-sopimus sisälsi ajatuksen siitä, että monitekemisen vaatimasta lisätyöstä ja ammattitaidosta myös maksetaan, koska se on työnantajan näkökulmasta selvä lisäarvo. Keskustelu työehtosopimuksista on jatkunut, kun uutistoimituksia on yhdistetty.⁷¹

Sen sijaan journalistisen sisällön ja laadun osalta määritelmät eivät ole selviä. Tästä lähtökohdasta ovat kummunneet journalistikunnan kriittisimmät puheenvuorot ns. ”copy-paste-journalismista”, ”lapiolehdistä” ja ”versioinnista”. Professioprojektin näkökulmasta keskeneräinen monimediaalisuus rapauttaa myös viestinnän moniarvoisuutta ja kiinnostavuutta sekä sitä kautta sahaa oksaa myös mediayhtiöiden kannattavuudelta.⁷² Uuden median kehitystä tutkinut Rudolf Ströber (2004, 484 – 485) on todennut, että yksi median selvistä kehityssuunnista on kasvava monimediaisuus ja sen vaatimat uudet aikaisempaa monipuolisemmat toimintatavat ja toimenkuvat. Talouden ja teknologian lisäksi median kehitykseen, Ströberillä evoluutioon, vaikuttavat myös yleisön muuttuvat tarpeet ja muuttuva kulttuuri. Teknologisten innovaatioiden on kotoauttava, tultava osaksi arkisia sosiaalisia ja kulttuurisia käytäntöjä. Kysymys on kaikkien muutokseen vaikuttavien tekijöiden huomioimisesta: teknologian ja talouden lisäksi on huomioitava myös journalistinen kulttuuri ja sen sisältämä professioprojekti sekä journalismin muuttuva yleisösuhte. Innovaatiojour-

⁷⁰ Journalisti (23.2.2007). Helsingin Sanomien uutispäätoimittaja Reetta Meriläinen toteaa, että konsernin omistamien radioaseman avustaminen on ”vapaehtoista, mutta erittäin suotavaa”. Sanoma-konserni oli suomalaisista mediataloista se, jossa oli mahdollisuus täyteen monimediaisuuteen, koska konsernin omistuksessa oli televisiokanava, radiokanavia sekä sanoma- ja aikakauslehtiä ja kirjankustannustoimintaa.

⁷¹ Neuvottelua eri työtehtävien korvaamisesta ja työsopimusten saattamisesta ajan tasalle on 2012 syksyllä käyty Sanoma Newsissä. Kun Nelosen uutiset yhdistettiin Helsingin Sanomien toimitukseen, syntyi samalla tarve yhdenmukaistaa televisiota, radiota ja lehteä tekevien journalistien työsopimukset. Neuvotteluissa mukana ollut Tomi Peurakoski, Nelosen uutisten luottamusmies, arvioi, että tekeillä oleva työehtosopimus saattaa olla ensimmäinen askel kohti koko mediakenttää yhdistävää TES-sopimusta (RTTL, Liiton Arkki / joulukuu 2012, 8 – 9).

⁷² Mediayritysten osalta negatiivinen kierre ja suoranainen ”rahastamisen” strategia ovat olleet havaittavissa erityisesti yhdysvaltalaisissa sanomalehdissä. Käytännössä mediayritysten omistajat eivät kehittä huonoon levikkierteeseen joutuneita sanomalehtiä, vaan rationalisoivat tuotantokustannukset minimiin ja pyrkivät näin saamaan vielä jäljellä olevilta toimintavuosilta mahdollisimman suuren tuoton. (Aitamurto 2011b, 41 – 45)

nalismista kirjoittava Turo Uskali (2011, 12) pitää journalismin tilannetta erittäin haastavana, kun samaan aikaan pitäisi pystyä raportoimaan siirtymisestä innovaatiotalouteen ja sisällöllisesti uudistumaan digitaalisen murroksen ravistellessa median yleisösuhdetta, taloutta ja tuotantotapoja.

Mediatalouden ja mediayritysten näkökulmasta verkko on ongelmallinen: verkkojulkaiseminen ei ole tuottanut rahaa ja itse asiassa se saattaa syödä päätuotteen kysyntää. Juuri ansaintalogiikan ongelmat ovat myös hyvä perustelu monimediaisen julkaisun näkemiseen toissijaisena tai varsinaisen ”päätuotteen” markkinointina. Toisaalta lehtiyhtiöissä seurataan tarkkaan sitä, miten kehittyvä painetun lehden levikki tai irtonumeromyynti suhteessa tietoverkkopalvelujen käyttöön. Kivioja toteaa, että ilta- ja iltapäivälehdissä on otettu mittarina käyttöön niin sanottu kokonaistavoittavuus, jolla pyritään arvioimaan sekä painetun lehden että verkkopalvelujen yleisökontaktien määrää. Tätä arviointia tarvitaan ilmoitusmyynnin välineeksi ja sen taustalla on painettujen lehtien irtonumeromyynnin kääntymisen laskuun verkkopalvelujen parannuttua (Kivioja 2007, 27 – 30). Toisaalta, kuten Tomi Lindblom (2009, 20) huomauttaa, uutta teknologiaa ja uusia julkaisun menetelmiä on käytetty myös työvoimakustannuksista säästämisen keinona, vaikka ratkaisua itse perusongelmaan eli ilmaiskulttuurin pohjalle rakentuvassa verkossa toimivaa ansaintalogiikkaa ei ole pystytty yrityksistä huolimatta kehittämään.

4.5 Yleisradiosta julkisen palvelun mediaksi

Myös Yleä ja sen tehtävää, identiteettiä ja muuttuvaa roolia koskenut keskustelu heijastelee median toimintaympäristön muutosta ja verkon merkityksen kasvua 2000-luvulla. Toimintatavan muutosta julkisen palvelun yleisradiosta julkisen palvelun mediaksi ennakoivat jo 1990-luvun digiradiokokeilut: digiradioista kaavailtiin lähtökohtaisesti monimediaista viestintäkanavaa, jossa radiolähettykseen olisi pystytty yhdistämään kaksisuuntaisuutta, kuvaa ja tekstiä. Ylen Uusien palveluiden päällikön Jari Lahden (2008) mukaan uudet ideat monimediaisesta ja vuorovaikutteisesta julkisesta palvelusta haluttiin kuitenkin vuoteen 2006 saakka kytkeä radio- ja televisiolähettyksiin. Ensin konseptin teknisenä alustana oli digiradio ja 2000-luvun alkuvuosina alkuun kaksisuuntaiseksi viestintävälineeksi kaavailtu digitelevisio.⁷³

Radion ja television välille alettiin rakentaa uudelleen synergiaa 2000-luvulle tultaessa ja Ylen eri toimitukset kehittivät verkkopalvelujaan. Kun aikaisemmin Ylessä oli tehty radio- ja televisio-ohjelmia oman toimituksen voimin omalle kanavalle tai ohjelmapaikalle, uudessa toimintamallissa korostui Ylen palveleminen kokonaisuutena. Tavoitteeksi asetettiin uusi toimivampi perusta,

⁷³ Lahti (haastattelu 16.9.2008) totesi, että Ylessä ajattelua rajoitti perinne broadcast-talona. Toisin sanoen myös Ylen sisällä oli vaikea hahmottaa verkon merkitystä ja se hahmotettiin pitkälti varsinaisen ohjelmatuotannon markkinointikanavana, aivan samalla tavoin kuin verkko miellettiin myös sanomalehdissä.

joka veisi Ylen julkisen palvelun mediana uudelle vuosituhannele. Tätä koko yhtiötä koskevaa kehityshaastetta luonnehdittiin Ylen hallituksen 19. huhtikuuta 2005 hyväksymässä strategiaohjelmassa yhdeksi yhtiön historian suurimmista. Uusi strategia pohjautui edellisenä syksynä Seppo Niemelän johdolla valmistuneeseen liikenne- ja viestintäministeriön työryhmäraporttiin (LVM, 59/2004, 13.10.2004). "Niemelän raportin" nimellä tunnetun strategiaohjelman vuoteen 2010 ulottuvat linjaukset olivat monella tapaa merkittäviä. Linjauksista mainittakoon tässä Ylen uudistaminen kohti yleistä osakeyhtiölain mukaista mallia siten, että yhtiölle nimettiin hallitus ja ensimmäinen hallituksen nimeämä toimitusjohtaja.

Ajattelutavan muutosta on verrattava aikaisempaan pääjohtaja- ja hallintoneuvostovetoiseen, radion ja television vahvojen linjaorganisaatioiden pohjalta rakentuneeseen Yleisradioon. Strategiaohjelmassa asetettiin lisäksi tiukka talouden tasapainottamistavoite vuoteen 2008 mennessä, ja teknologian osalta haasteena oli analogisten televisiolähetysten lopettaminen. Ylen jakelu- ja tuotantoteknologian näkökulmasta uuden vuosituhannen alkua voidaan pitää yhden aikakauden loppuna ja toisen alkuna. Tutkimuksessa muutosta on kuvattu siirtymisenä julkisen palvelun yleisradiosta (Public Service Broadcasting) julkisen palvelun mediaan (Public Service Media). Teoriassa julkinen palvelu irrotettiin aikaisemmasta kytköksestään radioon ja televisioon, mutta käytännössä radio ja televisio dominoivat edelleen tuotannollista ja toimituksellista ajattelua.

Uutta julkisen palvelun median ideaa on 2000-luvulla kehitelty puolalainen viestinnän tutkija Karol Jakubowicz⁷⁴. Hän on paneutunut erityisesti Keski- ja Itä-Euroopan entisten sosialistimaiden median kehitykseen. Jakubowiczin mukaan samalla kun entisissä sosialistimaissa yhden puolueen yksinvaltaan perustunut poliittinen järjestelmä kaatui, ajautuivat kriisiin myös valtion omistamat monopoliasemassa olleet tv- ja radio-organisaatiot. Mallia järjestelmien uudistamiseen haettiin ensiksi Länsi-Euroopan julkisen palvelun yleisradioyhtiöistä, mutta ilman kytkentää yhteiskunnalliseen kehitykseen mallit osoittautuivat lähinnä idealistisiksi eivätkä toteutuneet. Hän totesi, että mediamarkkinoiden kaupallistumisen⁷⁵ vauhti yllätti julkisen palvelun yhtiöt myös Länsi-Euroopassa. Kaupallistumisen lisäksi myös sosiaalisen median kautta asetuneet vaatimukset yleisösuhteen muutoksesta koskivat yhtä lailla julkista palvelua. Kaikesta tästä Jakubowicz päätteli, että toimintamalleja on julkisen palveluun mediaan siirryttäessä kyettävä kehittämään tai edessä on poliittisten päätösten ja mediamarkkinoiden kaupallistumisen kautta toteutuva marginalisoinnin eli niin sanotun "luostarimallin" tie (Jakubowicz 2004, 56 – 58, 63 – 69).

Yleisradioyhtiöiden osalta kyse on myös niiden rahoituksen legitimaatio-kriisistä. Hyvä esimerkki julkisen palvelun rahoitusratkaisujen vaikeudesta on Hollanti, jossa päätettiin vuonna 2000 siirtää kansallinen yleisradioyhtiö valtion

⁷⁴ Jakubowicz (2004, 2007, 2008a, 2008b). Jakubowiczin perusviesti oli varsin pessimistinen: mikäli uutta määritelmää ei saa aikaan aikaiseksi uhkaa julkista palvelua koko Euroopassa kuihtuminen.

⁷⁵ Koko Euroopassa suuntaus on ollut jo 1990-luvulta alkaen deregulaatio eli sähköisen viestinnän säätelyn purkaminen. Suuntausta vahvisti edelleen mediaryitysten vapautta kilpailua edistävien EU-säädösten voimaantulo.

budjettirahoitukseen. Tätä varten säädettiin erityisvero, joka lisäsi hollantilais-ten verorasitusta 1,1 prosentilla. Uudistuksen yhteydessä maan hallitus sitoutui olemaan alentamatta julkisen palvelun rahoitusta, mutta toisin kävi. Hallitusten vaihtuessa lupaukset unohtuivat ja Hollannin yleisradion rahoitusta leikattiin 2004 – 2007 yhteensä 80 miljoonaa euroa. Samaan aikaan vuosina 2003 – 2006 julkisen palvelun televisio menetti Hollannissa katsojaosuuttaan 36,5 prosentista 22,5 prosenttiin. Nopea katsojakato sai valtion tarttumaan hätäjarruun: lisärahoitusta jouduttiin varaamaan vuosille 2007 – 2009 yhteensä 50 miljoonaa euroa. Jakubowicz toteaa, että tämän tyyppinen nopea rahoituspohjan vaihtelu on yleisradioyhtiöiden kannalta tempoileva ”jojo-efekti” ja tekee pitkän aikavälin suunnittelusta mahdotonta (Jakubowicz 2008, 57 – 58). Johanna Jääsaari (2004, 9 – 11) on pitänyt Ylen rahoitusta koskevan laajemman kansalaiskeskustelun lähtölaukauksena Kilpailuviraston 1996 tekemää ehdotusta siitä, että kaupalliset televisiotoimijat vapautettaisiin ns. julkisen palvelun maksusta. Merkittävä poliittinen keskustelu Ylen tehtävistä käytiin vuosina 1997 – 1998 eduskunnassa, joka uudisti radio- ja televisiolakia. Syntyi nykyinen lainsäädäntö, jota on tehtävien osalta edelleen täsmennetty tämän vuosituhannen alussa. Täsmennyksistä huolimatta keskustelu Ylen tehtävistä ja rahoitusmallista jatkui vilkkaana koko 2000-luvun alun. Rahoitusmallin ratkaisuksi Ylen hallintoneuvoston ehdotuksesta lähti 2009 eduskuntaan yksimielinen esitys niin sanotusta julkisen palvelun mediamaksusta tai Yle-maksusta ja 2012 hyväksyttiin progressiivinen Yle-vero, jolla rahoitus vuodesta 2013 alkaen ratkaistiin.

Osana rahoitusratkaisua on käyty keskustelua myös Ylen tehtävien selkeämmästä rajaamisesta ja siitä, tarvitaanko myös Suomessa valvova elin vahtimaan sitä, ettei Yle heikennä ratkaisevasti kaupallisen median toimintaedellytyksiä. Toistaiseksi Yle-lakia on tulkittu siten, että se on paitsi oikeuttanut myös velvoittanut Ylen tuottamaan myös lisääntyneitä tietoverkko- ja mobiiliviestintäpalveluja (Mäntymäki 2006, 36, 115). Todellista lisäsytykettä julkisesta palvelusta käydylle keskustelulle saatiin digitelevisioon siirtymisestä, joka toteutettiin Suomessa poikkeuksellisen kireällä aikataululla. Jukka Kortti (2007a, 197 – 198) on todennut, että Suomessa digiaikaan haluttiin ja myös päästiin ensimmäisenä Euroopassa. Tämä toi mukanaan koko joukon puhtaasti teknisiä ja yleisösuhteeseen liittyviä pulmia, kun Suomen televisionkatselua digitalisoitiin Kortin mukaan ”katteettomien lupauksin”. Yksi näistä katteettomista lupauksista oli juuri ajatus vuorovaikutteisuuden toteutumisesta digitelevisiossa. Se eli hankkeen valmistelijoiden ajatuksissa lähinnä teknologian avaamana mahdollisuutena, joka jäi tuotteistamatta.⁷⁶

Yleä ja sen roolia ja tehtäviä koskevassa keskustelussa on kuitenkin ollut 2000-luvulla vain niukalti uusia aineksia. Taisto Hujanen (1997, 47 – 50) on todennut, että jo suomalaisen radiotoiminnan sääntelyn purku ja sitä seurannut markkinoiden uusjako 1990-luvulla sisälsi sekä poliittis-aatteellisia että kauppal-

⁷⁶ Näränen (2006, 90) korostaa poliittista valintaa, jossa laajakaistayhteydet valittiin vuorovaikutteisen median perustaksi Euroopassa. Omasta mielestäni kyse on siitä, että verkkoon alustana perustuvista sovellutuksista oli jo saatu kokemusta erityisesti Yhdysvalloissa, jossa radio- ja televisiokulttuuri on rakentunut kokonaan eri pohjalle kuin Euroopassa.

lisiä lähtökohtia. Hujasen mukaan poliittiselle keskustalle oli tärkeää alueellisen ja paikallisen julkisuuden lisääminen, vasemmistolle aatteellisen julkaisutoiminnan virkistäminen ja maakuntalehtiä innosti mahdollinen oman liiketoiminnan laajentaminen. Pro Yleisö-liike puolestaan lähti hänen tulkintansa mukaan puolustamaan kansalaisten oikeutta saada monipuolista julkista palvelua (Hujanen 2004, 20, 24, 29 – 31). Julkista palvelua koskevassa keskustelussa artikuloituvat väistämättä monet eri motiivit. Monimediaisen toimintamallin ja siihen liittyvien palvelujen osalta keskustelu on vasta alkanut. Se kuitenkin liittyy laajempaan deregulaatiosta alkaneeseen ja edelleen jatkuvan julkisen palvelun roolia ja tehtäviä koskevan keskustelun kontekstiin. Tässä kontekstissa kaupallisten mediayritysten intressissä on avata keskustelua julkisen palvelun tarjonnan rajaamisesta, koska se avaisi kaupallisille toimijoille markkinoita. Hyvin ennalta-arvattavaa oli, että juuri Ylen verkkopalvelut asettuivat lopulta tämän keskustelun polttopisteeseen, koska erityisesti verkkopalvelut ovat olleet suomalaisille lehtitaloille kipupiste ansaintalogiikan puuttuessa.⁷⁷

Tietoverkon osalta keskustelua ei aiemmin juurikaan tarvittu, koska Yle on ollut suomalaisessa verkkoviestintäkentässä suhteellisen verkkainen etenijä, varhaisesta alusta huolimatta. Ensimmäiset verkkopalvelunsa Yle aloitti jo vuonna 1995, jolloin ensimmäisenä verkkoon ehti nuorisolle suunnattu radiokanava Radiomafia. Suurimpien suomalaisten mediatalojen verkkostrategioita tutkinut Tomi Lindblom on todennut, että Yle lähti verkkoon kuin varkain: yksittäisten henkilöiden ja toimitusten aktiivisuuteen nojautuen, ilman suurta panostusta ja ilman selkeitä yhtiötason linjauksia. Verkon merkitys ymmärrettiin yksittäisten toimittajien ja toimitusten tasolla Ylessä jo 1990-luvun lopulla, mutta se ei johtanut resurssien varaamiseen tai investointeihin (Lindblom 2009, 210 – 212). Ylen Uusien palvelujen päällikkö Jari Lahti esitti jo syksyllä 2008 haastattelussani Lindblomin vuotta myöhemmin väitöskirjassaan esittämät näkemykset ja totesi, että teknologisenä alustana vuorovaikutteisille palveluille pohdittiin myös digitelevisiota. Osana verkkostrategiaa Yleen perustettiin eri toimitusten verkkopalveluja kokoava ja koordinoiva työryhmä vuonna 2000 ja työryhmän työn tuloksena kahden toimittajan portaalitoimitus. Käytännössä pienen portaalitoimituksen mahdollisuudet olivat kuitenkin hyvin rajalliset ja varsinaisesti Ylen Uudet palvelut aloitti vuoden 2006 lopulla, jolloin yksikköön palkattiin kerralla kymmeniä tietoverkkoon perehtyneitä työntekijöitä ja asiantuntijoita. (LVM 59/2004, 11; Yle 2008 strategia, 2005, 2; Jari Lahden haastattelu 16.9.2008)

Motiivina monitekemiseen ja monimediaisuuteen on ollut myös julkisen palvelun puolella teknologian mahdollistama ja talouden sanelema tuotantokustannusten karsiminen samaan aikaan, kun tuotantoa määrällisesti kasvatet-

⁷⁷ Asiaa pidettiin esillä erityisesti lehtien pääkirjoitussivuilla, esimerkiksi Keski-suomalaisen päätoimittaja Pekka Mervola kirjoitti kolumnissaan otsikolla ”Pakkomaksu vai vero Ylelle?” seuraavaan tapaan: ”TV-maksun rapautumistahti pakottanee uusiin maksumalleihin. Vai olisiko kuitenkin niin, että Ylen menoja pitäisi leikata maksajien huvetessa? Yle voisi keskittyä tv- ja radiokanaviin ja jättää internetin muille välineille.” (Keski-suomalainen 5.11.2011) Kirjoituksen taustalla oli vuosia jatkunut Ylen rahoitusta koskenut pattitilanne.

tiin. Varsinkin television osalta tuotantokustannusten ja tuotettujen lähetysten tuntimäärän suhteen muutos on ollut varsin selvä (Ylen vuosikertomukset 2003, 4 - 5; 2004, 4 - 5; 2005, 4 - 5). Juho Rahkonen on todennut, että vuosituhannen vaihteessa Yle joutui sopeutumaan kaupallistuvan mediakentän ja tiukkenevan talouden asettamiin reunaehtoihin. Hän toteaa, että kehityksen taustana oli "ainoaksi Suureksi Kertomukseksi" jäänyt uusliberaali kilpailua korostava ajattelumalli. Rahkosen mukaan Yle on selvinnyt julkisen palvelun yhtiönä varsin hyvin sisältöjen osalta tehostamisen tarpeesta: huolimatta siitä, että henkilöstön määrä väheni vuosina 1998 - 2003 lähes viidelläsadalla ja samaan aikaan viikottaisten lähetysten tuntimäärä kasvoi noin kahdellakymmenellä, Yle pystyi vuosituhannen vaihteessa vahvistamaan julkisen palvelun tarjontaansa (Rahkonen 2006, 49, 52, 55).

Monitekeminen tuotiin Ylen tuotantokulttuuriin ensin 1990-luvulla niin sanotun radion "yksinkäytön" ja myöhemmin alueellisiin televisiouutisiin liittyen vuoden 2002 jälkeen ns. "moniosaamisen" kautta. Myös monimediaalinen toimintamalli eli radion, television, tietoverkon ja mobiiliviestinten palveleminen tuli jo vuoden 2003 aikana alueuutisten julkilausutuksi toimintaperiaatteeksi. (Ylen toimintakertomus 2003, 22 - 23) Muutosta seurasi molemmilla kerroilla laatukeskustelu, jossa punnittiin muuttuneita toimenkuvia erityisesti suhteessa professioprojektin sisältä määrittymiin arvoihin. Profioprojektin sisäisten määrittelyjen osalta laatukeskustelujen ongelmana oli kuitenkin molemmissa tapauksissa se, että käsitteet ja hahmotustavat ovat syntyneet välinesidonnaisina. Tämä on ollut rasite myös Yleisradiossa käydyissä laatukeskusteluissa.

5 TARVITSEEKO JOURNALISMI PELASTAJAA?

Jos uutisten muuttunut toimintaympäristö tarkoittaa Mark Deuzen (2005, 4 - 5) yleisötutkimuksista tulkitsemaa uutisten yleisöjen pirstoutumista ja lopulta hidasta katoamista, on journalistinen professioprojekti yksiselitteisesti epäonnistumassa yleisösuhteen rakentamisessa. Toinen mielestäni aivan yhtä todennäköinen vaihtoehto on kuitenkin se, että yhdeksi mielletyn uutisjournalismin sijasta on syntymässä tai jo syntynyt useita uutisjournalismeja, kuten Kivioja (2008, 199) on esittänyt. Tämä ei kuitenkaan tarkoittaisi journalismin katoamista, vaan sen monimuotoistumista ja tuon monimuotoistumisen ottamista huomioon myös professioprojektin sisällä uutisjournalismia koskevassa laatukselustelussa.

Toimintaympäristön muutos voidaan joka tapauksessa määritellä monitasoiseksi haasteeksi journalistisen professioprojektin näkökulmasta ja se on synnyttänyt myös tarpeen ”pelastaa” journalismi ja professioprojekti jälkipolville. Yksiselitteistä tai kiistatonta ei kuitenkaan ole se, miltä journalismi pitäisi pelastaa. Tässä luvussa pyrin purkamaan uutisjournalismin kohtaamaan haasteen ja tulkita sen erityispiirteitä. Edelleen pyrin perustelemaan sitä, miksi monimediaisuus on journalistisen professioprojektin näkökulmasta vasta muotoutumassa. Sekä journalismilla että sitä työkseen tekevillä on vielä paljonkin toivoa: professioprojektin pelastaminen – jos se pelastamista kaipaa, on vielä täysin mahdollista. Kysymys on lähinnä siitä, kuka sen tekee ja miten. Jos professioprojektissa ei tähän kysymykseen pystytä vastaamaan, ei ”pelastajaa” todennäköisesti löydy.

5.1 Professioprojektin jatkuva uudelleentulkinta

Vuosituhanen vaihteen molemmin puolin on kuitenkin jo ehditty visioida ”uutta” journalismia ja pohtia sitä, millaista se voisi tai millaista sen pitäisi olla. Uudet tulkinnat journalismista ovat journalistisen professioprojektin puolustusta, jossa olennaisena osana on juuri uusia teemoja esiin nostava toimituksellinen

keskustelu. Journalismille ja erityisesti uutisjournalismille on haettu uutta arvojen kirkastusta. Muun muassa Charlie Beckett (2008, 42 – 43) vannoo uuden verkostoituvan journalismin nimeen ja toteaa sen mahdollistaman ”supermedian” pelastavan uutisjournalismin joka tapauksessa. Vaatiessaan uutisjournalismin uudistumista, hän esimerkiksi vertaa nykyistä uutisjournalismissamme autoon ja toteaa, että viime vuosisadalla huippuunsa kehittyneiden polttomoottorikäyttöisten autojen lailla myös tuntemamme uutisjournalismin aika on tullut täyteen. Autot käyvät epäkäytännöllisiksi ilmastonmuutoksen uhatessa ja uutisjournalismi taas ei enää sovi uuteen verkottuneeseen, sekä globaalisti että lokaalisti viestivään yhteiskuntaan ja sen uudenlaisen kansalaisuuden ja julkisuuden malliin.

Vastaavalla tavalla mm. Heinonen puhuu (2008, 123 – 124) ”täydennetyin journalismin” ja ”horisontaalisen viestinnän” avaamista mahdollisuuksista tai Salmela (2008a), Ahva (2009), Vehkoo (2011a; 2011b) ja Aitamurto (2010; 2011) pohtivat ”kansalaisjournalismin”, ”kansalaisjournalistien”, ”kansalaislähtöisyyden”, ”joukkoistamisen” ja ”osallistamisen” avaamia uusia mahdollisuuksia. Kauhanen (2006) ja Uskali (2011) ovat puolestaan uutta talousjournalismia tarkastellessaan hakeneet määritelmiä ”innovaatiojournalismille” ja ”innovaatiomedialle”.⁷⁸ Kaikki nämä keskustelunavaukset ovat oman tulkintani mukaan osa journalistisen professioprojektin puolustusta ja yrityksiä sopeuttaa sitä monimedialaiseksi muuttuneeseen toimintaympäristöön. Sellaisenaan ne ovat kaikki tärkeitä, mutta on hyvä muistaa, että parhaatkin avaukset jäävät vain visioiksi, jos ne eivät kytkeydy journalistisen käytännön muutokseen. Charlie Beckett (2008, 48 – 52) on kiteyttänyt uutismedian muuttuneen toimintaympäristön ominaisuuksia seuraavasti:

1. Viestijöiden määrä kasvaa ja institutionaaliset rajoitukset (lait, toimitukset) poistuvat
2. Nykyisen yksisuuntaisuuden sijaan journalismista tulee pääsääntöisesti vuorovaikutteista
3. Hankalan teknologian (painokoneet/broadcast-tekniikka) sijasta käytetään yhä helpokäyttöisempää (digitaalinen tuotanto ja jakelutekniikka)
4. Tuotanto ja jakelu ovat nykyiseen verrattuna huomattavan halpoja
5. Deadlinesta siirrytään onlineen
6. Yhden julkaisukanavan tai -alustan sijasta käytössä on lähtökohtaisesti useampia (monikanavaisuus)

⁷⁸ Uskali (2011, 33 – 34) toteaa ”innovaatiojournalismin” syntyneen Ruotsissa 2003 ja, että käsitteen isä on fyysikko David Nordfors. Uskalin tulkinta innovaatiojournalismin on sinänsä mielenkiintoinen, koska hän laajentaa käsitettä puhtaasti taloutta ja teknologiaa koskevista uutisista laajemmalle eli myös ns. sosiaalisten innovaatioiden suuntaan.

7. Lineaarisesta kerronnasta siirrytään moniulotteiseen kerrontaan, tuotteen sijasta kyse on jatkossa prosessista.

Useimpiin Beckettin esittämiin arvioihin median ja journalismin toimintaympäristön muutoksista on helppo yhtyä, koska ne ovat jo pitkään olleet selvästi näkyvissä: viestijöiden määrä on kasvanut, yhden julkaisukanavan sijasta käytössä on useampia, ja verkkoon perustuvasta julkaisusta on tullut yksinkertaista ja halpaa. Sen sijaan haastavia ovat muutokset myös journalistisessa kerronnassa: mitä käytännössä tarkoittavat mainitut vaatimukset vuorovaikutteisuudesta, jatkuva online tai siirtyminen lineaarisesta kerronnasta prosessiin? Näihin kysymyksiin on löydettävä vastaukset journalistisen professioprojektin sisältä. Ne eivät löydy vain tulkitsemalla median tuotantoa, taloutta, teknologiaa ja ylimalkaan viestintää koskevien säädösten muutoksiin liittyviä tekijöitä. Samaa mieltä olen siitä, että uutismediat ja journalistit joutuvat hyväksymään väistämättömän muutosprosessin. Lähtökohtina muutokselle ovat kuitenkin teknologian ja talouden sijaan yleisösuhteen kannalta keskeiset arvot, kuten yhteisöllisyys, toiminnallisuus, aistimellisuus, kansalaisten oikeus osallistua ja sananvapaus. Arvojen uudelleentulkinta ei ole journalismissa tai professioprojektissa mikään uusi asia. Sen voi tulkita olevan olennainen osa journalismia. Jatkuvaa arvojen uudelleenmäärittelyä on käsitellyt Risto Löf (2008), joka tarkastelee suomalaisten journalistien ammattieettisten ohjeiden kehitystä sekä tiedon ja totuuden määritelmien muutosta.

Löfin tutkimusaineistona on viitenä eri ajankohtana vuodesta 1957 vuoteen 2005 päivittyvät alkuaan lehtimiehen, sittemmin journalistin ohjeet. Tarkastelu on mielenkiintoinen, koska siitä ilmenee myös journalistisen kertojasubjektin asemoinnin muutos. Vuonna 1957 lähtökohtana tietoa ja totuutta koskeville eettisille säännöille oli yhteisöllisyys konservatiivisessa ja konformistisessa mielessä tulkittuna: tietoa tai totta oli journalisteille se, minkä yhteisö hyväksyi todeksi ja mikä rakensi tai ylläpiti yhteisöllisyyttä. Journalistinen kertoja asemoitui yhteisön sisäpuoliseksi rakentajaksi ja hänen tuli välttää ristiriitojen rakentamista tietoisesti. Vuoden 1965 säännöistä alkoi kokonaan uusi radikaali lähestymistapa, josta Löf käyttää käsitettä "objektivismi". Tälle lähestymistavalle oli ominaista, että siinä suositeltiin tiedon ja totuuden etsimisessä tieteen kaltaisia toimintamalleja. Journalistinen kertoja ei siis enää ollut yhteisöllisyyden sisäpuolinen ylläpitäjä, vaan asemoitui ulkopuoliseksi ammattimaisen analyytiseksi tarkkailijaksi ja kriitikoksi. Ristiriitojen välttely jäi taakse. Vuonna 1976 totuutta ja tietoa määriteltiin uutiskriteerein, kuten painottamalla "yleistä merkittävyyttä". Löf tulkitsee, että säännöt etäännyivät edellisen vuosikymmenen yhteiskunnallisesta idealismista ja lähestyivät yhdysvaltalaisen journalismiopikirjojen määritelmiä tiedosta ja totuudesta. Vuonna 1983 korostui selvästi tietoteoreettinen totuuden ja tiedon suhteelliseksi tulkittu luonne ja tavoitteeksi asetui "mahdollisimman oikean kuvan antaminen ympäröivästä todellisuudesta". Viimeisin uudistus vuodelta 2005 karsi säännöt minimiin ja jätti tapauskohtaista tulkinnanvaraa jopa niin paljon, että Löf määrittelee säännöt situationistisiksi: totuus ja todellisuus määrittävät yleisön, journalistisen kertojan ja dis-

kursiivisten määritelmien kohdatessa tietyssä tilassa, ajassa ja paikassa. Näin väljä tulkinta on alkanut arveluttaa journalisteja itseäänkin: näin tulkittuina säännöt eivät enää tarjoa tarvittavaa selkänöjää (Löf 2008, 116 – 118). Löfin havainto vastaa monien journalistien kokemusta, jossa professioprojektin sisällä tehdyt määritelmät eivät enää päde toimintaympäristön muuttuessa.⁷⁹

Kun Julkisen Sanan Neuvosto täsmensi ohjeitaan median verkkokeskusteluiden osalta 5.9.2011, tunnelma oli samankaltainen. Tulkinnanvaraa jätettiin niin paljon, että käytännössä päätökset on tehtävä ja vastuu kannettava tapauskohtaisesti. Sama on koskenut facebook-päivityksistä journalismin lähteinä vuonna 2012 käytyä keskustelua, jossa on jälleen jouduttu pohtimaan yksityisen ja julkisen viestin rajaa.⁸⁰ Joka tapauksessa Löfin tarkastelussa näkyy erillisen ja itsensä tunnistavan journalistisen kertojasubjektin synty, sen suhteellinen itsenäistyminen, alkanut itsekritiikki ja viimein nykyinen uhatuksi koettu tila. Uhan tunne syntyy, kun uuden toimintaympäristön mukanaan tuomia muutoksia yritetään tulkita ja säännöt eivät enää annakaan siihen tukea. Profiessio-
projekti on kriisiytynyt, mutta suurin syy tähän ei ole taloudessa ja teknologias-
sa, vaan koko median tuotanto- ja kulutuskulttuurin muutoksessa. Median
ekosysteemissä journalistinen kertojasubjekti on menettänyt aikaisempaa mer-
kitystään, koska sisällöntuotanto median markkinoilla ja yleisön keskuudessa
hajautuu, mutta toki kertojasubjekti on edelleen olemassa. Kerronnalle on kui-
tenkin asettumassa uusia reunaehtoja.

5.2 Uudet reunaehdot: hybridisaatio, sirkulaatio ja konvergenssi

Innovaatiojournalismia tutkinut Erkki Kauhanen (2006, 118) on todennut, että ”mediasisältöjen perusteella voisi jo kuvitella, että suurin osa suomalaisista työskentelisi internetin, tietokoneiden tai mobiililaitteiden suunnittelun parissa”. Teknologian, mediatalouden ja median kulutuskulttuurin vuorovaikutus ei ole enää mikään erityisen uusi keksintö: se pystyttiin hahmottamaan jo 1980- ja 90-lukujen taitteessa (Dennis 1989, 11). Tässä mielessä ”uusi” media ei siis ole

⁷⁹ Jyrki Jyrkiäinen (2008) on kuvannut juuri tätä ammattikunnan sisällä koettua kriisiytymistä. Suomalaiset journalistit olivat vuosituhaten alussa yhä selvemmin huolissaan ammattinsa tulevaisuudesta ja siitä, kyetäänkö sen sisällä jatkossa toteuttamaan aikaisemmin arvoina pidettyjä asioita.

⁸⁰ Päätoimittaja Markku Lappalainen toivoo tiukempia sääntöjä myös verkkokeskusteluun ja arvioi käytyä nimettömyyskeskustelua pääkirjoituksessaan ”Netin keskustelu aisoihin” (Journalisti 15/2011 (8.9.2011)). Sama tulkinnanvaraisuus on koskenut myös sosiaalisen median päivitysten käyttöä journalismin tietolähteenä. JSN puheenjohtaja Risto Uimonen totesi blogissaan kesäkuussa 2012, että facebookiin ja siellä julkaistaviin tietoihin pätee aivan sama kuin muihinkin tietoihin: ne on aina tarkastettava mahdollisimman hyvin. Toisaalta myös facebook-päivityksiä koskee edelleen journalistin ohjeisiin kirjattu velvoite pohtia sitä, mikä on julkaistavissa ja mikä ei – koska kaikki julkinen ei sitä suinkaan ole. Sen sijaan esimerkiksi siihen miten pitäisi suhtautua esimerkiksi Tanskan julkisen sanan neuvoston Pressnaevnetin vaatimiin vähimmäiskaverimääriin (vähintään 130 ystävää) Uimonen ei ota kantaa. (<http://www.jsn.fi/blog/facebook-journalistien-lahtena>, luettu 20.6.2012)

uusi, mutta silti tulkintaa sen mukanaan tuomista muutoksista tehdään edelleen toistuvasti vain teknologian ja talouden näkökulmista. Osana tätä laajempaa muutosta muuttuvat myös journalismin käytännöt, kuten lajityyppinen uutisjournalismi ja siihen liittyvät journalistisen professioprojektin määritelmät. Uusi ja vanha ovat monimediaisessa toimintaympäristössä rinnan ja sisäkkäin siten, että niiden erottelussa ei välttämättä ole mieltä, kuten Heinonen (2002b, 162) on huomauttanut.

Matti Lintulahti on todennut blogien⁸¹ yleistymisestä, että se oli vuosituhanneen vaihteessa kiinni kolmesta eri seikasta: itse verkosta, julkaisutyökalujen nopeasta leviämisestä ja blogeille olemassa olleesta markkinakysynnästä. Blogien määrän nopea moninkertaistuminen edellytti kaikkien näiden reunaehtojen täyttymistä. Sen jälkeen, kun ensimmäinen laajempaan käyttöön ilmestynyt julkaisupalvelu Blogger avattiin Yhdysvalloissa vuonna 1999, blogien määrä on joidenkin arvioiden mukaan jopa kaksinkertaistunut joka viides kuukausi. Suomessa vastaava kehitys lähti käyntiin Microsoft-yhtiön avattua ensimmäisen ilmaisen suomenkielisen blogipalvelun vuonna 2005 (Lintulahti 2006, 40 – 41, 43). Olennaista on, että jo valmiiksi vallinneen mediakylläisyyden sisälle syntyi uusi ja nopeasti kasvava markkinapotentiaali ja median kulutuskulttuuri, jossa uusi ja vanha jäivät elämään vuorovaikutussuhteessa. Tätä vuorovaikutussuhdetta kutsun *hybridisaatioksi*: eri medioiden vuorovaikutus on olennainen kehityksen vauhdittaja nykyisessä monimediaisessa toimintaympäristössä.

Hybridisaatiota voi havainnollistaa vaikkapa esimerkillä tietokonepelien maailmasta. Alkuun pelien hahmot ja grafiikka perustuivat pc-koneiden teknikalle, joka mahdollisti lähinnä pienten lasten sarjakuvien tai piirroselokuvien tyyllisen ilmaisun, mutta teknologian kehittyessä myös pelien visuaalinen ilmaisu lähti kulkemaan kohti elokuvallisempaa ja realistisempaa ilmaisua. Pelien visuaalinen maailma ei siis rakentunut pelkästään tyhjiössä syntyneen ”pelikulttuurin” varaan, vaan se kehittyi jo aikaisemmin sarjakuvista, piirroselokuvista, elokuvista ja televisiosarjoista tutuksi tulleen visuaalisen populaarikulttuurin pohjalle. Vuosituhannen vaihteessa verkottuminen toi peleihin jälleen uutena elementtinä sosiaaliselle medialle ominaisen yhteisöllisyyden, ja toisaalta tietoverkkoon luotiin myös peleistä riippumatonta elokuvallista ilmaisua. Vaikutteiden suunta kääntyi pian myös toiseen suuntaan: elokuvia ryhdyttiin luomaan tietokonepeleissä esiteltyjen visuaalisten ideoiden pohjalta, esimerkiksi Lara Croft- tai Matrix-elokuvia tuskin olisi syntynyt ilman tietokonepelien tutuksi tekemää visuaalista maailmaa. Sittenkin vaikutteiden ja sisältöjen kier-

⁸¹ Aalto & Yoe Uusisaari (2009, 62 – 64) Blogit, alkuaan weblogit olivat ensin sananmukaisesti vain lokitiedostoja eli listoja kiinnostavista verkkolinkeistä, joilla verkossa haluttiin viestiä muille niiden olemassaolosta. Siitä käsitys on laajentunut ”verkkopäiväkirjoiksi”, ajankohtaisten asioiden kommentoinniksi, harraste- tai ammatillisen keskustelun kanaviksi jne. Bloggaamisesta on tullut myös ammatti ja journalismin haastajiksi on ilmaantunut j-blogeja eli journalistisia blogeja. Ne olivat journalistien ensi askel sosiaalisen median suuntaan ja samalla myös askel, joka avasi keskustelun sosiaalisen median ja journalistisen uutismedian uudesta suhteesta (ks. esim. Singer, 2005; Robinson 2006).

rätys eli *sirkulaatio*⁸² on jo kiertynyt täydeksi kehäksi: syksyllä 2008 elokuvateattereihin saapui ensi-iltaan Max Payne-elokuva: alkuaan toimintaelokuvista vaikutteita ottanut toimintatietokonepelin sankari päätyi lopuksi omaan toimintaelokuvaansa, jonka sankari valittiin ja meikattiin alkuperäisen tietokonepelin keskushahmon näköiseksi (Römpötti 2006, 185; Sihvonen 2006, 131 – 132; Keski-suomalainen 16.10.2008).

Kulttuurin, talouden ja teknologian vuorovaikutuksesta kumpuava ja alati monimuotoistuva hybridisaatio ja sirkulaatio ovat monimediaisen toimintaympäristön ominaispiirteitä. Kriittisimmät ovat jo ehtineet myös tulkita asian niin, ettei kysymys ole koskaan ollutkaan mistään todella uudesta mediasta, vaan vain uudenlaisesta tavasta tuottaa ja tuotteistaa vanhasta mediasta tuttuja sisältöjä. Esimerkiksi Esa Sirkkunen (2006) on todennut journalismia koskeneen keskustelun kulkeneen laidasta laitaan. Vuosituhannen vaihteessa vallalla olivat tietoverkkoutopiat, journalismin ennustettiin katoavan ja tilalle visioitiin uudenlaista dialogista kansalaisjournalismia, jossa yleisö osallistuisi sisältöjen tuottamiseen. Vaikka osa ennustuksista toteutuikin, perinteisen median ja mediayritysten asema journalismissa on silti säilynyt vahvana ja Sirkkunen mukaan jopa entisestään vahvistunut. Myös hän yhdistää median muutokset professioprojektin⁸³ muutoksiin. Mediayritysten ote julkisuudesta ja markkinoista tiukkeni, koska tuotantotavoissa alettiin ottaa huomioon monimediaisuuden vaatimukset ja tämä tarkoitti muun muassa monitekemistä tai ”moniosamista”. (Sirkkunen 2006, 51 – 52, 53)

Sen sijaan yleisön osallistuminen aidosti sisällöntuotantoon on professioprojektin näkökulmasta selvästi vaikeampi pala niellä, koska yksi professioprojektin arvoista on autonomia, itsenäinen asema suhteessa yleisöön. Tosin merkkejä mediayritysten pyrkimyksestä uudelleen kumppanuuteen on olemassa, sellaisia ovat mm. ”kansalaisjournalistien” koulutushankkeet tietoverkossa. Niitä myös Beckett pitää uuden verkottuneen journalismin lähtökohtana (Beckett 2008, 55, 81, 99). Toistaiseksi esimerkkejä siitä, mihin suuntaan uudet yhteisöllisemmät sisällöntuotannon mallit loppujen lopuksi kehittyvät, on kuitenkin niukalti. Yleisön tuottamien sisältöjen osalta etnografisissa tutkimuksissa on havaittu, että toimitukset ovat yleensä torjuneet ajatuksen yleisön tuottamista sisällöistä. Yleisölle on monimediaisessa toimintaympäristössä annettu mahdollisuus vaikuttaa jutuntekoon teemoja tai kysymyksiä asettamalla tai siten, että sillä on mahdollisuus lähettää omaa materiaaliaan (lähinnä kuvia ja yleisönosastokirjoituksia) julkaistavaksi. Yleislinja on ollut kuitenkin se, että toimi-

⁸² Sirkulaation (Circulation) käsitteellä tarkoitetaan tässä tietoista visuaalisten ja sisällöllisten elementtien kierrätystä erityisesti digitaalisessa populaarikulttuurissa (Jenkins 2006, 3; Kupiainen & Sintonen 2009, 22; Korpiola 2011, 19). Sirkulaatiota voi pitää myös intermediaalisena tai ehkä mieluummin intertekstuaalisena mediatekstien ominaisuutena, joka on selvästi lisääntynyt median omistuksen keskittyessä. Herkmanin (2005) mainitsema jo hyvin tunnettu esimerkki on lähinnä viihteellisen sisällön kierrätys televisiossa ja iltapäivälehdissä. Viihdejournalismin ohella ilmiö tunnetaan myös ”cross-promotion” markkinoitina, jossa eri mediankanavia käytetään synergiaa hakien jonkin tuotteen, yritysbrändin tai palvelun markkinoinnissa.

⁸³ Sirkkunen käyttää käsitettä professionalismismi, jonka siis itse korvaan mieluummin professioprojektin käsitteellä.

tukselliset palstat tai uutislähettykset kuuluvat toimituksille. (Heinonen 2008, 82 – 83; Williams, Wahl-Jorgensen & Wardle 2011, 115 – 117). Toimitusten autonomia on arvona tulkittu luovuttamattomaksi. Silti esimerkiksi Ylen uusissa palveluissa ja Helsingin Sanomien verkkopalveluissa vuorovaikutteisuus sisällöntuotannossa nähdään välttämättömyytenä.⁸⁴ Yleisön osallistuminen sisällöntuotantoon tarkoittaa journalistisen kerronnan avaamista sekä vuorovaikutteisuuden että lineaarisen kerronnan sijasta prosessin suuntaan. Molemmat ovat ominaisuuksia, joita uudelta ”verkottuneelta” journalismilta vaaditaan.

Matti Lintulahti (2006, 42 – 45, 48) kuvailee journalismin muuttunutta toimintaympäristöä ”mediaekosysteemin” käsitteellä. Mediaekosysteemissä vanha media ja journalistit ovat oppineet toimimaan symbioottisessa suhteessa verkkoyhteisöjen ja sosiaalisen median kanssa. Uusi mediaekosysteemi linkittää ja jatkojalostaa perinteisen median tuottamia sisältöjä ja luo keskustelevuudessaan myös uusia. Lintulahti toteaa, että jo nyt verkottunut systeemi ja erityisesti sen pohjalta kehittyneet hakupalvelut muodostavat uutisarvojen kaltaista sisältöhierarkiaa suodattavaa järjestelmää sinänsä kaaosmaista sisältömassaa tuotetaan tietoverkkoon. Tässä tilanteessa journalismin uudistuminen ja päivittyminen ovat hänen mukaansa sen selviytymisen ehtoja. Lintulahden ajattelutapa on samankaltainen kuin verkottunutta journalismia visioivan Beckettin. Mutta Lintulahti ei näe journalismissa mitään paradigmaattista suurta muutosta, vaan pikemminkin edellä kuvatun hybridisaation kaltaista vuorovaikutteista kehitystä, jossa on sekä uhkia että mahdollisuuksia. Mahdollinen uhka on edelleen uutisjournalismin yleisösuhteen rapautuminen, jos uutisia koskevaan odotushorisonttiin ja erityisesti sen muutokseen ei kyetä vastaamaan. Tässä mielessä voidaan tulkita, että Lintulahden mainitsema ”journalististen työtapojen laajentaminen” tapahtuu professioprojektin sisällä, ei projektin korvautumisena jollakin muulla. Profioprojektiin sisältyvät arvot ja periaatteet, kuten lähdekritiikki tai tasapuolisuuteen pyrkiminen, ovat myös tulevaisuudessa olennainen osa uutisjournalismin perustaa. Sen sijaan vaatimukset kerronnan prosessin avaamisesta ja vuorovaikutteisuudesta ovat vasta tulossa uudeksi osaksi uutisten geneeristä odotushorisonttia ja vaikuttaa siltä, että juuri tähän haasteeseen journalistinen professioprojekti joutuu vastaamaan. Kuten Niels Olof Finneman (2006, 12 – 13) on ennustanut, kyse on monimutkaisesta vuorovaikutusten ja virtausten kokonaisuudesta, jossa uusi ja vanha media kehittyvät rinnakkain, ja median tekijöiden ja kuluttajien näkökulmasta koko erottelamisen tarve häipyä.

Mediasisältöjen tuotannon ja jakelun näkökulmasta kolmas monimedialaisen toimintaympäristön piirre on toimintaympäristön *konvergenssi*. Kun tuotanto digitalisoituu, samalla käy niin, että eri välineiden rajat muuttuvat liukuviksi ja häviävät jopa kokonaan. Sanomalehti voi verkossa julkaista elävää kuvaa ja ääntä ja lähestyy julkaisukanavana televisiota. Televisio- ja/tai radioyhtiö voi omilla nettisivuillaan julkaista tekstiä ja kuvaa ja lähestyä näin ilmaisun tasolla

⁸⁴ Reetta Meriläinen, Helsingin Sanomat (18.5.2007); Pirkka Aunola ja Jari Lahti Ylen uudet palvelut (haastattelut 16.8.2008). Ristiriita toimitusten autonomian ja yleisön osallistumisen sisällöntuotantoon välillä vaikuttaa pysyvältä. Se tulee esiin toistuvasti toimitusten pohtiessa vuorovaikutteisuuden, joukkoistamisen ja osallistamisen ongelmia.

sanoma tai aikakauslehteä. Digitaalinen tuotantotekniikka yhdistettynä verkkoon julkaisukanavana häivyttää näkyvistä aikaisemman tuotanto- ja julkaisu-tekniikan (painokone, televisio- tai radioasema) luomia ja ylläpitämiä tuotannollisia rakenteita. Konvergenssissa kysymys on kuitenkin myös puhdasta teknologiaa laajemmasta kehityksestä. Martti Soramäki (2003, 24 – 25, 199) jaotteli konvergenssin viiteen eri alalajiin:

1. markkinakonvergenssiin eli yritysten toimintaan yhä selvemmin verkostoituneen mallin perustalta;
2. sisältökonvergenssiin eli siihen, että eri jakeluverkoissa tarjotaan samoja ohjelmia ja palveluja;
3. paketointi/portaalikonvergenssiin, jossa yhä enemmän palveluja tarjotaan saman portaalin kautta;
4. televerkkokonvergenssiin, jossa itse jakelujärjestelmät vähenevät ja sulautuvat sekä
5. päätelaitekonvergenssiin, jossa samalla teknisellä laitteella voidaan vastaanottaa yhä useampia tarjolla olevia palveluja ja jossa laitteet voidaan liittää yhä useampaan televerkkoon.

Soramäen näkökulma konvergenssiin on verkkoteknologiaa ja taloutta korostava. Esimerkiksi ”sisältökonvergenssi” on teknologian ja markkinakäynnän tuottama ilmiö, jossa tuloksena on hänen mukaansa yksiselitteisesti ja yksinkertaisesti parempia tuotteita. Itse en näe sisältökonvergenssiä yhtä yksinkertaisena ja ongelmattomana. Tietysti monikanavainen julkaisu jo sinänsä parantaa palvelun saatavuutta ja käytettävyyttä. Sen sijaan se, onko monikanavaisesti julkaistu uutinen myös sisältöön viittaavan laadun osalta parempaa, on huomattavasti vaikeampi kysymys. Välinelonteeseen liittyy huomioitavana kontekstina myös sosiaalinen ja yksilökohtainen käyttötilanne: radion kuuntelu ja television katselu ovat kokemuksina erilaisia puhumattakaan verkossa surfamisesta verrattuna sanomalehden lukemiseen.

5.3 Kustantajien näkökulma: tuottavuuden kasvu

Monitekemistä ja monimediaisuutta seuranneessa keskustelussa törmäävät toisiinsa journalistien professioprojekti ja mediayritysten tarve hakea tuottavuutta, lisäarvoa ja asemia uusilta markkinoilta sisältö- ja päätelaitekonvergenssin sekä monikanavaisen julkaisun kautta. Kaupallisuus ja journalismi ovat uutismediassa puhdasta vastakkainasettelua monitahoisemmassa suhteessa. Tähän seikkaan on kiinnittänyt huomiota Sanomalehtien Liiton Jukka Holmberg (2008, 45 – 47). Hän toteaa, että esimerkiksi yleiseen kritiikkiin politiikan journalismin

vihteellistymisestä olisi viimein hyvä saada sävyjä. Pelkän kritiikin sijaan pitäisi hänen mielestään henkilöihin keskittyvää ja viihdyttävämpää poliittista journalismia tulkita myös ammattitaitona tai ainakin sen osana. Holmberg viittaa urheilujournalismiin ja toteaa, että esimerkiksi jääkiekkouutisen otsikoksi ei kelpaa vain ”Joukkue voitti joukkueen” vaan toimittajan ammattitaitoa on löytää pelaaja tai pelaajia, joka ratkaisevasti vaikuttivat lopputulokseen ja nostaa heidät otsikkoon. Holmberg kuittaa epäilyt siitä, että kaupallisuus johtaisi sisällön yksipuolistumiseen sillä, ettei esimerkiksi suomalaisten medioiden sisällön seuranta tue tätä väitettä. Hän toteaa ironisesti, että vaikka journalismi ei olekaan mikä tahansa yritystoimintaa, voi hyvällä syyllä kysyä, millä muulla alalla tuotteen menekin lisääminen tuo ensimmäisenä mieleen laadun heikkenemisen. Holmbergin mukaan kysymys on uutisjournalismissa erilaisten tiedontarpeiden tunnistamisesta: tiedon lisäksi välitetään unelmia, fantasiaa ja mielihyvää.

Toimituksellisen ja median talouden näkökulmien vastakkainasettelua voidaan pitää journalismin professioprojektiin kiinnittyvänä puhetapana: sen kautta toimituksellista autonomiaa halutaan korostaa. Se voi liittyä myös edunvalvontaan tai huoleen deprofessionalisaatiosta, journalismin laadusta ja diversiteetistä. Väistämätön tosiseikka on kuitenkin kaupallisen median osalta se, että julkaistakseen lehteä, pyörittääkseen tv- tai radioasemaa tai ylläpitääkseen verkkopalvelua, median on lopulta oltava yrityksenä kannattava. Tämän myöntämistä on pidetty myös journalistisen professioprojektin näkökulmasta välttämättömänä ja esimerkiksi Everette E. Dennis (1989, 70 – 72) on suositellut koulutuksen yhdistämistä siten, että journalismia ja media-alan yritysten johtamista opetettaisiin samoissa kouluissa ja hän pitää tätä yhtenä mahdollisena tienä uudenlaisen ammattitaidon ja laadun syntymiseen. Itse tulkitseen asiaa niin, että journalismi kytkeytyy kyllä mediayritystoimintaan, mutta sen perusteet ovat kuitenkin professioprojektissa ja siihen sisältyvissä tavoitteissa tehdä journalismista paitsi liiketoiminnallisesti kannattavaa myös yhteiskunnallisesti, kulttuurisesti ja sosiaalisen elämän tasolla tunnustetusti merkityksellistä. Selvää on se, että molemmilla on oltava oma selkeästi sovittu ja rajattu tonttinsa. Journalistisen autonomian näkökulmasta on kuitenkin välttämätöntä, että ehdoton päätösvalta sisällöistä on toimituksilla. Silti talouden ja journalismin sisältöjen yhteensovittaminen näkyy myös esimerkiksi suomalaisten maakuntalehtien toimituksellisissa linjauksissa.⁸⁵

Toimitusten linjaukset ovat toimituksellista päätösvaltaa käyttävien ja siitä vastaavien päätoimittajien hyväksymiä. Välillisesti ne siis ohjaavat journalismin sisältö- ja näkökulmavalintoja. Niissä yleisöä ei rajata siten, että se olennaisesti heikentäisi mediayrityksen taloudellisia toimintaedellytyksiä. Monimediaisessa toimintaympäristössä viestinnän liiketoimintaluonteen suhde sisältöön näyttäytyy kuitenkin uudella tapaa pulmallisena. Yksi hyvin vaikea kysymys on uhka viestinnän sisältöjen moniäänisyyden eli diversiteetin katoamisesta, kun omis-

⁸⁵ Keijo Lehto (2006, 366 – 367) toteaa, että vain kahta seitsemänpäiväistä sanomalehteä (Helsingin Sanomat ja Turun Sanomat) lukuun ottamatta kaikissa suomalaisissa sanomalehdissä toimituspoliittiseen linjaan kuuluu oman levikkialueen asukkaiden taloudellisen hyvinvoinnin edistäminen. Vastaavan havainnon on tehnyt myös journalismin maakunnallisuutta tutkinut Jaana Hujanen (2000, 166, 228)

tus keskittyy ja siirrytään niin sanottuun konsernijournalismiin. Kun konsernissa jaetaan samoja sisältöjä konsernin eri välineisiin, potentiaalinen mahdollisuus tuottaa vaihtoehtoisia sisältöjä on uhattuna. Tätä mahdollisuutta on haluttu puolustaa: Sanoma-konsernin sisäistä yhteistyötä ja yhteistyösuunnitelmia tutkinut Martta Nieminen toteaa, että ristiriita yhteistyötä tai monitekemistä koskevien suunnitelmien ja toimituksissa vallitsevan todellisuuden osalta on käytännössä ollut melkoinen. Kun konsernin toimitusjohtaja Mikael Pentikäinen vuonna 2004 visioi, että lähitulevaisuudessa jopa seitsemänkymmentä prosenttia konsernin työntekijöistä saattaa palvella useampaa välinettä, käytännön kiinnostusta yhteistyöhön tai monitekemiseen ei konsernin valtakunnallisten lehtien (Helsingin Sanomat, Ilta-Sanomat ja Taloussanomat) toimituksista Niemisen mukaan löytynyt. Lisäksi Helsingin Sanomien päätoimittajan Janne Virkkusen julkilausuma journalistinen periaate oli se, että ”Hesari erottuu muista sillä, että Hesari tekee itse” (Nieminen 2006, 24 – 26). Virkkusen lausunnosta kuvastuu voimakas toimituksellisen autonomian painotus. Sittenkin monimediaisuutta ja monitekemistä visioineesta Pentikäisestä tuli Virkkusen seuraaja, jonka alaisuudessa vietiin päätökseen uutisyhteistyön monikanavais-taminen. Sen eräänlainen päätepiste oli Nelosen uutisten ja Helsingin Sanomien uutistoimituksen yhdistäminen 2.11.2011. Tämän jälkeen uutistoimitus oli käytännössä monikanavaisempi kuin yksikään toinen toimitus Suomessa: toimitus tuotti uutisia sanomalehteen, radioon, televisioon ja verkkoon. Lisäksi se tuotti sisältöjä myös konsernin kustantamiin kirjoihin ja aikakausjulkaisuihin.⁸⁶

Mitä tapahtuu, kun vastakkain ovat kustantajien halu monimediaiseen julkaisuun ja toimitusten tarve puolustaa omaa ehdotonta autonomiaansa? Päätoimittaja Virkkusen kannanoton taustalta voi tunnistaa autonomian puolustuksen, jonka arvoperusta on journalismin ytimessä: sanan- ja ajattelun vapau-dessa. Vapaus sisältöjen ja näkökulmien laajaan kirjoon halutaan taata mieluummin itse tekemällä. Toimitusten ja yksittäisen toimittajan tasolla tämä journalistisen kulttuurin ytimeen sisältyvä periaate toteutuu sinnikkäänä omien aiheiden, uutisskuuppien ja oman kulman etsimisenä myös rutiiniaiheisiin. Huolissaan toimituksissa on oltu lisäksi viihhteellistymisestä sekä faktan ja fiktion sekoittumisesta. Journalismin sisälle on syntynyt kokonaan uusia lajityyppejä, jotka lähestyvät varsinkin televisiossa ja radiossa selvästi yleisösuhteeltaan viihteen genreä. Gunnar Nygren (2008, 29 – 30) pitää journalismin kirjavoi-tumista ja sen rajojen laajenemista yhtenä 2000-luvun kehitystrendinä ja luettelee journalismin rajalla kulkevana kokonaan uusina lajityypeinä mm. viihde- ja julkisjournalismin sekä uudet ”dokusoap”-tyyppiset dokumenttiohjelmat. Uudet lajityyppien rajoilla leikittelevät ohjelmat ovat esimerkkejä monimediaisen

⁸⁶ Helsingin Sanomat (3.11.2011) kertoo ”uutisuusiosta” näyttävästi, uutiselle oli varattu kokonainen sivu kulttuuriosastolla. Järjestely tarkoitti käytännössä konsernin sisäistä liiketoimintakauppaa, jossa Nelosen uutisten toiminnot myytiin Sanoma Entertainmentiltä Sanoma Newsille. Nelosen uutiset ja Helsingin Sanomat julkisti järjestel-lyn omissa uutisissaan poikkeuksellisen näyttävästi. Tämän voi arvioida liittyvän uusien palvelujen markkinointiin. Erityisesti uusia uutispalveluja on Helsingin Sa-nomien uutisen mukaan luvassa verkkoon ja kannettaviin päätelaitteisiin, kuten lu-kulaitteisiin ja älypuhelimiin.

toimintaympäristön uusista reunaehdoista eli hybridisaatiosta ja sirkulaatiosta. Erityistä huolta on kannettu verkkoviestinnän uusista ilmaisumuodoista: äärimmäisissä tulkinnoissa verkkoviestintää on pidetty tarkoituksettomana itseilmaisuna tai jopa tietoisena harhaanjohtamisena.⁸⁷ Myös sosiaalisen median sisältöjen vuotaminen uutisjulkisuuteen on herättänyt keskustelua. Vakavimmat keskustelut Suomessa on käyty Kauhajoen ja Jokelan joukkosurmien yhteydessä, joissa uutismedian lähteinä olivat myös ampujan kohteiksi joutuneiden oppilaitosten opiskelijoiden statuspäivitykset. Jokelan nuorten aloitteesta verkossa syntynyt myös mediaa arvioiva nettiadressi, joka oli Suomessa historiallinen, koska ensimmäistä kertaa sosiaalisessa mediassa syntynyt kritiikki synnytti tarpeen medialle perustella omaa toimintaansa yksittäisen uutistapahtuman yhteydessä.⁸⁸

5.4 ”Perä edellä puuhun” – monikanavaisen julkaisun kritiikki

Mediaryitysten ja journalistien sisältöjä koskeva näkökulmaero on näkynyt konsernijournalismia koskevassa kriittisessä keskustelussa. Ari Heinonen (2002a, 3) on todennut, että useimmiten on ”lähdetty perä edellä puuhun” eli monimediaisuutta on lähdetty toteuttamaan vain julkaisukanavat mahdollistavasta teknisestä kehityksestä, eikä lähtökohtana ole ollut se, millaista arvoa tai hyötyä siitä voisi olla kansalaisten kannalta. Virheenä Heinonen pitää sitä, että työprosessia ja työnkuvia on lähdetty johtamaan ja muuttamaan julkaisun ja jakelun suunnasta, mikä kapeuttaa journalismin kannalta olennaista sisällöllistä näkökulmaa. Jakelun ja julkaisun sijaan Heinonen suosittaa koko journalistisen työprosessin ja sitä palvelevan organisaation virittämistä usean julkaisukanavan tilanteeseen. Monikanavainen julkaisu ilmestyy suomalaisen mediamaiseen konsernijournalismina, yhtä jalkaa teknologisen murroksen, omistusrakenteiden muutosten ja sähköisen median markkinoiden deregulaation kanssa. Ensimmäisenä monimediatoimituksen perusti Tekniikan edistämissäätiön tuella vuonna 1995 Alma Median omistama MTV3. Kaksi vuotta myöhemmin televisiota ja tietoverkkoa palvellut toimitus ryhtyi toimittamaan uutisia myös saman konsernin Radio Novalle (Lehtovaara 2006, 24 – 25). Lehdistön puolella monimediaisen konsernijournalismin synnyn taustalla on ollut kaupallisen median tarve tehostaa toimintaansa 1990-luvun alun laman jälkeen (Sederholm 2002, 48). Tapani Huovila (2005, 27) huomioi talouden tehostamistarpeiden lisäksi mediayhtiöiden fuusioitumisen: synergiaa pystyttiin etsimään, kun samal-

⁸⁷ Nämä epäilyt ovat tulleet vastaan muun muassa j-blogeihin tarttuneiden journalistien saamana palautteena. Singer (2005) ja Robinson (2006) raportoivat tapauksista, joissa bloginkirjoittamiseen tarttuneiden uutistoimittajien uskottavuus on asetettu ammatillisessa keskustelussa kyseenalaiseksi.

⁸⁸ Aalto & Yoe Uusisaari (2009, 100) toteavat, että keskustelua sosiaalisen median käytöstä uutislähteenä on käyty Virginia Tech-oppilaitoksessa vuonna 2007 tapahtuneesta ampumavälikohtauksesta saakka. Jokelan nuorten median toimintatapoja arvostellut verkkoadressi aiheutti puolestaan syksyllä 2007 Suomessa ainutlaatuisen median itsearvioinnin (Kiiski 2008; Raittila 2008).

la omistajalla oli omistuksessaan useampia toimituksia. Yksi vastaus tiukkenevaan kilpailuun on ollut monimediainen konsernijournalismi, jossa periaatteessa yksi toimittaja voi tehdä samasta aiheesta jutun konsernin omistamaan radioon, televisiokanavalle ja sanomalehteen. Tosin näin laajaan monikanavaisuuteen kykeneviä mediakonserneja on Suomessa vain Sanoma, kuten Hannu Olkinuora (2006, 14) on huomauttanut.

Myös idea siitä, että yksi toimittaja tuottaa sisältöä yhtä aikaa useammalle kanavalle, on osoittautunut käytännössä kestäättömäksi. Tämä havaittiin jo 2000-luvun alussa, kun MTV3 kokeili yhteistyötä maakuntalehtien kanssa. Sanomalehti Keskisuomalaisen toimituksen näkökulmasta yhteistyökokeilua tutkinut Kirsi Ahvenainen (2004, 22 – 24, 97) toteaa, että osaaminen ja resurssit eivät riittäneet kiireisissä uutistilanteissa samanaikaiseen monikanavaisuuden toteuttamiseen. Aikaisempi selkeä työnjako oli hänen mukaansa edelleen parempi vaihtoehto sisällön laadun näkökulmasta. Monikanavaisuuden edut tulivat esiin lähinnä vain yllättävissä uutistilanteissa, joissa yleisö haki aktiivisesti lisätietoa mobiilipalveluista ja verkosta. Sen sijaan journalismin laatua koskevien muiden tärkeiden arvojen, kuten sisällön autenttisuuden, lähteiden todentamisen, ajantasaisuuden ja totuudenmukaisuuden osalta lopputulos voikin olla päinvastainen. Ahvenaisen mukaan teknologian avaamista näkökulmista keskeisempiä ovat mahdollisuus sisältöjen räätälöimiseen ja vuorovaikutteisuu-teen.

Konsernijournalismi ei ole sujunut ongelmitta myöskään kustantajien näkökulmasta. Yksi suurimmista ongelmista on uutisten uskottavuuden asettuminen uhatuksi. Turo Uskalin (2005b, 50) haastattelemista päätoimittajista peräti kaksi kolmesta uskoi konsernijournalismin ja erityisesti siihen liittyvän ristiinmarkkinoinnin heikentävän lopulta myös talousjournalismin uskottavuutta. Yleisön on voitava luottaa siihen, että ne sisällöt, joita he talousjournalismissa ja varsinkin uutisissa kohtaavat, on tuotettu puolueettomasti, ilman promootiotarkoitusta. Tämä vaatimus koskee myös mediaa ja mediakonserneja itseään sekä mediaa liiketoimintana koskevaa uutisointia; ristiinmarkkinoinnilla on journalismin asettamat rajat. Uskottavuus uutisissa vaatii sen, että yleisö voi kokea seuraavansa uutisia, ei markkinointia.

Konsernijournalismissa korostuvat teknologia ja talous. Huittisten paikallista (paikalliradio, paikallislehti) monimediaista kokeilua tarkastellut Marja-Liisa Hakanen (2005, 66) toteaa, että lähtökohtana on usein se, että lehtiin hankitaan uudet yhteensopivat toimitusjärjestelmät, ja monimediaisuus tulee hankinnan kylkiäisenä. Myös Dennis McQuail (1987, 169) on todennut, että uuteen teknologiaan investoiminen luo lähes automaattisesti paineita toimituksille sen maksimaalisesta käytöstä. Tällä puolestaan on vaikutuksensa yleisösuhteeseen: tekniikan käyttöä pidetään edistyneenä ja osana ammattitaitona ja sitä alkaa vaatia journalisteilta myös yleisö. Monimediaisuuden osalta voi olettaa käyvän juuri näin. Jos uutisjournalismissa tarjotaan mahdollisuutta taustojen ja lisätietojen hakemiseen verkosta, yleisö oppii varsin pian tätä myös vaatimaan. Syn-tyy uutisten ja uutisjournalismin osalta uudenlainen yleisösuhte ja uusi geneerinen odotushorisontti.

Tekniikan liikkeelle sysäämä kehitys kuitenkin hidastuu, mikäli sille ei kyetä rakentamaan laajempaa perustaa myös julkilausutun toimituspolitiikan tasolla. Tämä kävi ilmi Huittisissa, jossa innolla käyntiin saatettu monimediainen toimintamalli ei ottanut juurtuakseen. Uusien välineiden ilmaisun opettelu vei aikaa, ja koulutusta olisi tarvittu. Yhtenä konkreettisena esteenä oli fyysinen etäisyys: kun paikallisradion ja lehden toimittajat eivät arjessa kohdanneet, ei suunnittelu tai tietojen vaihto tullut osaksi työkuultuuria. Yhteinen virtuaalinen tila ei siihen riittänyt. Hakanen päätyy siihen, että monimediatyön käytännön edellytyksenä voidaan pitää yhdessä paikassa sijaitsevaa ja yhden johdon alaisuudessa työskentelevää toimitusta. Sama on ollut ajatus myöhemminkin, kun uutistoimituksiin on rakennettu ns. superdeskejä, joissa eri julkaisukanavien tuottajat istuvat saman pöydän äärellä.⁸⁹ Lisäksi Hakanen havaitsi, että monimediaisuuden omaksuminen oli sukupolvikysymys. Samaan johtopäätökseen päätyy myös Helsingin Sanomien konsernijournalismia tutkinut Nieminen: nuorempi sukupolvi ja erityisesti naiset suhtautuivat kokeiluihin varttuneempaa sukupolvea ja miehiä myönteisemmin. Tämä synnyttää sisäisiä jännitteitä toimituksissa, joissa osa työntekijöistä on monimediaalisuuteen liittyvien kykyjensä ansiosta toisia halutumpia (Hakanen, 2005, 75 – 77, 80 – 81; Nieminen 2006, 96 – 97) ja saman havaitsi myös 2009 – 2010 toimitusten henkilöstövähennyksiä tutkinut Kaarina Nikunen 2011a, 2011b).

Kun tavoitteena on ollut vain monikanavainen konsernijournalismi, ei ole yllättävää, että siihen on suhtauduttu journalistien ammattikunnassa varauksella. Epävarmuutta ruokkii se, että myös kustantajien näkökulma monimediaalisuuteen on ollut epävarma: se on nähty mahdollisuutena ja uhkana jo yli kymmenen vuoden ajan. Median näkökulma on ollut puolustuksellinen, siinä on korostunut tulevaisuuteen varautuminen ja medialiiketoiminnan turvaaminen. Pelkojen ja toiveiden toteutumisesta kertonee ainakin jotain se, että vielä vuonna 2008 Helsingin Sanomat, Keskisuomalainen, Savon Sanomat ja Kaleva ylläpitivät monipuolista tietoverkkopalvelua ja odottivat edelleen palvelujensa muuttuvan kannattaviksi, mutta vasta vuoden 2010 jälkeen. Turun Sanomissa kannattavuutta odotettiin vasta seuraavalla vuosikymmenellä ja Aamulehti ei halunnut paljastaa verkolle asettamia tavoitteita (Journalisti 5/2008). Suurin toivein perustetut verkkopalvelut ja näköislehdet ovat osoittautuneet kaupallisesti kannattamattomiksi. Monessa mielessä voidaan yhtyä Hannu Olkinuoraan (2006, 37), joka on todennut lehdistön maksaneen tietoverkkojulkaisussa ensimmäiset kymmenen vuotta oppirahoja. Olkinuoran mukaan ensimmäinen kehitysvaihe oli ”painettujen medioiden siirtäminen verkkoon”. Tämä kuitenkin

⁸⁹ Superdeskeistä on uutistoimituksissa saatu myös kokemuksia, jotka ovat ristiriidassa sen olettamuksen kanssa että yhteinen tila johtaisi automaattisesti optimaalisiin tuloksiin. Esimerkiksi Anja Bechmann (2011, 21 – 22) havaitsi tutkiessaan tanskalaisen monimediatoimituksen superdeskiä, että toimituksellinen keskustelu keskittyi tiettyjen avainhenkilöiden tai avainparien (sanomalehti-verkko / radio-tv) välille ja jätti osan lähes kokonaan sen ulkopuolelle. Bechmann tulkitsee tämän tarkoittavan, että superdeskeissä valta keskittyy joillekin työrooleille ja osa toimituksesta saattaa marginalisoitua keskustelusta (aluetoimittajat). Myös yleisön osallistumiselle sisällöntuotantoon superdeskit saattavat olla este.

kin todettiin nopeasti huonosti toimivaksi jakelukanavaksi ja vasta tästä ope-
tuksesta syntyi ensimmäinen ”oikea” verkkomedia.

Ennen vuosituhannen vaihdetta Heinonen (1997) viittasi suomalaisen tie-
toverkkoviestinnän osalta suoraan yhdysvaltalaiseen keskusteluun ja käytti
mediayritysten asenteesta ilmaisua ”paperin ja bitin konfrontaatio”. Hän näki,
että kyseessä on edelleen uuden ja vanhan vastakkainasettelu sekä instituutioi-
den että ammatillisten roolien tasolla. Internetistä ei oltu vielä vuosituhannen
vaihteessa varmoja, onko se uhka vai mahdollisuus. Heinonen viittaa Winsto-
niin ja toteaa, että internetin osalta vuosituhannen vaihteessa oli vielä kysymys
pikemminkin prototyypistä kuin varsinaisesta keksinnöstä (Heinonen 2008, 14
– 16). Ongelmana ei ole teknologia vaan se, ettei sinänsä käyttökelpoiselle tek-
nologialla ole löytynyt sosiaalista hyväksyntää. Se ei ole kotoutunut – ja kun se
kotoutuu, sen omaksuivat verkossa ensin niin sanotut aikaiset omaksujat.⁹⁰ Kun
uutismedian sisällä motiivi monimediaisuus oli asemien varmistaminen, ei
toteutettavaan verkkojournalismin kehittämiseen tunnettu aidosti mielenkiin-
toa. Syntyi ja vahvistui käsitys siitä, että verkkojulkaiseminen ja konsernijour-
nalismiksi tulkittu monimediaalisuus oli vain juttujen kierrätystä ilman uutta
sisältöön liittyvää lisäarvoa. Toimittajien näkökulmasta yhä suurempi joukko
vain ”lapioidi” eli muokkasi ja versioi yhä harvempien hankkimaa aineistoa.
Journalistinen monitekeminen on tästä näkökulmasta määritelty sisältöjen osal-
ta toissijaiseksi, vain ns. tekniseksi ”laitemoniosaamiseksi”. Verkkoviestinnän
reaaliaikaisuuttakaan ei nähty arvona, vaan päinvastoin: paperilehteä haluttiin
pitkään suojella säästämällä varsinaiset uutiset aamulla ilmestyvään sanoma-
lehteen. Verkkojulkaiseminen oli toissijaisessa asemassa. Kuten eräs Heinosen
haastattelema päätoimittaja asian muotoili: ”se on lehdissä tällainen sivu-
tuote, jota tehdään useimmiten vasemmalla kädellä”. Intoa lisäpanostukseen
jarrutti se, että verkkolehdet olivat säännönmukaisesti tuottaneet kustantajille
vain kuluja (Heinonen 1997, 24 – 28; Sederholm 2002, 58 – 60).

Onkin ymmärrettävää, että varsin vähän on tapahtunut monitekemisen ja
monimediaisuuden avaamiseksi journalistisen professioprojektin näkökulmista.
Lähtökohdat ovat vahvasti joukkotiedotustaloudessa ja kustannusten karsimi-
sessa. Ne ovat tulleet toimituksiin ”ulkopuolisina” paineina monikanavaiseen
julkaisuun, ja toimituksissa ensimmäinen reaktio on ollut terve epäily ja sen
jälkeen reipas muutosvastarinta. Kun monimediaisuus on tarkoittanut vain
monikanavaista julkaisua, lapiointijournalismia ja konsernijournalismia, lähtö-
kohta ei ole innostanut journalisteja pohtimaan sitä, millaiset mahdollisuudet
monimediaisuus avaa sisällöille.

⁹⁰ Aalto ja Uusisaari (2009, 11 – 12) huomioivat tämän ryhmän, joka verkon osalta on
toiminut edelläkävijänä.

5.5 Teknologian akanvirtoja

Rudolf Ströber (2004, 484 – 487, 491) erottelee median kehityksessä teknologiset, talouteen, yleisön tarpeisiin ja kulttuuriin liittyvät tekijät. Hän vertaa kehitystä evoluutioteoriaan ja painottaa sitä, ettei siitä voi kehittää aukotonta ideaalimalia. Winstonin tavoin myös Ströber erottaa silti median kehityksessä kolme vaihetta: 1. inventiovaiheen, joka liittyy erityisesti uuden teknologian kehittymiseen; 2. innovaativaiheen, jossa olennaista ovat kulttuuristen ja sosiaalisten käytäntöjen muuttuminen sekä 3. diffuusiovaiheen, jossa uusi mediateknologia tulee laajan markkinoinnin kohteeksi. Ströberin mukaan uudet innovaatiot ovat aina ilmestyneet parannuksina tai täydennyksinä jo olemassa olevaan. Matkapuhelimet tulivat markkinoille langattomina puhelimina, mutta kehittyivät nopeasti tekstiviestien ja lisääntyvien ominaisuuksiensa kautta kohti tietokoneita. Nykyinen tietokone oli alkuaan vain laskin, ja television kehittäminen lähti siitä, että langallista viestintää haluttiin kehittää. Ensimmäinen vaihe kohti television kehittymistä oli ”kiikarit ja puhelin”. Joskus teknologinen innovaatio kuitenkin jää inventiovaiheeseen, tällaisesta teknologisesta sovelluksesta on ollut kyse vuorovaikutteisessa digitelevisiossa.

Kari A. Jääskeläinen (1997, 14 – 15, 21 – 24) ja Pertti Näränen (2006, 44) ovat huomauttaneet, että puhtaasti teknologisen determinismin näkökulmasta interaktiivista televisiota on pidetty jo 1990-luvun lopulta alkaen väistämättömänä kehityksen lopputuloksena. Odotus alkoi Suomessa, kun ensimmäinen digitaalinen koelähetys toteutettiin Espoossa 25. syyskuuta 1997. Teknologisen yritteliäisyyden puutteesta tämä ei suinkaan johdu: esimerkiksi Yhdysvaltain kehittyneillä radio- ja tv-markkinoilla on vuorovaikutteisuutta ideoitu jo 1920-luvulta alkaen. 1950-luvulla haluttiin aktivoida lapsia leikkimään televisio-ohjelmien avulla (CBS:n ”Winky Dink and You”) ja seuraavalla vuosikymmenellä ideoitiin jo kilvan kuvapuhelimia. Toistuvasti vuorovaikutteisuuskokeilut ovat kuitenkin päättyneet siihen, etteivät ihmiset ole innostuneet teknologian avaamista mahdollisuuksista. Jääskeläinen toteaaakin, että interaktiivisen television osalta oli jo ennen digitelevisiotakin ehditty nähdä useita ”suurten odotusten romahtamisia”.

Vastaavasti suuria odotuksia oli Suomessa 1990-luvulla myös digiradion suhteen. Oheispalveluna digiradiossa kaavailtiin lähetettäväksi tekstiä, kuvaa ja liikkuvaa kuvaa. Radioihin suunniteltiin näyttöjä, joihin olisi normaalin radiolähetyksen lisäksi välitetty näitä uusia palveluja. Uutisten osalta kaavailtiin monimediaisuutta: kuunneltavan uutislähetyksen ohella uutisia olisi välitetty myös tekstinä ja kuvina. Tietoa olisi niin ikään ollut tarjolla kuunneltavasta ohjelmasta tai parhaillaan soivasta musiikista ja tekstinä oli tarkoitus lähettää myös sää- ja hätätiedotteita. Radiolähetyksen ohessa lähetettävät ns. PAD (Program Associated Data) -tiedostot eivät käytännössä voineet sisältää kovin suurta määrää informaatiota, joten radioihin suunniteltu liikkuva kuva olisi jäänyt tekniseltä laadultaan selvästi heikommaksi kuin tavanomainen analoginen televisiokuva. Digiradiosta toivottiin myös rakentuvan tietoverkon kanssa kilpaile-

vaa vaihtoehtoista yleistä jakelukanavaa sähköisten palvelujen ja sisältöjen osalta. Yleisradio kokeili digiradiota ja sen erilaisia sovellutuksia vuosien ajan, mutta parempi äänen laatu ja suunnitellut lisäpalvelut eivät riittäneet luomaan riittävää kysyntää. Varsinaisia digitaalisia radiovastaanottimia hankittiin harvakseltaan ja ne olivat hyvin kalliita. Digiradiokokeiluista luovuttiinkin kaikessa hiljaisuudessa pian vuosituhannen vaihteen jälkeen. Sivuuun jääminen johtui osaltaan myös siitä, että sen korvasi hankkeena television lähetystoiminnan digitalisointi, johon toiveet vuorolla kohdistettiin (Nukari ja Ruohomaa 1997, 210, 216 – 218; Jari Lahti haastattelussa 16.8.2008).

Myös sitä on pohdittu, onko digitelevisiossa kyse vain välivaiheesta, prototyypistä ennen television lopullista sulautumista verkkoon.⁹¹ Yksittäisestä vuorovaikutteiseksi suunnitellun televisiokanavan epäonnistumisesta on kiinnostavasti raportoinut Seppo Kangaspunta. Hänen mukaansa terveyskanava Wellnet jäi toteutumatta, koska kaupallista ansaintalogiikkaa ja kansalaisyhteiskunnasta lähtevää yhteisöajattelua ei saatu sovitettua toisiinsa. Alkuvaiheen teknologiakaan ei mahdollistanut riittävän laajaa vuorovaikutteisuutta, joten digitelevisio markkinoinnin alkuhuumassa luvattiin liikaa. Näräsen tavoin myös Kangaspunta korostaa tehtyä viestintäpoliittista valintaa. Valinta tarkoitti hänen tulkintansa mukaan luopumista yhteisötelevisioideoista ja digitaalisen television toteutumista perinteisempien kaupallisen television toimintamallien pohjalta (Kangaspunta 2003, 56 – 58, 124 – 128).

Tampereella 2004 – 2005 toteutettu VTT:n LähiTV-kokeilu⁹² osoitti, että vuorovaikutteiseen televisioon suunnitelluista palveluista suurin osa löytyy jo verkosta. Mutta kysymykset tekijänoikeuksista ja toiveet ammattitaitoisesti toimitetuista ohjelmista jäivät kokeilussa ratkaisematta. Lisäksi kaivattiin taloudellista selkänöjää, vaikka LähiTV syntyi kokeilussa todella pienin kustannuksin: sen laskettiin maksaneen yhteensä alle 50 000 euroa, koska esimerkiksi kaikki tarvittut tietokoneohjelmat saatiin ilmaiseksi. LähiTV-kokeilun yksi selkeä viesti olikin, ettei tietoverkkoon perustuvan televisiokanavan perustaminen ole enää rahasta kiinni ja että tuotanto- ja jakelukustannusten alenemista ja siihen yhdistettyä ”hyperpaikallisuutta” voi pitää yhtenä menestymisen reunaehdona (Kantola ja kumppanit 2006, 144 – 147, 151; Beckett 2008, 50 – 51, 78 – 79). Lähipalvelujen tarjoajana verkko on osoittautunut tehokkaammaksi. Näin näyttäisi olevan esimerkiksi Keski-Suomessa Kyyjärven kunnassa toteutetun ”Nopola News”-verkkomediasta saatujen kokemusten perusteella. Hanketta vetäneen Aaro Toppisen mukaan verkosta eniten haettava hyötytieto oli tyypillises-

⁹¹ Television ja verkon erilaisuus välineinä on myös tekijöiden lähtökohta. Jenni Mäenpää ja Anssi Männistö (2009, 34) toteavat, että verkkovideoiden tekijöiden näkökulmasta televisio ja verkko ovat vielä kaksi aivan eri asiaa. He muun muassa toteavat, että verkkovideon on oltava kestoaltaan selvästi rajatumpi kuin televisio-ohjelmat. Verkosta katsojat ”jaksavat” tekijöiden mukaan katsoa korkeintaan neljän minuutin videoita.

⁹² VTT:n kokeilusta ovat raportoineet Kantola, Kinnunen, Kivinen, Koivisto, Kortekangas, Koskela, Noppari, Lahti, Ollikainen, Sirkkunen ja Virtanen (2006). Heidän havaintojensa mukaan yhteisöllinen televisio verkossa on taloudellisesti ja teknisesti mahdollista, mutta jäi ainakin toistaiseksi mahdollisuudeksi. Yhteisöllinen televisio toteutuu toisaalta jo verkossa videoiden jakamisena.

ti sellaista, jota hyödynnetään lähiympäristössä. Sen tuottaminen muilla keinoin olisi ollut myös liian kallista tai vaikeaa (Aaro Toppinen haastattelu 7.3.2007; Hintikka 2008, 30). Vuorovaikutteinen televisio jää prototyyppiä, koska se on jo olemassa – verkossa. Vertaisverkon videoiden jakelussa YouTube suorastaan räjäytti pankin, ja tv-kanavat ovat luoneet kiireellä omat ”nettitelevisionensa”. Kehitys on antanut hyvän syyn pohtia broadcast-televisiion tulevaisuutta, koska yleisö oppii vaatimaan myös televisiomedialta yhä räätälöidympiä sisältöjä.

5.6 Avautuuko uutisille uusi sosiaalinen ulottuvuus?

Digiradion ja digitelevisiion osalta on puuttunut jotain, jota voi tulkita innovaation sosiaalisesti ulottuvuudeksi. Toisaalta verkkoon ja nopeasti kehittyvään langattomaan mobiiliviestintään perustuva sosiaalinen media on jo diffuusio-vaiheessa eli muuttuu aina vain arkipäiväisemmäksi. Teknologian kotoutuessa on nähtävissä merkkejä Soramäen (2003 24 – 25) mainitsemista väline- ja laite-verkkokonvergenssista: radio ja televisio sulautuvat lopulta tietoverkkoon. Verkon merkittävin vaikutus on sen avaama mahdollisuus yleisön osallistumiseen ja osallistamiseen. Tästä uudesta toimintaympäristöstä ovat hyviä esimerkkejä verkon kautta levinneet kännykkävideot, joiden kautta on paljastunut merkittäviä uutisaiheita.⁹³ Verkon luonne toimintatilana on erilainen kuin se, mihin medioissa on toistaiseksi totuttu. Tämä on toistaiseksi kuitenkin vain läh-
tökohta esimerkiksi uutisjournalismin muutoksille ja sosiaalinen media⁹⁴ on monessa mielessä sateenvarjokäsite: sen sisälle mahtuu hyvin monenlaista sisäl-
löntuotantoa, ja verkon uutisisällöissä on yleisimmin kyse kierrätyksestä eli jostain muualta lainatun aineiston edelleen jakamisesta, kommentoinnista tai jatkojalostamisesta (Matikainen 2009, 6 – 7, 9 – 13).

Verkon todellista käyttöä tutkittaessa on jouduttu toteamaan, että huomioita on kiinnitettävä teknologian saatavuuden ja käyttökoulutuksen sijasta siihen, tarjoaako verkko sosiaalisesti ja kulttuurisesti mielekkääksi koettua sisältöä (Selvyn, Gerard & Furlong 2005, 9 – 12, 23 – 24). Silti voidaan todeta, että mediayrityksissä suhde verkkoon muuttui 2000-luvulla. Suurin muutoksista on se, ettei verkkoa enää mielletä vain päätuotteen markkinoinniksi tai oheistoimintojen välineeksi. Asennetta on muuttanut se, etteivät mediayritykset enää rajamaan toimintaansa vain jo vakiintuneen yleisösuhteensa perustalle. Nieminen

⁹³ Jenni Mäenpää ja Anssi Männistö (2009, 11 – 12) mainitsevat esimerkkeinä mm. yhdysvaltalaisen senaattorin George Allenin ”Macaca” möläytyksen vuodelta 2006, Condoleeza Ricen kidutuksen kieltoväitteet vuodelta 2009 sekä Suomesta Makasiinien palon ja Asem-mielenosoituksen sekä Kontulan ostoskeskuksen pahoinpitelyn vuodelta 2006.

⁹⁴ Bowman ja Willis (2005, 5 – 9) erottavat vuosituhanen vaihteen median kulttuurisessa kehityksessä kolme tyypiteltyä vaihetta: 1. yksisuuntaisen (broadcast) median, 2. kommentoivan ja reagoivan vastavuoroisuuden mahdollistavan interaktiivisen median ja 3. tasaveroiseen verkkoviestintään perustuvan sosiaalisen median. He perustelevat teoreettisen tyypittelensä erityisesti nuorten median käyttöä ja kulutusta koskeviin tutkimuksiin.

ja Pantti (2004, 156) erottavat yleisösuhteen kehityksessä kaksi selvää suuntausta: toisaalta yleisöt jakautuvat yhä pienempiin osayleisöihin ja alakulttuureihin (segmentoituminen) ja toisaalta seurattavien viestinten määrä kasvaa, mikä johtaa siihen että seuraamiseen käytettävä aika jakautuu yhä useamman välineen kesken (fragmentoituminen). Uutisjournalismin yleisösuhteen rapautumisen näkee selvänä uhkana myös Beckett, joka toteaa, että erityisesti nuorien ikäluokkien osalta ongelmana on se, ettei käytäntöä uutisten seuraamiseen pääse edes syntymään, koska nuoriso seuraa mieluummin maailmaa tietoverkon vertaisverkkojen sosiaalisen median eikä uutismedian kautta (Beckett 2008, 21 – 22). Nuorison mediankäyttöön kiinnittää huomiota myös Erkki Hujanen (2007, 231 – 233) ja toteaa, että erityisesti 1970-luvun jälkeen syntyneiden ”yltäkylläisen mediatarjonnan sukupolvien” sitoutuminen sanomalehtien kestotilaaajaksi ei ole enää itsestään selvää. 1990-luvun laman jälkeen aikuistuneelle ja määrääkiksiin työsuhteisiin tottuneelle sukupolvelle sitoutuminen sanomalehden kestotilaaajiksi ei näyttäydy mielekkäänä.

Markkinalogiikka muuttuu media-alalla aikaisempaa monimutkaisemmaksi ja mediayrityksissä joudutaan sopeutumaan kiristyvään kilpailuun entistä arvaamattomammin käyttäytyvän yleisön ajasta ja huomiosta. Varman ja vakiintuneen yleisösuhteen sijasta painotetaan palvelusuhteena hahmotettavaa ja jatkuvasti rakennettavaa asiakkuutta. Uhkien ja haasteiden lisäksi on tuki ryhdytty pohtimaan myös verkon avaamia mahdollisuuksia. OECD:n⁹⁵ verkkoyhteisöistä keväällä 2007 julkaistava selvitys kertoo että itsenäinen sisällöntuotanto yleistyi varsinkin nuorten verkon käyttäjien keskuudessa. Vaikka käyttäjien tuottamissa sisällöissä on ollut alkuaan kyse vapaaehtoisuudesta syntyneestä alakulttuurista, varsin nopeasti erilaisten yleisön luomien sisältöjen ympärille syntyi myös kaupallista toimintaa. Niistä olivat kiinnostuneita mainos- ja markkinointimielessä erityisesti informaatio- ja viestintäalan toimijat. Verkko ja sosiaalinen media kiinnostavat myös uutismediaa, mikä on jo näkynyt aiheiden käsittelyssä sekä ulkonäkö- ja esitystapamuutoksina. Lepoldina Fortunati (2004, 38 – 39) toteaa, että televisiossa muotokielen piirteiden omaksumisen motiivina on ollut lähinnä vain tarve korostaa lähetysten moderniuutta: italialaisia RAI-NEWS24-lähetyksiä tutkineen Fortunatin mukaan televisionkatsojalle ei jää esimerkiksi riittävästi aikaa lukea kaikkea televisioruudussa vilisevää teksti-informaatiota. Verkkoviestinnän vaikutusta sanomalehtien ulkoasuun tarkasteleva Hannu Pulkkinen (2008, 125, 132) puolestaan toteaa, että verkolle ominaiset esitystavat ovat lisääntyneet varsinkin lehtien etusivuilla ja että niitä tulkitaan jo ”käyttöliittymäksi”. Myös yleistynyt sisäisten viittausten käyttö viittaa hänen mukaansa tietoverkoista opittuun ei-lineaariseen lukutapaan: lukijaa ohjataan ja palvellaan tätä lukutapaa silmälläpitäen: jos samaa aihepiiriä käsitellään kulttuuri- ja urheilusivuilla juttujen perässä on viite myös toisen osaston juttuun. Yhä useammin sisältöviite on monimediainen, paperilehden uutisessa

⁹⁵ OECD / 2007: Working Party on the Information Economy – Participative Web: User-Created Content, 4 – 5 Yleisön tuottamasta sisällöstä oli 2000-luvun alussa kaksi erilaista määritelmää ”User Created Content” ja ”User Generated Content”. Määritelmät kertovat jo sinällään paljon siitä, miten yleisö ymmärretään – joko merkityksiä ”luovana” tai sitä ”tuottavana” voimavarana.

viitataan esimerkiksi lehden verkkosivuilla käytävään keskusteluun tai julkaisutuihin verkkovideoihin (Mäenpää & Männistö 2009, 60).

Pulkkisen (2008,113 – 116) mukaan sanomalehdissä joudutaan väistämättä pohtimaan sähköisten palvelujen ja painetun lehden työnjakoa, ja että varsinaisen uutisten välitys keskittyy yhä enemmän verkkoon ja painetun lehden tehtäväksi jäävän uutistiedon täydentäminen ja syventäminen. Tämän kehityksen hän odottaa niin ikään vaikuttavan sanomalehden visuaaliseen ilmeeseen ja rakenteeseen, kun ”osa lehden aineistosta voidaan siirtää verkkoon ja paperilehti voi ottaa sivuilleen uusia sisältöjä ja esitystapoja”. Painetun lehden kilpailuvalteiksi ovat nousemassa ”journalistinen ammattitaito ja lehden kyky tehdä uutiset kiinnostaviksi, ymmärrettäviksi ja hyödyllisiksi”. Mielenkiintoisen näkökulman journalismin muotokielen muutoksiin tarjoaa Renita Coleman (2007, 27 – 29), joka tarkastelee rinnakkain kansalais- tai yhteisöjournalismia ja visuaalista journalismia. Hän toteaa, että yhteisö- tai kansalaisjournalismi on siihen saakka ymmärretty liian tekstikeskeisesti, minkä vuoksi visuaaliset journalistit (kuvaajat, kuvatoimittajat, ulkoasun suunnittelijat ja graafikot) tunsivat jääneensä sitä koskeneen keskustelun ulkopuolelle. Coleman haastaa pohtimaan sitä, miltä yhteisö- tai kansalaisjournalismin tulisi näyttää ja pitäisikö sen myös muotoilultaan poiketa tavanomaisesta.⁹⁶

Toisaalta sosiaalisen median osalta innovaatiot ovat vasta syntymässä. Kuten VTT:n tutkijat Santtu Kangas ja Petteri Toivonen (Helsingin Sanomat 2.4.2007) ovat todenneet, vaikka sosiaalisen median tuotantomalli on kevyt ja sisältöä tuotetaan paljolti tekemisen innosta, eivät mallit siltikään vielä kelpaa pitkäjänteisen toiminnan perustaksi. Läpimurrot uhkaavat jäädä tähdenlennoiksi, jos taloudellista lisäarvoa ei yleisesti alkuinnostuksesta huolimatta tule. Sosiaalisen median sateenvarjon alla on silti heidän mukaansa kehittymässä laaja kirjo uudentyyppejä liiketoimintamahdollisuuksia, kuten tuotteiden tai palvelujen myyntiä tai sisältöjen ja palvelujen tuottamista alihankintana muulle medialle, yrityksille tai julkisten palvelujen tuottajille. Kangas ja Toivonen huomauttavat kuitenkin, että sosiaalisen median osalta innostus muistuttaa hyvin paljon 1990-luvun lopun IT-huumaa.

5.7 Protektionismi, säännöt ja muuttuva toimintaympäristö

Siihen Beckettin tavoitteeseen tai ominaisuuteen, että journalismi olisi jatkossa pääsääntöisesti vuorovaikutteista, sopii huonosti se autonomiaihanteeseen ja myös uutisen lajityyppiin liittyvä piirre, joka pyrkii yksiselitteisesti sulkemaan yleisön ulos journalistisesta kerronnasta. Risto Löf (2008, 117) toteaa, että ammattimaisen etäisyyden ottaminen liittyy autonomiaihanteeseen: toimituksen riippumattomuuteen ja itsenäisen journalistisen päätösvallan suojelemiseen

⁹⁶ Colemanin esittämä ajatus journalismin uusien tavoitteiden vaatimasta uudeltaisesta muotoilusta on hyvin lähellä sitä, mitä itse ymmärrän uutisjournalismin ja uutisen lajityypin muutoksilla uudessa toimintaympäristössä.

ulkopuolisilta painostusyriytyksiltä. Hän käyttää siitä nimitystä protektionismi. Selvää on, että protektionismin mielessä uutisen lajityyppejä ja siihen sisältyvää autonomiaihannetta joudutaan väistämättä tarkastelemaan uudelleen monimediaisessa toimintaympäristössä. Tämä on jo tapahtunut: mediayhtiöt ovat kilvan avanneet oviaan yleisön ja kansalaislähteisyyden suuntaan. Yleisöltä tulevaa materiaalia käsittelevä osasto perustettiin muun muassa BBC:ssä, joka avasi sosiaalisen median kokeilunsa (UGC Hub) jo pian vuoden 2004 tsunamionnettomuuden jälkeen. Osastosta on tullut osa yhtiön uutistoimintaa (Beckett 2008, 49 – 50, 80 – 82).

Sosiaalisen median luonteen ymmärtämiseksi on tärkeä muistaa, että se ei ole ohjailtavissa mediayhtiöistä käsin, vaan se on itseohjautuva. Ajatus protektionismista sopii huonosti tähän ominaisuuteen, koska se sisältää paitsi portinvartijuuden myös toimituksellisen autonomian uudelleentulkinnan. Journalistien keskuudessa tämän kysymyksen ympärille on syntynyt kaksi ammatillisen keskustelun näkökulmaa, jotka eroavat yleisön määritelmiltään: integraatiota korostava näkökulma näkee yleisön kumppaniksi sisällöntuotannossa, ja segregatiota korostava, joka pitäisi yleisön poissa journalististen sisältöjen tuotannosta ja kokee yleisön itsensä tuottamat sisällöt journalistisesti tarkasteltuina pääosin arvottomiksi.⁹⁷

Kuvallinen viestintä on hyvä esimerkki siitä, miten uutisjournalismin toimintaympäristö on muuttunut, jopa siinä määrin, että ajatus protektionismista on jouduttu hylkäämään. Mikko Villi (2007, 50 – 51, 55 – 57) puhuu koko yhteiskunnan ”kameroitumisesta” ja toteaa, että vaikka ensimmäiset kamerapuhelimet esiteltiin vasta vuonna 2000 ja ensimmäiset multimediamediaviestit lähetettiin vain kahta vuotta myöhemmin, jo vuonna 2003 ne ohittivat myynnissä digitaalikamerat. Kamerapuhelin on hänen mukaansa muuttanut tapaamme viestiä ja luonut lähes reaaliaikaisen ”yhdessä jaetun visuaalisen kokemuksen”, kun kuvaamme arkeamme ja viestitämme siitä toisillemme kuvin. Olemme astuneet uuteen sosiaalisen viestinnän maailmaan, jossa olemme yhä enemmän toistemme kanssa tekemisissä olematta silti aidosti läsnä. Uusi tilanne hämärtää rajaa joukkoviestinnän ja henkilökohtaisen viestinnän väliltä. Syntyy uusi toimintaympäristö, jossa sosiaalisen median välineiden teknologiset mahdollisuudet yhdistyvät ja samalla rajapinta muuhun mediaan katoaa. Villin tulkinnan mukaan sosiaalisesta mediasta on tulossa arkipäivää: teknologian merkitys vähenee ja varsinaisten käyttötarkoitusten kirjo ja painoarvo lisääntyvät.

Verkkolehtiä tutkittaessa on havaittu, että ristiriitaiset tulkinnat ja tavoitteet ovat vaikeuttaneet monimediaalisen verkkojournalismin kehittymistä. Ne kertovat normatiivisen tason ongelmasta: julkilausuttujen toimituspoliittisten sääntöjen ja käytäntöjen puuttumisesta. Tomi Lindblom (2009, 97 – 98, 241) toteaa, että suomalaisen median verkkopalvelujen, perustamisessa nähtiin 1990-

⁹⁷ BBC:tä yleisön tuottamien sisältöjen (User Generated Content) edelläkävijänä tutki-
neet Williams, Wahl-Jorgensen ja Wardle (2011, 120 – 125) havaitsivat tämän keskus-
telijoiden jakolinjan olemassaolon. Erityisen tyypillistä segregoiva ajattelutapa oli
nopeatahtista työtä tekevissä uutistoimituksissa ja integroiva uusien verkkopalvelu-
jen parissa työskentelevien tai uutistoimituksia väljemmällä aikataululla työskente-
levissä feature- ja ajankohtaistoimituksissa.

luvun lopulla ensin koko kentän läpäissyt innostuksen aalto, joka taittui kymmenessä vuodessa. Ensimmäisenä Suomessa tietoverkkoon ennätti Aamulehti, joka aloitti vuonna 1994. Kaikille avoimen verkkolehden julkaisun aloittivat 1995 ensimmäisinä Turun Sanomat ja paikallislehti Laukaa-Konnevesi. Saman vuoden sisällä verkkopalvelun aloitti Iltalehti ja seuraavana vuonna Kauppa-lehti ja Helsingin Sanomat. MTV3 ja Yle olivat niin ikään verkkojulkaisijoina ensimmäisten joukossa. MTV3 internet, Radiomafia ja A-studio avasivat palvelunsa 1995. Vuonna 2000 jo kolmella neljäosalla päivälehdistä oli verkkopalvelu. Ripeä perustamisen tahti kertoo verkkopalveluihin ladatuista suurista toiveista, jotka eivät kuitenkaan toteutuneet: sanomalehtien verkkopalvelut eivät tuottaneet voittoa vielä 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen lopullakaan (Journalisti 5 / 2008). Helsingin Sanomien kantatoimituksen ja Verkkoliitteen toimitusten suhdetta tutkinut Jenni Rinkinen (2004, 13, 14, 19, 22 – 23) raportoi, että Verkkoliitteen toimitus oli vuosina 1996 – 2001 selvästi nopeimmin kasvava osasto ja että sanomalehteen kirjoitettujen tekstien lisäksi Verkkoliitteeseen toimitettiin myös omia lähtökohtaisesti verkkoon tarkoitettuja verkkoreportaaseja eli ”webortaaseja”. Kehitykselle pani päätepisteen se, ettei siitä kertynyt riittävästi ilmoitustuloja ja johtopäätös tästä oli se, että toimitus supistettiin noin neljännekseen. Webortaasien tekeminen lopetettiin 2001, koska niitä ei saatu rahoitettua mainostuloilla. Toiminnan painopisteeksi tuli syksyllä 2000 Sydneyn olympialaisten yhteydessä perustetut online-uutiset ja tavoitteeksi asetettiin, että valtaosa sisällöistä syntyisi sivutuotteena Helsingin Sanomien toimituksissa. Verkkournalismin kehittymisen esteiksi nousivat Rinkisen mukaan Helsingin Sanomissa myös muut kuin puhtaasti taloudelliset tekijät. Hän arvioi, että yksi syy oli ”journalismin traditio” ja että se nousi esteeksi verkkotoimituksen ja muiden toimitusten yhteistyön osalta.

Helsingin Sanomien toimittajat yksinkertaisesti mielsivät verkkojulkaisemisen toissijaiseksi toiminnoksi, jonka varsinaisena tehtävänä oli vain tukea kanta-lehden uutistoimintaa. Verkkovideoita tutkineet Mäenpää ja Männistö (2009, 68 – 69) toteavat, että myös verkkovideoiden tuottamisessa on organisoitu työtä painetun lehden mukaan. Kun verkossa jutuilla ei ole ollut varsinaista deadlinea, on videoiden työstämisestä seurannut kiirettä niistä vastaaville verkkotuottajille ja valokuvaajille. Myöskään videoiden laatua ja lisätyön korvaamista ei heidän mukaansa ole suomalaisissa sanomalehdissä pohdittu riittävästi. Mäenpää ja Männistö toteavatkin, että verkkotuotanto olisi vaatinut sanomalehdissä uudelleenorganisoinnin ja perusteellisen toimituksellisen keskustelun. Vastaava kokemus on yleinen, kun uusia verkkotoimintoja ajetaan sisään toimituksiin. Laite- ja järjestelmähankintojen aikataulu ohjaa myös journalistisen työn muutosta ja sen suunnittelu ja tavoitteiden miettiminen jää minimiin. Tämä tuottaa ongelmia, kuten sen, että uutisia ryhdytään panttaamaan ja valvomaan verkkojulkaisussa erityisin säännöin. Rinkinen (2004, 75 – 77) toteaa, että Helsingin Sanomissa uutisten ”vuotaminen” verkon kautta muille välineille koettiin ongelmalliseksi. Loppuvuodesta 2003 politiikan toimitus ja kotimaan uutisosasto laativat säännöt, joiden mukaan onlinessä julkaisulle annettiin selvät julkaisuajankohdat. Arvostuksista kertoi se, että säännöt hyväksyttiin ensin kotimaan ja politiikan toimi-

tuksissa, ja vasta tämän jälkeen ne hyväksyttiin Verkkoliitteen toimituksella. Rinkinen toteaa, että Verkkoliitteen toimittajat hyväksyivät ajatuksen paperileh-teen säästettävistä skuupeista, mutta toivoivat toimituksellista keskustelua siitä, millaiset skuupit soveltuisivat julkaisuun välittömästi myös onlinesä. Heidän tavoitteenaan oli avata keskustelua siitä, että myös Verkkoliitteessä julkaistavat uutiset ovat Helsingin Sanomien uutisvoittoja.

Rinkisen kuvailema kehitys ja pelko uutisen ”vuotamisesta” verkon kautta eivät ole mitenkään poikkeuksellisia.⁹⁸ Ylessäkin toimituspoliittiset säännöt ja journalismin käytännöt ovat siis päivittyneet hitaasti. Tämä käy ilmi esimerkiksi Ylessä jo vuosituhatien alussa virinneestä lähteiden oikeuksia koskevasta keskustelusta. Lähtökohtana olivat digiradiokokeilut ja erityisesti puhera- diokanava Radio Peilin (nykyisin valtakunnallinen Yle Puhe) toiminta. Kana- valle koottiin vuodesta 1996 alkaen Ylen radion ja television uutis- ja ajankoh- taissisältöjä. Versiointi tarkoitti alkuvaiheissaan käytännössä sitä, että ohjelmien ääniraidat koottiin lähetettäväksi Radio Peiliin. Pulmana oli se, ettei haastattelu- lausunnon lähettämisaikaa tai sitä, millä kanavalla ja missä nimenomai- ssa lähetyksessä sitä käytettäisiin, kyetty enää haastateltaville tarkasti kerto- maan.

Julkaisutilanne vaati haastateltavien oikeuksia koskevien sääntöjen täs- mentämistä ja siksi Yleisradion hallintoneuvosto sisällytti vuonna 2005 uusitut säädökset haastateltavan oikeuksista uusittuun ohjelmatoiminnan säännöstöön. Ennen sitä asiasta oli yhtiön sisällä ehditty keskustella jo lähes kymmenen vuo- den ajan. Yleisradion hallintoneuvoston 26.4.2005 hyväksymän ohjelmatoimin- nan säännösten mukaan haastateltavalla oli jatkossa oikeus tietää, mihin ohjel- maan, asiayhteyteen tai asiakokonaisuutensa hänen osuutensa on tarkoitettu ja tämän lisäksi hänelle on kerrottava, että hänen osuutensa voidaan julkaista use- ammissa Yleisradion välineissä ja että hänelle on kerrottava ohjelman tai hänen osuutensa ensijulkaisun ajankohta, mikäli se on kyseistä ohjelmaosuutta tehtä- essä tiedossa. Tärkeää oli myös se, että samalla uudistettiin ohjeita ohjelman teknisen valmistamisen ja arkistomateriaalin käytön osalta: ”Kun haastatteluja tai muuta materiaalia käsitellään, lausunnon asiasisältöä ei saa muuttaa. Vaara, että esityksen sisältö saa virheellisen merkityksen korostuu, jos siihen lisätään sellaista aineistoa, johon lausunnon antaja ei ole voinut varautua. Käytettäessä arkistomateriaalia tulee huolehtia siitä, että ohjelmatoiminnan säännösten mu- kaiset periaatteet toteutuvat myös materiaalin uudelleenkäytön yhteydessä”. (Yleisradion Ohjelmatoiminnan Säännöstö 2005, 8 – 9) Vuonna 2011 aloitettiin jälleen Ohjelmatoiminnan säännösten uudistustyö, jossa yhtenä tavoitteena oli ohjeiston päivittäminen 2010-luvulle. Yle uutisten päätoimittajan Atte Jääskeläi- sen mukaan uudistustyön tavoitteena oli, että Yle tarjoaa jatkossa eettisesti

⁹⁸ Vastaavia keskusteluja verkkotoimitusten ja verkkotoimittajien roolista ja uutisten ”vuotamisesta” käytiin myös muissa suomalaisissa sanomalehdissä. Kysymys on ol- lut siitä, että verkkotoimitukset eivät ole tuottaneet sanomalehdille tuloa ja siksi myös omat lehteä ”myyvät” uutiset on haluttu säästää painetun lehden palstoille. Tässä mielessä Kiviojan (2008, 45) raportoima suomalaisten iltapäivälehtien kesällä 2007 tekemä päätös siirtää myös uutiset verkossa ensin julkaistaviksi oli hyvin merkittävä.

korkeatasoisinta uutisointia Suomessa.⁹⁹ Monimediaisuuden osalta yhteisten toimituspoliittisten sääntöjen hyväksyminen on erittäin tärkeä askel, koska se tarkoittaa yritystä määritellä uusi ammattitaito ja laatu yhteisin säännöin ja määritelmien, eli normatiivisesti. Toinen keskeinen askel oli monimediaisuuden sisällyttäminen käytännössä myös toimittajien työehtosopimuksiin. Tämä on ollut vaikeaa, koska monimediaisuus ja sen vaatimat uudet valmiudet ja työtai-dot on työnantajien näkökulmasta mielellään tulkittu normaaliin toimenkuvaan kuuluviksi asioiksi.¹⁰⁰

Sääntöjen puuttuminen korostaa uuden monimediaisuuden kiistanalaista asemaa suhteessa professioksi määrittyvään journalismiin. Verkkomedian merkityksen uudelleentulkinta on noudattanut Suomessa hämmästyttävän selvästi samaa aikataulua, koska suurin piirtein yhtä aikaa Ylen kanssa tietoverkkopalvelujensa merkityksestä tekivät ratkaisevia päätöksiä myös valtakunnallisesti leviävät iltapäivälehdet. Ilta-Sanomat ja Iltalehti päättivät vuonna 2007, että uutiset voidaan julkaista ensin verkkopalveluissa (Kivioja 2008, 45). Uudet verkkoa koskeneet toimituspoliittiset linjaukset ovat kuitenkin seurausta myös uutismedian ulkopuolisista tekijöistä. Hyvänä esimerkkinä tästä ovat sanomalehtien julkaisemat ns. verkkovideot, jotka yleistyivät vasta sen jälkeen, kun kansalaisten käyttämät kamerakännykät, laajakaistayhteydet ja videoiden vertaisverkkokajelun palvelut olivat lyöneet itsensä läpi. Käännekohtana voi Mäenpään ja Männistön (2009, 48, 100 -101) mukaan pitää vuotta 2008, jolloin kaikki nämä edellytykset täyttyivät Suomessa ja kansalaisten oikeus nopeaan laajakaistaverkkoon kirjattiin poliittiseksi tavoitteeksi.

Nämä linjaukset ja omaksutut toimituspoliittiset säännöt eivät kuitenkaan tarkoita sitä, että kaikki julkaisua koskeva problematiikka olisi kerralla ratkaistu. Uusi käytäntö on tuonut mukanaan uusia vaikeuksia ja keskustelun siitä, onko sekunneissa mitattava aika tai ensimmäisyys se kaikkein olennaisin kri-

⁹⁹ RTTL:n jäsenlehti, Liiton Arkki, lokakuu 2011, 22. Yleisradion Ohjelmatyöntekijöiden (YOT) alueen varapuheenjohtaja Ani Malmi oli saanut aiheen juttuunsa Ylen nettiiutisissa vallitsevista kahdenlaisista uutiskriteereistä. Jääskeläinen korostaa, että kyseessäolevassa tapauksessa uutisen julkaiseminen alueella ja julkaisematta jättäminen oli täysin perusteltua. Haastattellessani Jääskeläistä tätä tutkimusta varten 30.9.2011 hän vahvisti, että juuri alueellisten uutisten näkyvyys verkossa oli tuonut päätoimittajalle paineita eettisen ohjeistuksen uudistamiseen. Jääskeläinen korosti muutoinkin yhteisten arvojen merkitystä yksittäisiä uutistoimittajia ohjaavana tekijänä.

¹⁰⁰ Edelleenkin lehdistön osalta asia jätettiin syksyllä 2008 sovitussa työehtosopimuksessa paikallisesti sovittavaksi (Journalisti 7/2008, 9.10.2008). Monimediaisuutta ja varsinkin monitekemistä oli jo edellisen vuoden aikana käsitelty journalistien ammattilehdessä suhteellisen laajasti lehdistön työehtosopimus- ja palkkauskysymyksenä. (Journalisti 26.1.2007; Journalisti 23.2.2007) Ylessä monitekemistä ("monitaitotehtäviä") koskeva allekirjoituspöytäkirjan liite sisällytettiin jo helmikuun alusta 2003 voimaan astuneeseen työehtosopimukseen. Näin tehtiin pitkälti juuri muun muassa alueellisten televisiouutisten vaatiman monimediaalisen työn vuoksi, ja vastaava monitekemistä koskeva pykälä sisällytettiin myös sitä seuranneisiin työehtosopimuksiin (Yleisradio Oy:n ohjelmatyöntekijöiden työehtosopimukset 1.2.2003 - 15.2.2005; 16.2.2005 - 30.9.2007). Seuraavassa työehtosopimuksessa monitekeminen oli sisällytetty ns. henkilökohtaiseen ammattiosaamiseen ja siitä maksettaviin palkansiin (Yleisradio Oy ohjelmatyöntekijöiden työehtosopimus 1.10.2007 - 30.4.2010; 1.5.2010 - 30.4.2013).

teeri uutistoiminnassa. Silti journalistisen kulttuurin muutos on huomattava, koska nyt journalistista tunnustusta oli mahdollista saada omille skuupeille myös verkon kautta. Vaikka tietoverkkoa on nostettu uutismedian keskeisemmäksi, tulee sen asema olemaan vielä pitkään toissijainen. Tähän suuntaan viittaavat myös verkon käyttöä koskevat tutkimukset. Klaus Schoenbach, Ester de Waal ja Edmund Lauf toteuttivat Hollannissa tutkimuksen, jossa seurattiin noin tuhatta verkkolehtien ja sanomalehtien lukijaa. Tulokset osoittivat, että sanomalehdissä online-palvelut paitsi tuotetaan, myös koetaan vain varsinaista lehteä täydentäväksi ja markkinoivaksi palveluksi. Lisäksi verkkopalveluissa ei ole sanomalehden antamia mahdollisuuksia lukijoiden opastamiseen taiton, typografian ja kuvien käytön avulla. Myös ns. hyperlinkitys oli rajoitettua: useimmiten linkit ohjasivat vain päälehden arkistoon ja muualle verkkoon johtavat linkit loistivat poissaolollaan. Uutisagendan laajuutta selvitellessään tutkijat havaitsivat, ettei verkkopalvelujen kautta tavoitettu aiheiltaan laajempaa agendaa ja ettei online seuraaminen näyttänyt myöskään olennaisesti vaikuttavan seurattujen uutisaiheiden lukumäärään. Sen sijaan käyttö korreloi positiivisesti koulutuksen ja korkean sosiaalisen aseman kanssa. Vastaavia tuloksia on saatu myös muista verkon uutiskäyttöä koskeneista tutkimuksista (Schoenbach, de Waal & Lauf 2005, 246 – 248, 253 – 255; Sassi 2005, 20 – 25; Selwyn, Gerard & Furlong 2005, 9 – 12).

Verkkolehtien ja sanomalehtien lukijuutta kyselyin tutkittaessa on päädytty siihen, että vanhanaikaiseksi nimetty ”paperinen käyttöliittymä” eli painettu sanomalehti on ollut lukijan kannalta se parempi vaihtoehto. Paperille painetun sanomalehden lukeminen on ”helpompaa, mukavampaa, miellyttävämpää ja kätevämpää tai jotain vastaavaa verkkolehtiin verrattuna”. Vastauksissa on korostettu myös sitä, että verkkolehtiä lukiessa pää kipeytyy ja silmät väsyvät, lukuasentoaan ei voi itse valita tai että lukukokemus on jotenkin ”oikeampi” tai ”käsinkosketeltavampi” kuin verkkolehden. Vähemmistö kyselyyn vastanneista perusteli verkkolehden suosimistaan sillä, että sen kautta saattoi seurata ajankohtaisia asioita tarkemmin kuin painetusta lehdestä ja että sähköinen verkkolehti oli ”ekologisempi”¹⁰¹ vaihtoehto kuin painettu sanomalehti (Hankala 2011, 140 – 142). Vastaukset kertovat paljon lukijasuhteesta, jossa todelliset muutokset tapahtuvat teknologista kehitystä hitaammin. Voi olla, että siirtymisen lukulaitteista tai tietokonepäätteiltä luettavaan sanomalehteen kestää useitakin sukupolvia ja että molemmat ”käyttöliittymät” ovat olemassa rinnakkain pitkään. Tässä mielessä vuodet 2010 – 2012 olivat Suomessa vasta kokeilujen aikaa, esimerkiksi Hufvudstadsbladet kokeili Ahvenanmaalla pelkästään sähköisiin lukulaitteisiin (Applen iPad) tyytyvien tilaajiensa määrää¹⁰².

¹⁰¹ Verkkolehtien lukemisen ympäristöystävällisyys on sekin jo kyseenalaistettu. Kokonaisuutta vertailtaessa on huomautettu, että sähköisten lukulaitteiden valmistamiseen kuuluu raaka-aineita ja energiaa. Lisäksi niiden käyttö vaatii sähköä.

¹⁰² Journalisti (6/2010, 25.3.2010, 18) kertoo kokeilusta. Jyväskylän yliopistolla 7.4.2011 pidetyssä seminaarissa Olkinuora kertoi, että kokeilun Hbl:n yksi tavoite oli myös selvittää paperisen lehden ja lehden saatavuuden merkitys. Sähköisessä muodossa jaettava lehti oli saatavissa myös viikonloppuisin, jolloin paperilehteä ei Ahvenanmaalla ollut jakelussa.

6 JULKINEN PALVELU JA MONIMEDIAISUUS

Yleisradio on kokenut historiansa aikana monia kehitysvaiheita, jotka edelleen määrittävät Ylessä ja sen uutisissa noudatettavaa toimituspolitiikkaa sekä niille ominaista journalistista kulttuuria. Muutosten ymmärtämiseksi on ymmärrettävä niiden lähtökohta ja tuon lähtökohdan asettamat reunaehdot, ja siksi Ylen monimediaisuuskehitystä on tarpeen tulkita myös suomalaisen julkisen palvelun historian erityisestä näkökulmasta. Tässä luvussa käsittelen pääasiassa Ylen uutistoiminnan historiaa, julkisen palvelun muutosta 2000-luvulle tultaessa ja näiden muutosten ja Ylen uutistoiminnan historian erityispiirteiden vaikutuksia siihen, miten Ylessä on eri aikoina määritelty laatua ja ammattitaitoa. Keskeinen käännekohta laatua ja ammattitaitoa koskevalle ajattelulle oli Yleisradion sopeutuminen, Raimo Salokankaan sanoin, ”yhdeksi markkinoilla” eli sopeutuminen kilpailuun sekä televisio- että radiomarkkinoilla. Luvun lopuksi pyrin vielä hahmottamaan uutta laadun määritelmää, joka soveltuisi monimediaiseen toimintaympäristöön. Yleisellä tasolla muutos voidaan määrittää kehitykseksi julkisen palvelun *yleisradiosta* kohti julkisen palvelun *mediaa*. Uudelleen asemoitumiseen ovat kuuluneet myös uudella tavalla ja uusista lähtökohdista konkretisoituvat jännitteet julkisen palvelun ja kaupallisen median välillä. Osaksi näissä jännitteissä on ollut kyse kaupallisen median tarpeesta löytää toimintamalli ja ansaintalogiikka, mutta toisaalta niissä konkretisoituvat myös puhtaasti julkisen palvelun sisältä lähtevät tarpeet määrittää oma rooli uudelleen muuttuvassa toimintaympäristössä.

Toisaalta laatua ja sen määritelmiä on tarkasteltava erityisesti Yle uutisten osalta. Oman uutistoiminnan vaikea alku toisesta maailmansodasta aina 1960-luvulle kuvastaa hyvin sitä viestintäpoliittista tasapainoilua, joka on ollut Suomessa ominaista julkiselle palvelun ja kaupallisen median perusjännitteelle. Laatukeskustelun ongelmia tarkastelen kahden laatukeskustelun ja toimintamallia koskeneen muutoksen kautta: Radio Suomen juontajavetoista lähetysvirtaa ja Ylen alueellisia uutisia koskeneiden laatukeskustelujen tuloksena niin uutisten tuotanto kuin uutistoiminnalle asetetut tavoitteetkin muuttuivat. Samoin uudistuivat myös journalistien työnkuvat ratkaisevasti kohti moniteki-jyyttä ja moniammatillisuutta. Nämä kaksi laatukeskustelua olivat myös tietys-

sä loogisessa suhteessa toisiinsa. Voidaan tulkita niin, että Radio Suomea ja lähetysvirtaradiota koskenut laatu keskustelu toimi taustareferenssinä myöhemmin alueellisissa uutisissa toteutetuille toimenkuvamuutoksille. Yhteistä niille oli myös se, että molemmissa laatu keskustelu jäi kesken ja sen eri kerrostumat eivät korvautuneet toisillaan, vaan jäivät elämään rinnan. Keskustelussa artikuloitiin kaksi näkemystä laadun ja muutoksen suhteesta: toisessa muutos nähtiin torjuttavana ja vaarallisena, kun taas toisesta näkökulmasta korostuivat muutoksen välttämättömyys ja sen perustalta nousevat uudet laatumääritelmät. Keskenäisyys tarkoittaa kuitenkin sitä, ettei uutta ja kiistatonta vanhat korvaavaa määritelmää ”yleisradiolaadusta” ole syntynyt. Vastakkain olivat kaksi tapaa määritellä laatu: absoluuttinen ja relatiivinen. Tämän luvun lopuksi käsitelien vielä laatua kolmannelta eli performanssin näkökulmasta ja haen sen kautta määritelmää, joka paremmin soveltuisi monimediaiseen toimintaympäristöön, jossa on sekä kaupallisia että julkisen palvelun toimijoita – ja lisäksi myös kansalaisten itse tuottama sosiaalinen media.

6.1 Yleisradion uutiset tasapainoiluna

Julkisen palvelun laadun, identiteetin ja tehtävien uudelleenmäärittelyn tarpeeseen johti 1980-luvun lopulta Suomessa nopeasti edennyt sähköisen median sääntelyn purku eli deregulaatio. Suomessa sen eräänlaiseksi lähtölaukaukseksi voidaan määritellä kaupallisten paikallisradioiden toiminnan salliminen, joka mursi Yleisradion radiomonopolin.¹⁰³ Monopoli oli käytännössä olemassa myös television puolella, koska Mainos-televisio ja sittemmin MTV oli vielä 1980-luvulla selkeästi alisteisessa asemassa¹⁰⁴ suhteessaan Yleisradioon. Tosin suhde oli muuttumassa, mistä oli varmana merkinä MTV:n oman uutistoimituksen ja Kymmenen uutisten salliminen pitkän viestintäpoliittisen kädenväännön jälkeen 1. syyskuuta vuonna 1981. Muun muassa Jaakko Lyytinen on todennut, että kilpailijan ilmestyminen tv-uutisyleisöä jakamaan oli pakko noteerata myös

¹⁰³ BBC:n ja pohjoismaisten yleisradioyhtiöiden radiomonopolin rajoja koettelivat 1950-luvun lopulta alkaen Pohjanmerellä toimineet ”merirosvoradiot”, joista suomalaisen radioyleisön kannalta merkittävin oli Radio Nord. Televisiotoiminnan alkuvaiheissa ehdotonta monopolia ei ollut, kun vuosina 1956 – 1964 toiminnassa oli teekkarien radiotekniikkakerhosta alkunsa saanut ja mainosin rahoitettu TES-TV ja myöhemmin Tesvisio (Salokangas 1996, 103 – 104, 115). Suomalaisen television alkuvaiheen erityispiirteisiin ja sen noin kymmenen vuoden etsikköaikaan vuosina 1956 – 1964 kiinnittää huomiota myös Keinonen (2012, 47 – 100), joka toteaa että etsikkövaiheen aikana ei päässyt syntyymään puhtaasti kaupalliselta pohjalta toimivaa suomalaista televisiomallia. Kaupallista televisiota alkuvaiheissa koskeneessa keskustelussa ei Keinosen mukaan päästy yksimielisyyteen edes siitä, mitä kaupallisuus televisiossa oli (emt. 97). Keinonen päätyy tulkitsemaan tilanteen niin, että myös Mainos-TV ja sen perustalle luotu MTV joutui kamppailemaan asemastaan 1960-luvun lopulta aina 1980-luvun alkuun.

¹⁰⁴ Salokangas (1996, 135 – 139) käyttää MTV:n asemasta ilmausta ”torpparin rooli”. Asetelma näkyi jopa MTV:n yksittäisten ohjelmien sallittua lavastusta myöten, puhumattakaan yhteiskunnallisesti merkittäviksi määritellyissä uutis- ja ajankohtaisohjelmissä.

Yleisradion tv-uutisissa (Lyytinen 2007, 189 – 191).¹⁰⁵ Radio- ja televisiomonopolin perustana olleen tiukan sääntelyn purkautumista seurasi varsin pian markkinoiden uusjako ja sitä koskenut toimilupasäännösten ja kilpailulainsäädännön uudistaminen, josta on käytetty nimitystä reregulaatio. Sille antoi omalta osaltaan lisävauhtia television digitalisointi, joka käytännössä avasi markkinoita uusille kaupallisille toimijoille. Deregulaatio ja reregulaatio sekä julkisen palvelun tehtävistä ja roolista käyty viestintä- ja kulttuuripoliittinen keskustelu ovat olleet myös Ylen uutisten ja uutistoimitusten osalta merkittäviä laadun uudelleenmäärittelyn lähtökohtia. Monitekemistä ja monimediaisuutta koskenut laatukseskustelu kytkeytyy tähän yleisempään keskusteluun Yle-laadusta ja Ylen tehtävistä julkisen palvelun mediana. Yle-laatua absoluuttisena määreenä on korostettu profession puolustuksen näkökulmasta, kun sen sijaan hakkerieettisestä positiosta Yle-laatu itsestään selvänä ja itseisarvoisena on kyseenalaistettu. Kolmantena vaiheena deregulaation ja reregulaation jälkeen Yleisradion toimintaympäristöä on muokannut nykyisin käynnissä oleva median murros, jossa uudet verkkotoimijat haastavat erityisesti kaupallista mediaa.

Hakkerieettisestä näkökulmasta laatukseskustelun avaamisen taustana on ollut selvä tarve löytää julkisen palvelun laadulle kestävämpiä ja uuteen toimintaympäristöön soveltuvia määritelmiä, jotka eivät enää perustu pelkkään kansansivistysradion ideaaliin. Kyse on siis myös Ylen yleisösuhteesta ja sen kehittymisestä, joka on tarkoittanut absoluuttisen laadun kyseenalaistamista ja seurannutta keskustelua siitä, mikä voisi olla laadun parempi määritelmä. Vastaus siihen, mitkä ovat julkisen palvelun laadun uudet määritelmät, ei ole kuitenkaan osoittautunut helpoksi, sillä suoraan kaupallisesta mediasta 1990-luvulla lainatut laatumääritelmät eivät sellaisenaan istu julkiseen palveluun, vaikka sekä julkinen palvelu että kaupallinen media sopeutuivat median toimintaympäristön muutokseen vuosituhannen vaihteessa samoin keinoin, kuten Juho Rahkonen (2006, 59)¹⁰⁶ on todennut. Yksi sopeutumisen keinoista on ollut

¹⁰⁵ Salokangas (1996, 318 – 321) on Yleisradion historiategoksessaan kuvannut pitkää viestintäpoliittista kiistaa uutisista ja kertoo, että jo ennen varsinaisen uutistoimituksen perustamista MTV koetteli sallitun rajoja. Yhtiössä perustettiin jo 1973 Erikoistoimitus, jonka toimivaltarajaa mitattiin vuonna 1974 ns. Watergate-skandaalin ja sitä seuranneen presidentti Richard Nixonin eron yhteydessä. Erikoistoimitus olisi halunnut haastatella aiheesta ulkoministeriössä työskennellyttä Yhdysvaltain politiikan asiantuntijaa, tohtori Keijo Korhosta, mutta jo haastattelusuunnitelma tulkittiin Yleisradiossa tv-uutismonopolin rikkomishankkeeksi ja Korhosen haastattelu jäi tekemättä molemmilta toimituksilta. MTV:n Erikoistoimituksen linjaksi tuli myötäillä sisälöissään Yleisradion ajankohtaisohjelmia. Reviiririidat olivat toimineet myös toisinpäin: Yleisradion ajankohtaisohjelmat (alkuaan Tänään – i Dag, vuodesta 1951 alkaen Päivän Peili) perustettiin aiemmin, koska sanomalehdistön kilpailupelkojen takia Yleisradio ei päässyt aloittamaan omaa uutistoimintaansa (Salokangas, 1996, 78).

¹⁰⁶ Rahkonen vetää tästä myös sen mielestäni kiistanalaisen johtopäätöksen, että ainoaksi ”Suureksi Tarinaksi” on jäänyt uusliberalismi. Tästä en ole hänen kanssaan aivan samaa mieltä, koska julkinen palvelu on ainakin pyrkinyt myös säilyttämään kaupallisesta mediasta eroavat laatuksiteerinsä. Uusliberalismia on lisäksi käsitteenä käytetty huolettomasti, koska esimerkiksi liberalistisen lehdistöteorian osalta on saattanut olla kysymys vain suuresta ja suhteellisen pitkään jatkuneesta väärinymmärryksestä, kuten Jorma Mäntylä (2007, 11, 269 – 226) on esittänyt. Itse olen halunnut korostaa sitä, että journalistisen professioprojektin juuret ovat mielestäni kiistatta sanan- ja ajattelunvapautta koskevassa valistuksen eetoksessa. John Stuart Millille keskeinen aja-

monitekeminen sekä kaupallisissa mediakonserneista että julkisella puolella, ja syy sen käyttöönottoon on ollut monikanavaisen konsernijulkaisemisen synnyttämä tarve kasvattaa myös journalistien työn tuottavuutta.

Journalistisen toiminnan laatua koskevat keskustelut ovat professioprojektissa hyvin tärkeitä, koska vain niiden kautta toteutuvaa ammattitaitoa pystytään käytännössä määrittelemään. Laatukseskusteluun sisältyy aina sekä uusia tapauskohtaisia aineksia että journalistisen professioprojektin sisältä löytyviä tarpeita tulkita ja hakea uudessa tilanteessa hyväksyttäviä vanhaan perustuvia ratkaisumalleja. Kysymys on eräänlaisesta henkisestä käsityöläisyydestä¹⁰⁷, jonka rajoja laatukseskustelujen kautta määritellään uudelleen. Eriytyvät toimenkuvat, uudet ammattitaitovaatimukset, monitekeminen, monimediaisuus ja monikanavainen julkaisu ovat tulleet osaksi toimitustyötä. Muutoksia koskevat huolet, odotukset ja työnkuvien asteittaiset muutokset yhdistävät julkisessa palvelussa ja kaupallisissa mediayrityksissä työskenteleviä journalisteja, kun laatukseskustelua käydään keskellä konkreettista muutosta tai vielä useammin sitä ennakoiden. Keskeinen osa keskustelua on muutoksen arvioiminen professioprojektin sisältä avautuvista arvoista käsin. Siinä uudet arvot eivät yksioikaisesti korvaa vanhempia, vaan arvot jäävät osaksi keskustelua. Journalismia koskeva laatukseskustelu on kerrostunutta ja sisältää sisäisiä ristiriitoja, jossa samaa asiaa voidaan tarkastella kahdesta osin vastakkaisesta näkökulmasta.

Yksi näistä uusista ja kiistanalaisista laatukseskustelun kysymyksistä on journalismin ja sen agendan avaaminen yleisölle ja se on pakottanut toimituksia pohtimaan suhtautumistaan yksittäisten journalistien ja kokonaisen toimitusten aiemmin ehdottomaksi arvoksi määritellyyn autonomiaan. Toisaalta yleisösuhteen muutos ja käsitykset laadusta ovat kulkeneet yhtä jalkaa. Siitä on hyvä osoitus nimenomaan julkisen palvelun yhtiöitä koskeneen kansansivistysradion ideaalin osittainen hylkääminen. Kansansivistysradion aikana tekijöiden ja yleisön asemointi oli tyystin erilainen kuin nyt. Tämän on todennut Ruotsin julkisen palvelun toimittajien ideaalityyppiä tarkastellut Gunnar Nygren (2008b, 97 – 98, 143), jonka mukaan Ruotsin yleisradioyhtiöiden (Sveriges Radio, SR ja Sveriges Television, SVT) ideaalityyppi on kulkenut kansansivistäjästä neutraalin tiedonvälittäjän ja yhteiskunnallisen keskustelun herättäjän kautta nykyiseen asemaansa uutisten tulkitsijana ja yleisön edustajana. Laatuksesityksen kerroksellisuudesta kertoo se, että vaikka kukin vuosikymmen on tuonut ideaalimalliin oman painotuksensa, ne kaikki ovat edelleen osia Ruotsin radion ja television toimittajien nykyisestä ammatti-identiteetistä (Nygren 2008b, 97 – 98, 143). Juuri tätä tarkoittaa laatukseskustelun kerrostuminen myös Suomessa ja Ylessä.

---

tus siitä, ettei ihmisiä saa hallita tietoa pimittämällä on mielestäni edelleen myös journalistisen professioprojektin kovassa ytimessä ja uutisia koskevan sosiaalisen sopimuksen taustalla.

¹⁰⁷ Henkinen käsityöläisyys on oma määritelmäni, jolla yritän kuvata journalismille ominaista tapaa määrittäjä lopulta vain toiminnan kautta. Se vertautuu jo edellä esitettyyn Etteman & Glasserin (1998, 71 – 84) määritelmään tutkivista journalisteista ”moraalisina ammattilaisina” tai ”hyveen käsityöläisinä”.

Sekä Suomen että Ruotsin julkisen palvelun yhtiöissä on viimeisten kolmen vuosikymmenen aikana käyty läpi perusteellista laatuajattelun muutosta, jossa on luovuttu kansansivistysradion absoluuttisista laadun määritelmistä ja otettu tilalle markkinoilla määrittyviä relatiivisia laatumääritelmiä. Silti julkisen palvelun toimittajien ammatti-identiteetissä ja laadun määrittelyissä on edelleen mukana myös kansansivistysradion kerros. Identiteeteissä ja laatuajattelussa tapahtuneiden muutosten taustalla on toimintaympäristön muutos ja siitä syntynyt tarve määritellä yleisösuhte uudelleen. On hyvä muistaa, että radion alkuaikoina kansansivistysradion perustalta rakennettu yleisösuhte toimi. Kun radion levisi mediana, olisi esimerkiksi Suomessa ollut vaikea kuvitella kaupallisesti kannattavaa radiotoimintaa, joka olisi ulotettu Suomen kaupunkiseutujen lisäksi myös muualle maahan. Julkinen palvelu ja BBC:n muotoilema kansansivistysradion idea olivat tässä tilanteessa tasapuolisin tapa taata palvelut koko kansalle. Toinen peruste tuolloin alkaneelle julkisen palvelun monopolille oli radiotaajuuksien rajallinen määrä (Lyytinen 1996, 31 – 32). Näiden realiteettien pohjalta rakentui se kulttuurinen perustelu, jonka tunnemme julkisen palvelun ideana.

Pentti Kempainen (2001, 51 – 54) on todennut, että sähköisen viestinnän monopoleista luopuminen oli Euroopassa yleisesti ”suuren hämmennyksen” aikaa. Hämmentyneitä olivat ne poliittiset tahot ja valtiolliset elimet, joiden tehtäväksi oli annettu sähköisen viestinnän sääntely ja valvonta. Kempainen yhdistää deregulaation laajempaan talous- ja yhteiskuntapoliittisen ajattelun muutokseen, jossa harkittua sääntelyä korostaneesta ”uuskeynesiläisyydestä” siirryttiin markkinoiden vapautta korostavaan ”uusliberalismiin”. Hän arvioi, ettei deregulaatiota kyetty ohjaamaan: ”Deregulaatiokehitys eteni ja vahvistui – ei niinkään päätöksillä, vaan niistä huolimatta – siksi, että päätökset jätettiin tekemättä.” Vastaavalla tavalla ”suurena sekaannuksena” (The Big Blur) on kuvannut deregulaatiota myös Gregory Ferrel Lowe (2010, 27 – 28). Hänen mukaansa tämä suuri sekaannus ilmeni mediateollisuuden käytännöissä, kuten sääntelyn purkamisessa, uuden tekniikan käyttöönotossa ja lajityyppien rajat ylittävissä monimediaisissa sisällöissä.

Koko Euroopassa julkisen palvelun muutoksen esikuvana oli BBC, joka joutui 1980-luvulla brittihallituksen supistamissuunnitelmien kohteeksi. Yhtiö kavensi nuorisokanavansa tarjontaa ja jätti osan yleisöstä kaupallisten radioiden palveltavaksi. Näin toimittiin, koska hallitus olisi toteuttanut leikkaukset joka tapauksessa. BBC:n ratkaisusta tuli esikuva myös Suomessa, koska BBC oli ollut, Ruotsin yleisradioyhtiöiden ohella, käytännössä suomalaisten yleisradioajattelijoiden esikuva kaikessa muussakin. Pohjoismaisille julkisen palvelun yhtiöille ominaisen rahoitusmallinkin ideoi jo 1920-luvulla BBC:n pääjohtaja John Reith. Häntä innoitti radioajattelijana ”kolmannen tien” löytäminen: sen paremmin Yhdysvalloissa omaksuttu kaupallisuus kuin Neuvostoliitossa omaksuttu valtion omistukseen ei hänen mukaansa kulttuurisesti sopinut Britanniaan.¹⁰⁸ Toisaalta myös eurooppalainen deregulaatiokehitys alkoi Isosta-

¹⁰⁸ Lähde: //www.bbc.co.uk/heritage (luettu 14.8.2008). BBC:n perustamisen taustana oli myös aivan toinen maailmapoliittinen ja kulttuurinen tilanne, jossa Iso Britannia

Britanniasta: yleisösuhteen osalta BBC:n haastoi televisiossa kaupallinen ITV. Esimerkiksi David Morley ja Kevin Robbins (1995, 53 – 54) ovat todenneet, että varsinkin televisiossa alkaneen kilpailun vaikutukset olivat syvällisiä ja ulottuivat brittien identiteettiin saakka. Tosin lienee syytä arvioida, että kansalaisten identiteettiin vaikuttivat myös muut asiat kuin kilpailun alkaminen televisiossa, kuten se että maa menetti toisen maailmansodan jälkeen aikaisemman asemansa maailmanlaajuisena imperiumina.

Reregulaatiolla tarkoitetaan kaupallisen sähköisen median vakiintumista, teknologian kehitystä ja sen kytkeytymistä omistuksen kautta muuhun media- ja liiketoimintaan. Suomessa reregulaation voi sanoa alkaneen 1990-luvulla. Sen osalta merkittäviä viestintäpoliittisia päätöksiä olivat MTV:n siirtyminen omalle kanavalleen 1993, Neloskanavan perustaminen 1997, paikallisradioiden omistuksen ketjuuntumisen asteittainen salliminen 1990-luvulla ja television digitalisointi 2000-luvulla (Nieminen ja Pantti 2004, 48 – 53, 66 – 70). Kolmantena murrosvaiheena voi pitää nykyistä asetelmaa, jossa erityisesti sanomalehdet on haastettu verkossa ja jossa suuretkin media-alan yritykset ovat selvissä vaikeuksissa yrittäessään sopeutua ilmoitusmarkkinoiden ja ihmisten mediankäytön uusjakoon.

Kaikkia näitä muutoksia on vuorollaan seurannut uusi keskustelu siitä, mikä rooli jää tai mikä pitäisi jättää julkiselle palvelulle. Yleisradion oman uutistoiminnan kehitys julkisen ja kaupallisen ristivedossa on oiva esimerkki tästä julkisen palvelun ja kaupallisen median perusrivistä. Suomen päivälehdissä pelättiin alkuun, että uutiset menettävät kaupallisen merkityksensä, jos ihmisillä on mahdollisuus ”kuulla ne ensin radiosta”. Lehdistön omistamasta ja hallitsemasta Suomen Tietotoimistosta tuli paitsi Yleisradion yhteistyökumppani, myös kontrollin väline. Radiossa luetut uutiset olivat pitkään STT:n monopoli, ne alkoivat jo vuonna 1926 Suomen radioyhdistyksen lähetyksissä ja vuonna 1928 allekirjoitettiin ensimmäinen perustetun Yleisradion ja STT:n sopimus kahdesta päivittäisestä uutislähetyksestä. Vuosikymmenet jatkuneen yhteistyösuhteen voi tulkita tasapainoiluksi julkisen palvelun ja kaupallisen median välillä: STT:n osakkuudesta ja Yleisradion osallistumisesta tietotoimiston hallitukseen käytiin viestintäpoliittista kamppailua, joka kesti vuoteen 1947 saakka (Rantanen 1987, 32 – 38; Lyytinen 1996, 91 – 98; Salokangas 1996, 178; 1997, 123, 127). Risto Jussila (2007, 57 – 58, 70 – 71) on todennut, että ”kansallisen uutistoimiston” aseman omaksunut STT noudatti pitkäaikaisen toimitusjohtajansa E. A. Bergin johdolla strategiaa, jonka tavoitteena oli radion uutisten sanomalehdille aiheuttaman taloudellisen riskin minimoiminen.¹⁰⁹

---

oli vielä aidosti globaali imperiumi siirtomainen. Se vaikutti siihen, että siitä tuli yleisradiokulttuurinen esikuva. Suomen Yleisradion historian ensimmäisessä osassa rahoituksen ja ohjelmapolitiittisen valinnan taustaa on selvittänyt myös Eino Lyytinen (1996, 34, 126 – 127), joka korostaa Ruotsin esikuvan merkitystä: BBC:n julkisen palvelun ja lupamaksurahoituksen malli tuli siis Suomeen Ruotsin kautta.

¹⁰⁹ Pekka Gronow (2010, 25) toteaa, että vastaavalla tavalla toimitettiin Yleisradioyhtiötä perustettaessa myös Ruotsissa, jossa lehdistön etujen valvonta oli sanomalehtien omistaman TT:n eli Tidningarnas Telegrambyrån johtajan Gustav Reuterswärdin käsissä. Reuterswärd johti sekä TT:tä että vuonna 1925 perustettua Radiotjänst AB:ta.

Jälkikäteen voitaneen arvioida, että sanomalehtien strategia toimi: Yleisradion oma uutistoiminta syntyi vasta vuonna 1965. Pääjohtaja Eino S. Revon ja Yleisradion omaa uutistoimintaa kehittämään valitun uutispäällikkö Ralf Fribergin työn pohjalta saavutettiin kompromissi, jossa Yleisradio aloitti omat radiouutisensa, mutta STT säilytti silti radiossa neljä omaa uutislähetystä. Kompromissi oli merkittävä, koska ensimmäiset suunnitelmat Yleisradion oman radiouutistoiminnan aloittamisesta oli laadittu jo vuonna 1943 (Salokangas 1996, 69). Suomen Tietotoimiston päätoimittajana 1965 toiminut Kullervo Killinen totesi, että kansalaiset saattoivat edelleen vertailla kahden eri toimijan eli Yleisradion ja STT:n uutistuotantoa ja vakuuttua näin uutisten ”puolueettomuudesta”. Repo ja Friberg ovat myöhemmin arvioineet, että viestintäpoliittista kompromissia sorvattaessa Yleisradion hallintoneuvon jäsenet pyrkivät ensi sijassa ajamaan itselleen tärkeiden taustayhteisöjen etua, eivät niinkään Yleisradion etua viestintäyhtiönä (Rantanen 1987, 130 – 132; Salokangas 1997, 129 – 130). Vuonna 1928 alkanut Suomen Tietotoimiston ja Yleisradion yhteistyö päättyi vasta vuoden 2007 alusta, jolloin Yle luopui kokonaan STT:n palveluista. Ylen sisältä ja uutisten journalistisen kulttuurin kehittämisen näkökulmasta yhteistyösuhteen purkautumisella voi tulkita olleen myös myönteisiä vaikutuksia: osin sen takia Yle uutisia ryhdyttiin kehittämään yhtenä kokonaisuutena ja yhden journalistisista sisällöistä vastaavan päätoimittajan alaisuudessa. Sen voi tässä mielessä arvioida selkeyttäneen ja normalisoineen Yle uutisten toimituskulttuuria ja panneen päätepisteen yhdelle viestintäpoliittiselle tasapainoilulle julkisen palvelun ja kaupallisen median perusjännitteessä. Mutta sitä edelsi siis vuosikymmenten viestintäpoliittinen keskustelu ja useita kompromissiratkaisuja ja nämä ratkaisut ovat edelleen osa Yle uutisissa noudatettavaa toimituspolitiikkaa ja sen taustaa, joka on tunnettava ymmärtääkseen Ylessä käytävää laatuks keskustelua ”yleisradiolaadusta”.¹¹⁰

6.2 Julkisen palvelun laadun ongelma syntyy

Suhteessa muihin toimijoihin määrittävä relatiivinen laatu on myös Yleisradiossa korvannut aiempaa kansansivistysradioon ankkuroitunutta laatuajattelua. Julkisessa palvelun laatuks keskustelussa on kuitenkin päädytty lopulta ristiriitaisiin tulkintoihin, koska markkinat tai kilpailu eivät itsestään selvästi kuulu julkisen palvelun määritelmään. Radion tuotantokulttuurin muutoksia ja uusia laatumääritelmiä tarkasteleva Marko Ala-Fossi (1999, 139) toteaa, että tuotantokulttuurin ja toimintaympäristön muutokset merkitsevät väistämättä myös uusien apuvälineiden käyttöön ottoa laadun hallinnassa ja valvonnassa. Radion tuotantokulttuurin muutos tarkoitti hänen mukaansa sitä, että uusia apuvälinei-

¹¹⁰ Väistämättä historia on läsnä henkilöissä, jotka ovat olleet Ylen tai Yleisradion palveluksessa eri vaiheissa, ja henkilöiden lisäksi ”julkisen palvelun traditio” ja ”yleisradiolaatu” elää toimituspolitiikkaa määrittävissä normeissa, eli Ylessä ennen kaikkea journalismia määrittävissä Ohjelmatoiminnan säännöissä.

tä omaksuttiin kaupallisista radioista. Tästä seurasi joukko visaisia ongelmia, koska "yleisradiolaadun" käsite kytkeytyi alun perin juuri ei-kaupallisuuteen ja mainoksettomuuteen (Mäntymäki, 2001, 171 - 174; 2006, 148, 174 - 175; Ala-Fossi 2005, 143). Pelkkään ei-kaupallisuuteen ja mainoksettomuuteen perustuva "yleisradiolaatu" osoittautui varsin pian ongelmalliseksi käsitteeksi.

Jossain määrin keskustelua "yleisradiolaadusta" voi pitää erityisen tyypillisenä 1980 ja 1990-luvun deregulaatiovaiheelle, kun radio avautui Suomessa paitsi mainonnalle myös kilpailulle kuuntelijoista. Kuuntelijoiden kertyminen uusien kaupallisten radioiden kanaville oli Yleisradiolle kaksitasoinen haaste. Toisaalta se vaati oman ei-kaupallisen identiteetin vahvistamista ja toisaalta se elvytti television varjoon jäänyttä radiomediaa. Kahden tason haaste ilmeni muun muassa siinä, että korostettiin ei-kaupallista luonnetta, mutta silti mallia otettiin kaupallisista paikallisradioista, kun Radio Suomen maakuntaradioissa ja Radiomafiassa siirryttiin lähetysvirtaradioon. Uusien laatumääritteiden omaksuminen synnytti selvän ristiriidan, kun yksittäisten teosluonteisten ohjelmasisältöjen sijaan ryhdyttiin puhumaan kokonaisuuden, lähetysvirran tai lähetyksblokin, laadusta. Musiikin merkitys kasvoi, kun radiolähetysten musiikin valinta keskitettiin soittolistaa hallinnoivalle musiikkitoimittajalle ja myöhemmin musiikkitoimitukselle. Vastaava tapahtui pian myös sisältöjen suunnittelussa ja Radio Suomessa siirryttiin tuottajakeskeiseen ajatteluun. Marko Ala-Fossin (1999, 140 - 142, 146, 154, 171 - 173) mukaan suomalaisen radion laatu-kulttuurin suunnannäyttäjäksi oli vuosituhannen vaihteessa vuonna 1997 toimintansa aloittanut Radio Nova. Hän toteaa sen luoneen "uuden koko maan kattavan kaupallisen radion standardin". Vielä 1980-luvun lopulla ja 1990-luvun alussa paikallisradioissa oli pyritty hakemaan tekemisen ja laadun mallia Yleisradiosta. Nyt myös Ylen Radio Suomessa otettiin mallia Radio Novasta ja toimittajien osaksi jäi toteuttaa luovuuttaan annetun formaatin sisällä ja rajoissa.

Teknologian muuttuessa analogisesta digitaaliseksi materiaalin uusiokäyttö yleisty Yleisradiossa. Samasta radiohaastattelusta voitiin ilman äänen teknisen laadun heikkenemistä editoida helposti useita lyhyitä uutisefektejä, kolmen minuutin uutisjuttu ja kymmenen minuutin ajankohtaisohjelmaosuus. Yleisradion maakuntaradioiden työntekijöitä lähetysvirtaradion laatumääritteisiin siirtyminen lähinnä huolestutti. Tuotantokulttuurin muutosta tarkastellut Jouni Kenttämies (2001, 79 - 80, 102) toteaa, että muutosten keskellä oltiin huolissaan sekä teknisestä että journalistisesta tasosta ja että huoli ohjelmiston "pinnallistumisesta" ja uuden tuotantokulttuurin "journalismia nakertavasta" ominaislaadusta oli yleinen. Yksi syy tähän oli epäilemättä se, ettei laatu-kulttuurin muutosta kyetty riittävästi kytkeä julkiselle palvelulle tärkeään sisältökeskeisyyteen. Tämän vuoksi uuden toimintakulttuurin vahvuuksia ei kyetty näkemään, vaan se saatettiin nähdä julkiselle palvelulle vieraana "kaupallisena" toiminta- ja hahmotustapana. Ala-Fossin mukaan samalla katosivat myös perinteisen radiokritiikin mahdollisuudet, se ei kerta kaikkiaan sopinut kaupallisen radion laadun tarkasteluun: "Traditionaalisten laatu-näkemyksen kannalta radio-ohjelmien laatu Suomessa on suorastaan romahtanut kaupallisen radiotoiminnan ja kanavakilpailun käynnistymisen jälkeen: julkisen palvelun Yleisra-

diokin vaalii perinteistä laatua vain Ylen Ykkösen taajuuksilla. Samana aikajaksolla radion kulutus eli kuuntelu on kuitenkin kasvanut huomasti. Radiota myös käytetään eri tavalla ja eri tarkoituksiin kuin aiemmin” (Ala-Fossi 1999, 197). Näin Ala-Fossi kuvasi deregulaation mukanaan tuomaa kaksitasoista haastetta Yleisradion näkökulmasta.

Seitsemän vuotta myöhemmin Ala-Fossi (2006, 132 – 133, 136) toteaa, että kaupallisen radion samaistumiskehityksessä oli kyse vain markkinoista ja tuotannon kustannustehokkuudesta. Hän rinnastaa formaattiradiot globaalisti pikaruokaa tarjoavaan McDonalds-hampurilaisketjuun ja toteaa, että molemmat rantautuivat Suomeen samanaikaisesti 1980-luvun puolessa välissä. Arvio journalistisen sisällön osalta on synkkä: Ala-Fossin mukaan suomalaisen kaupallisen radion ohjelmiston monimuotoisuuden osalta mielenkiintoisin vaihe oli viiden vuoden ajanjakso 1980-luvun puolestavälistä vuosikymmenen loppuun, ja sitä on seurannut viisitoista vuotta kestänyt samankaltaistumisen kausi.¹¹¹ Markkinoiden syntyminen pakotti Ylen radiokanavat etsimään omaa julkisen palvelun rooliaan. Huolimatta siitä, että esimerkiksi lähetysvirta-ajattelu on tullut osaksi toimintakulttuuria, julkisen palvelun ideaan eivät kilpailuun ja kustannustehokkuuteen puhtaasti liittyvät teollisen laadun kriteerit sellaisenaan sovi. Tässä mielessä julkisen palvelun tehtävämääritys on jäänyt kesken. Tämän on todennut myös julkisen palvelun laatua ja sen kriteereitä eurooppalaisissa yleisradioyhtiöissä tutkinut Irene Costera-Meier. Hän kiinnittää huomiota siihen, että vaikka television katsojaluvut eivät ole varsinainen tavoite, ne ovat silti yleisradioyhtiöiden olemassaolon yksi peruste. Lähestulkoon kaikissa hänen tutkimissaan julkisen palvelun yhtiöissä olikin vuosituhannen vaihteessa omaksuttu kaupallisen median laatua koskevia määritelmiä, vaikka niiden omaksumiseen ei ole ollut välttämätöntä pakkoa (Costera-Meier 2005, 28).

Ainakin periaatteessa julkisen palvelun olisi ollut ja on mahdollista keskittyä tekemään vain sitä, mitä kaupalliset yhtiöt eivät hoida. Näin ei ole käytännössä kuitenkaan tapahtunut, vaan julkinen palvelu ja kaupalliset radio- ja televisioyhtiöt toimivat osin samalla alueella, tuottavat samantyyppisiä tuotteita, kuten viihdettä ja uutisia. Eeva Mäntymäki (2006, 33 – 34, 263 – 264) näkee tässä ristiriidan, jonka aiheuttaa yleisön hahmottaminen joko kansalaisina tai kuluttajina. Hänen mukaansa julkinen palvelu toimii kaksoisroolissa, jossa molemmat näkökannat on otettava huomioon, ja että ”esteettisen”, ”populaarikulttuurisen” ja ”kulinaristisen” näkökulman yhdistäminen julkisen palvelun vanhoihin ihanteisiin on Ylen kohtalonkysymyksiä. Relatiivinen laatu on Mäntymäen tulokinnan mukaan toimivin julkisen palvelun laadun määritelmästä. Absoluuttinen laatu tarkoittaisi hänen mukaansa laadun määrittymistä sisällöllisten ominaisuuksien perusteella. Se ei vaadi vertailua ja on ”laatua aina ja kaikkialla”. Sekä teollisten että relativisten laatumääritelmien ongelmana on kuitenkin Mänty-

¹¹¹ McDonald’s on sittemmin vilahdellut journalismin pinnallistumista ja toimittajien ammatti-identiteettiä koskevassa keskustelussa useampaankin eri otteeseen. Muun muassa Nygren (2008b, 163) käyttää ilmaisua ”ilmaislehtien McDonald’s journalismi”. Käsitteellä hän viittasi helppoon ja pinnalliseen kaupallisiin perustein tuotettuun journalismiin, joka valtaa alaa ”vakavammalta” journalismilta. ”Pikaruokajournalismille” on haettu vaihtoehtoa myös ”hitaasta journalismista”.

mäen mukaan se, että ”yleisradiolaatua” ei ole ollut tarvetta rakentaa suhteessa muihin samaa palvelua tarjoaviin viestintäyrityksiin. Laatua on määritelty suhteessa niihin negaation kautta eli edellä mainittuna ”ei-kaupallisuutena” (Mäntymäki 2006, 146 – 148).

”Yleisradiolaatu” määriteltynä mainoksettomuudeksi ja ei-kaupallisuudeksi ei kuitenkaan riitä, vaan on haettava uuteen toimintaympäristöön soveltuvia uusia laatukriteerejä. Julkisen palvelun laatuajattelun ongelmien ydin on se, ettei absoluuttinen laatukäsitys ole enää ainoa mahdollinen ja että relatiivinen taas ei ole julkiselle palvelulle riittävä tapa hahmottaa tavoiteltua laatua. Lähetysvirtaradiota, yksinkäyttöä ja moniosaamista koskevissa laatukseskusteluissa on ollut kyse laatua koskevien käsitysten ja näkemysten yhteentörmäyksestä ja siitä, että yhteentörmäyksessä syntyy mahdollisuus uusiin laatumäärittelmiin. Yksi vastaus julkisen palvelun identiteetin ja laadun ongelmiin on Mäntymäen esittämä malli, jonka mukaan Yle ja muut julkisen palvelun mediat pitäisi rinnastaa hyvinvointivaltioon, joka tuottaa kansalaisilleen hyvinvointipalveluja. Tässä roolissaan ne ovat yhtä aikaa sekä markkinoilla palveluja tarjoavia yrityksiä että julkista palvelua tarjoavia yhteisiä instituutioita (Mäntymäki 2006, 179 – 180, 211).

Uusi laadun määrittelmä syntyy näkökulmasta, jossa vastaanottaja tai yleisö voi oman määrittelmänsä mukaan olla yhtä hyvin kansalainen, kuluttaja, asiakas tai osallistuja – tai halutessaan toimia yhtä aikaa kaikissa näistä rooleista. Julkisen palvelun laatua koskevat käsitykset ovat murroksen tilassa: laatuksysymyksiin ja niiden kautta myös toiminnan oikeutukseen haetaan uudenlaisia vastauksia. Costera-Meierin (2005, 38 – 39) haastattelemat yleisradioammatillaiset kuvailivat ja määrittelivät laatua jo kaikkiaan viiden erilaisen ”logiikan” tai ”sanaston” avulla. Taiteilijan, käsityöläisen ja opettajan logiikan rinnalle ovat laatuarvioinnin pohjaksi ilmestyneet myös markkinoijan ja moderaattorin logiikat. Näitä näkökulmia laatukseskustelussa ei ole kuitenkaan toistaiseksi kyetty riittävästi huomioimaan. Toimivan laatuksenäkökulman puuttuminen on ollut julkisen palvelun ongelma, joka on näkynyt kansalaisten Yle-kriittisten näkökulmien lisääntymisenä. Lisääntyneen kritiikin taustaksi on tulkittu markkinoita korostava liberalistinen ajattelu, jossa positiiviset median ominaisuuden yhdistetään kaupallisuuteen ja negatiiviset puolestaan julkisen palveluun (Mäntymäki 2006, 197 – 200). Itse asettaisin kysymyksen Ylen uutistoiminnan laadusta ja sen määrittelystä myös teknologian kotoutumisen, median uusien käyttötapojen, laajenevan yleisösuhteen ja yleisön oman aktiivisuuden näkökulmista. Tässä mielessä julkisen palvelun laatua joudutaan punnitsemaan myös kokonaan uusista näkökulmista, vaikka alkuperäinen kansansivistysradion tehtävä tai rooli ei ole kadonnut minnekään.

6.3 Monitekeminen alkaa radiossa ”yksinkäyttönä”

Yleisradiossa ammattikuntien rajat olivat 1980-luvun lopulla deregulaation alkaessa poikkeuksellisen vakiintuneet. Tekniset työt ja journalistiset työt olivat

kahden eri ammattikunnan töitä. Työntekijät oli jaettu kahteen eri organisaatioon ja ammattiliittoon.¹¹² 1990-luvulla nämä vakiintuneet rajat alkoivat rikkoutua ja siirryttiin moniammatilliseen suuntaan. Lähtökohtana oli radion tuotantokulttuurin ja yleisösuhteen muutos, jossa ohjelmakeskeisestä radiosta siirryttiin lähetyvirtaradioon. Tuotantokulttuurin muutokseen liittyi myös profilointi, jonka jälkeen kansansivistysradion sisältöä tarjosi Ylen Ykkönen, nuorisolle sisältöjä suunnattiin Radiomafiasta ja koko kansan kanavaksi jäi Radio Suomi. Kanavauudistuksen avulla Yle pyrki laajentamaan kuulijakuntaansa kaupallisen radion kilpailun herättämänä. Radio Suomea selvästi profiloivin seikka oli alueellisen ja maakunnallisen lähetystoiminnan tuntuva lisääminen ja tavoitteeksi asetettiin yleisösuhteen parantaminen ”kulttuurisiin osayleisöihin” vetoamalla ja ”alueellista läsnäoloa” vahvistamalla. Alueellisen ohjelma-ajan lisääntymiseen ja kustannusten säästämiseen liittyi ensimmäinen monitekemistä koskeva laatukseskustelu, jossa keskusteltiin ”yksin- tai itsekäytöstä”. Yksin- tai itsekäytöllä tarkoitettiin Radiomafian ja Radio Suomen uutta tuotantokulttuuria, jossa yksi ihminen teki sekä journalistisen työn että jutun koostamiseen ja ulosajamiseen liittyvät tekniset työt. Malli oli otettu suoraan Yhdysvalloissa toimivista kaupallisista radioista ja sen esitteli 1984 Yleisradion hallintoneuvostolle toimittajataustainen jäsen Reino Paasilinna (Salokangas 1996, 337 – 338, 368 – 369, 383).

Alueellinen tai paikallinen ohjelmatoiminta ei sinänsä ollut uutta. Ensimmäisen paikallisradiensa Yleisradio oli aloittanut jo 1975, jolloin Helsingin seudulla aloitti lähetyksensä Ylen Aikainen. Läsnäolon lisäämiseksi avattiin 1980-luvun alussa myös Turun, Tampereen, Kuopion, Oulun ja Lahden kaupunkiseudulla ”maakuntaikkunoita” aamuradioissa. Vuosina 1985 – 1986 kuuden kaupunkiseudun kuuluvuusalueet laajenivat maakunnallisiksi. Paasilinnan ajatusta yksinkäytöstä ryhdyttiin kokeilemaan vappuna 1986, kun Jyväskylässä aloitti ”Ylen Ysiysi”, jossa toimittajat olivat ”monitoimisia” eli toimivat myös äänitarkkailijoina. Tuotantomallin lisäksi myös radion tarjoamat sisällöt muutuivat. Samana vuonna Yleisradion hallitus hyväksyi ”strategisen muistion”, jossa arvioitiin että kaupallisten paikallisradioiden pyrkimys ”kevyeen radioviestintään” on lisännyt viihde- ja popmusiikin tarjontaa ja viihteellistänyt aiheiden käsittelytapoja. Tällä arvioitiin olevan välillisesti vaikutuksia myös Yleisradion ohjelmiin (Salokangas 1996, 367 – 368; Kenttämies 2001, 46, 50).

Yleisradion toimittajat olivat jo vuosia huolehtineet itse äänityksistä, mutta tämä ei yleensä koskenut tilanteita, joissa äänen taltioijalta arvioitiin vaadittavan syvempää erityisosaamista, kuten esimerkiksi stereofonisia tehoste-, akustiikka- tai haastattelutallenteita tehtäessä. Koko tuotantotekniikka oli hankittu ja suunniteltu tämän työnjaon pohjalta. Kun lähtötilanne oli tämä, on selvää, ettei kovin nopea sopeutuminen uuteen radion ”yksinkäyttökulttuuriin” voinut olla helppo. Yksi haastattelemistani alueellisten uutisten monitekijöistä muisteli 1970-lukua, jolloin radiojuttujen tekninen koostaminen sallittiin vain harvinaisissa erityistapauksissa myös toimittajille:

¹¹² YOT eli Yleisradion ohjelmatyöntekijät ja Ylen Tekniset.

”Jos monitekemiseksi katsotaan se, että olen jo vuodesta 1975 lähtien, silloin käytettiin nimitystä montteeraus, montteerannut kaikki omat radiojuttuni sekä dokumentit että uutisjutut. Koska toimin yksin, se oli ainoa mahdollisuus. Silloin se ei ollut oikeasti sallittuakaan, että siihen piti tavallaan siunaus saada, että näin voi tehdä. Ne olivat näitä ay-poliittisia juttuja.” (Toimittaja, 59-vuotias, työskennellyt Ylessä yli kolmekymmentä vuotta)¹¹³

Yleisradiossa ammattikuntien rajan ylittäminen oli poikkeus ja vaati erillisen luvan, tai sitten sitä tehtiin ammattiyhdistyskiistojen pelossa salaa, kuten muun muassa Ruotsin radiossa toiminut Kari Lumikero on kertonut (Helsingin Sanomat, 27.1.2009). Suomessa ja Ruotsissa radion tuotantotavan muutos haluttiinkin juuri tästä syystä toteuttaa ensin alueellisessa ja paikallisessa radiotoiminnassa. Jo ennen kokeilua 1986 haettiin lausunto Yleisradion yli-insinööriltä Pentti Pesarilta. Hänen mukaansa uusi tuotantokulttuuri sisälsi selvät riskit laadun heikkenemisestä ja ammattiyhdistyskiistoista. Tämän vuoksi kokeilualueeksi valittiin tietoisesti Jyväskylä, koska Helsingin ulkopuolella arvioitiin mahdolliseksi välttää joutuminen ammattiliittojen reviiritistelun polttopisteeksi (Salokangas 1996, 381; Kemppainen, 2001, 215; Kenttämies 2001, 51 – 53). Laajemmat toimenkuvat oli kuitenkin jo toteutettu kaupallisella puolella, jossa vastaavia ammattikuntarajoja ja niitä koskevia ennakoasenteita ei ollut. Se synnytti myös uudenlaisen hakkerieettiseksi¹¹⁴ määriteltävän yleisösuhteen.

Pentti Kemppainen (2001, 217) kuvaa asennetta ja yleisösuhdetta kaupallisissa radioissa näin: ”Esimerkiksi Radio Cityn lähetyksistä huokui läpi yksinkäyttöön liittyvä voimakas myönteinen arvolutaus. Tämä pikemminkin kulttuurinen kuin tekninen viesti lähetyksen ottamisesta omiin käsiin omaksuttiin Radiomafiassa heti toiminnan alusta lähtien”. Lähetyksvirran vapauteen, lievään anarkistisuuteen ja yllätyksellisyyteen liittyvää asennetta löytyi toki paljon 1980-luvun lopulla kaupallisista paikallisradioista. Sitä voi pitää yhtenä syynä siihen, että radion löysivät myös television parissa nuoriksi aikuisiksi varttuneet suomalaiset. Paikallisradioiden lähetyksissä ei alkuvaiheessa niinkään ollut olennaista toteutuksen siloisuus tai tekninen laatu, vaan juuri elävyys ja yhteisöllisyys: se, että radiolähetykset ja sen toteuttajat (juontajat, reportterit ja uutistoimittajat) tavoittivat yleisönsä ja olivat sen kanssa suorassa vuorovaikutuksessa. Pienten resurssien välttämättömyydestä tehtiin paikallisradioissa hyve, josta tuli uutta estetiikkaa ja laatua. Ylessä radion yleisösuhteen muutosta kuvaa puolestaan hyvin Radio Suomen ohjelmapäälliköltä Heikki Peltoselta (Kemppainen 2001, 194) lainattu luonnehdinta ”radion renessanssi”. Radion renessanssilla tarkoitetaan juuri sitä, että kaupallisten radioiden myötä koko radiomedialle tuli kokonaan uutta yleisöä, joka ei ollut aiemmin juuri radiota seurannut.

¹¹³ Viittaus ay-poliittisiin juttuihin liittyyneeseen siihen, että urallaan hyvin monipuolisesti toimittajana toiminut haastateltava oli ollut aikanaan myös ammattiyhdistysaktiivi YOT:ssä ja RTTL:ssä.

¹¹⁴ Esimerkiksi myös Elsa Tolonen (2003, 32 – 33) määrittelee television ”itsenäisissä” tuotantoyhtiöissä työskentelevien monitekijöiden tai ”moniosajien” asennetta hakkerieettiseksi. Sillä hän viittaa siihen, että tekijät kokivat uudenlaiset tekotavat ja toteuttamistavat itsessään palkitseviksi.

Yleisradiossa uuden tuotanto- ja toimintakulttuurin läpivieminen ajatuksena ja varsinkin sen toteuttaminen käytännössä ei ollut mikään yksinkertainen asia. Uuteen kulttuuriin siirtymisen myötä maakuntaradioista hävisi käytännössä lähes kokonaan yksi ammattikunta, äänitarkkailijat. Osasta heitä tuli muutoksen myötä ”yksinkäyttöön” (Salokangas 1996, 369 – 370) kykeneviä toimittajia, osasta tekniikan puolen monitekijöitä ja osa joutui kokonaan vaihtamaan ammattia tai työnantajaa. Radiolähetysten teknisen laadun osalta ei voitu alkuvaiheissa taata aikaisempaa ”yleisradiolaadun” tasoa. Silti oli väkeä koulutettava yksinkäyttäjiksi, koska lähetyksien määrää oli päätetty lisätä. Eräs Kempin haastateltavista toteaa kuitenkin ”itsekäytöstä” sarkastiseen sävyyn: ”Aluetoiminnassa tuottavuuden nostaminen oli ainoa motiivi toimenkuvien muutoksille, koska piti täyttää niin paljon ohjelma-aikaa. Siellä koulutettiin siivoajat, talonmiehet, kiinteistövirkaileijat, sihteerit ja kaikki mahdolliset tekemään ohjelmatyötä, sekä lisäksi äänitarkkailijat – ja kaikki itsekäytöllä yrittämään.” (Kempin 2001, 216) ¹¹⁵

Toteamuksesta käy ilmi näkemys, jonka mukaan Radio Suomen aluetoiminnan uusi tuotantokulttuuri yhdistyi alkuvaiheessa sekä tekniseen että journalistiseen ammattitaidottomuuteen. Laadun osalta keskustelua entisiin kriteerein ei enää haluttu tai voitu käydä. Työntekijöiden näkökulmasta laatutason lasku oli hyväksytty Yleisradiossa heidän käsityksiään kuulematta, mikä näkemys eli vahvana vielä vuosituhannen vaihteen jälkeenkin. Kaikkein kriittisimmät haastateltavistani kokivat saaneensa tälle asenteelle työnjohdon vahvistuksen. Eräs heistä totesi:

” Siitä kerran ihan suoraan sanottiin, että me emme sitä täällä maakunnissa tee vaan tutkiva journalismi tehdään Pasilassa.” (Toimittaja, 58-vuotias, työkokemuksesta Ylessä yli kahdeksantoista vuotta)

Samainen haastateltavani kaipasi journalistisen laadun lisäksi myös parempaa ja mielenkiintoisempaa ”teknistä” laatua radioon. Hänen mukaansa radio oli kadottanut jotain olennaista välineluonteestaan ja kykeni välittämään ”vain puhetta”. Asetelma oli varsin tyypillinen yksinkäyttöä kokevan laatukseskustelun toiselle ääripäälle, jossa katsottiin luovutun laatukseskustelusta kokonaan. Vallitseva tila rinnastui entiseen absoluuttisen laadun ja kansansivistysradion eetokseen perustuneeseen tuotantokulttuuriin, jossa ”yleisradiolaatua” tavoiteltaessa oli paitsi journalismin myös teknisen äänenlaadun osalta huomatta-

¹¹⁵ Kiinnostavaa on myös hienoinen ero käsitteiden ”yksinkäyttö” ja ”itsekäyttö” välillä. Raimo Salokangas käyttää käsitettä ”yksinkäyttö” kuvaamaan uutta tuotantotapaa, jossa toimittaja myös ajoi suoraa lähetystä ulos. On tärkeää huomata, että kaupallisissa paikallisradioissa tätä työskentelytapaa oli käytetty 1980-luvun puolestavälistä asti, mutta sille ei ollut tarvetta keksiä erikseen nimeä. Ylen tuotantotavan muutokseen liittyy omien käsitteiden kehittäminen koulutusta varten ja esimerkiksi termiä ”yksinkäyttö” käytettiin Jyväskylässä Radio Keski-Suomessa toteutetussa koulutuksessa, johon osallistui 150 tuottajaa ja yksinkäyttäjää eri puolilta Suomea (Salokangas 1996, 370). ”Itsekäyttöön” puolestaan liittyy selvä arvolataus, koska siinä viitataan puuttuvaan työtoveriin eli äänitarkkailijaan. Vastaavalla tavalla monitekijöihin on viitattu ”monitoimisiheltäjinä” tai ”yksinkäyttöosaajina” (Jyrki Saarikoski, Linkki 2/2005)..

saation hyväksymisenä ja se on ristiriidassa koko journalismin professioprojektin kanssa.

6.4 Alueelliset uutiset ja "moniosaaminen"

Jo alusta alkaen oli selvää, että myös Ylen alueellisia uutisia televisiossa ryhdyttäisiin rakentamaan uusien toimintakulttuurin ja tuotantotapojen kokeiluna. Siinä mielessä television alueuutishanke oli selvää ajatuksellista jatkumoa radion tuotantokulttuurimuutokselle. Vuonna 2000 alkanut kokeilu meni kuitenkin Yleisradion sisäisten rajojen ylityksessä vielä pidemmälle. Ensimmäistä kertaa vuosiin radion ja television (TV2/Radio Suomi) linjaorganisaatio- ja välinerajoja ylitettiin ja tavoitteeksi asetettiin jälleen¹¹⁶ radion ja television synergia. Varsin pian mukaan tuli myös Radio Suomen tuotantotapauudistuksesta tuttu toimenkuvien laajentaminen, joka tällä kertaa nimettiin "moniosaamiseksi"¹¹⁷. Perusratkaisu resurssien vähäisyyteen oli siis sama kuin aiemmin radiossa: yhden toimittajan olisi tehtävä myös kuvaajan ja editoijan työt.

Televisiossa alueelliset kokeilut oli Yleisradiossa aloitettu jo vuosikymmeniä aiemmin: ensimmäinen varsinainen alueellisen televisiotoiminnan kokeilu tehtiin keväällä 1969, jolloin viitenä peräkkäisenä sunnuntaina lähetettiin tunti alueellista ohjelmaa. Lähetyspaikkakuntina olivat vuoroon Oulu, Jyväskylä ja Vaasa. Seuraavan kerran alueellisia televisiouutisia kokeiltiin vuoden 1973 lokakuussa, jolloin Oulusta lähetettiin otsikolla "Ajankohtaista Oulun alueelta" kymmenen minuuttia uutisia. Alueelliset kokeilut televisiossa ja varsinkin niiden journalistinen taso tyrmättiin Yleisradion uutisten valtakunnan toimituksesta, joka vielä 1960 ja 1970-lukujen taitteessa oli rakenteilla. Salokankaan (1996, 127) mukaan ajatuksen lyhyitä sähköuutisia pidemmästä "uutismagazinetista" toi Suomeen 1961 Erkki Raatikainen. Yleisradion sisällä suhtauduttiin epäillen siihen, että alueilla ylipäätään tapahtuisi jotain uutisen arvoista. Epäilyistä huolimatta Yleisradio vahvisti vuosina 1980 - 1981 alueellista uutishankintaansa ja perusti yhdeksän aluetoimittajan verkoston, ja samalla palkattiin alueille tekniikan henkilöstöä ja hankittiin kalustoa. Taustalla oli MTV:n Kymmenen uutisten herättämä pelko uutiskilpailusta televisiossa. Alueellisen tarjonnan lisäämisestä televisiossa tuli kuitenkin viestintäpoliittisten sekä Yleisradion sisäisten valta- ja resurssikiistojen kohde. 1970-luvun lopulla Yleisradion kahdelle televisiokanavalle kaavailtiin Ruotsin malliin jopa omia erillisiä uutistoimituksia. Idean takana oli erityisesti TV2:n keskustalainen johtaja Eero Härkönen, joka oli esittänyt jo vuonna 1977 ajatuksen kotimaahan painottuvista "vaihtoehtoisista" uutisista. Ajatus "alueellisemmasta" kakkoskanavasta lähti

¹¹⁶ Televisiossa alueellisen toiminnan kokeiluja oli toteutettu yhdessä alueradion kanssa. Haastattelemistani aluetoimittajista kokeneimmat olivat kokeneet tämän kauden ja muistuttivat siitä, ettei televisiojournalismi ollut heille siinä mielessä mitään uutta.

¹¹⁷ Käsite rinnastuu aikaisemmin käytettyyn yksinkäyttöön. Yksinkäyttö ilmestyy myös monitekemistä koskevaan keskusteluun Ylen sisällä. Se on epämääräinen, koska osaaminen on aina osaamista suhteessa johonkin.

kuitenkin käytännössä toteutumaan vasta vuonna 1993, jolloin MTV sai toimiluvan ja siirtyi omalle kolmoskanavalleen. Yleisradio päätti profiloida TV1:n uutistarjonnan pääkanavaksi ja kakkosesta päätettiin tehdä erityisesti alueilla (Turku, Tampere, Jyväskylä, Kuopio, Oulu, Vaasa) tuotetun ohjelmiston kehittäjä.¹¹⁸

Ajatukseen alueuutisista televisiossa palattiin 1990-luvun puolessavälissä, jolloin Yleisradio asetti ensimmäisen suunnittelutyöryhmän valmistelevaan hanketta. Vuonna 1998 asetettiin toinen eli ns. Vilpposen työryhmä, jonka nimittäminen merkitsi alueellisen uutistoiminnan perusteellisempaa selvittämistä ja mukaan keskusteluun otettiin Radio Suomen maakuntaradioiden päälliköt. Alkuun idea tyrmättiin molemmilta puolilta: maakuntaradioista todettiin, että henkilöstön osaamisen ja vähäisen lukumäärän takia hanke on mahdoton, ja tv-uutisten edustajat vetosivat välineiden erilaisuuteen, joka nähtiin ratkaisevana esteenä hankkeen toteuttamiselle. Vilpposen työryhmän loppupäätelmiin sisältyy ajatus maakuntaradioissa toteutetun monitekemisen (yksin- tai itsekäyttö) toteuttamisesta myös televisiossa. Edelleen ammattiyhdistyskiistojen pelolla selittyvä yksityiskohta on se, ettei tätä loppuraporttia koskaan julkaistu edes Yleisradion sisällä, vaan se jäi ainoastaan työryhmän käyttöön. Keijo Salokankaan (2001, 24 – 25) mukaan syyksi levityskieltoon mainittiin vain, se että alueilla ”ei haluttu herättää television alueuutisten aloittamisen suhteen turhia toiveita, koska Ylen rahat olivat jälleen kerran lopussa”. Rahapulasta huolimatta valmistelua kuitenkin jatkettiin TV2:n ohjelmajohtajan Arto Hoffrénin johdolla. Hänen jatkovalmistelunsa johti lopulta esitykseen ja hallintoneuvoston päätökseen kesäkuussa 1999. Alueellisia uutisia televisiossa ryhdyttiin kokeilemaan kolmella seutukunnalla: Keski-Suomessa (toimitus Jyväskylässä), Pohjois-Suomessa (toimitukset Oulussa ja Rovaniemellä) ja Lounais-Suomessa (toimitukset Turussa ja Porissa).

Alun perin kokeilun piti alkaa jo ennen vuosituhannen vaihdetta joulukuussa 1999, mutta uutisten lähtölaukausta siirrettiin vielä syksyllä 1999 seuraavan vuosituhannen alkuun.¹¹⁹ Jo ennen kokeilun aloittamista oli päätetty, että haettaisiin myös uudenlaisia toimintamalleja sekä uutta synergiaa radion ja television välille. Alueellisena pilotointina television alueuutisilla oli siis vastaava tehtävä kuin aiemmin maakuntaradioilla: testata uudenlaista tuotantokulttuuria ja mahdollista yhteistyötä Ylen ulkopuolisten toimijoiden kanssa. Radion ja television uutisten lisäksi alueuutisia haluttiin myös Ylen teksti-tv:lle ja tietoverkkopalveluun. Uutistoimitusten osalta pyrittiin syvenevään yhteistyöhön ja alkuvaiheessa uutistoiminnan yhdistymisen malleja oli kaksi: ”synergia” ja ”fuusio” (Salokangas 2001, 27 – 30, 32 – 33). Alkuun ajatuksena oli synergian lisääminen radion ja television uutisdeskit fyysisesti yhdistämällä. Näin

¹¹⁸ Aluetoiminnan vahvistamisesta ja TV1 ja TV2 kanavien välisestä työnjaosta kertoo Ylen historiategoksessaan Salokangas (1996, 319, 430). Profiloitintarve kahden valtakunnallisen televisiokanavan välillä on ollut jatkuva kehittelyn kohde. Se vaikutti muun muassa alueuutisten sijoittamiseen juuri TV kakkoselle.

¹¹⁹ Tässä vaiheessa tulin itse mukaan alueellisten uutisten valmistelutyöhön Keski-Suomen uutisten uutispäälliköksi. Alueellisten uutisten aloittamispäivämääräksi määrättiin lopulta loppiainen 6.12.2000.

muisteli ajatuksen kehittelyn alkuvaihetta kokeiluprojektin koordinaattoriksi Arto Hoffrénin jälkeen tullut ohjelmapäällikkö Timo Säynätkari¹²⁰:

”Minun ensimmäinen ajatukseni monimediaalisesta deskistä oli sen kaltainen, että deskissä olisi semmoinen joukko joka tekee sitä perustuotantoa useammalle välineelle. Mutta että sitten siellä olis myös ne erikoisosajaat, jotka tekis telkkariin ja ne erikoisosajaat, jotka tekis radioon. Koska näin, että molemmilla välineillä on omat erityispiirteensä, ja toinen asia oli sitten se, että me emme halunneet ketään ihmisiä niin sanotusti pakottaa tähän malliin.” (*Ohjelmapäällikkö Timo Säynätkari, haastattelussa 3.1.2007*)

Kolmesta kokeilualueesta yhdessä, eli Lounais-Suomen uutisissa, tavoitteeksi asetettiin synergian sijasta toimitusten fuusio. Turkuun syntyi Ylen alueuutisten ensimmäinen monimediainen uutisdeski, joka aloitti toimintansa jo vuoden 2001 aikana. Tuon kokeilun perusteella fuusiomalli levisi jo seuraavan vuoden aikana myös kahdelle muulle kokeilualueelle ja sellaisenaan sitä ryhdyttiin noudattamaan kokeilun laajentuessa 2003 Uudellemaalle ja Hämeeseen. Lounais-Suomen uutisten kahdessa toimituksessa Turussa ja Porissa otettiin ensimmäisenä käyttöön teknisen ja journalistisen televisiotyön rajat ylittävä monitekeminen. Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että radiotoimittajat ryhtyivät kuvaamaan ja editoimaan juttujaan televisioon, radiossa jo aiemmin toteutetun ”yksinkäytön” tapaan. Toisaalta se tarkoitti myös aikaisemmin pelkästään kuvaamiseen, leikkaamiseen, grafiikantekoon ja ohjaamiseen keskittyneiden työntekijöiden perehdyttämistä journalismiin ja uuden mediatoimittajien¹²¹ ammattinimikkeen syntyä. Ammattiyhdistyskiistoja haluttiin välttää sen avulla, että toimenkuvien laajentumisen pohjaksi valittiin vapaaehtoisuus. Käytännössä tämä tarkoitti kuitenkin vain alueuutisten kokeilupaikkakunnilla työskennelleitä ”vanhoja” työntekijöitä. Kun vuodesta 2003 alkaen uusia toimittajia ja mediatoimittajia rekrytoitiin, monitekemistä tai ainakin valmiutta siihen vaadittiin jo työsopimuksessa.

Ylen alueelliset uutiset laajenivat koko Suomeen kahdessa vaiheessa. Vuonna 2003 aloittivat lähetyksensä Hämeen (Tampere, Hämeenlinna, Lahti), Uudenmaan (Helsinki, Uusimaa) Itä-Suomen (Kuopio, Mikkeli, Savonlinna, Joensuu) ja Kaakkois-Suomen (Lappeenranta, Kouvola, Kotka) uutiset. Hämeen ja Uudenmaan uutisten oli määrä aloittaa jo vuoden 2002 puolella, mutta aloitusajankohtaa lykättiin. Yksi syy oli monimediaalisten uutisdeskien rakentamisen vaikeus ja toinen oli se, että rekrytoinnissa jouduttiin pohtimaan monitekemiseen velvoittamista (Lehtovaara 2006, 88). Keväällä 2004 uutiset alkoivat viimeisellä kahdeksasta alueellisten televisiouutisten (ATVU) alueella eli Pohjanmaalla (Vaasa, Seinäjoki, Kokkola).

¹²⁰ Ohjelmapäällikkö Timo Säynätkaria voi syystä pitää yhtenä ensimmäisistä monimediaisen toimintamallin määrittäjistä Ylessä. Hän hahmotteli 2000-luvun alkupuolella idea monimediaisista uutisdeskeistä alueellisten uutisten osalta.

¹²¹ Sammeli Vartiainen (2004, 2 – 4, 32 – 33) toteaa, että mediatoimittajien toimenkuva oli huomattavasti Ylen aikaisempia teknisiä toimenkuvia laajempi ja vaativampi. Vartiainen mukaan osa mediatoimittajista koki tämän haasteellisen tilanteen työhön motivoivana, mikä viittaa edelleen hakkerieettiseen asenteeseen alueellisten uutisten alkuvaiheissa.

Osa alueuutisten mediatoimittajista ryhtyi myös journalistiseen työhön ja heidän ammattinimikkeensä muuttui toimittajiksi. Alkuun periaatteeksi otettu vapaaehtoisuus koski siis aidossa mielessä vain ”vanhoja” työntekijöitä. Monitekijyyden sisällyttäminen jo rekrytointivaatimuksiin herätti Ylen sisällä keskustelua ja siihen kykenevien työntekijöiden löytäminen osoittautui vaikeaksi. Juuri rekrytointivaikeudet viivyttivät Hämeen ja Uudenmaan uutisten starttia. Uusilta työntekijöiltä toivottiin poikkeuksellisen monipuolisia taitoja ja kykyjä, kuten valmiutta kuvaamiseen ja editointiin, tv-kokemusta, myönteistä suhtautumista uuteen työkuulttuuriin sekä tiimityötaitoja. Uudenmaan uutisten uutispäällikkö Mimma Lehtovaara (Lehtovaara 2006, 77)¹²² totesi, että erityisen haastavaksi työntekijöiden hakemisen teki se, ettei ollut olemassa valmiita malleja. Monitekeminen oli alkuun tuotantokustannuksiin liittyvä ratkaisu, mutta monimediaisuudesta tuli lähtökohta myöhemmin toteutuneelle laajemmalle uutisyhteistyölle (Yle Uutiset).

Valtakunnan ja alueellisten uutisten välillä oli kuitenkin varsinkin kokeilun alkuvaiheessa suuri toimintatapaero, joka heijastui Pasilassa epäilyksinä, erityisesti televisiouutisten toimituksessa. Aamu-tv:n ja tv-uutisten osalta pelättiin, että maakuntaradioissa omaksuttu ”yksinkäyttökulttuuri” leviää myös television puolelle (Mattila 2006, 6 – 7). Virinnyt laatukseskustelu liittyi vuoden 2002 alueuutisten rekrytointiin ammattitaitovaatimuksiin. Televisiouutisten toimituksessa sekä journalistisen että teknisen laadun oletettiin yksinkäyttökulttuurissa heikkenevän. Maakuntaradioissa puolestaan ihmeteltiin, pystyykö ja ehtiikö monitekevä toimittaja keskittymään varsinaiseen työhönsä, kun hän samaan aikaan joutuu keskittymään myös teknisen laitteiston hallintaan (Liiton Arkki 2/2003). Pelot olivat perusteltuja, koska monitekeville toimittajille ei järjestetty riittävästi koulutusta. Koska taitoja oli pakko opetella työn ohessa, saattoi jälki hyvinkin olla välillä kyseenalaista. Osaa monitekijöistä tietysti auttoi alkuun pitkä tausta Ylen toimittajina ja kokemus televisiouutisten toimittamisesta. Osalle kuvaaminen tai videokuvaaminen oli ollut jo vuosia harrastus.

Valtaosa varsinaisesta opiskelusta kuitenkin tapahtui joko asiasta kiinnostuneiden omalla ajalla tai oman työn ohella, ja tämä aiheutti ongelmia. Vastaava tilanne oli 2000-luvun alussa myös muissa televisiotoimituksissa. Kahden espanjalaisen televisiokanavan uutistoimitusten muutosta monitekeviksi tutkineet Jose A. García Avilés ja Bienvenido León (2002, 359) toteavat, että uusien taitojen koulutus ja oppiminen tapahtui niin ikään oman toimen ohella. He arvioivat tämän johtuneen siitä, että työnantaja toivoi tämän nopeuttavan uusien taitojen käyttöönottoa ja vähentävän kuluja. Muutoksen osalta järjestys oli se, että ensin hankittiin soveltuva teknologia ja vasta sen jälkeen ryhdyttiin pohti-

¹²² Haastattelin uutispäällikkönä toiminutta Lehtovaaraa edelleen tutkimustani varten 21.2.2007. Haastattelussa hän korosti sitä, ettei monitekemisen osalta ollut tilannetta, jossa suunnitelmat ja käytännön todellisuus kohtaisivat. Ongelmana ei ollut monitekeminen sinänsä, vaan se ettei sitä käytännössä ollut olemassa. Hän kritisoi haastattelussa ”yksinkäyttöä” pelkästään tuotannon tehostamisen ideana ja totesi, ettei kyseinen työtapa ollut millään tavalla puhtaasti laadun näkökulmasta tai työnjaon tasapuolisuuden näkökulmasta toivottava. Uudenmaan uutisissa olikin kehitetty sääntö, jonka mukaan ”yksinkäyttö” oli varattu vain kahden päivän uutistuotantoihin.

maan koulutusta. Myös Ylessä monitekemisen mahdollisti uusi digitaalinen tuotanto- ja lähetystekniikka, jota oli alettu ottaa asteittain käyttöön vuodesta 1998 alkaen (Yleisradion Vuosikirja 1998, 96). Teknologiavetoisuus ja nopeus tekivät uuden toimintamallin omaksumisen journalisteille haastavaksi. Sen miettimiseen, miten työ pitäisi tehdä, ei jäänyt riittävästi aikaa. Kiire ja ajan puute johtivat monenlaisiin ongelmiin, joista myös Garcia Avilés ja León pitivät pulmallisimpana työn journalistisen laadun säilyttämistä. Aika ei riittänyt jutun kuvalliseen toteuttamiseen ja perusteelliseen journalistiseen työhön. Uutistointajat kertoivat juttujen journalistisen ”tarkkuuden”, ”kerronnan” ja ”eettisten arvojen” heikentyneen. Myös kuvan tai äänen laatu ei vastannut aiempaa. Osa pelkäsi lisäksi sitä, että jalkoihin jäävät uutisjournalismin laadun kannalta olennaiset uutisaiheiden ja taustatietojen hankinta. Hieman yli puolet Garcia Avilésin ja Leónin haastattelemissa toimittajista uskoi, että monitekevät toimittajat tuottivat laadultaan ”huonompia” uutisia kuin tavanomaiseen tapaan uutisia laativat toimittajat (García Avilés & León 2002, 336, 360, 364 – 365).

Vastaavaa keskustelua käytiin myös Ylen sisällä. Joulun 2004 tsunamionnettomuuden jälkeen viriteltiin keskustelua ulkomaan kirjeenvaihtajien monitekemisestä (Lehtovaara ja Salmela, Linkki 1/2005) vastaavissa katastrofitilanteissa. Ajatusta kommentoi ulkomaantoimittaja Jyrki Saarikoski: ”Paras tiimi katastrofialueella ei missään tapauksessa ole ’yksinkäyttöosaaja’, vaan toimittaja ja leikkaava kuvaaja. Tämä takaa laadun sekä sisällön, ilmaisun että tekniikan puolesta. Poikkeusoloissa on aina kiire ja yksinkäyttöosaajan työn tulos vuotaa monesta kohtaa Poikkeustilanteissa ei ole varaa moniosaajien osaamattomuuden paikkaamiseen” (Saarikoski, Linkki 2/2005). Saarikoski nostaa esiin ulkomaankirjeenvaihtajien journalistisen ”erikoisosaamisen” ”moniosaamisen” vastakohtana. Hän toteaa, että erityisen tarpeen ulkomaantoimittajien erityisosaaminen on juuri tsunamionnettomuuden kaltaisissa suurissa ja yleisöä järkyttävissä katastrofeissa. Niissä asiantuntemus ja onnistunut työnjako kuvaajan kanssa takaa varmimmin uutisvälityksen nopeuden. Monitekemistä ja erikoisosaamista ei voida kuitenkaan lähtökohtaisesti asettaa vastakohtiksi, minkä on omalla työskentelyllään todistanut muun muassa Kari Lumikero. Myös Kirsi Crowley (2004, 54, 65) on todennut, että käytännössä monitekemisestä on tullut erityisesti freelancereina työskenteleville ulkomaanavustajille arkea. Ylen toimituksissa juttuja ostavista päälliköistä on tullut kustannustietoisempia ja itse kuvaamalla ja leikkaamalla voi säästää tuotantokustannuksissa useita satoja euroja.

Työnantajien näkökulmasta monitekemiseen liittyvistä ammattitaidoista on tullut aina vain halutumpaa (Journalisti 23.10.2008), mutta sitä koskeva laatukseskustelu on jäänyt journalistisen professioprojektin sisällä kesken, tai se ei ole edennyt alkua pidemmälle. Ylessä keskustelu näyttäisi pysähtyneen vanhan absoluuttisesti määritellyn yleisradiolaadun ja muuttuneen toimintaympäristön väliseen ratkaisemattomaan ristiriitaan. Tästä on tehty sekin tyly johtopäätös, ettei laatua enää ole. Esimerkiksi Risto Mattila (2006, 60) on todennut, että Yleisradion kuuluisasta laadusta ei enää liiemmälti puhuta ja tämä katkos laatua koskevassa keskustelussa tapahtui juuri 1990-luvulla. Ylen monitekemistä kos-

keviä kahta laatu keskustelua voi kuvata toteamalla, että niissä otettiin aikaisempaan absoluuttisen laadun määritelmään etäisyyttä ja siirryttiin kohti relatiivisia ja teollisia määritelmiä. Ne eivät kuitenkaan sellaisinaan julkiseen palveluun soveltuneet, joten laatua koskeva keskustelu päättyi hämmennykseen. Laatu keskustelussa päädyttiin harhailemaan jonnekin absoluuttisen ja teollisen laadun välimaastoon, tilanteeseen jossa journalistisen työn laadun ja sen tuottamisen määritelmiä haettiin yhtä aikaa ja osin ristiriitaisesti molemmista suunnista.

6.5 Yleisradiolaadun uustulkinta: laatu prosessina ja performanssina

Motiivi monimediaisuuteen on syntynyt talouden ja teknologian lähtökohdista. Tämä on ollut ongelma sen omaksumiselle osaksi journalistista professioprojektia. Absoluuttisin tai relatiivisin laatumäärittein käydyssä keskustelussa on päädytty toteamaan, että journalismin tulevaisuus näyttää epävarmalta. Tarvitaan selvästi uutta tapaa määritellä laatu ja kytkeä sen määrittely aikaisempaa selvemmin koko toimitusprosessiin ja vuorovaikutukseen yleisön kanssa. Monimediainen toimintaympäristö on toisin sanoen pystyttävä tulkitsemaan osana itseymmärrykseen kuuluvaa ammattitaitoa ja laatua. Jo lähetysvirtaradiota koskevaan laatu keskusteluun sisältyi mahdollisuuksia tähän formaattiosaamisen ja lähetysvirran kokonaishallinnan osalta. Tekijöiden julkilausuttu tunne tai hakkerieettinen tietoisuus siitä, että radiolähetys otettiin uudella tavalla ”haltuun” kertoi ainakin jossain määrin uusien laatumääreiden muotoutumisesta, mutta ne jäivät vain lähtökohdiksi ellei laatu keskustelua käydä loppuun. Tämä on johtanut siihen, että radion laatua tarkastellaan kahdesta osin toisilleen vastakkaisesta näkökulmasta, sisältöosaamisena ja formaattiosaamisena.

Vastaavia kokemuksia uusista laatumääreistä on myös alueellisten televisiouutisten monitekijöillä, koska monitekemisessäkin yhdistyvät ja limittyvät uudella tavalla journalistisen kerronnan sekä visuaalisen ilmaisun taidot ja osaaminen. Alueuutisten ”moniosaaminen” ei ole saanut ainakaan toistaiseksi hyväksyntää osana yhteisesti sovittua professioprojektia, eikä sitä liioin ole saanut monimediainen uutisjournalismi. Monimediaisuus tulkitaan edelleen journalistisen professioprojektin näkökulmasta vain monikanavaisena julkaisuna. Siihen liittyvä problematiikka on toistaiseksi liittynyt vain työnjakoon sekä työstä, ammattitaidosta ja julkaisu oikeuksista maksettaviin korvauksiin. Se, miten esimerkiksi monimediaisuuteen sisältyvä uudenlainen vuorovaikutus yleisön kanssa parantaisi laatua, on vasta ideoiden asteella. Ideoita on kuitenkin pikkuhiljaa myös pantu täytäntöön ja kokeiltu, mikä tarkoittaa muutoksia toimitusprosessissa.

Elsa Tolonen (2003, 32 – 33) toteaa, että media-alan työmarkkinatilanne on vuosituhannen vaihteessa luonut uutta eetosta, jossa uutta työn hallinnan tunnetta pidetään yhtenä motiivina monimediaalisuuden tai monitekemisen omak-

sumiseen. Hakkerieettinen asenne liittyy työnantajan uusiin ammattitaitovaatimuksiin. Tosin Tolonenkin epäilee sen kestävyyttä, jos työmarkkinat eivät sitä riittävästi palkitse. Edellytyksenä on siis se, että monitekijyyden ja monimediaisuuden osalta myös tekijänoikeuksiin, palkkauksen ja työn vaativuuden epäsuhtaan liittyvät kysymykset pystytään ratkaisemaan. Ne ovatkin olleet keskeinen 2000-luvun kiistakysymys monimediaisuutta koskevassa edunvalvontakeskustelussa. Freelancereiden osalta epäoikeudenmukaisiksi koetut tekijänoikeus- ja sopimuskysymykset ovat jo kahdesti antaneet aiheita mielenosoituksiin (Pakkanen 2011, 180). Nämä ovat merkkejä siitä, että pidemmällä aikavälillä ongelmat on pakko ratkaista.

Kysymys siitä, mitä tapahtuu lajityyppiselle uutisjournalismille uudessa monimediaisessa toimintaympäristössä, ei ole yksinkertainen. Kaupallisen median puolella on havaittu, että teolliset laatukriteerit riittävät monimediaisuuden tulkinnassa vain tiettyyn pisteeseen, mutta sitten vastaan tulee jotain niillä mittaamatonta. Tämä on johtanut siihen, että monimediaisuudesta on kokeiluvaihteen jälkeen päätetty myös kokonaan luopua. Esimerkiksi Saksassa uutislehdistö kokeili vuosituhannen vaihteessa niin sanottujen ”Gong-radioasemien” perustamista. Perusajatuksena oli, että lehtitoimittajat tuottavat materiaalia myös radiolle ja televisiolle. Saksan toiseksi suurimman uutisaikakauslehden Focusin päätoimittaja Helmut Markwort oli yksi sanomalehdistä radioon edenneen monimediaisen julkaisutoiminnan pioneereista. Hänen asenteensa välinerajat ylittävään journalismiin muuttui kuitenkin hyvin kriittiseksi. Hänen mukaansa monimediaisuudessa on kyse ”sisällöllisten riskien” ottamisesta, koska esimerkiksi lehtitoimittajalle haastattelun luvannut ihminen ei halua puhua koskettavasta ja herkästä aiheesta tv-kameroille. Markwortin johtopäätös on se, ettei synergiaa kannata hakea sisältöjen tuotannosta. Synergiaetuja voidaan hakea talous-, henkilöstö- ja tietotekniikkaosastoilta, mutta toimituksen on oltava julkaisun ”oma” (Helmut Markwort haastattelussa Kauppalehti Optiossa 27.10.2005).

Jane B. Singer (2005, 156 – 157) on todennut, että ”verkojournalismin tarpeen synnyttivät verkkokäyttöön tottuneet ihmiset”. Sama voidaan sanoa myös monimediaisen toimintaympäristön mukanaan tuomista journalistisen kulttuurin ja toimituspolitiikan muutoksista: ne eivät synny vain teknologian tai talouden paineesta, vaan laatu keskustelun ja yleisösuhteen muutoksen kautta. Keskustelussa on jo mukana myös sosiaalisen median toimintatavat oppinut yleisö ja juuri tässä mielessä yleisösuhteeksi ymmärretty uutinen on yhä enemmän ja selvemmin määriteltävissä yhdessä yleisön kanssa toteutuvaksi vuorovaikutteiseksi *prosessiksi* tai *performanssiksi*. Viimeksi mainitusta eli performanssista Outi Hakola (2006, 110) on todennut, että sen prosessiluonteen korostamiseen sisältyy käsitteellisiä mahdollisuuksia ja nämä mahdollisuudet liittyvät performanssin käsitteenä sisältämään vuorovaikutteisuuden ideaan ja tuon vuorovaikutuksen kokemukseen, jonka ei tarvitse välttämättä olla todellista tai ajankohtaan sidottua. Se että monimediaisessa uutisjournalismissa verkossa käytävän keskustelun merkitys kasvaa, on merkki siitä että myös uutisjournalismin laatua- ja sen ammattitaitoista tuottamista tulkitaan jatkossa yhä enemmän absoluuttisten

ja relatiivisten laatukriteerien lisäksi myös yleisösuhteena aktiivisen yleisön kanssa performanssin ja prosessin toimivuuden näkökulmista. Monimediaisen uutisjournalismin tuote ei ole siis pelkästään yksittäinen uutisjuttu, radio- tai televisio-ohjelma, vaan tuote on uutisten yleisö- tai lukijasuhde ymmärrettynä aikaisempaa laajemmin myös journalismin puolelta aktiivisesti ja suunnitelmallisesti rakennettuna vuorovaikutuksena.

Lajityyppisessä uutisessa yleisö on läsnä – ei välttämättä ”aktuaalisena” mutta silti huomioon otettuna – yhä tarkemmin tutkittuun tietoon pohjautuvana oletuksena yleisön uutisia koskevista odotuksista, uutisia koskevan generisen odotushorisonnin kautta. Minulle onkin tärkeää yrittää ymmärtää sitä, miten monimediaisuuteen sisältyvät mahdollisuudet voivat toteutua performanssina ymmärrettyssä uutisjournalismissa. Tämä voisi olla se uuden absoluuttisen ja relatiivisen laadun määritelmiä täydentävä uusi laadun määritelmä, jota monimediaisuuden osalta etsin. Se vastaa myös medialukutaidon uusia määritelmiä, joissa ovat korostumassa alhaalta ylös tapahtuva oppimisprosessi, vuorovaikutteisuus, moniaistisuus, affektiivisuus ja osallistuminen (Sintonen ja Kupiainen 2009, 18 – 23, 24 – 26, 170 – 171). Keskeneräisen ja toistaiseksi puutteelliseksi jäävän laatu keskustelun tilanteessa verkko, sosiaalinen media ja sen uudet sisällöntuotannon tavat näyttäisivät olevan uutisjournalismin näkökulmasta yhtä aikaa sekä uhka että mahdollisuus. Siksi ne aiheuttavat myös epä-määräistä huolta tulevaisuuden suhteen. Huolta kannetaan journalistisen riippumattomuuden, laadun sekä ammattitaidon osalta ja samalla unohdetaan se, etteivät kyseiset profession sisällä arvokkaiksi määritellyt asiat koskaan ole olleet itsestäänselvyksiä. Niiden määritelmät ovat muuttumassa, mutta uusi monimediainen toimintaympäristö ei niitä sellaisenaan kumoaa. Seuraavassa luvussa pyrin määrittelemään uutisjournalismia siten, että sen yhtenä laatutavoitteena on vuorovaikutteinen yleisösuhte ja perusluonteena prosessi ja performanssi.

OSA II
UUTISET PERFORMANSSINA: YLEISÖSUHDE,
LAJITYYPPI JA KERRONTA

7 UUTISET LAJITYYPPISENÄ YLEISÖSUHTEENA

Jos uutisjournalismia tarkastellaan performanssina, se on oma erityinen lajityyppinsä, jossa uutisen kertoja ja yleisö ovat kerronnassa vuorovaikutussuhteessa. Lajityyppiin ja kerrontaan perustuvan näkökulman lähtökohdat ovat selvimmin kirjallisuustieteen narratologisessa tutkimusperinteessä ja kielen sosiologiaa pohtineen Pierre Bourdieun kehittämissä käsitteissä, joista erityisen tärkeä minulle on *habitus*. Lisäksi lainaan käsitteitä kriittisestä diskurssianalyysistä ja erityisesti sen kieltä ja kielenkäyttötapoja koskevasta osasta. Monimedialaiseen toimintaympäristöön performanssina määrittyvä uutisjournalismi sopii hyvin, koska uutisia tarkastellaan siinä välineistä riippumattomina ja kertojan ja yleisön toiminnalliset roolit ja kertojalle asettuvat uudet reunaehdot voidaan näin ottaa erityistarkastelun kohteeksi.

Uutisen lajityyppi ei ole minulle vain pelkkä journalististen tekstien luokitteluun käytettävä (skemaattinen) apuväline, vaan tulkitseen sitä laajemmassa viitekehyksessä. Sen osalta voidaan Norman Faircloughin tavoin erottaa luokittelevan lisäksi myös sosiaalista toimintaa ja sisältöjä jäsentävä (syntaktinen) sekä tekstin moniaineisuus ja intertekstuaalisia suhteita ilmentävä (polyfoninen) ulottuvuus (Fairclough 1997, 112 – 119). Sinänsä yhtenä journalismin keskeisimmistä lajityypeistä uutinen on osoittautunut varsin kestäväksi: Jyrki Pietilä (2008, 39, 100, 102 – 103) toteaa, että ensimmäinen suomalaisessa sanomalehdessä julkaistu uutinen oli tilastouutinen tai yhteenveto Turun kuninkaallisen hovioikeuden edellisen vuoden aikana antamista päätöksistä. Se julkaistiin 15. tammikuuta 1771, *Tidningar Utgifne af et Sällskap i Åbo*-lehdessä. Eli siis yli kolmesataa vuotta sitten. Yleisösuhteena uutisella on siis vankka perusta, jota kutsun uutista koskevaksi *sosiaaliseksi sopimukseksi*. Uutinen täyttää tarpeita ja sen osalta on näihin tarpeisiin liittyviä odotuksia. Odotuksia kutsun uutisia koskevaksi *geneeriseksi odotushorisontiksi*.

7.1 Idea uutiskerronnan kaksoislogiikasta

Narratologian tutkimus lähestyy erilaisia tekstejä puhetilanteen analogian kautta. Keskeisin analyttinen jako on tutkittavien tekstien jakaminen tarinaan ja diskurssiin. Kerronnan käsitteeseen sisältyy jo lähtökohtaisesti kaksisuuntaisuus: se ei ole pelkkää viestien tai sanomien siirtoa, vaan joka tapauksessa vuorovaikutussuhde. Se voi toteutua puhuttuna tai kirjoitettuna tekstinä tai visuaalisena ilmaisuna, mutta samalla se on aina myös yhteisen diskursiivisen todellisuuden hahmottamista, arvottamista, järjestämistä ja tolkullistamista. Jo itse kerronta toisin sanoen muokkaa sitä todellisuutta, jonka koemme¹²³. Tarina ja diskurssi ovat toisilleen välttämättömiä kerrontaprosessin puolia, joiden olemassaolo ilman toista on lähtökohtainen mahdottomuus. Tämä kerronnan kaksoisluonne on tarjonnut lähtökohtia problematisoinnille. Se että tarinat olisivat olemassa itsestään tai että diskurssi tuottaisi tarinan, ovat molemmat näkökulmina tai väitteinä yhtä harhaanjohtavia.

Jonathan Culler (1981, 169 – 170, 178 – 180) ja Seija Ridell (1990, 45) ehdottavat ratkaisuksi tarinan ja diskurssin suhteesta kerronnan kaksoislogiikkaa, johon kuuluu aina se, että kertoja pyrkii varmistamaan oman kerrontansa mielekkyyden. Mielekkyydessä on kysymys pyrkimyksestä sosiaaliseen sopimukseen, jossa sekä kertoja että se, jolle tarina kerrotaan, kokevat tilanteen mielekkääksi. Idea kerronnan kaksoislogiikasta soveltuu hyvin myös lajityyppisen uutisjournalismin tarkasteluun. Ajatus siitä, että uutisjournalismi esittää kertomansa tapahtumat kerrontaa edeltävänä ja siitä riippumattomana lienee sinänsä itsestään selvä. Uutisjournalismi raportoi: kertoo todellisuudessa olemassa olevista ilmiöistä. Näin tätä näkökulmaa uutisointiprosessiin on kuvannut ketjuna Dennis McQuail (1987, 208 – 209):

Tapahtuma – Uutiskriteerit – Uutisarvo – Raportointi – Yleisön kiinnostus

Toisaalta sama uutisten sisältöön, tarinaan ja diskurssiin vaikuttava prosessi voidaan kuvata yhtä hyvin myös toisesta yleisön mielenkiinnon näkökulmasta, jolloin uutisten hahmotus lähteekin yleisön määrittelemistä lähtökohdista. Yleisön kiinnostus myös ohjaa journalismin kiinnostusta eri aiheista. Edelleen on kuitenkin huomioitava, että tässäkin hahmotustavassa lopullisen valinnan siitä, mikä tulee loppujen lopuksi raportoiduksi, tekevät journalistisesta kerronnasta vastaavat journalistit ja heidän edustamansa instituutio eli uutismedia. Kiinnostavuus on vain hyväksytty uutiskriteeriksi merkittävyyden rinnalle. McQuailin hahmotus tunnistaa kaksi rinnakkaista ja hyväksyttyä uutiskerronnan vaihtoehtoa. Kerronnan kaksoislogiikan näkökulmasta voidaan kysyä, edustaako sisältö-, merkittävyys- tai tapahtumalähtöinen uutisointi sisällön eli tarinan painotumista ja toisaalta, onko yleisön kiinnostuksen lähtökohta enemmän diskurssia

¹²³ Siihen, miten uutisten kerronta merkityksellistää todellisuutta palaan myöhemmin. Tässä vaiheessa olennaista on se, että katson todellisuuden olemassa meillä vain tuotettuina diskursseina.

ja yleisösuhdetta korostava – vai onko jo kyse kahdesta tai moninaistuvasta uutisen lajityypistä. Kuten Kivioja (2008, 199) on huomauttanut, esimerkiksi viihdeuutiset voidaan jo tulkita omaksi lajityypikseen, jota ei tulekaan enää arvioida vain yleisen uutisjournalismin kriteereillä.

Journalistisen kerronnan kaksoishahmotusta on monimediaisessa tilanteessa pohdittava myös yleisön osallistumisen näkökulmasta. Verkkojulkaisemisen käänköpuolena on tullut lisääntynyt tietoisuus yleisön kiinnostuksen kohteista eli luetuimmista jutuista. Gunnar Nygren (2008b, 121) toteaaakin, että kyse on uutisjournalismin lähes ikuisesta ristiriidasta: antaako yleisölle ”sitä mitä se haluaa” vai ”vai sitä, mitä sen kuuluu saada”. Professioprojektin sisällä määriteltynä kertojan autonomiaan on kuulunut ratkaista tämä ristiriita. Olenaista on autonomian kannalta miettiä sitä, onko tämä journalistinen päätösvalta punnita kahden eri kerronnan logiikan välillä kapenemassa. Jos vastaamme kyllä tulkitsemme kertojan autonomian kapenevan, mutta jos uskomme lajityyppien eriytymiseen, kysymys onkin yleisön valinnanvapauden kasvamisesta ja uutisen geneerisen odotushorizontin mahdollistamien etusijalle asetettujen lukutapojen moninaistumisesta. Lukutapojen moninaistuminen tarkoittaa sitä, että viihdeuutisia luetaan eri tavoin kuin uutisia yleensä. Tähän viittaa myös Jukka Holmberg (2008, 45) pohtiessaan politiikan ja viihteen suhdetta uutisissa, kun hän kysyy journalismin viihteellistymisestä huolestuneilta: ”Entäpä, jos kansalaiset lukevat viihdejuttuja vain viihteenä? Jospa he osaavatkin erottaa mediasta erilaisia lajityyppejä?”

No käytännössä me toimimme yleensä juuri näin, vaikka voimmekin toki tapauskohtaisesti arvioida uutisten merkittävyyttä ja sitä onko kiinnostuksen määrä arvioitu oikein. Tämä kuvaa hyvin kertojan ja yleisön välistä vuorovaikutussuhdetta, jossa annamme yleisönä journalistisille kertojille suhteellisen vapaan mahdollisuuden päättää, millaisen tarinan ja diskurssin he valitsevat. Mutta olemme toisaalta yleisön edustajina kriittisiä ja kysymme itseltämme, kiinnostaako se ja onko se uutinen. Uutisen kerronnan kannalta ovat erityisen kiinnostavia ne tapaukset, joissa media on joutunut jälkikäteen perustelemaan yleisölle poikkeuksellisen laajaa uutisointiaan tai poikkeuksellisia toimintatapojaan. Näin kävi esimerkiksi 1994 Estonian onnettomuutta, 2004 Konginkankaan rekkaturmaa sekä Tuusulan Jokelan koulusurmia 2007 uutisoitaessa. Kaikissa kolmessa tapauksessa arvostelua aiheutti toimittajien ja kuvaajien toiminta. Estonian onnettomuuden ja Konginkankaan rekkaturman jälkeen kritiikkiä esittivät lähinnä pelastustoimiin osallistuneet viranomaiset. Sen sijaan Tuusulan Jokelassa tapahtuneen kouluampumisen jälkeen myös yleisö arvosteli journalisti- ja verkossa, mistä seurasi poikkeuksellisen laaja kriittinen keskustelu. Uutistoimitusten vastaavat toimittajat ryhtyivät puolustamaan oikeuttaan ja jopa velvollisuuttaan kerrontaan. Tärkein peruste poikkeuksellisen tarkalle uutis seurannalle Jokelan tapahtumien jälkeen oli heidän mukaansa tapahtuman herättämä valtaisa kiinnostus ja yleinen järkytys, jota kuvattiin uudella käsitteellä ”kollektiivinen suru” (Kiiski 2008, 31 – 32). Jälkikäteen Jokela-uutisoinnissa tapahtuneet virheet ja ylilyönnit myönnettiin sekä todettiin, että osaltaan niitä

aiheutti ajoittuminen ajankohtaan, jossa suomalainen uutismedia vasta hakee toimintatapojaan verkossa.

Esimerkeissä korostuvat uutisen kerronnan kaksoislogiikan joustavuus ja lajityypin sisällä toimivan journalistisen kertojan vapaus. Uutisen kerronta ei välttämättä toteudu minkään etukäteen valmiiksi määritellyn kaavan, sääntöjen tai edes hyväksytyyn eettisen ohjeiston perusteella. Professioprojektin idea-lisoima autonominen journalistinen kertoja on aidosti vapaa, mikä toisaalta aiheuttaa toistuvia eettisiä ristiriitoja ja tarvetta tulkita tehtyjä ratkaisuja. Yhtä ”oikeaa” tapaa uutisoida ei ole ja myös poikkeukselliset tiedonhankinnan menetelmät ovat joissakin tapauksissa hyväksytyjä. Tulkinna voidaan tietysti päätyä myös siihen, ettei kerronta ollut eettisesti hyväksyttävää, kuten esimerkiksi Jokela-uutisoinnin osalta osin tapahtui. Autonomiaan liittyy siis aina asetuminen alttiiksi kritiikille, mikä on monimediaisessa toimintaympäristössä realisoitunut uutisia koskevassa verkkokeskustelussa ja varsinkin sosiaalisen median otettua hanakasti uutisten sisällön, näkökulman ja lopulta myös kerronnan kritiikinsä kohteeksi. Lopulta vuoropuhelua uutisen performanssin onnistumisesta käy myös aktivoitunut ja verkossa omaa vuoropuheluaan käyvä yleisö. Tämä yleisösuhteen osa on tullut monimediaisessa toimintaympäristössä yhä tärkeämmäksi ja sitä voi tässä mielessä pitää myös uutisten uutena laatu-kriteerinä: miten paljon uutinen herättää keskustelua ja millaista tuo keskustelu on?

7.2 Moninaistuva lajityyppi ja sosiaalisen median välineet

Jos Jyrki Pietilää (2008) on uskomisen, uutista lajityyppinä koskeva sosiaalinen sopimus on pysynyt yli kaksi vuosisataa perustarkoitukseltaan samana: uutisissa on edelleen kyse tarinoiden kertomisesta yleisölle. Pysyvältä näyttävän uutisen lajityypin kehitys on toisaalta myös jatkuvaa muutosta, jossa tekniikka, median talous, journalistinen kulttuuri ja median käyttötavat ovat vuorovaikutuksessa. Johanna Vehkoo (2011b 200 – 223) on todennut, että journalisteilta yleisösuhteen muutokset vaativat vanhasta ”painokoneisiin” liittyvästä ajattelusta luopumista, uuden monimediaisen toimintaympäristön tunnistamista, oppimista ja sekä ajattelun että asenteiden muutosta. Toinen tapa hahmottaa sama asia on todeta, että yleisösuhteen muutos on journalisteille arkista työtä. Hannu Pulkkinen (2008, 243 – 245, 249 – 251) tulkitsee sanomalehtien ulkoasun muutoksen visuaalisen ja journalistisen hahmotuksen kamppailuna, jossa kirjallises-ta perinteestä ponnistava sanomalehti sopeutuu visualisoituvan kulutuskulttuuriin. Sanomalehden ulkoasun suunnitelmallinen kehittäminen tarkoittaa hänen mukaansa kahden erilaisen ilmaisumuodon ristiriitojen aiheuttamien ongelmien jatkuvaa ratkaisua. Nykyisen modernin sanomalehtimuodon ominaisuuksina Pulkkinen pitää juuri professioprojektia ja pyrkimystä kohti objektiivisuutta. Hänen mukaansa uutisjournalismin tavoite on antaa yleisölleen ensi sijassa järkiperäinen ”tiivistetty kartta maailmasta”.

Järkiperäinen ja tiivistetty kartta maailmasta on tänään yhtä tarpeen kuin se oli kaksi vuosisataa sitten, mutta sen rinnalle on noussut myös muita mahdollisia tapoja hahmottaa uutisjournalismin tehtäviä. Susan Robinson on huomauttanut, että esimerkiksi faktat voidaan tulkita yhteisen mediakokemuksen kautta sosiaalisiksi faktoiksi. Hän viittaa Kennedyn salamurhaan 1963, Challenger -avaruussukkulan räjähtämiseen 1986 ja syyskuun 11. päivän terroriiskuun 2001. Ne ovat Robinsonin mukaan jo osa ihmisten henkilöhistoriaa ja että uutiset voivat perustua faktojen ohella myös sosiaalisten faktojen painoarvoon, eli rationaalisen rinnalle ovat tulleet tunteet ja yhteinen kokemus. Mielienkiintoinen on myös hänen pohdintansa journalistien blogeista,¹²⁴ joiden hän arvioi tarjoavan tuttua journalistista kerrontaa, suosivan tuttua rationaalista faktapohjaisuutta ja tavoittelevan myös uutisista tuttua objektiivisuutta korostavaa kerrontatapaa, koska verkossakin journalistin on pidettävä kiinni uskottavuudestaan. Samasta syystä uutismedian kritiikki esiintyy journalistien blogeissa mielellään uutiskorjailun¹²⁵ otsikon alla, uutisjournalismia sinänsä journalistien blogit eivät kyseenalaista, vaan nojautuvat kerronnassaan siihen (Robinson 2006, 68 – 69, 71, 78 – 79). Myös Jane B. Singer (2005, 177) on todennut, että uutisiin keskittyvien journalistien blogien rooli on vain täydentää ja korjata uutismedian kuvaa maailmasta tuomalla agendalle sellaisia uutisaiheita, joista valtamedia vaikenee. Varsinkin kaupallisen uutisjournalismin katvealuiden tekeminen näkyviksi on tuttua myös verkkoaktivistien kritiikistä (Pickard 2006, 27 – 28) tai kansalaisjournalismin kokeiluista (Heikkilä 2001, 165 – 169; Ahva 2010, 42).

Uutiset ovat kerronnan ja myös faktasisältönsä osalta ammattieettisen keskustelun kautta kehiteltäviä tuotteita. Yksi sisältöä koskevan tuotekehittelyn osa-alueista on vaikutteiden ottaminen välineestä toiseen. Kivioja puhuu ”mediajärjestelmän diffuusiosta” vuorovaikutusten kehästä, jossa iltapäivälehdet ja aikakauslehdet ovat vuoroon ottaneet vaikutteita toisiltaan, sitten televisiolta ja tätä nykyä yhä enemmän tietoverkon ”klikkausbisneksestä” (Kivioja 2008, 205). C.W. Anderson (2011, 156 – 158) väittää, että ainoa olennainen ero journalismin ja j-blogien välillä on tietoisuus yleisöstä. Kun journalistit kirjoittavat sanomalehtiin yleisö ei ole tarkkaan määritelty ja kirjoittajat ovat tästä tietoisia, mutta blogeissa kirjoittajat ovat tietoisia siitä, että kirjoittavat lähinnä omalle ja tutulle yleisölleen. Tässä mielessä blogit ovat Andersonin mukaan lähempänä sitä vapaata rupattelua, mitä aiemmin oli harjoitettu juomavesiautomaateilla, baareissa, kahviloissa tai yhteisen illallispöydän äärellä. Hänkin erottaa j-blogeista ”raportoivamman” tyylin, joka hänen mukaansa eroaa kansalaisjournalististen bloggaajien tuottamasta seuraajia kokoamaan pyrkivästä ”aggregaattimaisesta” toimintatavasta. Verkon tuomista uusista sisällöntuotannon tavoista ehkä juuri yhteisöllisesti tuotettavat tekstit eli verkkokielellä wikit ovat journalismin näkökulmasta vaikeammin hahmotettavissa. Professioksi sulkeutumaan pyrkivälle journalismille kollektiivinen tiedon tuotantoprosessi on haaste, koska se on tehty juuri luotettavuuden takia läpinäkyväksi. Koska wikit ovat toisaalta toi-

¹²⁴ Robinson käyttää journalistien blogeista nimitystä J-blogs.

¹²⁵ Robinson käyttää uutiskorjailusta nimitystä news-repairing.

mineet tiedon tuottajina tehokkaasti suurten kansainvälisten uutisten yhteydessä, haaste on uutismediassa myös kuultu (Rättilä 2007, 43 – 44; Aalto & Uusi-saari 2009, 87, 102). Ei olekaan ihme, että vaatimus journalistisen työprosessin avaamisesta ja tekemisestä läpinäkyväksi on kasvanut. Joissakin tapauksissa jopa ”mustaksi laatikoksi” (Singer 2005, 179 – 180) määritelty suljettu uutiskerronta on jo toki joutunut avautumaan yleisölleen, mutta edelleen siihen liittyy ulkopuoliset poissulkeva elementti. Elementti ansaitsee tarkemman tarkastelun, koska se liittyy osaltaan uutisjournalismiin habituksena. Se elää myös professioprojektissa edellä jo mainittuna protektionismina: haluna rajata journalismin kerrontaa koskevien sääntöjen, käytäntöjen määrittäminen ja valintojen teko vain toimituksiin.

7.3 Uutinen habituksena: kerronnan reunaehdot

Sulkeutuvan uutiskerronnan avaamiseksi uusista laatu- ja näkökulmista tarvitaan tarinan ja diskurssin lisäksi sellaista käsitettä, joka kuvaisi sitä myös performanssina eli vakiintuneena vuorovaikutuksen prosessina tietyssä kulttuurisessa kontekstissa. Tässä mielessä on käyttökelpoinen Pierre Bourdieun edellä mainittu käsite habitus, jonka avulla hän kiinnittää tekstien tutkimuksessa huomiota niiden tuotannon ja kuluttamisen reunaehtoihin. Bourdieun tekstintutkimukseen avaamaa uutta näkökulmaa on kutsuttu lingvistiseksi tai narratologiseksi käännteeksi (Bourdieu 1985, 121 – 122; Fairclough 1997, 28 – 29; Herkman 2001, 85 – 86). Habitus on muuttuvan monimediaisen toimintaympäristön suhteen käyttökelpoinen käsite erityisesti, koska se on tarkkarajaisen ja tarkkaan määrittävän käsitteen sijasta kysymys: Bourdieu hakee sen avulla selitysmallia yhteiskunnan ja kulttuurin ilmiöille, joihin vaikuttavat mutta eivät selitä talouteen ja teknologiaan liittyvät tekijät. Käsitteen avulla hän arvosteli marxilaisia teoreetikkoja ja ”kausaaliselitysten ulottamista ihmistieteisiin” (Bourdieu 1985, 111, 113).

Lajityyppejä koskevat määritelmät ja odotukset ymmärrän Bourdieun tavoin sosiaalisina ja kulttuurisina käytäntöinä, jotka jo lähtökohtaisesti ohjaavat näkökulmaamme uutisiin. Tästä syystä olemme kerronnan osalta joko ulko- tai sisäpuolella. Ammattimaisesta uutisjournalismista voidaan sanoa aivan samaa kuin Bourdieu (1985, 98) toteaa opetuksesta ja uskonnon harjoittamisesta: kommunikaation olennainen sisältö on sen sosiaalisissa edellytyksissä ja siinä, miten tunnustettu ja tunnistettu¹²⁶ lähettäjä, minulle siis uutisen kertoja, määrittelee vastaanottajat ja myös sen, kuka ei ole vastaanottaja. Monimediaisuuden tulkinnassa huomio on kiinnitettävä siihen, mitkä ovat ne uutisjournalismille

¹²⁶ Bourdieu käyttää ilmaisua ”legitiimi lähettäjä”. Se on kuitenkin uutisjournalismin osalta pulmallinen, koska journalistien oikeutta kerrontaan ei perustella tai sitä ei legitimoi muu kuin toimitusten itsensä määrittämä toimituspolitiikka ja yleinen idea journalismista esimerkiksi poliittisesta tai taloudellisesta vallankäytöstä riippumattomana toimijana. Journalistien auktorisointi onkin professioprojektille ongelma, johon palaan vielä myöhemmin.

ominaiset kommunikaation sosiaaliset edellytykset, jotka ovat muuttuneet uudessa toimintaympäristössä ja miksi juuri ne muuttuvat. Lajityypin sisällä syntyvät ja uusiutuvat myös ne odotuksissa ja käytännöissä toteutuvat ideaalimalit uutisten lähettäjistä ja vastaanottajista, joihin kerronta perustuu. Ulkopuolisuuden ja sisäpuolisuuden rakentava idea sisältyy tässä mielessä uutisen lajityyppiin, mutta kommunikaatioon liittyvät lähettäjän tunnistettavuuden ja tunnustamisen ideat sekä se, että lähettäjällä on valta sulkea osa vastaanottajista ulkopuolelle, vaikuttavat moderniin uutisjournalismiin idean tasolla sisäänleivotun sananvapauden ihanteen osalta hyvin vierailta ja jopa ristiriitaisilta. Uutisjournalismille sananvapaus on julkilausutusti tärkeää, mutta käytännössä korostuu tietty sananvapauden raja: autonomia toimitusten ja yksittäisten journalistien osalta sekä tähän autonomiaan perustuva lehdistön vapaus.

Journalismin professioprojektin näkökulmasta sananvapaus on edustuksellista ja sitä käyttävät journalistit yleisönsä edustajina. Ongelma on se, että tämäkin on sananvapauden raja, mikä on osaltaan altistanut uutisjournalismin kritiikille ja yksi osa tätä kritiikkiä on keskustelu journalistisen työprosessin läpinäkymättömyydestä. Journalistinen kertoja toimii yleisön edustajana, mutta ei tee toimintaansa ja siihen sisältyviä valintoja näkyväksi. Tässä mielessä kertoja on sisällä ja yleisön oletetaan olevan ulkona, mutta tämä asetelma on muuttumassa. Lajityypin asettamiin sisäpuolisen lähettäjän ja ulkopuolisen vastaanottajan aseisiin sekä näiden asemien hämärtymiseen ja sekoittumiseen kiinnittää huomiota esimerkiksi Adrienne Russell (2007, 296 – 298), kun hän totesi, että Pariisin vuoden 2005 lähiömellakoita ja niistä raportointia siivitti uudenlainen julkisuus, johon osallistuivat myös verkkoaktivistit. Syntynyt tilanne oli Russelin mukaan tulkittavissa juuri Bourdieun kenttäteorian avulla. Sen mukaan journalismin kentälle tuovat muutospaineita toisaalta kulttuurin ja talouden välinen jännite sekä toisaalta vanhan ja uuden välinen jännite. Uudenlaiset tavat tuottaa julkisuutta viittaavat Russelin mielestä siihen, että uutisjournalismissa on tapahtumassa muutoksia tai siirtymiä, joissa myös yleisön edustajista tulee hyväksytyjä toimijoita. Toisaalta myös uusi vaihtoehtomedia tai kansalaismedia hyödynsi uutisjournalismia levittämällä järjestyksenpidosta vastanneen sisäministeri Nicholas Sarkozyn uutisiin antamaa haastattelua podcast-versiona, jossa haastattelumateriaali oli miksattu nuorison suosimaan etnis pohjaiseen rytmimusiikkiin.

Pariisin lähiömellakoissa toteutui Russelin mukaan uudenlainen kumppanuus: sisältöä ja merkityksiä uutismediassa tuottivat myös mellakoitsijat tai heidän taustaryhmänsä. He saivat oman äänensä kuuluviin ilman portinvartijoita ja uutiskerronnan rooliasemat rajoineen hävisivät hetkeksi. Nämä roolit perustuvat valtaan. Audiovisuaalisen uutiskerronnan asettamia kertojarooleja tarkasteleva Juha Herkman (2001, 105 – 106) on todennut, että uutisissa on olemassa selvä kertojien valtaan perustuva hierarkia: uutislähetysten diskursiivisen maailmankaikkeuden ylintä määrittelyvaltaa pitävät käsissään yleisösuhteesta huolehtivat uutisankkurit, koska vain heillä on lupa puhua suoraan yleisölle ja puhutella sitä. Ankkurit jakavat puheenvuoroja yksittäisille toimittajille, jotka antavat ne puolestaan haastateltaville. Alisteisimpia uutiskerronnassa

ovat Herkmanin mukaan tavalliset kansalaiset, joita käytetään lähinnä elävöittämään uutisdiskurssia, todistamaan sen oikeellisuutta tai ilmaisemaan tunteuksiaan. Russellin mukaan tämä marssijärjestys murtui Pariisin lähiömella-koita uutisoitaessa ja juuri tätä hän pitää ”kulttuurisena shokkina”, joka pakottaa myös journalismin ja uutismedian muutokseen. Kansalaiset pääsivät julkisuuteen ohi journalistien ja sananvapaus toteutui ainakin hetkellisesti ilman portinvartijoina aiemmin toimineita journalisteja.

Journalismia koskevissa uusissa uhkakuvissa verkon ja verkkoaktivistien on nähty uhkaavan paitsi konkreettisesti työpaikkoja, myös professioprojektia sosiaalisena ja ideologisena konstruktiona. Jane B. Singer on todennut, että tietoverkon aiheuttama uhka ei kohdistu niinkään toimittajien työpaikkoihin, kuin itse profession kokonaisuutena ja siihen, miten ja kuka ammattitaitoa jatkossa määrittellee. Vallitsevasta profession määrittelystä kertovat hänen mukaansa erityisesti ne tapaukset, joissa bloginpitoon ryhtynyt uutistoimittaja on erotettu tai hänet on uhattu erottaa, koska hänen puolueettomuutensa ja uskottavuutensa on asettunut kyseenalaiseksi (Singer 2003, 139 – 140, 143; 2005, 175 – 176). Tässä mielessä jo käsite ”kansalaisjournalisti” on professioprojektin kannalta ongelmallinen: sosiaalisen sisällöntuotannon näkökulmasta me kaikki olemme potentiaalisia kansalaisjournalisteja. Käsitteen ongelmallisuutta ei poista se, että useat mediayhtiöt ovat aloittaneet yleisönsä kanssa erityisiä koulutusprojekteja, joiden tavoitteena on kouluttaa joukko ”kansalaisjournalisteja” uutismedian avustajiksi ja järjestää heille virtuaalisia ”toimituskokouksia” verkossa.

Vuorovaikutteisena prosessina toteutuvan performanssin laatu- ja sisällön näkökulmasta olennaisia ovat mahdollisuudet uusiin yhteisöllisiin tapoihin tuottaa ja ideoida sisältöjä. Näihin on jo jossain määrin tartuttu joukkoistamisen ja osallistamisen näkökulmista. Toistaiseksi uutismedia on kuitenkin tyytynyt niiden osalta lähinnä vain varovaisiin kokeiluihin. Ari Heinonen (2008, 121 – 122) on todennut, että verkon avaamat mahdollisuudet ovat muuttaneet journalistista prosessia lähinnä vain sen alku- ja loppupäässä ja että yleisön asemoinnin muutoksissa vallitsee suunnittelemattoman kokeilun kausi, jossa journalismin ja sen rinnalle ilmestyneiden uusien sisällön tuotannon tapojen rajoja koetellaan. Martin Eide (2007, 23) on puolestaan sarkastisesti todennut, että journalistien ”pahin painajainen” on toteutunut, kun vallankäyttäjät pääsevät suoraan puhuttelemaan alamaisiaan ohi ”uutishuoneen väen”. Tähän mahdollisuuteen poliitikot ovat tarttuneet ja käyttävät verkkoviestintää, blogeja ja sosiaalista mediaa yhä aktiivisemmin, kuten Lotta Lehti (2011) huomioi. Sosiaalisen median työkaluja osataan jo käyttää myös eri tarkoituksiin, esimerkiksi kokoomuspoliitikko Alexander Stubbille blogit ovat pohdiskelevien sisältöjen, Facebook ”fiilistelyn” ja Twitter lyhyiden nopeiden asiakommenttien väline (Stubb kertoo sosiaalisen median käytöstään haastattelussa Helsingin Sanomissa 23.10.2011).

Keskinäisviestinnän voi myös yleisesti todeta muuttuneen 2000-luvulla. Multimediaviestejä ja yhteiskunnan ”kameroitumista” tutkinut Mikko Villi (2007, 51, 54) toteaa, että rajat yksityisen ja sosiaalisen median kautta julkiseksi tulevan viestinnän osalta ovat jo muuttuneet, mutta hän ei pidä sitä uhkana journalismille. Sille jää oma tilansa, koska myös suurelle joukolle yhtä aikaa

välitettävät multimediatekstit ovat luonteeltaan henkilökohtaista viestintää. Ottamiaan valokuvia verkon kautta jakavat ihmiset eivät ole "kansalaisjournalisteja" vaan yksinkertaisesti ihmisiä, jotka jakavat kokemuksiaan ja elämäänsä uudella tavalla. Profiiliprojektin puolustuksen näkökulmasta uutisjournalismi menettäisi poissulkevan luonteensa, jos sisällöntuotantoon osallistuisivat kaikki siihen kykenevät ja halukkaat "kansalaisjournalistit". Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei uutisten kerronta sallisi mitään muutoksia yleisösuhteessa. Yksityisen ja julkisen rajaa on uutismediassakin siirretty jo: henkilökohtaisesta on tullut aina vain julkisempaa ja tämä on ollut vain osa tietoisista tuotekehittelyä. Tämän toteaa Antti Seppälä (2003, 130 - 137, 164), joka tarkastelee työn kuvaston muutosta televisiuutisissa. Ennen 1990-lukua työtä ja työttömyyttä koskevissa uutisissa ei juuri esiintynyt ihmisiä, joita työttömyys suoraan kosketti, mutta sitten alkoi "radikaali yksilöiden esiinmarssi". Yhtäkkiä lähes säännönmukaisesti kaikki työtä koskevat uutiset pyrittiin kertomaan ihmisten kautta, mikä merkitsi Seppälän mukaan "epäjatkuvuuskohtaa" työn uutisten kuvastossa. Hän käyttää nopeasti yleistyneestä kerrontatavasta nimitystä "paketointirakenne" ja tarkoittaa sillä televisiuutisten tapaa käyttää esimerkiksi henkilöitä uutisjutun alussa ja lopussa "konkretisoimassa kovia faktoja".

Tuotekehittelyä uudesta kerrontarakenteesta tekee se, että Ylen tv-uutisia oli 1980- ja 1990-lukujen taitteessa arvosteltu kansalaisten näkökulmasta etäisiksi. Seppälä toteaa lisäksi, että rajut muutokset uutisten kerrontatavoissa mahdollisti lopulta kuitenkin teknologia: aikaisempaa paremmat editointimahdollisuudet. Seppälän kuvaaman muutoksen taustana oli se, että edellisellä vuosikymmenellä Ylen tv-uutiset oli saanut valtakunnallisen kilpailijan, kun MTV oli aloittanut oman uutistoimintansa. Jaakko Lyytinen (2007, 189 - 191) toteaa, että haastaja pyrki tietoisesti suunnitelmallisesti Yleisradion tv-uutisia "ihmisläheisempään" käsittelytapaan ja myös onnistui tavoittamaan sen avulla oman yleisönsä. Ennen omien uutisten perustamista MTV:ssä oli tutkittu tarkasti Yleisradion tv-uutisia ja haettiin omaa journalistista linjaa ja yleisösuhdetta. Keinoina olivat esimerkiksi omat uutisvoitot ja kahden uutisankkurin käyttö.

MTV:n Kymmenen uutiset muuttivat nopeasti ja merkittävästi suomalaisten mediakäyttäytymistä (Kortti 2007b, 34, 37 - 38). Näistä lähtökohdista on itsestään selvää, että Ylessä mietittiin, miten tv-uutisten yleisösuhdetta pitäisi kehittää suhteessa vakavasti otettavaan kilpailijaan. Ihmisten kautta kertominen oli yksi keino, jolla työllisyydestä kertovat uutiset saatiin ihmisläheisemmiksi ja karsittiin rasitteeksi koettua etäisyyttä ja virallisuutta. Jaana Hujanen (2005, 279 - 285) on todennut, että uutismediassa on yleisemminkin otettu 1990-luvulta alkaen tavoitteeksi yleisön koskettaminen, viihdyttäminen ja tavoittaminen arjen tasolla. Hän huomauttaa, että nämä tavoitteet voivat myös asettua ristiriitaan perinteisen journalistisen hahmottamistavan ja käytännön työn kanssa. Koskettamaan ja viihdyttämään pyrkivästä journalismista on tullut tuottaja- ja päällikkövetoista ja toimittajat kokevat vapautensa vähenevän: journalismi on Hujanen mukaan murrostumassa asiakaslähtöisyyden ja businessjournalismin paineessa. Tämä voi journalismin osalta muuttua ongelmaksi, mikäli

arvoksi koettu luotettavuus ohitetaan ja keskeisimmiksi tavoitteiksi asetuvat koskettaminen ja viihdyttäminen.

7.4 Luotettavuus ja objektiivisuus uutisen ominaisuuksina

Kysymys uutisten luotettavuudesta ja luottamuksen mahdollisesta rapautumisesta osuu lajityypin ytimeen, sitä koskevaan sosiaaliseen sopimukseen. Voitaan hyvin sanoa, että koko uutisen lajityyppiä koskeva sosiaalinen sopimus perustuu juuri luotettavuuden ajatukseen, koska meidän on yleisönä pystyttävä luottamaan uutisiin. Monimediaisessa toimintaympäristössä juuri luotettavuuden problematiikka on korostunut, kun monikanavainen julkaisu vaatii sisältöjen nopeaa versiointia ja varsinkin verkko jatkuvaa läsnäoloa. Kilpailu ensijulkaisun nopeudesta ja yleisön huomiosta ”klikkausbisneksen” ehdoin on johtanut kysymyksiin tietojen riittävästä tarkistamisesta. Profiilioprojektin näkökulmasta uudessakaan toimintaympäristössä kysymys journalistisesta vastuusta ei katoa. Journalistit ovat kertojina edelleen vastuussa siitä, millaisia tarinoita ja diskursseja he uutisten lajityypin sisällä tuottavat.

Norman Fairclough on luonnehtinut, että diskurssit ovat sellaisia näkökulmia maailmaan, joissa kuvastuu paitsi se millaisena maailma nähdään, myös se millaiseksi sen toivotaan tulevan. Vallankäyttöä diskurssit edustavat aina siinä mielessä, että ne ovat joka tapauksessa valintoja: aina jonkun valittu näkökulma ja että aina on olemassa myös useita mahdollisia, toistensa kanssa kilpailevia mahdollisia näkökulmia. Kriittinen diskurssianalyysi toteutuu Faircloughin mukaan kolmella toisiaan edellyttävällä tasolla: kuvailevalla, kun tutkitaan puhtaasti tekstejä; tulkitsevalla, kun tekstien lisäksi tutkitaan vuorovaihtuksen eli tuotannon ja vastaanoton prosessia; ymmärtävällä tai selittävällä, kun tulkintaan tulee mukaan kontekstin taso eli tuotannon ja vastaanoton sosiaaliset reunaehdot. Vastaavasti myös lajityypin (genren) määrittelyssä ovat hänen mukaansa olemassa skemaattinen, syntaktinen ja polyfoninen taso (Fairclough 1989, 25 – 26, 109; 1997, 81 – 82, 112 – 119; 2003, 124, 197 – 198, 202 – 203). Bourdieun habitus pyrkii kysymyksenä kielestä tai kielenkäytöstä tavoittamaan viimeksi mainitun eli ymmärtämisen tason.

Jos tarkastellaan uutisjournalismin mahdollisuuksia muutokseen, ratkaisevia ovat profiilioprojektin sisällä syntyvät ja toteutuvat käsitykset siitä, miten journalistinen kertoja voi uutisissa toimia. Toisin sanoen journalismi muuttuu, kun sen tekijät hahmottavat oman roolinsa uudelleen ja toimivat sen mukaan. Tärkeä kysymys on se, sallivatko uutisen lajityyppi, sosiaalinen sopimus ja sopimuksen kautta rakentuva kielen habitus muutokset. Kertojaroolin osalta uutisjournalismi vaikuttaa hyvin sulkeutuneelta. Maria Lassila-Merisalo (2005, 30 – 31; 2009, 33) on todennut, että uutisten kertoja muistuttaa luonnontieteellisten raporttien tai historiankirjoituksen näkymätöntä ja näennäisesti puuttumatonta kertojaa. Gaye Tuchman (1972, 665 – 668) on todennut, että esittämällä asiat haastatteluläusuntojen avulla toimittajat tavoittelevat objektiivisuutta: asemoivat itsensä ulkopuolelle niistä väitteistä, joita uutisissa esitetään. Toisaal-

ta kannattaa huomata, etteivät toimittajat ainoastaan pyri välttämään haasteita, vaan myös aidosti toteuttamaan oman roolinsa kertojina.

Tämä saattaa kokonaan unohtua erityisesti, jos tyydytään tarkastelemaan vain uutistyyön rutiinia. Fairclough (1997, 112 - 113) havaitsee tämän riskin, käyttää siitä ilmausta "skemaattinen genrekäsitys" ja toteaa, että se on omiaan osoittamaan "tiedotusvälineiden tarjonnan rutiininomaisen ja kaavamaisen luonteen", mikä ei kuitenkaan ole hänen mukaansa koko totuus. Fairclough ottaakin skemaattisen genrekäsityksen rinnalle kaksi muuta tulkinnan tasoa, syntaktisen ja polyfonisen: uutisten kerrontaa tulkittaessa on tarve ymmärtää myös miten lajityyppi määrittää toimintaamme ja jo havaintojamme (syntaktinen taso) sekä toisaalta asemoi kertojille valmiita interdiskursiivisia suhteita (polyfoninen taso). Lassila-Merisalo (2009, 193 - 194) toteaa, että tekstien totuusluonne on loppujen lopuksi kontekstisidonnainen sopimuskysymys ja yksittäisten tekstien totuusarvon riittävyden määrittää lopulta kukin yksittäinen lukija. Uutinen on myös vain hetkellinen "totuus". Seija Ridell (1998, 288) on viitannut tähän uutisten ominaisuuteen ja todennut, että uutiset ovat esityksiä, "joiden kertoviin muotoihin on sisäänrakentunut muistinmenetys". Uutiset väittävät siis olevansa uusinta tietoa, mutta eivät koskaan täydellistä tietoa.

Monimediaisessa toimintaympäristössä keskustelua käydään siitä, onko uutisten kertakäyttöisyys tulkittavissa eri tavoin eri välineissä. Sanomalehti- ja verkkojournalismin julkaisurytmien eritahtisuuteen on ratkaisuna pohdittu kahden eri uutisjournalismin mallia, jossa tietoverkossa korostuu nopeus ja painetussa sanomalehdessä uutistapahtumien perusteellinen taustoittaminen ja syvälinen analyysi (Kivioja 2008, 213 - 214).¹²⁷ Tosiasiassa mikään ei estä olemasta syvällisempi myös arkistoituvassa verkossa, joten työnjaon perustaksi paljastuu hakkerieettisestä näkökulmasta vain sanomalehden pitäminen hengissä mahdollisimman pitkään. Astetta pidemmälle ajatusta on viety, kun on pohdittu mobiiliin lukulaitteeseen tarjotun verkkopalvelun ja aikakauslehtimäisen painetun julkaisun yhdistämistä. Joka tapauksessa aikaan sidottu kertakäyttöisyys, sen mukanaan tuomat ongelmat ja ristiriitatilanteet liittyvät jatkossakin uutisiin. Ulkopuolisuus ja luottamus lajityyppiin tarkoittavat sitä, että yleisö voi pitää kiinni sosiaalisesta sopimuksesta ja luottaa journalististen kertojien noudattavan uutisen lajityypin asettamia yhteisen pelin sääntöjä. Toistaiseksi tämän yhteisen pelin säännöt ovat vaatineet julkaistavien tietojen ja faktojen tarkistamisen ja mikään ei siis, kuten edellä jo totesin, ole todennäköisesti muuttamassa tätä.

Uutisten journalistisen kertojan pyrkimystä objektiivisuuteen voi pitää edelleen yhtenä keskeisenä osana profession ideologiaa, koska siinä on yksin-

¹²⁷ Sanomalehden ja verkon työnjakoa ovat ehdottaneet myös toimituspäällikkö Kaius Niemi, Helsingin Sanomat (15.5.2008) ja Ilta-Sanomien päätoimittaja Tapio Sadeoja, Helsingin Sanomat (16.6.2008). Näkemystä on myös kritisoitu: Alma 360:n tuottaja Hanna Repo kirjoittaa (Journalisti 19/2011 (3.11.2011): "Uutiset verkkoon ja taustat lehteen on vanhanaikainen jako. Verkostakin haluaa lukea juttuja, jotka auttavat ymmärtämään maailmaa. Paperinen käyttöliittymä on tärkeä, mutta on mietittävä, mitä sinne laitetaan ja missä muodossa. Kun yhtälö onnistuu, osa mobiililukijoiksi siirtyneistä voi jälleen avata lehensä."

kertaisesti kysymys lajityyppiä koskevan sosiaalisen sopimuksen noudattamisesta. Mark Deuze (2005, 447; 2007, 163) määrittelee professionalismin koko ammattikuntaa yhdistävänä ideologiana ja pitää puolueettomuudeksi, tasapuolisuudeksi, neutraaliuden ja oikeudenmukaisuuden tavoitteluksi määriteltyä objektiivisuutta yhtenä sen ulottuvuuksista. Itse näen myös, että pyrkimys edellä mainitulla tavalla määriteltyyn objektiivisuuteen on edelleen keskeinen modernin journalismin professioprojektin sisällä. Tällä viitataan juuri sen merkitykseen lajityyppiä koskevan sosiaalisen sopimuksen tulkintana: objektiivisuus tavoitteeksi määriteltynä on juuri se, minkä avulla journalistit voivat pyrkiä erottamaan tuottamansa uutisdiskurssin kaikista muista mahdollisista tavoista tuottaa diskurssi.

Uutisissa on aina kyse joukosta valintoja, jotka tehdään suhteessa kontekstiin. Valintoja tehdään kahdella eri tasolla: toimituspolitiikan tasolla kollegiaalisesti ja yksittäisen journalistin tasolla kertojan valintoina. Yksi valintojen kautta tulkituista arvoista on professioprojektin sisällä tavoitteeksi määritelty objektiivisuus, mutta se on vain yksi uutisen lajityypin osalta tavoiteltavista päämääristä eikä sellaisenaan edes yksiselitteinen. Sen vuoksi sen paremmin journalistisen kertojan valinnat kuin kerronnan tavatkaan eivät ole itsestään selviä. Tämäkin kuuluu uutisia koskevan sosiaalisen sopimuksen henkeen: journalistinen kertoja on vapaa, eikä journalistisessa työprosessissa ole kysymys pelkästään pelin sääntöjen noudattamisesta, vaan myös niiden jatkuvasta tapauskohtaisesta tulkitsemisesta.

7.5 Kertojan autonomia ja uutisten etusijalle asettuva lukutapa

Uutista koskevan sosiaalisen sopimuksen sanelemat pelisäännöt ovat siis jossakin määrin kertojan tulkittavissa, mutta toisaalta myös uutisen lajityypin tunnistamisessa. Tässä jälkimmäisessä mielessä, yleisön puhutteluna, uutinen ehdottaa yleisölle tiettyä etusijalle asettuvaa lukutapaa, koska uutisten vastaanoton tasolla täytyy syntyä lähtökohtainen luottamus siihen, että kyse on uutisista. Tämä ei tarkoita sitä, ettei vastaanoton tasolla olisi mahdollisuutta esimerkiksi kriittiseen lukutapaan, vaan sitä, ettei näin lähtökohtaisesti tehdä. Yksinkertaistaen voidaan sanoa, että myös uutisten lukemisessa on omat strategiset rituaalinsa. Jos lukija omaksuu uutistekstiin kriittisen asenteen, hän tulee samalla tietoiseksi uutisen luonteesta tuotettuna. Myös mediakritiikin mahdollisuudet ovat kasvaneet ja yksi tapa lisätä kriittisen lukutavan mahdollisuuksia on tehdä uutisten tuotannon ja vastaanoton sosiaaliset reunaehdot mahdollisimman näkyviksi.¹²⁸

¹²⁸ Uutisjournalismin muutoksen tutkijoista esimerkiksi C.W. Anderson korostaa sitä, että on pystyttävä yhdistämään näkökulmia. Hän itse käyttää uutistoimituksen etnografisen tutkimusotteen lisäksi myös sitä ympäröivien sosiaalisten verkostojen analyysiä. Anderson toteaa, että ymmärtääkseen nykyistä uutistoimitusten muutosta on pystyttävä ”räjäyttämään niiden seinät” (Anderson 2011, 160). Nähdäkseni hän viittaa profession sisäiseen keskusteluun ja tarpeeseen uusista näkökulmista sen sisällä.

Esimerkiksi uutiskuvien katsottiin pitkään vain dokumentoivan todellisuutta. Uutiskuvat ja niiden ilmaisu perustuvat kuitenkin aivan samalla tavalla kuin tekstienkin tuottaminen tiettyyn ammattikunnan sisällä sovittuun ja yleisön hyväksymään tapaan kertoa visuaalisesti. Digitaalisen kuvanmuokkauksen sääntöjä uutismediassa tutkinut Jenni Mäenpää (2008, 60 – 61, 116 – 117) havaitsi, että uudetkin säännöt perustuvat pitkälti kokemukseen. Hänen mukaansa kuvien digitaalisessa muokkauksessa hyväksyttiin helpommin sellaiset toimenpiteet, joita olisi jo aiemminkin kyetty tekemään filmitekniikkaan perustuvan kameran ja pimiön avulla. Esimerkiksi jonkin valitun elementin, henkilön tai asian poistamisen kuvasta rajaamalla hyväksyi 78 prosenttia vastaajista, kun taas digitaaliseen käsittelyyn perustuvan ”kumituksen” hyväksyi vain 8 prosenttia vastaajista. Mäenpää joutuikin sääntöjä tarkastellessaan toteamaan, että hyväksytyt ja kielletyt raja oli uutiskuvien osalta kuin veteen piirretty viiva. Liina Puustinen ja Janne Seppänen (2010, 101 – 103, 112 – 113) asettivat saman kysymyksen kuvan muokkauksen sallittavuudesta yleisölle. Heidän saamansa vastaukset kertoivat, että yleisö oli lähes kautta linjan selvästi vapaamielisempää kuin kuvajournalistit. Selityksenä Puustinen ja Seppänen pitivät sitä, että journalistit tulkitsevat kuvien muokkausta omien työkäytäntöjensä kautta ja että kuvista kysyminen on heidän ammattietäikkänsä mittaamista. Vain yhdessä asiassa ammattilaiset olivat yleisöä sallivampia: journalistit hyväksyivät kuvan rajaamisen eli kuvajournalistisen valinnan huomattavasti yleisöä useammin, mutta yleisö joka on tottunut näkemään vain valmiiksi rajattuja kuvia, ei sitä samalla tavoin hyväksy.

Kaiken kaikkiaan valokuvien muokkausta koskeva keskustelu on sekin varmasti muuttumassa, koska myös yleisöstä on tulossa aina vain tiedostavampaa digitaalisen kuvankäsittelyn mahdollisuuksista. Tähän viittaa se Puustisen ja Seppäsen (2007, 68 – 70) tekemä havainto, että kuvan laatu ei välttämättä korreloi sen luotettavuuden kanssa: harrastajalaatua saatettiin tulkita myös kuvan autenttisuudeksi. Heidän kyselyssään esittämä Metro-lehden lukijan ottama kännykkäkuva onnettomuudesta tulkittiin alkuperäiseksi ja ”manipuloimattomaksi” kuvaksi, jolla oli välittömämpi suhde todellisuuteen. Onkin tärkeää huomata, että uutisten objektiivisuudessa on kysymys nimenomaan sosiaalisesta sopimuksesta. Yksiselitteisiä vastauksia kysymyksiin ei ole, joten uutisten lajityypin ehdottaman lukutavan kannalta olennaisinta onkin ehkä juuri se, ettemme näitä kysymyksiä yleensä pohdi. Uutisia ei ole tavanomaista tarkastella yhtä aikaa sekä tuotettuina esityksinä että yleisön näkökulmasta, mikä on selvännyt kun on pyydetty yleisöä arvioimaan uutisia esityksinä. Se on vaikeaa juuri sen takia, että uutisia tarkastellaan mieluummin todellisuutena kuin esityksinä todellisuudesta (Ridell 1998, 212 – 213, 286 – 287).

Uutisia koskevaan lukutapaan kuuluu, että normaalitilanteessa meillä ei ole tarvetta epäillä niitä. Tässä on uutisen lajityyppiä koskevan sosiaalisen sopimuksen kova ydin, sillä uutisten seuraaminen ei olisi lainkaan mahdollista, jos ryhtyisimme jatkuvasti problematisoimaan uutisten suhdetta todellisuuteen. Normaalitilanteessa meidän on järkevää ottaa suhde todellisuuteen annettuna ja selvänä eikä epäillä sitä. Robert Karl Manoff (1987, 210, 218) on määritellyt

juuri tätä uutisten kerronnan erityisominaisuutta toteamalla, että uutisille on ominaista erityinen asioiden esitystapa, joka antaa ymmärtää, että lukija, kuuli- ja tai katsoja kohtaa niissä ”todellisuutta sellaisenaan”. Minua kiinnostaa, mitä tapahtuu tälle uutisten etusijalle asettuvalla luenta-asemalle, jos työprosessi muuttuu nykyistä yhteisöllisemmäksi tai jos ”musta laatikko” avataan ja ”uutiskorjailun” kulttuurista tulee nykyistä selvemmin osa uutisten tuotantoa. Uutisten kerrontatapa on esimerkiksi yksi vahvimista perusteista mediakasvatuksen tärkeydelle, kuten Len Masterman (1989, 19 – 20) on huomauttanut. Monimediaisessa ympäristössä ovat myös kokonaan uudet uhat kansalaisten yksityisyyden- ja tietosuojan osalta konkretisoitumassa. Valvonnan, seurannan ja yksilöitä koskevien tietojen kokoamisen mahdollistava teknologia on siirtynyt käyttöesineisiin, kuten vaatteisiin. Sosiaalisen median ja vertaisverkkojen osalta kriittistä keskustelua ovat jo herättäneet yksilöitä koskevien tietojen kokoaminen ja kerrostuminen verkkoon, tietojen käyttöoikeudet sekä identiteettivarkaudet (Karhula & Heinonen, Helsingin Sanomat 9.9.2008; Uskali 2011, 107).

7.6 Uutinen ”pakottavana rakenteena”

Lajityypissä toteutuu yksittäisissä uutisten kerrontatilanteissa varsin monitahoinen sosiaaliseen sopimukseen perustuvien odotusten kokonaisuus. Vastavalla tavalla lajityyppejä ovat kirjallisuustieteen puolella määritelleet Jonathan Culler ja Alastair Fowler. Heidän mukaansa lajityypissä on kysymys ennakkoon olemassa olevasta lukutavasta, johon on mahdollisuus joko mukautua tai poiketa siitä. Culler (1975, 137, 134) toteaa, että varsinaisten tekstien sijaan kirjallisuustieteessä huomio olisi kiinnitettävä niihin tekstin ominaisuuksiin, jotka asettavat lukemisen ja kirjoittamisen ehdot. Fowler (1982, 256, 259) menee askelelta pidemmälle ja määrittelee lajityyppejä kommunikaatiojärjestelmänä, jonka tunnistaminen jo asettaa tietyn ennalta osin määritellyn geneerisen odotushorisontin lukijassa. Itse ymmärrän uutisen lajityypin jäsentävän ainakin seuraavia seikkoja:

1. *Toimittajan suhdetta tekstiinsä* siinä mielessä, että hän tuottaa tuon tekstin omien uutista koskevien käsitystensä ja odotustensa pohjalta (journalistinen kulttuuri, toimituspolitiikka ja niin sanottu hiljainen tieto) ja myös tiettyssä lajityypin asettamassa ja uutisten habitukseen liittyvässä roolissa (uutisen journalistisena kertojana) sekä toisaalta myös aidossa sosiaalisessa roolissa, osana jonkin tietyn joukkotiedotusvälineen toimitusyhteisöä (uutistoimitusta).

2. *Tekstin ja diskursiivisen todellisuuden suhdetta*, koska roolissaan uutisen kertojana toimittaja toimii sen edellyttämällä tavalla ja asettaa myös laadittavan tekstin tiettyyn erityissuhteeseen muun diskursiivisen todellisuuden kanssa. Näin käy, koska uutistoimittajan roolissa hän toimii ensi sijassa lajityypin asettamissa reunaehdoissa ja tematisoi ja laatii uutisen kertojana

tekstiä ensi sijassa uutisen lajityyppiä koskevien odotusten ja niitä koskevien henkilökohtaisten tulkintojensa ohjaamana. Poikkeaminen niistä edellyttäisi ainakin jossain määrin uutisen kertojan roolista luopumista. Tämä ennakkoon lajityypissä asettuva tematisaatio/esitystapa on myös toimittajan aidon sosiaalisen yhteisön eli toimituksen tai laajemman viiteryhmän (ammattijournalistien) hyväksymä.

3. *Yleisön ja tekstin suhdetta*, koska uutisen lajityyppi – kun se tunnistetaan – asettaa myös tiettyjä odotuksia uutisia seuraavassa yleisössä. Uutisten geneeriseen odotushorisonttiin liittyvät ominaisuudet koskevat uutisen merkityksellistämisen diskursiivisen todellisuuden ajankohtaisuutta, tosiasiapohjaisuutta ja tärkeyttä. Lajityyppi asettaa tässä mielessä myös yleisön ja tekstin välisen suhteen, tietyn etusijalle asettuvan lukutavan. Odotuksemmekin ovat syitä, joiden motivoimina seuraamme uutisia. Haluamme pysyä ajan tasalla ja saada tosiasioihin pohjautuvaa tietoa maailmasta. Jos koemme näiden tarpeiden tulevan tyydytetyiksi, uutisia koskeva sosiaalinen sopimus täyttyy osaltamme. Kun hyväksymme yksittäisen tekstin uutiseksi, uusinnamme samalla uutisten lajityypin. Tapahtuu julkisen kytkentä¹²⁹ siihen diskursiiviseen todellisuuteen, jossa uutiset opeeroivat. Tämän etusijalle asettuvan lukutavan tuottamiseen uutisten kerronta ja uutisia kertova journalistinen kertoja¹³⁰ pyrkii.

Uutisen lajityyppi on olemassa yksittäisistä tuotetuista teksteistä tai tuotannon ja vastaanoton tilanteista riippumattomana. Tässä mielessä lajityyppi lähestyy käsitteenä minulle samaa, mistä Seppälä (2003, 51) puhuu kuvaillaessaan diskursseja ”pakottavina rakenteina” ja kiinnittäessään huomiota itsestäänselvyksien omituisuuteen ja siihen, että emme normaalitilanteessa koe tarpeelliseksi kyseenalaistaa niitä. Keskeinen on lajityypissä journalistiselle kertojalle asettuvien reunaehtojen ja uutisia koskevan geneerisen odotushorisontin vuorovaikutussuhde. Idea tekstin lajityypistä Fowlerin käsittein kommunikaatiojärjestelmänä, eräänlaisena pelinä sovittuine sääntöineen, käy ehkä selvemmäksi, jos sitä suhteutetaan kolmeen jo vakiintuneeseen tapaan tematisoida viestintä tutkimuskohteena. Viestintää on mahdollista jäsentää ”siirtona”, ”yhteisyytenä” tai ”vastaanottona” (Nieminen ja Pantti 2004, 145 – 146).

¹²⁹ Nick Couldry, Sonia Livingstone ja Tim Markham kehittivät julkisen kytkennän (public connection) käsitteen kuvaamaan sitä, mikä on kansalaisten kokemus uutisista ja miten uutiset yhdistivät kansalaisia omista sosiaalisissa verkostoissaan niihin asioihin, ilmiöihin ja henkilöihin, joista uutiset kertovat. Julkisen kytkennän syntyminen ei kuitenkaan ole itsestäänselvyys eikä sitä voida yksinomaan median sisältä tuottaa, vaan siihen vaikuttaa aina myös se sosiaalinen ja kulttuurinen konteksti, josta ihmiset yhteiskuntaa tarkastelevat (Heikkilä, Ahva, Siljamäki & Valtonen 2012, 228 – 230, 258). Itse tulkitsen asiaa niin, että yleisöllä on aina mahdollisuus kieltäytyä uutisen etusijalle asettuvasta lukutavasta ja siihen reunaehtoihin sisältyvistä olettamuksista.

¹³⁰ Uutisen lajityyppiseen kerrontaan ja varsinkin sen reunaehtoihin palaan tarkemmin ja yksityiskohtaisemmin seuraavassa luvussa.

Uutisjournalismin tulkitseminen sosiaaliseen sopimukseen pohjautuvaksi lajityyppiseksi kerronnaksi tekee siitä jo lähtökohtaisesti vuorovaikutusta, jossa ovat toimijoina mukana sekä uutisjournalismin toteuttajat että yleisöt. Lajityypin tunnistaminen asettaa tämän ajattelutavan mukaan geneerisen odotushorisontin. Käytännössä kysymys on myös journalistisen kertojan hyväksymisestä legitimiin uutisen kertojana. Kertoja tuottaa uutisen ”ajankohtaisena totuutena” ja joskus jopa etukäteen: Bernard Roshco (1975, 118 – 119) kertoo reportterista, joka joutui etukäteen laatimaan tärkeää puhetta koskevaan uutiseensa odotuksiaan vastaavan kärjen, koska painoaikataulut vaativat jutun lähettämistä lehteen jo ennen varsinaisen puheen pitämistä. Käytännössä ajankohtaisuuteen ja julkaisuun liittyvät pulmatilanteet ovat monimediaisessa toimintaympäristössä vain yleistyneet sen takia, että uutistoiminta on siirtynyt online-toimintamalliin. Nikki Usher (2011, 51 – 52) toteaa ennakointi- ja aikataulupaineiden koettelevan erityisesti radiotoimittajia ja varsinkin aamun uutiskokouksen jälkeen maailmaa hahmottavaa verkkotuottajaa, kun nämä pyrkivät radion lisäksi palvelemaan myös verkkomediaa ja luomaan verkossa jo aamusta alkaen odotusarvoja päivän aiheiden osalta. Uutistoimittaja saattaa kertojana tuottaa myös tapahtuman merkittävyyden. Jo Harold Lasswell (1960, 126) kertoi toimittajasta, joka saapuu sinänsä rauhalliseen ja tapauksettomaan kansainväliseen konferenssiin omaa kovaa uutista etsimään ja sellaisen sieltä myös tekemällä tekee kaikkien konferenssiin osallistuvien suureksi hämmästykseksi. Journalistisen kertojan asema ei kuitenkaan ole mikään itsestänselvyys. Sekä tuotettua ajankohtaisuutta että merkittävyyttä on ehditty kritisoida.

Kritiikkiä on esittänyt muun muassa Bourdieu, jonka mukaan niin tiedettä kuin journalismiakin tuotetaan nykyisessä kulttuurissamme vain kaupallisten ja teollisten periaatteiden pohjalta. Käytännössä tämä tarkoittaa, että monimutkaiset ilmiöt kuitataan nopealla ja pinnallisella käsittelyllä ja että pääasiassa käytössä ovat jo valmiiksi pureskellut näkökulmat. Erityisesti television toimintatapaa Bourdieu suomii ajattelun ja kommunikaation irvikuvana ja toteaa, että sensuuri toteutuu näkökulmien kapeutumisenä. Journalistit nostavat esiin vain sen, mikä sopii kaupallistuneen median toimintalogiikkaan ja torjuvat kaiken sen, mikä ei siihen sovi (Bourdieu 1999, 40 – 41, 66 – 68). Asioiden sijasta etusijalle ovat myös nousseet draama ja tunne: iltapäivälehtiä tutkinut Pasi Kivioja (2008, 192) toteaa, että esimerkiksi politiikkaa käsitellään uutisissa mieluummin henkilöiden, tunteiden ja draaman kautta. Zygmunt Bauman (2002, 239) puolestaan esittelee mediajulkisuuden luomia toistuvia eettisiä ja moraalisia paniikkeja, jotka ovat hänen mukaansa kuin ”naulakoita, joihin kansalaiset voivat yksityisine huolineen hetkeksi ripustautua”. Mikko Kauppi (2004, 80) on Bourdieun mediakritiikkiä tarkastellessaan todennut, että erityisen mielenkiintoinen on 2000-luvulla juuri kaupallisuuden ja ammatillisuuden välille jännittyvä näkökulma. Kaupin mukaan kaupalliset paineet välittyvät käytännössä journalismiin professioprojektin ja media-alan ammattilaisten vertaisarvioiden kautta. Toimituksellinen laatukseskustelu on yhdestä näkökulmasta tätä professioprojektin sisäistä sovittautumista paitsi kaupallisiin myös teknologian ja muuttuvan yleisösuhteen asettamiin reunaehtoihin.

Baumanin, Bourdieun, Kiviojan ja Kaupin esittämä kritiikki patistaa kysymään, mitä uutisen lajityypin perustana olevalle sosiaaliselle sopimukselle tapahtuu, jos journalistit eivät professioprojektinsa sisällä enää kykene säilyttämään itsenäistä asemaansa kaupallisten tai yleisösuhteeseen liittyvien paineiden takia. Uutisen lajityypin näkökulmasta olennaista nimittäin on, että myös yleisön on journalismin profession sisällä tehdyt tulkinnat ja rajanvedot hyväksyttävä. Toisaalta lajityypin sisällä tapahtuva muutos ei myöskään tapahdu ilman jatkuvaa itsekriittistä keskustelua, mitä voi pitää Kaupin edellä mainitsemana ”profession kautta” välittymisenä. Monimediaisessa toimintaympäristössä mukaan keskusteluun siitä, missä rajat kulkevat, on tulossa mukaan myös yleisö. Uutisten perusidea on kuitenkin muutoksissa pidettävä kirkkaana: kun Dennis McQuail (2000, 171 - 175) määrittelee uutisten objektiivisuutta, hän toteaa objektiivisuuden olevan journalistisen profession sisällä määrittyvä ominaisuus, joka erottaa uutiset ilmoituksista ja mahdollistaa näin sanomalehtien kaksoisluonteen sekä kaupallisena että kulttuurisena tuotteena. Olennaista hänen määritelmässään on se, että uutisten objektiivisuudella on siinä selvä tarkoitus ja että myös yleisö on oppinut ymmärtämään objektiivisuuden periaatetta toimitustyön pohjana ja tämä on lisännyt luottamusta uutismediaa kohtaan. Luottamus tuottaa suuria lukijamääriä ja tätä kautta myös kaupalliselle viestinnälle yhä parempaa näkyvyyttä ja juuri tästä syystä mainosten ja uutisten erottaminen toisistaan on tiedotusvälineille paitsi eettisesti myös liiketoiminnan kannalta välttämätöntä. Pienikin epäily siitä, että uutisen sijasta kyse on mainoksesta, murentaa uutisia koskevan sosiaalisen sopimuksen perustaa. Se rikkoo edellä kuvatun pelin sääntöjä ja rapauttaa luottamusta lajityyppiin. Juuri tässä mielessä piilomainonnan valvominen ja keskustelu varsinkin televisiossa yleistyvästä tuote- ja logosijoittelusta on paitsi journalismin etiikan myös kaupallisen uutismedian talouden kannalta välttämätöntä.

8 JOURNALISTISEN KERRONNAN REUNAEHDOT

Monimediaisen toimintaympäristön mukanaan tuomien muutosten tulkinta on ollut professioprojektin sisällä selvästi vaikeaa ja suurin syy siihen on se, että journalistinen kertoja otetaan liian helposti myös professioprojektin sisällä itsensänselvyytenä. Kertojan rooliin sisältyvät mahdollisuudet uhkaavat jäädä uutisjournalismissa sokeaksi pisteeksi, jos niiden kytkeytymistä lajityyppiin yleisösuhteena ei kyetä tulkitsemaan. Tämä näkyy esimerkiksi, kun on yritetty kuvata sitä mitä uutistoimittajat työkseen tekevät. Journalistista työprosessia koskevat kuvaukset ovat useimmiten vain ulkokohtaisia kuvauksia siitä, miten uutiset tuotetaan.

Yleisin tapa on jakaa prosessi ideoinnin, tiedonhankinnan ja kirjoittamisen työvaiheisiin, jotka seuraava jutun teon prosessissa toisiaan (Miettinen, 1984, 50, 70). Sitä, miksi jutunteossa toimitaan juuri tietyllä tavalla, ei näissä uutisjournalismin niin sanotuissa metodisäännöissä juurikaan pohdita. Tämän luvun tavoitteena on uutisia koskevan journalistisen työprosessin avaaminen ja sen uudelleentulkinta erillisten työvaiheiden sijaan yhtenä prosessina. Työprosessin kuvauksissa erotellut työvaiheet limittyvät ja toteutuvat useampaan kuin yhteen kertaan. Lisäksi yhden toimittajan alusta loppuun suorittaman työprosessin sijasta työskentely uutistoimituksissa on työtä osana tiivistä työryhmää, jossa yhteisen julkilausutun toimituspolitiikan, uutistuotannon suunnittelun ja koordinoinnin merkitys on työn osittuessa kasvanut. Jo lähtökohtana on se, että työtään tekevät ammattilaiset ovat koulutuksensa ja kokemuksensa kautta sosiaalistuneet koko ammattikuntaa yhdistävään journalistiseen kulttuuriin ja sen sisällä professioprojektiin.

8.1 Eettiset säännöt ja metodisäännöt

Journalistinen professioprojekti sisältää mielenkiintoisen kahtiajaon: eettiset säännöt on formuloitu, mutta ne käytännön säännöt ja toimintatavat, joiden pohjalta uutiset syntyvät ovat kaikessa arkipäiväisyydessäänkin hankalia mää-

ritellä. Bernard Roshco (1975, 9) kiinnitti tähän huomiota ja totesi, että uutisen määrittely on verrattavissa rakkauden tai totuuden määrittelyyn ja että juuri siksi toimittajilla on tapana määrittellä uutisjournalismia vain kuvailemalla ne työprosessinsa vaiheet, joiden tuloksena uutinen syntyy. Syynä tähän on uutiskerronnan kaksoislogiikka: sisältö, tarina tai juttu, on kuvauksissa se kaikkein epämääräisin, koska mitään pelkkää sisältöä ei ole olemassa kuin juttuideana. Tämän kieltäminen on osa sokeata pistettä, jossa journalistinen kertoja ulkoistaa ja häivyttää omaa aktiivista rooliaan uutisen kertojana. Työprosessi onkin helpommin määriteltävissä lajityyppien kautta: toimittajat tuottavat uutisjuttuja, reportaaseja, pääkirjoituksia, dokumentteja, verkkokyselyitä. Yleensä journalistisia tekstejä laaditaan aina suhteessa jo valmiisiin käsityksiin eri lajityypeistä. Journalistiset kertojat toimivat vapaasti sisältöjä tuottaen ja ideoiden, mutta samalla myös journalistisen kulttuurin, toimituspolitiikan ja sen pohjalta muotoutuneen henkilökohtaisen ammattitaitoa ja laatua koskevan käsityksensä ohjaamina. Käytännössä tätä tarkoittaa journalistinen autonomia: työprosessina toteutuvan kerronnan tavoite on tuottaa lajityyppisiä tekstejä, uutistoimituksen tehtävänä on työyhteisönä sekä tuottaa jatkuvasti uutisia että ylläpitää uskottavuuttaan.

Abstraktilla tasolla määritelmän työprosessista on tehnyt David Altheide (1974, 173, 179 – 180). Hänen mukaansa toimittaja ensin dekontekstoi eli valitsee aiheen ja näkökulman kannalta olennaisia asioita tai tapahtumia. Dekontekstoinnin jälkeen journalisti rakentaa eli rekontekstoi kokonaan uuden uutiskontekstin. Altheide käsittää uutisjournalismin merkityksenantojärjestelmäksi, koska vasta tämä kaksitasoinen tuotantoprosessi tekee tapahtumasta tai ilmiöstä uutisen. Myöhemmin hän tarkentaa näkökulmaansa ja ottaa avukseen uutisformaatin käsitteen kuvaamaan sitä, miten rekontekstointi tapahtuu. Yhdessä Robert P. Snow'n kanssa hän päätyy siihen kriittisesti arvioivaan näkemykseen, että uutisjournalismi rekontekstoi tapahtumat tiettyyn ennalta sovittuun ja määriteltävään uutisformaattiin. Formaatin merkitystä korostaessaan Altheide ja Snow päätyvät viimein siihen, että uutisissa kyse on sisältöjen tuottamisen sijasta lähinnä vain formaatin tuottamisesta ja koko uutisjournalismi on ajautunut "postjournalismin" aikaan, jossa uutistoimittajista on tullut "median mekaanikoita" (Altheide ja Snow 1979, 90; Altheide ja Snow 1991, 51 – 52). Altheiden ja Snow'n kritiikkiin tukeutuva Martin Eide (2007, 28) toteaa, että journalistisen työn muuttuminen mekaanikon työksi on itse asiassa uhkaamassa tilanteessa, jossa journalistit joutuvat työskentelemään "monikanavaisessa" (monimediaisessa) toimintaympäristössä.

Hieman tarinalähtöisempään kuvaukseen työprosessista päätyy Altheiden ja Snow'n aikalainen Robert Karl Manoff (1987, 218): Myös hän tulkitsee uutisjournalismia tapana merkityksellistää ja arvottaa todellisuutta, mutta Manoffin mukaan journalisti tuottaa uutisen etsiessään todellisuudesta juttua (story). Journalistisen työprosessin aikana uutistoimittaja operoi diskursiivista todellisuutta (dekontekstointi ja rekontekstointi) tavoitteenaan lajityypin toteutumisen ja samalla hän pyrkii lajityyppiä koskevan geneerisen odotushorisontin toteutumiseen. Samalla hän etsii parhaansa mukaan myös juttua (story) eli pro-

fessioprojektin ideatasolla formuloitua tarinaa. Sekä tarinan että diskurssin tasolla odotus- ja tavoitehorisontti on osin ennakkoon määritelty uutiskriteereinä ja journalistista ilmaisua koskevinä metodisääntöinä. Tulkittua ja toteutuvaa ammattitaitoa on se, että journalistinen kertoja pystyy kerronnan toteuttamaan ja tuottamaan tarinan.

Toisaalta ammattitaitoa pinnallisesti tulkitseväksi "mediamekaanikoksi" kertoja ajautuu, jos esimerkiksi monimediaisuuden ongelmia ei pystytä havaitsemaan ja ratkaisemaan. Tuolloin varsinainen journalistinen työ ja kerronnan vapaus supistuu olemattomiin. Työn määrän lisäämää kiirettä voi pitää ongelmana, koska vain jos journalistinen työprosessi toteutuu aidosti, journalistinen kertoja uusintaa lajityyppiä koskevan sosiaalisen sopimuksen tulkiten sitä oman hiljaisen tietonsa, idearikkautensa ja luovuutensa kautta. Toimituksellisen autonomian kapeutuminen on siinä mielessä vaarallinen suunta, että se kaventaisi olennaisesti myös journalistisen kertojan vapautta tarinan tuottajana ja lopulta rapauttaisi myös lajityyppiä. Journalistisen kertojan vapautta kuvailee seuraavaan tapaan Mary S. Mander (1987, 62): "Kuitenkin pääasia on se, että sen ongelman minkä loppujen lopuksi muodostavat tosiasiat, ratkaisee toimitajan valinta. Ne valinnat, joissa hän määrittelee, mitkä asiat ovat oleellisia ja mitkä eivät, mitä tapahtumia otetaan mukaan ja mitä ei, miten erilliset tapahtumat ja henkilöt järjestetään jutussa, ja mikä mielikuva tai vertauskuva sopii parhaiten yhteen 'puhtaiden tosiasioiden' kanssa."

Journalistinen työprosessi on juuri näiden seikkojen ratkaisemista tietyissä tuotannolle asetetuissa tiukoissa reunaehdoissa, joista tärkeimmät ovat prosessiin käytössä oleva aika ja uutiselle etukäteen varattu julkaisutila. Metodisäännöt ovat käytännön ratkaisuja, joilla pystytään näitä ongelmia rutiininomaisesti rakentamaan. Mutta silti uutisia koskevassa journalistisessa työprosessissa on kysymys myös eettisistä säännöistä: esimerkiksi hakemalla uutiseensa omaa aihetta ja näkökulmaa sekä tulkitsemalla uutiskriteerejä uutisten kertojat pyrkivät toteuttamaan profession sisällä arvoksi määriteltyä sananvapautta, tulkittuna kertojan autonomiaksi. Uutiskriteerit on määritelty yleisesti profession sisäisessä journalistisessa kulttuurissa ja erityisesti toimituspolitiikassa. Mutta sen, miksi journalistisen kerronnan käytäntö ja toimitusten metodisäännöt pakenevat määritelmiä, voi arvioida liittyvän journalistisen profession erityisluonteeseen ja siihen, miten yksittäiset toimittajat ammatti-identiteettinsä omaksuvat.

8.2 Journalistinen professio käsityöläisyytenä

Yhdysvaltalainen sosiologi Warren Breed kohtasi toimitustyötä koskevat, mutta tutkijaa pakenevat määritelmät tutkiessaan 1950-luvun lopulla sanomalehden toimitusta sosiaalisena yhteisönä. Hän havaitsi, että esimerkiksi toimituspolitiikan omaksuminen oli arvoituksellinen prosessi. Haastatellut olivat vakuuttuneita, ettei kukaan heille ollut toimituspolitiikkaa erikseen opettanut ja ettei moiseen koulutukseen kiireisessä toimitustyössä edes olisi ollut aikaa. Tästä huolimatta toimittajat sanoivat olevansa hyvin selvillä oman lehensä toimitus-

politiikasta. Kun Breed kysyi, miten he olivat toimituspolitiikan voineet omak-sua, he kuvasivat rooliasemaansa sosiaalistumisen prosessia sanoilla ”kyllään-tyä” tai ”imeytyä”. Breedin havaintojen mukaan toimituspolitiikkaan sosiaalis-tuminen tapahtui kolmen erillisen vaiheen kautta. Ensimmäisessä vaiheessa toimittajakokelas opettelee uutisten kirjoittamisen tekniikkaa ja hänen laaditta-vakseen annetaan lähinnä vain rutiiniin kuuluvia tapahtumauutisia. Näihin uutisiin ei liity toimituspoliittista problematiikkaa. Toisessa vaiheessa toimittaja solmii henkilökohtaiset suhteet muihin toimituksen jäseniin ja sisäistää samalla toimituspolitiikan. Kolmannessa vaiheessa toimittaja kelpaakin jo toimituspo-liittiseksi esikuvaksi nuoremmille kollegoilleen (Breed 1960, 181 – 182, 190). Journalismi oli tavallaan sukua käsityöläisyydelle, jossa edettiin kisällistä työn kautta mestaritasolle.¹³¹ Tämän takia metodisääntöjä ei juurikaan käytännön työssä kyseenalaisteta, vaan ne otetaan osana ammatin todellisuutta. Pohdintaa tapahtuu lähinnä siitä täytyvätkö metodisääntöjen ehdot: onko esimerkiksi uutiseen saatu kiistanalaisesta aiheesta molempien osapuolien kannat – tai onko niitä edes yritetty riittävän tarmokkaasti hakea.

Uutisen lajityypin abstraktit määritelmät kuuluvat journalistiseen kulttuu-riin ja ovat tässä mielessä ylivälineellisiä, eli eivät sinänsä liity työskentelyyn jonkin tietyn toimituksen, esimerkiksi lehden tai radioaseman, palveluksessa. Abstraktit säännöt ovat olemassa joko julkilausuttuina tai lausumattomina myös osana toimituspolitiikkaa. Sen sijaan toteutuvassa journalistisessa laadusa ja ammattitaidossa on aina mukana myös erityinen taso eli yksittäisissä ta-pauksissa tulkittava toimituspolitiikka ja henkilökohtainen luovuus ja osaami-nen. Kirsi Ahvenainen (2004, 95 – 97) havaitsi tämän tutkiessaan sanomalehti Keskisuomalaisen monimediaisuuskokeilua, jossa tehtiin yhteistyötä MTV3:n uutisten kanssa. Kokeilu ei sujunut ongelmitta, koska toimittajilla oli vaikeuksia asettautua yhtä aikaa sekä maakuntalehden että valtakunnallisen tv-toimituksen palvelukseen. Kysymys oli paitsi puhtaasta välineosaamisesta myös toimituspolitiikasta ja siinä määrittävästä yleisösuhteesta. Maakuntaleh-den uutistoimittajat olivat sosiaalistuneet palvelemaan ensi sijassa omassa maa-kunnassa asuvaa lukijakuntaa. Ylivälineellinen ajatus siitä, että sama toimittaja voisi palvella useampaa toimitusta, ei käytännössä toiminut. Journalismi rin-nastuu ammattina tässäkin mielessä käsityöläisyyteen, jossa opitaan työn kautta ja työtä tekemällä mestariksi. Mutta vain oman ammatin mestariksi, ei kaikkien ammattien mestariksi.

Sitoutuminen välinekeskeiseen ammatti-identiteettiin on tyypillistä toimit-tajille, koska toimittajan ammatti on ollut vapaa ja sen toteuttajilta ei ole, toisin kuin varsinaisten professioiden edustajilta, vaadittu mitään tiettyä formaalia koulutusta. Toimittajat eivät tässä mielessä vertaudu lääkäreihin tai juristeihin, mitä on usein tulkittu professioprojektin ongelmaksi. Denis McQuail (1987, 149 -150) huomauttaakin Max Weberiin viitaten, että toimittajan ammatillinen rooli

¹³¹ Samaa toimittajan roolin ja toimituspolitiikan omaksumisen arvoitusta ovat pohti-neet myös Bernard Roscho (1975) ja Ilkka Kahma (1977). Varsinkin Kahma korostaa käytännön työn merkitystä ja toteaa, että toimittajaksi sosiaalistutaan ja toimituspoli-tiikka omaksutaan ”kirjoittamalla” (Kahma 1977, 182, 246).

on ainutlaatuinen. Koska ammattiin ei ole formaaleja edellytyksiä, se mikä kuuluu työnkuvaan, määrittyy vain alan sisäisten käytäntöjen perusteella. Journalistiseen työhön liittyy aina aineksia monista eri suunnista. McQuail huomioi työn luonteen pohtiessaan teknisen, hallinnollisen ja journalistisen työn rajojen häilyvyyttä. Hän toteaa, että eri ammattitaitoja vaativien osa-alueiden välillä liikutaan jatkuvasti journalistisessa työssä. Monimediaiseksi muuttuvan toimintaympäristön näkökulmasta voidaan pitää ongelmana sitä, että ammattitaitoa koskevat määritelmät ovat olleet vain yhdessä välineessä tehtävän journalistisen työn kautta määrittyviä. Ammattitaitoinen toimittaja on ollut hyvä lehti-toimittaja, hyvä radiotoimittaja tai hyvä televisiotoimittaja. Ei ole ihme, että sekä journalistista ja välineosaamista vaativa monitekeminen että myös abstraktia ylivälineellistä ajattelua vaativa monimediainen uutisten organisoitui istuvat varsin huonosti tältä pohjalta rakentuneisiin käsityksiin ammattitaidosta.

Uutisjournalismi on työnä joka tapauksessa moniaineksista. Torsten Thurén erottelee journalistisessa työssä ainakin kolmen tyyppisiä rooleja: journalistit ovat teollisuustyöläisiä, joiden on pystyttävä tuottamaan uutisia teollisessa mitassa. Tuotanto on niin rationaalista kuin mahdollista, pienin mahdollinen joukko tuottaa suurimman määrän uutisia lyhyimmässä mahdollisessa ajassa. Toiseksi journalistit ovat tutkijoita, jotka käyttävät tiedonhankinnassa enemmän tai vähemmän tieteellisiä metodeja. Kolmanneksi hän asettaa toimittajat vielä kirjailijan rooliin, koska heidän on kyettävä ilmaisemaan itseään mahdollisimman mielenkiintoisesti ja selkeästi laajalle yleisölle (Thurén 1986, 176 – 177). Vastaavan jaottelun esitti myös Pertti Hemánus (1990, 115 – 117), joka puhuu toimittajista palkkatyön, henkisen työn ja luovan työn tekijöinä. Journalistin rooliaisemaa työprosessissa on yrittänyt määritellä myös Ilkka Kahma (1977, 180), joka toteaa journalistisen kulttuurin olevan varsin harvoin tiedostettua, koska ”organisaatiorationaliteetti kätkee sen sisään toiminnassaan”. Organisaatiorationaliteetillä Kahma tarkoittanee journalistisen prosessin ja kerronnan päämäärärationalista luonnetta: uutisen kerronnassa säännöt, työroolit ja käytännöt ovat olemassa siksi, että uutisia syntyisi päivästä päivään. Eli päivän päätteeksi päällimmäiseksi jää teollisuus- tai palkkatyöläisen rooli.

8.3 Miten tarina synnytetään: ”Kuuden kappaleen tulipalo”

Metodisäännöt pakenevat myös uutisen kerronnan kaksoislogiikan takia: niiden tarkoituksena on mahdollistaa riittävän uutismäärän rutiinimainen tuottaminen siitä riippumatta, millainen päivä aihetarjonnan osalta onkin sitten satunut olemaan. Metodisäännöt ovat uutistoimituksissa se yhteinen ”ammattikieli” ja kerronnan ”sisäpuolisuus”, joka mahdollistaa sujuvan ja nopean uutisten tuotannon. Juuri päämäärärationalisuus erottaa journalismin metodisäännöt eettisistä säännöistä, kuten Ilkka Rentola (1983, 11) on huomauttanut.

Mainion esimerkin siitä, miten ja mihin tarkoitukseen metodisäännöt ovat olemassa, kirjasi Gaye Tuchman (1976, 94), jonka huomion kiinnitti lyhyt toimittussihteerin ja toimittajan välinen sananvaihto. Keskustelutilanne oli se, että

toimittaja on juuri palannut tulipalopaikalta takaisin toimitukseen ja sen aikana toimitussihteeri ja toimittaja määrittävät yhdessä uutisen vaatiman tilan ja toisaalta sen painoarvon uutisena. Tuchmanin toteaa, että toimittaja ja toimitussihteeri puhuvat omaa yhteistä kieltään: tulipalosta ei puhuta tapahtumana, vaan koko ajan uutisjuttuna, ”kuuden kappaleen tulipalona” – siis sekä abstraktina aiheena että sen vaatimana konkreettisenä palstatilana. Toimitustyötä tuntemattomalle keskustelu ei tietenkään avaudu, koska kuuden kappaleen tulipaloja on olemassa ainoastaan sanomalehtien palstoilla. Altheide ja Snow (1979, 89) käyttävät tästä uutistoimittajille ja toimituksille tyypillisestä tavasta tarkastella todellisuutta nimitystä ”uutisperspektiivi”. Erityisen hyödyllinen uutisperspektiivi on toimittajille silloin, kun he painiskelevat monimutkaisen aiheen kimpussa. Uutisperspektiivi ei sinänsä muuta monimutkaista aihetta yhtään yksinkertaisemmaksi, mutta keskittää huomion vain lajityypille olennaiseen, ”uutisen arvoiseen” todellisuuteen.

Kerronnan kaksoislogiikan idean mukaisesti uutisen kertoja yhtä aikaa sekä löytää että tuottaa uutisen lajityypille ominaisen tarinan. Mielenkiintoisia ovat myös ne tapaukset, joissa toimittaja jättää uutisen kokonaan laatimatta. Näitä tapauksia voi pitää journalistisen työprosessin epäonnistumisina. Myös Tuchman (1976, 95 – 97) kiinnitti huomiota epäonnistumisiin ja hakee niille selitystä. Hän tulkitsee työprosessin tavoitteen olevan olemassa abstraktina uutistekstin ideaalimallina jo ennen työprosessin alkua. Osassa tapauksista uutisen aihe ei yksinkertaisesti sovi tuohon ideaalimalliin ja ei siten ole olemassa. Ristiriitainen ja turhauttavampi tilanne syntyy, kun toimittaja on sitä mieltä, että asialla tai tapahtumalla on uutisarvoa, mutta ei silti kykene kirjoittamaan uutista. Tyypillisiä perusteluja ovat tällöin esimerkiksi, ettei toimittaja ”pysty keksimään kärkeä uutiseen” tai ”saa jutusta otetta”. Molemmissa Tuchmanin kuvaamissa tapauksissa journalisti ei kykene toteuttamaan rooliasemaansa uutisen lajityypin sisällä journalistisena kertojana. Ensimmäisessä tapauksessa ristiriita syntyy siitä, ettei toimittaja kykene hahmottamaan uutisen tarinaa. Jälkimmäisessä on puolestaan kyse siitä, ettei toimittaja kykene tuottamaan uutisen diskurssia, vaikka hän on vakuuttunut siitä, että uutisen tarina on olemassa.

Jutun jääminen tekemättä erityisesti diskurssin tuottamisen pulmien takia tulkitaan yleisesti ammattitaidottomuudeksi. Tarinan tuottamisen ongelmat liittyvät myös uutistoimitusten matalaan hierarkiaan: varsinkin kokeneilta toimittajilta jopa odotetaan asian suoraa toteamista, jos uutista ei ole. Uutisperspektiivi tarkoittaa sitä, että journalisti tarkastelee diskursiivista todellisuutta ammattilaisen silmin ja etsii työkseen mahdollisuutta tuottaa uutiskärki eli tarina. Uutiskärjen rutiinimaista etsintää ovat mm. poliisikierrosten soittaminen, poliittisten päätösten valmistelun seuranta ja oikeusistuimissa käsiteltävien juttujen taustatietojen tarkistaminen, toisaalta yhtä lailla uutiskärjen etsintää voi olla myös uutistoimittajan oma havainnointi ja ideointi.

Itse korostaisin uutiskertojan aktiivisuutta ja vapautta ideoijana ja pidän uutiskriteerejä todellisuuteen ”verrattavan abstraktin mallin” sijasta pikemminkin joukkona kertojan käytössä olevia vaihtoehtoisia ja tulkinnanvaraisia toimintastrategioita. Joka tapauksessa uutiskriteerien olemassaolo ja niille pe-

rustuva rutiininomainen uutishankinta mahdollistaa sen, että toimitus eli joukko journalisteja tuottaa teollisuus- tai palkkatyöläisen roolissa suurimman mahdollisen määrän uutisia pienimmässä mahdollisessa ajassa. Tähän päätyvät myös Altheide ja Snow (1979, 100): uutisperspektiivissä on kyse siitä, että uutisten rutiininomainen tuotanto on mahdollinen tietyissä tekniikan ja organisaation asettamissa reunaehdoissa. Tekniikan, organisaation, journalistisen kulttuurin ja professioprojektin kohtaamispaikassa on myös monimediaisuus ja sen mahdollistama uusi yleisösuhte. Pulmana on kuitenkin se, että sitä on toistaiseksi käsitelty varsin vähän journalistista kulttuuria ja professiota koskevassa keskustelussa ja sitä koskevat toimituspoliittiset määritelmät ovat edelleen neuvottelun kohteina. Myöskään tutkimus, jonka kautta professioprojektin on periaatteessa mahdollista reflektoida toimintaympäristöään ja sen muutosten asettamia uusia haasteita, ei ole monimediaisuutta riittävästi tulkinnut. Journalismin professioprojektin tiluonteen takia tämä tulkinta, vuorovaikutus käytännön ja tutkimuksen välillä, on kuitenkin oman käsitykseni mukaan välttämätöntä.¹³²

8.4 Yleisösuhteena määrittyvä uutinen: kerrontasuhteet

Tämän luvun päätteeksi teen vielä yhteenvedon siitä, mitä uutinen sosiaaliseen sopimukseen perustuvana yleisösuhteeksi määrittyvänä lajityyppinä ja lajityyppisenä kerrontana mielestäni tarkoittaa ja esitän mallin uutisen lajityypistä kerrontasuhteina. Mallini pohjana on Pekka Tammen (1983, 46) esittelemä kertomuksen tutkimuksen malli. Tammen malli perustui kahden muun kirjallisuustieteilijän Wayne Boothin (1983) ja Seymour Chatmanin (1978) teoreettiseen työhön. Kertomuksen tutkimus keskittyy Tammen mukaan tekstiin ja kolmen tekstin sisäisen kerrontasuhteen tutkimiseen. Ne ovat tekstin sisäistekijän ja sisäislukijan epäsuora kerrontasuhte, kertojan ja yleisön suora kerrontasuhte sekä sisäkkäisten kertojien ja sisäkkäisten yleisöjen suorat kerrontasuhteet. Kertominen voi tapahtua vain yhdellä tekstin tasolla. Esimerkiksi sisäistekijä voi kertoa (epäsuorasti) vain tekstin sisäislukijalle, kertoja kertoo aina yleisölle ja sisäkkäiset kertojat taas kertovat sisäkkäisille yleisöille. Silti tästä mallista on myös poikkeuksia¹³³, joista Tammi mainitsee parodiaan pyrkivän romaanin (Tammi 1983 47 – 48).

Uutisen lajityyppiin sisältyvänä *sisäistekijänä* pidän yleisellä tasolla journalistista kulttuuria ja erityisellä tasolla toimituspolitiikkaa. Nämä käsitteet voidaan yhdistää lajityyppisissä uutisteksteissä toteutuvaksi ja niissä ilmeneväksi

¹³² Kauko Pietilä (2012, 131 – 132) esittää mielenkiintoisen hahmotuksen journalismin käytännön, teorian (hänellä viestintäoppi) ja tutkimuksen välisestä jatkuvan reflektion tilanteesta. Hän vertaa journalismin ja ”viestintätieteen” suhdetta oikeuden ja oikeustieteen suhteeseen ja toteaa, että juuri reflektio tieteellisen ja käytännöllisen katsannon välillä tuottaa ”ei-vielä-oikeudesta” oikeutta ja ehdottaa, että sama voisi päteä myös ”ei-vielä-journalismiin” ja journalismiin.

¹³³ Seymour Chatman (1978, 251) pitää poikkeuksena itseään kommentoivaa kertojaa ja itsestään tietoista romaania.

tulkituksi journalistiseksi kulttuuriksi ja toimituspolitiikaksi. *Sisäislukija* puolestaan on minulle uutisen lajityypin analyysissä uutisia koskeva geneerinen odotushorisontti, jossa on kyse journalistisen kulttuurin ja toimituspolitiikan kääntöpuolesta eli siitä, mitä ihmiset odottavat uutisjournalismilta yleensä ja erityisesti esimerkiksi tilaamansa sanomalehden tai vaikkapa Ylen alueellisten uutisten osalta. Epäsuorana kerrontasuhteena tulkitun ammattitaidon, laadun sekä uutisia koskevan geneerisen odotushorisontin suhde toteutuu, koska se perustuu ensi sijassa sosiaalisen sopimuksen luomiin odotuksiin. Uutista laativa toimittaja pyrkii odotuksista tietoisena ja odotustensa perustalta kerrontaan, joka on tunnistettavissa uutiseksi ja puhuttelee juuri oman välineen yleisöä. Uutisia koskeva geneerinen odotushorisontti on hyvin vahva lukutapaamme ohjaava tekijä. Se uutisten kerronnan ominaisuus, että kertoja häivyttää oman toimintansa kertojana ja todellisuus näyttäytyy uutisissa sellaisenaan, perustuu odotushorisonttiin. Klaus Bruhn Jensen (1986, 298) puhuu tässä mielessä luottamuksesta uutisen lajityyppiin uutistekstien ”ylimääräisenä merkityksenä” ja näkee sen vahvistavan tiettyä poliittisten ja taloudellisten instituutioiden järjestelmää. Ylimääräinen merkitys on oman tulkintani mukaan osa uutisia koskevaa sosiaalista sopimusta, joka on syntynyt tiettyssä historiallisessa ja kulttuurisessa kontekstissa. Jensen on tosin vain osittain oikeassa, koska uutisen lajityyppiin kuuluu myös epäkohtien julkituominen ja kritisointi sekä kansalaisen puolelle asettuminen taloudellista ja poliittista eliittiä vastaan.

Uutisen lajityypin asettamaksi *kertojaksi* määrittelen uutistoimittajan, joka käytännössä toteuttaa uutisten kerrontaa toisaalta vapaana ja toisaalta journalistisen kulttuurin ja toimituspolitiikan asettamissa rooleissa. Tuottaen sekä uutisen sisällön (tarina) että muodon (diskurssi) hän kertoo *yleisölle*, jonka määrittelen tietyksi yksittäiselle uutistekstille ominaiseksi etusijalle asettuvaksi ehdotuksi luenta-asemaksi. Luenta-asema tarkoittaa paitsi sitä, että uutista luetaan suhteessa geneeriseen odotushorisonttiin, myös sitä, että sille asettuu luennassa yksityiskohtaisempia juuri kyseiseen uutistekstiin liittyviä odotuksia. En lue uutista vain lukijana, vaan esimerkiksi hallituksen talouspolitiikan vaikutuksista huolestuneena lukijana tai viimeisimmän jalkapallomaatottelun tuloksesta kiinnostuneena lukijana. Puhutellessaan omaa yleisöään journalistinen kertoja hakee dekontekstoinnin (aiheen ja näkökulman rajauksen) ja rekontekstoinnin (ilmaisun ja tulkinnan) tasoilla mahdollisimman toimivaa kerrontasuhdetta eli sitä, että uutinen kiinnostaa, koskettaa tai saa todellisen lukijan toimimaan. Tähän ehdotettuun luenta-asemaan todellisella lukijalla on tietysti aina mahdollisuus ottaa myös välinpitämätön tai kriittinen asenne. Monimediaisessa toimintaympäristössä todellinen lukija voi myös osallistua uutisesta verkossa viriävään keskusteluun ja tuoda esiin näkemyksensä ehdotetusta luenta-asemasta. Tämä tarkoittaa sitä, että yksilötason vastaanotosta on tullut osin yhteisöllistä, kun osa uutisten vastaanottajista on omaksunut aktiivisemmän roolin ”uutiskorjailun” tai avoimemman kritiikin esittäjinä.

Sekä luottamus lajityyppiin että tietyn etusijalle asettuvan luenta-aseman hyväksyminen perustuvat uutisen lajityyppiä koskevaan sosiaaliseen sopimukseen. Tämä sopimus on olemassa riippumatta yksittäisistä teksteistä, mutta sen

uusintaminen tapahtuu vain niiden kautta. Sen paremmin tekstien kerronta tai lajityyppikään ei voi olla olemassa vain luokituksina skemaattisella tasolla, vaan ne ovat aina ja väistämättä myös syntaktisessa ja polyfonisessa suhteessa todellisiin kertajiin ja todellisiin yleisöihin sekä tiettyyn historialliseen tilanteeseen. Tämän vuoksi kertojien ja yleisöjen ehdoton sulkeistaminen kerronnan tutkimuksen ulkopuolelle on lajityyppiin keskittyvän näkökulman kannalta jo lähtökohtainen mahdottomuus. Uutistekstit eivät ole olemassa ilman niitä koskevaa sosiaalista sopimusta, joka koskee todellisia journalisteja ja todellista yleisöä. Toisaalta lajityyppi on tulkittava yleisösuhteeksi, jossa sen kytkennät olemassa olevaan todellisuuteen voidaan tunnistaa myös toiminnallisella tasolla: todellisten tekstien tuottamisena ja vastaanottamisena.

Uutisen lajityyppi asettaa ne uutisen kerronnan *muuttuvat reunaehdot*, joita tässä tutkimuksessa pyrin tarkastelemaan. Uutisen lajityyppiä koskevassa muutoksessa on professioprojektin näkökulmasta kyse erityisesti journalistisen kertojan toiminnan reunaehtojen muutoksista ja siinä, miten kertoja määrittää uutisten etusijalle asettuvan luenta-aseman. Tähän roolimutokseen on viitannut erityisesti Mark Deuze (2005a). Hän ehdottaa journalistisen kertojan uudeksi rooliksi ”ammattimaista osallistavaa tarinankerrontaa”. Uudenlaisen roolin tarpeen taustana on hänen mukaansa median tuotannon ja kulutuksen sulautuminen uuteen toimintaympäristöön. Kysymys on pitkälti samasta asiasta, mitä esimerkiksi politiikassa on jo omaksuttu: verkko on paitsi läsnäolon, viestinnän, myös osallistamisen väline (Reunanen ja Harju 2012, 116 – 142).

Olen uutisjournalismin muutoksen perussyistä Deuzen kanssa samaa mieltä ja yritän tulkita niitä tutkimushaastatteluissani uutistoimitusten mikrotason eli käytännön, mesotason eli toimintamalleja koskevan keskustelun ja makrotason eli talouden, tekniikan ja journalistisen kulttuurin muutosten näkökulmista. Deuze (2005, 4 – 5) esittää perusteena journalististen kertojien uudelleenlaisen roolin tarpeelle sen, että uutisten seuranta koskevissa tutkimuksissa on havaittu pitkällä aikavälillä tapahtunut uutisten kulutuksen väheneminen ja lajityypin merkityksen hidas muutos. Vastaavia tuloksia on saatu myös, kun Hollannissa on tutkittu sanomalehdistön lukijakuntaa. Suomessa Erkki Hujanen (2007, 240) on tehnyt vastaavan suuntaisia havaintoja. Uutisyleisöt ovat kokonaisuudessaan pienenemässä ja fragmentoitumassa yhä pienemmiksi osayleisöiksi. 20 – 40 vuoden perspektiivillä Deuze ennustaa uutisyleisöjen tällä kehitysvauhdilla katoavan kokonaan. Perinteisen median mahdollisuuksina uutisyleisöjen katoamisen uhkaan sekä Deuze että Hujanen pitävät paitsi perinteisiä vahvuuksia, myös uudennlaisia journalistisen kerronnan malleja, verkosta tutuksi tullutta yhteisöllisyyttä ja yksilöllistä palvelua.

Median murros on entisestään lisännyt journalismikriittisiä puheenvuoroja. Kriitiikin ansiosta myös kansalaisten tietoisuus siitä, että uutisia tuotetaan teollisessa mitassa, on kasvanut. Silti lajityyppi ja sen asettama journalistisen kertojan asema on osoittautunut suhteellisen pysyväksi. Luottamus lajityyppiin ei ole ratkaisevasti horjunut, vaikka ainakin yleisön mediakriittisen asenteen mahdollisuus on kasvanut. Sen sijaan yleisön asemointi on jo selvästi muuttumassa: verkkoaktiivisuuden kautta on jo syntynyt ajatus läpinäkyvämmästä uutis-

journalismista, vaikka se onkin toistaiseksi ollut kokeilujen varassa. Laajakais-tan ja mobiiliviestinten käytön yleistymisen on lisännyt kansalaisten omaeh-toista sananvapautta. Tässä mielessä myös uutisjournalismiin voidaan odottaa uutta laatu keskustelua, jossa vuoropuhelu journalististen kertojien ja yleisön välillä nousee uudella tavalla keskiöön. Se että sananvapautta tulkitaan ahtaasti vain lehdistönvapauden näkökulmasta, on näkökulmana väistymässä.

Sosiaaliseen sopimukseen perustuva uutisen lajityyppi on muutosta tar-kasteltaessa siinä mielessä hyödyllinen käsite, että sen kautta voidaan yrittää tulkita muutosvaatimuksia. Olen kiinnostunut siitä, miten nuo vaatimukset hei-jastuvat erityisesti Ylen sisältä käsin tulkittuun journalistiseen ammattitaitoon ja laatuun tarjoutuvien uusien määritteiden kautta. Deuzen tavoin uskon, että journalistisen kertojan käsitys omasta roolistaan ja siitä, miten uutisten ylei-sösuhte rakennetaan, on keskeinen myös uudessa monimediaisessa toimin-taympäristössä. Profiessioprojektin kannalta olennaisia ovat välineet ja niiden välinespesifin ilmaisun ja yleisösuhteen paremmin huomioiva intermediaisuus sekä syntyvä uusi sisältökeskeinen ja ylivälineellinen ajattelu. Reijo Kupiainen ja Sara Sintonen (2008, 18 – 23, 24 – 26, 170 – 171) ovat yhdistäneet uudenlaisen osallistuvan, moniaistisen mediakulttuurin osaksi median lukutaitoa. Mielen-kiintoista on se, että he yhdistävät uuden medialukutaidon epämuodollisiin oppimisprosesseihin, jotka organisoituvat nimenomaan alhaalta ylös eli yleisön kokemuksessa. Edellä olen määritellyt alakäsitteinä myös journalistista kulttuu-ria, toimituspolitiikan käsitettä ja hiljaista tietoa suhteessa journalistiseen ja pro-fessioprojektiin. Singer (2003, 140 – 141) toteaa, että journalistista professiopro-jektia voidaan määritellä kolmella eri tasolla: kognitiivisella, normatiivisella ja evaluoivalla tasolla. Kognitiivisella tasolla puhutaan tiedollisista ja taidollisista ominaisuuksista. Normatiivinen taso liittyy yhteisiin sääntöihin, rekrytoitumi-seen, hierarkioihin ja yhteisesti sovittuihin sanktioihin. Evaluoiva taso liittyy journalistien suhteeseen ulkomaailmaan, siihen miten se ammattilaisina ja am-mattikuntana määrittää asemaansa suhteessa muihin ryhmiin.

Journalistinen professioprojekti on monella tapaa osa uutisen lajityyppiä, kun se määritellään sosiaaliseen sopimukseen perustuvana erityisenä merkityk-senantojärjestelmänä. Oman uutisjournalismia yleisösuhteena korostavan läh-tökohtani vuoksi korvaan evaluoivan tason mielestäni paremmin tutkimuksee-ni soveltuvalla sosiaalisen sopimuksen tasolla. Profiessioprojektissa on pelkän vertailun tai suhteuttamisen sijaan enemmän kysymys jatkuvasta oman ryhmän määrittelystä. Se on jatkuva neuvotteluprosessi, koska journalistien pyrkimyk-sellä saada professiolleen yleinen hyväksyntä ei ole tukenaan pakotteita (laki tai asetus) tai muitakaan ulkoisia legitimaation välineitä (formaali koulutus). Tällä en toki tarkoita sitä, ettei evaluoiva näkökulma olisi perusteltu esimerkiksi journalistien pohtiessa palkkauksensa tasoa suhteessa työn vaativuuteen tai työn sisällön muutoksiin.

Tiivistetysti professioprojektin suhteessa uutisen lajityyppiin ja monime-diaisuuteen on mielestäni kyse seuraavista asioista, joita pyrin seuraavalla ta-valla yhdistämään edellä esittämiini tutkimuskysymyksiin:

Kognitiivisella tasolla uutistoimittaja toimii ensi sijassa yksilönä, mutta yleensä osana ammatillista yhteisöä sen hyväksyttynä jäsenenä. Hän on joko kokemuksen tai koulutuksen tai molempien kautta pätevöitynyt ammattiinsa: omaksunut journalistisen kulttuurin ja tietyn spesifin välineen ja toimituksen toimituspolitiikan. Tämän lisäksi uutistoimittajan ammattitaitoon kuuluu hallita työn käytännölliset perusasiat, kuten uutiskriteerit, uutiskerronnan periaatteet ja uutiskielen tunnusmerkistö. Hän siis laatii tekstiään tietoisena lajityypistä ja tavoittelee sen tunnusmerkistön täyttymistä parhaan kykynsä ja ammattitaitonsa mukaan. Tälle tasolle asettuu monimediaisuuden monitekemisen ulottuvuus. Journalisti voi kokea sen ammattitaitoaan ja työnsä laatua vahvistavana tai heikentävänä tekijänä.

Normatiivisella tasolla toimitaan osana ryhmää, kollegiaalisesti toimituksessa. Yleensä toimittajan valmistelemaan uutistekstiin ottaa kantaa vähintään yksi, useimmiten useampia toimituksen jäseniä. Uutistekstin hyväksyy esimiesasemassa oleva uutispäällikkö tai toimitussihteeri. Hyvin usein keskusteluun uutisaiheesta ottaa kantaa myös laajempi joukko toimituksen jäseniä. Harvinaisemmissa tapauksissa keskustelu saattaa levitä toimituksen tai jopa välineen ulkopuolisiin kollegoihin. Tässä keskustelussa otetaan kantaa sekä uutisen aiheeseen (onko kyseessä uutinen) että kerrontaan (miten hyvin uutinen toimii, onko se selkeästi ilmaistu). Joka tapauksessa uutistekstin kollegiaalinen tutkinta ja hyväksyminen on julkaisun ehto. Julkaiseminen on puolestaan toimituksellinen arvolausuma: uutinen on kelvollinen julkaistavaksi ja näin siitä on tullut paitsi yksittäisen toimittajan, myös tietyn uutistoimituksen ja julkaisun uutinen. Tälle tasolle asettuu intermediainen ulottuvuus ja pohdittavaksi se, koetaanko omaksuttu monimediainen toimintamalli uutistoimintaa laadullisesti vahvistavaksi vai heikentäväksi tekijäksi, pystytäänkö eri julkaisukanavien välineominaisuudet huomioimaan riittävästi ja toimiiko eri julkaisukanaville uutisia toimittavien toimituksen jäsenten keskinäinen työnjako sekä onko siitä olemassa yhdessä sovitut ja hyväksytyt säännöt ja mikä on monitekemisen arvo rekrytoinnin näkökulmasta.

Sosiaalisen sopimuksen tasolla uutinen on joutunut vastaanottajan punnittavaksi. Toimivan yleisösuhteen edellytys on lajityypin tunnistaminen ja tunnistaminen. Edellytyksenä on se, että uutinen julkaistaan oikeassa kontekstissaan uutissivuilla tai uutislähetyksessä. Sosiaalisen sopimuksen tasolla vallitsee lähökohtainen luottamus siihen, että uutisessa esitettävät asiat ovat tosia eli perustuvat faktoihin ja sen lisäksi ovat myös ajankohtaisia. Tunnustaminen vie meidät uutisen lajityyppejä koskevan sosiaalisen sopimuksen tasolle ja myös sillä tasolla uutistoimittajan, toimituksen ja uutismedian pyrkimys laatuun ja ammattitaitoon asettuu arvioitavaksi: uutisten fyysisen yleisön arvioitavaksi jää, onko uutinen aiheen ja näkökulmansa puolesta perusteltu, onko kerronta asianmukaista ja tuoko se aiheesta uutta ja kiinnostavaa tietoa. Jos hyväksyn kerronnan ja sen minulle ehdottaman etusijalle asettuvan luenta-aseman, uutisen sisältö merkityksellistyy minulle uutisena. Aidot muutokset lajityypissä edellyttäisivät sitä, että monimediaisesta toimintatavasta on ainakin jollakin tasolla tullut osa uutisia koskevaa laatua, ammattitaitoa, geneeristä odotusho-

risonttia ja lajityyppiä koskevaa sosiaalista sopimusta. Sosiaalisen sopimuksen muutos vaatisi mahdollisuutta vuorovaikutukseen uutisen osalta ja sitä, että journalistisen kerronnan prosessi ja siinä tehtävät valinnat tehtäisiin näkyväksi ja perusteltaisiin tarvittaessa. Toisaalta se tarkoittaisi myös autonomiahanteen uudelleentulkintaa siten, että yleisö pääsee mukaan journalistiseen työprosessiin ja voi vaikuttaa kerrontaan aiheen hahmotuksena ja näkökulman valintana.

Evaluoivasta näkökulmasta kysymys on myös monimediaisen uutistyön arvostuksesta ja sen hyväksymisestä osaksi normaalia journalistista toimenkuvaa, mikä tarkoittaisi käytännössä esimerkiksi sitä, että sen osalta olisi katsottu tarpeelliseksi laatia tavanomaiset palkkausta, työehtoja ja tekijänoikeuksia koskevat sopimukset. Evaluoivasta näkökulmasta monimediaisuuden omaksumisessa on ollut selviä ongelmia. Osaltaan ne liittyvät journalistisen kertojan autonomian ideaaliin ja osin yleisön muuttuneeseen asemaan. Omalta osaltaan evaluoivan näkökulman syntymistä on vaikeuttanut se, että myös työnantajan näkökulmasta monimediaisuus on ollut määrittelyhaaste. Kaikkia näitä osatekijöitä on mahdollista tarkastella tutkimalla uutisten toteuttajia monimediaisuuden keskellä, miten he toimivat käytännössä uutisen lajityypin asettamina kertojina. Miten he määrittelevät laadun, ammattitaidon ja toimituksellisen työn tavoitteet.

OSA III
MONIMEDIAISUUTTA KOSKEVA
LAATUKESKUSTELU

9 TOIMITUKSELLISEN LAATUKESKUSTELUN KENTÄT

Uutisen journalistiselle kertojalle monimediaisessa toimintaympäristössä asetuvia muuttuvia ja uusia reunaehtoja hahmotan tässä osassa tutkimushaastattelujeni ja Yleisradiossa 2000-luvulla käydyn erityisesti alueellisten uutisten monitekemistä ja monimediaisuutta koskeneen laatukeskustelun kautta. Laatukeskustelussa arvioitiin uusista lähtökohdista tavoitteita, toimintasääntöjä ja myös suhdetta yleisöön, ja niissä asettuivat edelleen vastakkain myös professioprojektin puolustus ja hakkerietiikka – vanhat ja uudet määritelmät siitä, mitä journalistinen kertoja voi uutisen lajityypin sisällä kerrontaa toteuttaessaan tehdä. Mutta kysymys ei ole pelkästään kahden vastakkaisen näkökulman synnyttämisestä kahtiajakautuneesta vastakkainasettelusta, vaan selvästi monisyysemästä laatukeskustelusta, jossa profession puolustamisen ja hakkerieetoksen lisäksi oli muitakin lähtökohtia, kuten yleisölle haettava uusi määritelmä. Yleisöä pyritään määrittelemään uudelleen aktiivisempänä kumppanina, mikä on johtanut joukkoistamisen ja osallistamisen kokeiluihin. Edelleen laatukeskusteluun liittyi myös työntekijöiden ammatilliseen asemaan ja työnantajan tavoitteisiin uudistaa uutisten tuotantokulttuuria perustuva näkökulmajako. Ylessä laatukeskusteluun on vaikuttanut myös muutos julkisen palvelun mediaksi, joka on korostanut verkkopalvelujen merkitystä radion ja television rinnalla julkaisukanavana ja verkkoa itsessään journalismin toimintatilana.

Yksi osa muuttuvaa toimintaympäristöä ovat olleet osaamiseen ja ammatitaitoon liittyvät käytännön vaatimukset ja määritelmät, jotka ovat 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana muuttuneet: kun aloitin tutkimushaastatteluni alkuvuodesta 2007, hyvinkin laaja monitekeminen oli jo ehtinyt vakiintua osaksi alueuutisten toimittajien ja mediatoimittajien toimenkuvia sekä myös osaksi toimitusten päivittäistä työnjakoa. Silti monimediaiseen toimintaympäristöön sopeutuminen oli vielä selvästi kesken, mikä näkyi esimerkiksi siinä että työntekijöiden toimenkuvat elivät jatkuvasti. Paitsi työntekijöille myös työnhajdolle eli uutispäälliköille ja toiminnan tavoitteiden asettajille eli monimediaisen toimintamallin määrittäjille Ylen uutisjournalismin muuttunut toimintaympäristö näyttäytyi vuosina 2007 – 2011 hyvin haasteellisena. Edelleen tämä

haasteellisuuden näkökulma vahvistui, kun vuoden 2011 syksyllä haastateltavina olivat monimediaisen uutistoimituksen toimintamallin määrittelijät, joista osalla oli tausta monitekijöinä ja osalla taas huomattavan pitkä kokemus uutis- ja ajankohtaisjournalismin työnjohdollisissa ja organisaatioon liittyvissä päällikkötehtävissä. Haastateltavien lausunnoissa kuvastuivat laatukseskustelun jännitteisellä kentällä syntyneet lukuisat uudet näkökulmat perusteineen, ja niistä käytän tässä tutkimuksessa yleisnimitystä *diskursiiviset positiot*.¹³⁴ Niissä kuvastuivat Norman Faircloughin diskurssin määritelmän mukaan hyvin sekä se, millaisena haastatellut työnsä todellisuuden kokevat ja kuvailevat että se, millaiseksi he sen toivovat – tai eivät toivo – tulevaisuudessa kehittyvän. Journalistisen profession sisällä käytävän ammatillisen keskustelun tavoitteena on tässä mielessä joko sopeutua ja sopeuttaa journalismi muuttuvaan toimintaympäristöön tai toisaalta, mikä on aivan yhtä olennaista, jättää sopeutumatta, jos journalismin professiona itse itselleen määrittelemät ydinarvot asettuvat tätä sopeutumista vastaan.

Laatukseskustelussa toimintaympäristön muutoksiin reagoinnista siirrytään laatukseskustelun kautta toimintaan, jossa olennaista on sopeutumisen sijasta jo uuden toimivan yleisösuhteen rakentaminen. Monimediaisuuden ulottuvuudet saavat määritelmänsä toiminnallisina käsitteinä tai ne torjutaan. Siinä tehdään profession osalta rajanveto, jossa sen suhde muuhun diskursiiviseen todellisuuteen ja tuossa todellisuudessa toimiviin toimijoihin määrittyy konkreettisen toiminnan ja toimintaa koskevan ammatillisen keskustelun kautta. Tässä keskustelussa on siis jo nyt ollut runsaasti tasoja, joista osassa painottui profession ja sen ydinarvojen puolustaminen ja osassa taas uudet mahdollisuudet sekä hakkerietiikka. Mutta kuten jo edellä totesin, jännitteisiä jakolinjoja keskustelussa oli myös useita muitakin, kuten työn rationalisoinnin ja lisääntyvän kiireen, yleisökäsityksissä integraation ja segregaaation sekä eri lähtökohdista lähtevien laatuksikäsitysten eli absoluuttisen, relatiivisen ja performanssina tulkitun laadun välillä.

Haastattelemani työntekijät olivat esimerkiksi hyvin tietoisia niistä rationalisointihyödyistä, jota monitekeminen mahdollisti – mutta kolikon toinen puoli oli lisääntynyt kiire ja se, että työntekijät kokivat ajatuvansa ammattitaitonsa reunoille. Vastaavalla tavalla journalistisen kertojan uutena ammattitaitona on tulkittu myös sosiaaliseen mediaan liittyvien taitojen omaksumista, mutta nekin tulkittiin kaksoisnäkökulmasta: toisaalta läpinäkyvyyden ja laadun, toisaalta myös uskottavuuden näkökulmista. Sosiaalisen median osalta hahmottui monitekemisen tavoin journalismin jännitteinen muutostila: samalla kun sen taitoja on korostetusti pidetty tarpeellisina, on koettu tarpeelliseksi myös luoda pelisääntöjä¹³⁵ siihen, miten ja millaisissa rooleissa journalistit sosiaaliseen mediaan osallistuvat.

¹³⁴ Samantyyppinen tutkimuksellinen lähtökohta journalistien ammatilliseen puheeseen ja siinä otettaviin ”asemiin” on myös toimitusten murrosta vuosina 2009 – 2010 tutkineella Kaarina Nikusella (2011a, 2011b).

¹³⁵ Journalisti (2/2012, 25) kertoo, että sosiaalisen median pelisäännöt on otettu käyttöön Aamulehdessä ja STT:ssä. Jo tätä ennen ne oli otettu käyttöön Ylessä, Helsingin Sanomissa, MTV Mediassa ja Kauppalehdessä. Korpiola (2011, 349) toteaa, että sosiaali-

Pelissäännöissä on ollut selvästi kysymys journalismin, journalistien ja mediatalojen asemoitumisesta sosiaalisen median suhteen ja siksi on suuria eroja, mitä eri mediatalot työnantajina näkevät sopivaksi toiminnaksi sosiaalisessa mediassa (Nikunen 2011b, 75 – 78). Sosiaalisen median sääntöjen taustalla on suhtautumistavan muutos, jossa journalismiin ja osin yksittäisiin journalisteihin on ryhdytty suhtautumaan yhä julkilausutummien tuotettavana ja markkinoitavana tuotteena.¹³⁶ Tästä näkökulmasta sosiaalinen media on yksi mediabrändin, yksittäisten journalistien ja journalististen tuotteiden markkinoinnin kanavista. Vähemmälle huomiolle on jäänyt sen pohtiminen, millaisia mahdollisuuksia se avaisi journalistiselle tuotekehitylle tai tiedonhankinnalle välineenä.

Myös haastateltavan asema ja työrooli organisaatiossa vaikutti selvästi siihen, millaisia positioita uutisjournalismin muutoskeskustelussa otettiin. Kaarina Nikunen on todennut, että erityisesti esimiesasemassa olevat journalistit eivät yleensä kritisoi työnantajansa valitsemaa strategiaa, vaikka he arvioisivat hyvinkin kriittisesti muutoksen toteuttamisen tapoja. Sen sijaan työntekijätasolla myös tavoitteita kyseenalaistetaan. Jako työntekijöihin ja esimiehiin ei kuitenkaan ole mustavalkoinen: Nikusen haastattelemat esimiehet tai toimittajat eivät olleet toimitusten supistamis- ja nuorentamiskehitystä arvioidessaan yksinäisiä, vaan mielipiteet tehtyjen toimenpiteiden osalta vaihtelivat. Monikanavaisuudesta Nikunen toteaa, että teknologian näkökulmasta tarkasteltuna paras journalismi olisi välineneutraalia ja suunnittelun tavoitteena oli hänen tutkimissaan sanomalehtien toimituksissa tehokkuuden lisääminen. Teknologiaa liikaa korostettaessa ajaututaan tilanteeseen, jossa journalismista tulee muotovetoista – huolimatta siitä, että toimituksissa korostetaan sisältöjen tarjoamista (Nikunen 2011b, 31 – 35, 41 – 42).

9.1 Perusjännitteet laatukseskustelun kentällä

Profession puolustamisen ja hakkerieettisen asenteen lisäksi keskeinen diskursiivisten positioiden jakautuminen koskee yleisön aseman uudelleenmäärittelyä. Ammatillisessa keskustelussa integroiva näkökulma näkee yleisön osallistumisen ja osallistamisen mahdollisuutena ja osin jopa välttämättömytenä.

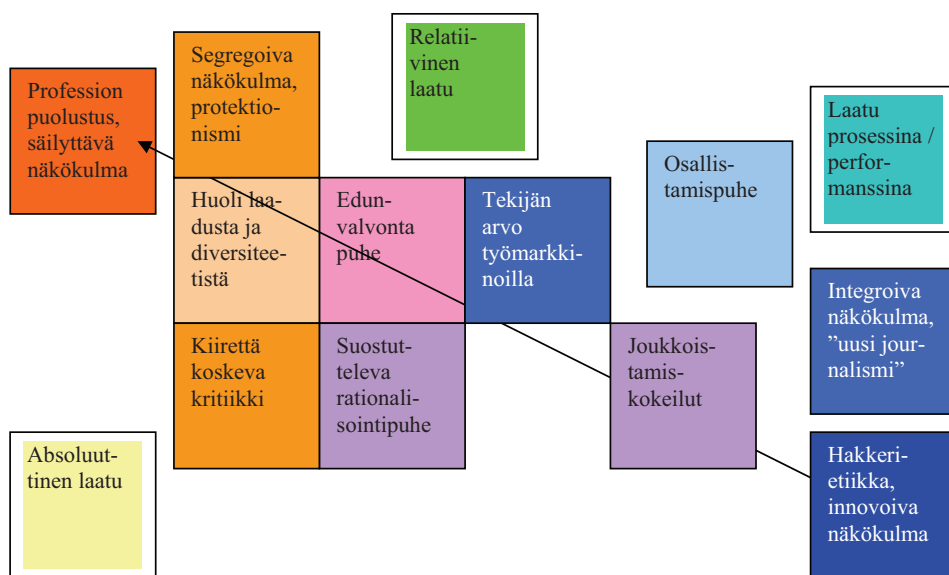
---

sen median pelisääntöjen puute on ongelma oikeastaan kaikille sinne meneville, myös julkisuuskuvastaan huolta pitävät organisaatiot ovat sen pulmallisen tilanteen edessä, ettei valmiita sääntöjä ole olemassa. Korpiola toteaa, että tästä syystä sosiaalinen media koetaan usein suomalaisissa organisaatioissa uhaksi. Vastaavalla tavalla se on tulkittu uhaksi myös journalistisen professioprojektin ja uutismedian yritysten näkökulmasta.

¹³⁶ Tämän tuotteistamisen/tuotteistamisen on havainnut myös freelance-journalistien juttukauppaa ja sen muuttuvia ehtoja tutkinut Irene Pakkanen, joka toteaa että sekä juttuja ostavat lehdet ovat muuttuneet selkeämmin markkinaperustalta toimiviksi ja, että yksi toiminnan tavoitteista on ollut juttujen mahdollisimman laajojen (monimediaisen julkaisun mahdollistavien) oikeuksien saaminen kustantajien käyttöön (Pakkanen 2011, 36 ja 38). Yksittäisten journalistien osalta se on painottunut lähinnä muistutuksina siitä, että julkisesti esiintyvät journalistit ovat myös sosiaalisessa mediassa aina työnantajansa/ohjelmansa edustajia.

Segregoivasta näkökulmasta journalistisen kerronnan autonomia määritellään niin keskeisenä ja luovuttamattomana arvona, että sitä on syytä protektionistisesti puolustaa yleisön osallistumiselta. Lähtöolettamukseni on se, että segregoiva näkökulma yhdistyy tyypillisesti profession puolustamiseen ja integroiva hakkerieettiseen positioon. Edelleen voidaan edellä mainitut laatu käsitteet sijoittaa aikajanelle sekä profession puolustus – hakkerietiikka -akselille. Siten syntyvät toimituksellisen laatu keskustelun kentällä ilmenneet diskursiiviset positiot voidaan ryhmittää suhteessa toisiinsa ja keskustelun etenemiseen kuten kuviossa 2.

KUVIO 1 Journalistisessa laatu keskustelussa esiintyvät diskursiiviset positiot

Hahmotan kuviossa kolme diskursiivisia positioita kokoavaa kenttää, jotka jäsenyvät kolmeen edellä esitettyyn laadun määrittelytapaan: absoluuttiseen, relatiiviseen sekä prosessina tai performanssina määriteltyyn laatuun. Nämä kolme kokoavaa kenttää asettuvat keskenään jännitteeseen asemaan, mutta samalla niiden keskelle syntyy alue, jossa journalismin uudenlainen määrittely suhteessa muuttuneeseen toimintaympäristöön ja sen vaatimat uudet journalistiset innovaatiot ovat mahdollisia, jopa todennäköisiä. Tätä aluetta kutsun jatkossa *toimituksellisen laatu keskustelun alueeksi*. Tällä alueella haetaan siis uutisjournalismin uutta määritelmää monimediaisessa toimintaympäristössä ja siellä syntyvät todennäköisimmin ne uudet journalistiset innovaatiot, jotka tulevat professioprojektin sisällä osaksi uusia hyväksytyjä ammattitaidon ja laadun määritelmiä. Journalististen innovaatioiden kehittyessä limittyvät toisin sanoen monet diskursiiviset positiot, kuten edunvalvontapuhe, huoli laadusta ja diversiteetistä sekä kiirettä koskeva kritiikki. Samalla siinä törmäävät absoluuttiset arvomääritelmät ammattitaidosta ja relatiiviseksi muotoutunut laadun määrit-

telytapa, mikä on koettu esimerkiksi lähetysvirtaradiossa deprofessionalisointina: kehotuksena laskea laatutasoa tai laatu keskustelun kieltämisenä. Toisaalta hakkerieettisestä positiosta voivat yhdistyä tekijän uuden ammattitaidon arvoa koskeva puhe, joukkoistamis- ja osallistamispuhe sekä integraatiota korostavat uudet journalismin määritelmät. Toimituksellisen laatu keskustelun alueella ensi sijaisena tavoitteena ei kuitenkaan ole rakentaa vastakkainasettelua, vaan pikemminkin löytää kompromisseja ja käytännössä toimivia ratkaisuja, jotka suurin osa toimitukseen kuuluvista voi hyväksyä. Sen sisälle mahtuvat esimerkiksi edellä kuvatut journalismin metodisäännöt, jotka hyvin harvoin nousevat keskustelun kohteiksi.

Journalismin muutos professioprojektina tapahtuu kuitenkin tulkintani mukaan ensi sijassa käytännöissä ja siinä kielessä, jolla noita käytäntöjä perustellaan ja kuvaillaan. Muutoksesta osa on tekijöiltä näkymättömissä. Useimmiten journalistiset innovaatiot ovat yksinkertaisesti yhteisesti hyväksytyjä ja toimiviksi havaittuja ratkaisuja toimituksellisen laatu keskustelun sisällä määrittyviin ongelmiin. Puhetavat ja niiden muutokset ovat keskeisiä: esimerkiksi keskustelu journalisteista "moniosaajina" tai "sisällöntuottajina" liittyy lähinnä uutisen lajiin asettaman journalistisen kertojan muuttuvaan asemaan ja sitä koskeviin suostuttelevan rationalisointipuheen, relatiivisen laadun ja työntehtäjän arvon diskursiivisiin positiioihin. Toisaalta hakkerieettisestä positiosta korostetaan journalismin ja sen tuottamisen uuteen toimintaympäristöön sopeutumisen keskeneräisyyttä, koska sen avaamia ja siinä määrittyviä uusia mahdollisuuksia (osallistamis- ja joukkoistamispositio) ei ole kyetty riittävästi hyödyntämään. Hakkerieettisestä positiosta katsottuna journalismi professiona ja uutismedia asettuvat puolustusasemiin ja sulkevat näin itseltään oman mahdollisuutensa kehittyä. Profession puolustuksen näkökulmasta on kyse journalismin ydinarvoista ja niiden asettumisesta uhanalaisiksi. Sekä journalistisen profession puolustuksen että hakkerieettisen position näkökulman korostuminen tekee journalismin tulevaisuudenkuvasta korostetun deterministisen, koska silloin suljetaan juuri toimituksellisen laatu keskustelun aluetta.

Käytännössä vaikuttaa kuitenkin siltä, että jo omaksuttu relatiivinen laatu käsitys saa uusia aineksia prosessina tai performanssina ymmärretystä laadusta ja käsitys yleisön roolista passiivisina vastaanottajina on jo muuttunut, koska uutisjournalismi hakee aktiivisesti uutta kumppanuutta yleisönsä kanssa. Toisaalta innovaatioiden täytyy aidosti toimia uutisjournalismin lajiin, jonka myös yleisö paitsi tunnistaa myös tunnustaa legitimiiksi kerronnaksi - ne eivät siis voi heikentää lajiin. Toimivuutta voidaan kuitenkin arvioida kahdesta eri positiosta: profession puolustus korostaa olemassa olevaa ja siinä mielessä absoluuttisesti määriteltyä laatua, jonka uudistaminen voi vain heikentää sitä, ja toisaalta hakkerieettinen positio korostaa sitä, että muutos itsessään on prosessina välttämätön, koska maailman (ts. toimintaympäristön) muutos on tehnyt vanhasta, absoluuttisiin määreisiin pohjautuneesta tavasta määritellä laatu sopimattoman (ts. elitistisen) yleisön muuttuneen aseman takia. Hakkerieettisestä näkökulmasta protektionistinen, yleisöä segregaaation näkökulmasta

tulkitseva näkökulma näyttäytyy vääränä, koska yleisö on ensi sijassa kumppani.

Kun tein ensimmäiset haastattelut tätä tutkimusta varten talvella 2007 tavoitteenani oli nimenomaan tutkia silloisia ”moniosajia” eli vapaaehtoisesti monitekemiseen ryhtyneitä Ylen alueellisten uutisten työntekijöitä. Tarkoituksenani oli kartoittaa heidän välitöntä kokemustaan toimitustyön muutoksista ja sitä, miten he määrittivät oman ammattitaitonsa arvon. On tärkeä todeta, että tuossa vaiheessa uusi monimediaiseen toimintaympäristöön sopeutunut työ-
kulttuuri oli vasta muotoutumassa ja työntekijät myös itse loivat sitä koko ajan käynnissä olleen laatukseskustelun kautta. Kysymys oli laadun ja ammattitaidon diskursiivisesta määrittelystä, jossa oli aivan yhtä tärkeää määrittellä niin sitä, mitä oli tapahtunut kuin sitä, mitä työntekijät toivoivat – tai eivät toivoneet – lähitulevaisuudessa tapahtuvan. Uudet monimediaisesta toimintaympäristöstä kumpuavat innovaatiot kuitenkin odottivat muotoutumistaan, joten tilanne oli alkuvuodesta vielä selvästi 2007 ristiriitainen: monimediaisuuden vaikutus laatuun ja monitekemisen määrittely ammattitaitona oli kiistanalainen. Vuonna 2008 täydensin haastattelukierrokseni valiten kohteekseni jo edellisellä haastattelukierroksella mukana olleita monitekijöitä ja uutispäälliköitä, mutta suunnaten erikseen mielenkiintoni ns. verkko-osajisiin, joiden rooli ja vastuut kasvoivat, kun verkkoa ryhdyttiin nostamaan Ylessä perinteisesti tärkeiden broadcast-kanavien rinnalle julkaisualustana. Kolmas ja viimeinen haastattelukierrokseni ajoittui syksyyn 2011, ja silloin haastateltavina olivat Ylen monimediaisen uutis- ja ajankohtaisjournalismin uuden toimintatavan määrittäjät ja kehittäjät. Heistä suurin osa työskenteli erilaisissa koko uutis- ja ajankohtaisorganisaatiota palvelevissa kehitys-, päällikkö- tai tuottajatehtävissä. Kolmen haastattelukierroksen ansiosta syntyi kolme eri näkökulmaa monimediaisuuteen, jossa ovat mukana uuden toimintamallin suunnittelu ja reunaehtojen määrittely, monimediaisen uutistyylin käytännön toteutus ja tuon toteutumisen arviointi. Muutoksen hahmottamisessa olennaista on toimituksellinen laatukseskustelu, jossa myös diskursiivisten positioiden väliset jännitteet kuvastuivat. Huolimatta toimintaympäristön muutoksesta ja siihen liittyvästä diskursiivisten positioiden vastakkainasettelusta, yhteisenä karttana ja tulkintakehyksenä monimediaisuutta koskevassa laatukseskustelussa on kuitenkin yhteinen journalistinen professioprojekti ja ensi sijassa sen sisältä määrittävät eettiset ja metodisäännöt.

9.2 Haastateltavien valinnasta ja haastattelujen ajankohdista

Kaikkiaan haastattelin kolmeakymmentäviittä Ylen työntekijää vuosina 2007, 2008 ja 2011. Kuusi heistä haastateltiin kahteen eri otteeseen, jotta pystyin hahmottamaan myös yksittäisten työntekijöiden toimenkuvien ja työroolien muutosta ajassa. Tutkimushaastatteluita kertyi kaikkiaan 41 ja ne olivat kestoltaan tunnista noin kahteen tuntiin ja ne nauhoitettiin litterointia varten. Haastateltavat työskentelivät kaikkiaan yhdeksässä eri Ylen aluetoimituksessa ja mukana oli alueuutisten lisäksi myös Helsingissä koko valtakuntaa koskevassa uutis-

suunnittelussa, hallinnossa ja Ylen uusissa palveluissa työskenteleviä. Monitekijät valikoin haastateltaviksi apunani Helsinkiin, Ouluun, Tampereelle ja Kuopioon maakuntaradioiden päälliköille vuoden 2006 lopulla lähettämäni sähköpostikysely. Jyväskylästä valikoin haastateltavat oman tuntemukseni perusteella, koska olen itsekin vuodesta 2000 alkaen työskennellyt Jyväskylässä.

Maakuntaradioiden päälliköille suuntaamassani sähköpostikyselyssä kerroin haluavani haastatella tätä tutkimusta varten nimenomaan uuden työkuultuurin varhaisia omaksujia, Ylen silloisessa kielenkäytössä ”moniosaaaja”. Heidän asenteensa työn muutokseen oli lähtökohtaisesti myönteinen ja osalla selvästi myös hakkerieettinen, eli uusi osaaminen oli selvä ammatillisen ylpeyden ja työtyytyväisyyden peruste. Tästä huolimatta heidänkään kokemuksensa muutoksista ei ollut yksinomaan myönteinen, vaan muutoksiin tai vain niiden mahdollisuuteen suhtauduttiin myös kriittisesti. Monitekijöiden ja uutispäälliköiden haastatteluissa alkoi myös varsin selvästi elää taustalla Radio Suomen maakuntaradioissa 1990-luvulla käyty lähetysvirtaradiota koskenut ja keskenräiseksi jäänyt laatukeskustelu. Täydensin henkilökohtaisia haastatteluja vielä erikseen loppuvuodesta 2008 toimenkuvien muutosta koskeneella sähköpostikyselyllä, koska erityisesti toisen haastattelukierroksen aikana kävi ilmi, että monella haastateltavistani toimenkuva oli jo vuoden sisällä muuttunut: osasta mediatoimittajia oli tullut toimittajia ja työnkuva oli saattanut kokonaan muuttua. Sain vastauksen lähes kaikilta monitekijöiltä. Toimenkuvamuutoksista selvästi yleisin oli verkkotyön lisääntyminen eli käytännössä verkkoversioiden tuottaminen tai verkon takia uudenlaisten työvaiheiden¹³⁷ omaksuminen. Vuoden 2008 jälkeen toimenkuvissa tapahtui selvä vakiintuminen ja osin myös keskittyminen monitekemisen sijasta työryhmässä toteutuvaan moniammatillisuuteen. Monitekemisen alkuvaiheissa tavoitteeksi asetetusta yksintekemisestä luovuttiin.

Tutkimukseni kohdetoimituksiksi valitsin Ylen Helsingin, Jyväskylän, Kuopion, Mikkelin, Oulun, Porin, Savonlinnan, Tampereen ja Turun aluetoimitukset. Pysin valitsemaan sekä syntyhistorialtaan että toimintatavaltaan mahdollisimman erilaisia toimituksia, koska monitekijöiden toimenkuvissa ja toimitusten työnjaossa oli varsinkin vuosina 2002 – 2008 vielä hyvin suuria paikkakuntakohtaisia eroja. Tämän takia halusin haastateltavikseni monitekijöitä sekä televisiouutisia lähettäviltä paikkakunnilta että ns. satelliittipaikkakunnilta, joissa tuotetaan juttuja, sähköisiä tai sähkösatasia muualla koottaviin ja lähetettäviin uutislähetysiin. Kaikkein pienimmissä satelliittitoimituksissa Savonlinnassa työskenteli kaksi toimittajaa ja Viitasaarella yksi, mikä teki niissä toteutuvista monitekijän toimenkuvista ainutlaatuisen monipuolisia.¹³⁸ Merkitystä oli

¹³⁷ Esimerkiksi haastattelulausuntojen, eli niin sanottujen satasten, aukikirjoittaminen otettiin alueellisten uutisten televisiokäsikirjoitusten osalta käytännöksi juuri verkkoversioiden tuotannon helpottamiseksi. Samalla pyrittiin lisäämään läpinäkyvyyttä eri toimitusten välillä ottamalla Yle uutisissa käyttöön yhteinen toimitusjärjestelmä. Valtakunnan toimituksissa pystyttiin siis katsomaan suoraan käsikirjoituksista, mistä jutussa pääpiirteittäin oli kyse. Enää ei tarvinnut katsoa tai kuunnella itse juttua.

¹³⁸ Jo aiemmin olen viitanut työnjaon eroihin suurten ja pienten toimitusten osalta. On selvää, että monitekemisen lisäksi tämä tarkoitti myös väline- ja genererajojen ylittämistä. Pienissä satelliittitoimituksissa toimittajat olivat poikkeuksetta monitekijöitä ja

silläkin, että päivittäinen työnjohto, suunnittelu ja organisointi jouduttiin niissä toteuttamaan pääosin puhelimella ja toimitusjärjestelmään sisältyvän sähköisen suunnittelukalenterin avulla. Työ pienissä satelliittitoimituksissa vaati toimittajilta suurempaa itseohjautuvuutta kuin suuremmissa toimituksissa. Juuri lähetysvastuuta ja työn organisointitapoja koskevien erojen takia halusin ottaa tutkimuskohteekseni Itä-Suomen uutisten osalta koko tuotantoketjun: Kuopion (lähettävä paikkakunta), Mikkelin (satelliittipaikkakunta) ja Savonlinnan (kahden toimittajan vahvuinen aluetoimitus).

Alueuutisten laajentumisen asteittaisuus vaikutti selvästi siihen, millainen kokemus haastateltavilla oli uuden tuotantotavan omaksumisesta. Erityisen selviä eroja oli alueellisten televisiouutisten kokeiluvaiheen paikkakuntien (Jyväskylä, Oulu, Pori ja Turku) ja vuoden 2002 jälkeen aloittaneiden vakiintumis- ja laajentumisvaiheen toimitusten välillä. Edelleen pienempiä eroja oli myös sen takia, että Lounais-Suomen uutisissa (Turku ja Pori) monitekemistä vietiin jo kokeiluvaiheessa selvästi kahta muuta kokeilualuetta pidemmälle. Jyväskylässä ja Viitasaarella toimitettavia Keski-Suomen uutisia toimitetaan televisioon vain yhden maakuntaradion (YLE Radio Keski-Suomen) alueella, kun taas selvästi laajin toiminta-alue on Oulusta lähetettävillä Pohjois-Suomen uutisilla, jotka kattavat koko Pohjois-Pohjanmaan ja Lapin. Pohjois-Suomen uutiset tekee lisäksi Lapissa rajojen yli ulottuvaa yhteistyötä ja Lapissa alueellisten uutisten toimittajat toimittavat juttuja yhteispohjoismaisiin (Suomi, Ruotsi, Norja) saamenkielisiin uutisiin.

Alueellisten televisiouutisten myötä Ylen kielenkäyttöön ilmestyivät käsitteenä alueellisten televisiouutisten lähetyalueet (ns. ATVU-alueet). ATVU-alueet ovat siis muiden kuin Keski-Suomen uutisten¹³⁹ osalta selvästi suurempia kuin aikaisemmat Yle Radio Suomen maakuntaradioiden alueet. ATVU-alueet ovat nykyisessä muodossaan toimineet jo yhdeksän vuotta, mutta aluejaosta on silti Ylen sisällä jatkuvasti keskustelu. Yksi syy tähän keskusteluun on ollut juuri se, etteivät ATVU-alueet ole potentiaalisen katsojamäärän suhteen yhteismitallisia ja että niitä luotaessa jouduttiin väistämättä niputtamaan hyvin erilaisia maakuntia. Esimerkiksi Itä-Suomen uutisissa yhdistyi kolme maakuntaa Etelä- ja Pohjois-Savo sekä Pohjois-Karjala. Etelä-Karjala niputettiin osaksi Kaakkois-Suomen uutisia.

Suomen sisällä valikoin tarkoituksella eteläisimmän ja pohjoisimman ATVU -toimituksen. Uudenmaan uutisten toimitus sijaitsee Helsingin Pasilassa, joka on myös Ylen valtakunnallisten uutistoimintojen keskuspaikka. Oulu taas on Pohjois-Suomen pääkaupunki vahvoine alueellisine identiteetteineen. Ylen sisäisessä työnjaossa myös Tampere on Helsingin ja Pasilan vaihtoehto, koska Tampereen Tohlopissa toimiva TV2 on haluttu Ylessä profiloida alueellisen tuotannon kanavaksi. Tästä huolimatta Tampereelta lähetettävät Hämeen uutiset

---

tuottivat uutisten lisäksi myös ajankohtaisjuttuja radioon ja kuten käytännössä kaikki haastattelemani toimittajat myös sisältöä verkkoon.

¹³⁹ Nimitys muuttui 2011 – 2012, jolloin uutisia ryhdyttiin kutsumaan Yle uutiset Keski-Suomesta tai Keski-Suomeen nimityksillä. Taustalla oli tarve korostaa Yle uutisten yhtenäisyyttä. Keski-Suomen uutiset oli käytössä jo aiemmin Radio Keski-Suomen alueellisilla uutisilla.

sijoitettiin keväällä 2003 Tohlopin sijasta Vuolteenkadulle Tampereen keskustaan, jossa toimi Radio Suomen Tampereen radio. Vaikka Ylen yrityskulttuurin sisäisiä jakolinjoja (Helsinki/Tampere, alueet/valtakunta ja radio-/tv-toimiala) on pyritty viime vuodet tietoisesti purkamaan, käytännössä ne vaikuttavat edelleen toimintaan ja tehtäviin päätöksiin. Esimerkiksi valtakunnan tasolla toteutettu Ylen televisio- ja radiouutisten yhdistäminen tapahtui varsinaisesti vasta vuoden 2007 jälkeen. Uutis- ja ajankohtaistoimitukset yhdistettiin saman päätoimittajan alaisuuteen kolme vuotta myöhemmin.¹⁴⁰

Tammi-helmikuun 2007 aikana haastattelin monitekijöitä Tampereella, Kuopiossa, Savonlinnassa, Oulussa, Jyväskylässä, Turussa, Porissa, Mikkelissä ja Helsingissä. Alkuvuodesta 2008 (tammikuu-helmikuu) ja syksyllä (syys-lokakuu) haastattelin Porissa, Tampereella, Kuopiossa ja Jyväskylässä seitsemän monitekijöistä ja kolme uutispäällikköä uudelleen ja lisäksi toteutin sähköpostikyselyn, jossa kysyin kuluneen vuoden sisällä tapahtuneista toimenkuvamuutoksista. Vuoden 2008 aikana haastattelin vielä erikseen Helsingissä, Porissa, Jyväskylässä ja Kuopiossa tietoverkosta vastanneita työntekijöitä. 2011 haastatteleman monimediaisen toimintamallin määrittäjät työskentelivät lähes kaikki Helsingin Pasilassa. Haastattelut toteutin ensimmäisellä kierroksella puolistrukturoituna (liite I) ja toisella kierroksella vapaamuotoisina. Tarkoituksena oli ensin tehdä kaikille samat kysymykset ja toisella kertaa keskittyä haastatteluissa esille tulleisiin tutkimuksen kannalta oleellisiin teemoihin sekä toisaalta antaa myös toisella haastattelukierroksella haastateltaville vapaampi mahdollisuus tuoda keskustelussa omia monitekemistä ja monimediaalisuutta koskevia näkemyksiään esiin. Päällikköhaastattelut ja Ylen Uusien palvelujen työntekijähaastattelut toteutin kaikki vapaamuotoisina. Haastateltavista 17 on varsinaisia monitekijöitä, monitekeviä toimittajia tai mediatoimittajia, 8 oli uutispäälliköitä, ja monimediaisen toimintamallin määrittäjiä oli 11 (tarkemmin haastateltavista ks. liitteet II ja III).

Monitekijät ja uutispäälliköt esiintyvät tässä tutkimuksessa anonyymeinä. Nimettömyydellä halusin taata sen, että haastateltavat uskaltavat ja haluavat puhua toimitustason kokemuksistaan ja näkemyksistään mahdollisimman avoimesti. Toimittajien ja mediatoimittajien osalta kerron kuitenkin lisätietona iän ja työkokemuksen, koska niillä oli selvästi vaikutuksensa kokemuksiin ja tulkintoihin työstä ja sen muutoksista.¹⁴¹ Varsinaisessa tekstissä mainitsen haastateltavan koulutuksen ja työkokemuksen erikseen vain, jos niillä on käsiteltävässä kohdassa mielestäni perustellusti jotain erityistä merkitystä. Uutispäälliköiden osalta en vastaavia tietoja kerännyt, koska heidän roolinsa ja toimenku-

¹⁴⁰ Yle uutisten ja ajankohtaisohjelmien päätoimittaja Atte Jääskeläinen totesi haastattelussani syyskuun lopulla 2011, että valtakunnan toimitusten yhteen saattaminen oli ollut suuri saavutus, koska molemmilla toimituksilla oli vanhastaan vahva identiteetti ja ne kokivat toisensa kilpailijoiksi. Vastaavalla tavalla yhdistettiin uutis- ja ajankohtaisohjelmat 2010 yhden päätoimittajan alaisuuteen, vaikka itse organisaatioita ei yhdistetty. Yksi tavoite yhdistämisessä oli terävöittää journalistista johtamista ja suunnittelua sekä lisätä yhteistyötä eri toimitusten välillä.

¹⁴¹ Tarkempi erittely monitekijöistä iän, koulutuksen ja työkokemuksen osalta on liitteessä II

vansa olivat haastattelujen ajankohtana suhteellisen yhdenmukaisia. Monimediaisen toimintamallin kehittämisestä vastaavien henkilöiden haastattelujen yhteydessä mainitsen kuitenkin haastateltavan nimen ja kerron hänen työroolistaan, mikäli sillä on tämän tutkimuksen osalta aivan erityistä merkitystä lausunnon ymmärrettävyyden ja siitä ilmenevän näkökulman kannalta. Heidän kanssaan käytin valmiiden teemoitettujen kysymyslomakkeiden sarjaa, jota käytin soveltuvin osin (liite IV).

9.3 Monitekijöiden kerrostuvat ja limittyvät toimintalogiikat

Monitekeminen ja monimediaisuus näyttivät haastattelujeni perusteella vielä vuosina 2007 – 2008 professioprojektin suhteen ”käenpojilta”¹⁴² ja suhtautuminen uuteen ammattitaitoon oli ristiriitainen. Vaikka monitekemistä ei toimituksissa nostettu ammattitaitona erityisasemaan, monitekijät itse kokivat oman ammattitaitonsa kasvaneen ja sen arvo näyttäytyi selvänä arvona rekrytointiprosesseissa, joissa monitekemisestä oli tullut keskeinen osatekijä viimeistään vuodesta 2003 alkaen. Se toimi ”nuorten” ja ”vanhojen” jakolinjana alueellisten uutisten toimituksissa, koska monitekemistä vaadittiin lähtökohtaisesti vain vuoden 2003 jälkeen rekrytoiduilta uusilta työntekijöiltä, jotka olivat luonnollisesti lähes säännönmukaisesti iältään nuorempia kuin jo toimituksissa työskentelevät vakinaistetut toimittajat ja mediatoimittajat. Monitekijät, ”moniosajaajat” ovat uuden toimintatavan varhaisia omaksujia, jotka käytännössä olivat mukana vuosina 2002 – 2008 Ylen alueuutisten uusiutuvan työkuulttuurin kokeilussa.

Kokeilusta siinä oli kyse, koska kyseisen ajanjakson aikana haettiin uuteen tuotantokulttuuriin ja toimintatapaan liittyviä käytäntöjä, vaihtoehtoisia toimintamalleja myös tietoisesti kokeillen. Yksi kokeilluista malleista oli suoraan aikaisemmasta radion yksinkäyttökulttuurista kopioitu idea yksintekemisestä, mutta sitä seurasi varsin pian moniammatilliseen työpariin ja myöhemmin myös työparia laajempaan moniammatilliseen työryhmään perustuva työnjaon malli. Yksintekemistä alueellisissa televisiouutisissa myös kritisoitiin taustareferenssinä aikaisempi keskustelu radion yksinkäytöstä ja viitattiin, että jo se laski laatutasoa ja oli myös osalle haastateltavista selvä merkki deprofessionalisatiosta eli tietoisesta ammattitaidon laskusta. Yksin tekeminen oli myös työnjaon näkökulmasta epäoikeudenmukaista, koska se kohteli eri työntekijöitä eri tavoin ja oli myös laadun kannalta ei-toivottu vaihtoehto. Laatukeskustelulle on kuitenkin ominaista, että se on jatkuvaa, joten mitään yksittäistä keskustelun kautta syntyneitä työnjakoa tai laatumääritelmää ei voine pitää lopullisena. Samaan tapaan jo monikanavainen julkaisu on toteutuvaa monimediaisuutta mediayritysten näkökulmasta. Journalismin professioprojektin näkökulmasta keskeneräisyys on yksinkertaisesti pysyvä olotila: uutinen syntyy aina uudelleen, mutta ei ole koskaan yleisösuhteena ”valmis”. Silti kysymys siitä, miksi professiota koskevat määritelmät ovat jatkuvasti tukeutuneet segregatioon ja

¹⁴² Tätä tulkintaa olen jo esitellyt lisensiaatintyössäni (Hytönen 2010).

absoluuttisiin laatumääritelmiin, on aika pohtia loppuun. Olennaista on niiden suhde arvoksi määritellyn toimitukselliseen autonomiaan ja se, miten tuo autonomia pystytään määrittelemään uudelleen.¹⁴³

Monitekijöiden haastattelut toteutin pääosin puolistrukturoituna käyttäen etukäteen valmistelemani kysymysrunkoa (liite I). Haastattelut tehtiin luottamuksellisina ja haastateltavani tiesivät, minkä tyyppisen tutkimusongelman kanssa työskentelin.¹⁴⁴ Haastattelujen avulla pyrin selvittämään sen, mikä oli tekijöiden oma näkemys monitekemisestään ja monimediaisesta toimintamallista, erityisesti suhteessa ammattitaitoon ja myös lähitulevaisuudessa tavoiteltuun laatuun. Laatukseskustelussa syntyneitä määritelmiä hain sekä henkilökohtaisella tasolla että suhteessa julkilausuttuun toimituspolitiikkaan. Olin edelleen kiinnostunut myös monitekemisen omaksumisen vapaaehtoisuudesta ja siitä, miten monitekeminen jäsenyi toimitusten työnjakoon ja työn yleiseen organisointiin. Haastatteluvastausten tulokinnassa olen pyrkinyt kiinnittämään erityistä huomiota siihen, miten ja mitkä diskursiiviset positiot lähtökohtinaan monitekijät ja toisaalta uutistoimituksen päivittäistä työtä organisoivat uutispäälliköt rakensivat vastauksissaan uutta laatudiskurssia. Miten he omasta näkökulmastaan kuvasivat ja arvioivat tapahtunutta muutosta ja perustelivat tehtyjä valintoja. Erityistä huomiota kiinnitän haastateltavien puheessa ilmeneviin viittauksiin mahdollisista pysyvämmistä muutoksista koskien lajityyppiin sisältyvää journalistisen kertojan roolia, jonka oletan olevan muuttumassa aktiivisen osallistavan kertojan suuntaan monimediaisessa toimintaympäristössä.

Pintatasolta tulkiten uutispäälliköiden ja monitekijöiden diskursiivisten positoiden ero liittyy suostuttelevan rationalisointipuheen ja edunvalvontapuhteen diskursiivisiin positioihin: varsinkin vuosina 2007 – 2008 suostutteleva diskurssi oli käytössä, koska vanhoja työntekijöitä pyrittiin siinä vaiheessa työnantajan toimesta suostuttelemaan uusiin laajempiin toimenkuviin. Mitä pidemmälle toimenkuvamuutokset toimituksissa etenivät, sitä selvemmin nousi esiin myös monitekijöiden edunvalvontapuhe ja tarve määritellä monitekijäisyys ammatillisena lisäarvona, josta oli myös syytä saada korvausta. Kaiken kaikkiaan monitekijät pitivät kuitenkin työstä maksettua ”monitoimilisiä” lähinnä symbolisena korvauksena, joka ei millään tavalla vastannut tehdyn työn määrää. Sen ei sinänsä myöskään nähty erityisesti kannustavan monitekijöitä syventämään monitekemistään. Koko palkanlisä oli myös herättänyt toimituksissa keskustelua tasa-arvosta:

¹⁴³ Muun muassa Tanja Aitamurto (2009) on pohtinut käsityksiä siitä, miten journalismi on muututtava. Hän on todennut, että aikaisemmin profession sisällä määritetty objektiivisuus on saamassa kokonaan uuden määritelmän joka monimediaisessa toimintaympäristössä liittyy uutisten tuotannon läpinäkyvyyteen. Se on siis arvo, jonka yleisö voi itse todeta tutustumalla jutun tuottamisen prosessiin ja lähteiden käyttöön. Tässä uutisjournalismi on uusiutumassa vastaamaan sosiaalisen vertaisverkmedian vaatimuksia ”objektiivisuudesta”. Kyse on samasta muutoksesta, jota jo Risto Löf (2008) on tarkastellut Journalistin ohjeisiin sisältyvien tiedon ja totuuden määritelmien osalta. Monimediaisessa toimintaympäristössä myös se on muuttumassa, hyvin todennäköisesti juuri Aitamurron ennustamaan suuntaan.

¹⁴⁴ Tarkemmin kerron haastattelujen teknisestä toteuttamisesta, omasta taustastani ja menettelytavoistani liitteessä V.

”Sitä ei ole maakuntaradion päällikkö sanonut, mutta itse olen sen ajatellut: että se ei ole tavallaan reilua minua kohtaan, jos sitä rahaa saa jotkut muut, jotka ei sitä juurikaan tee tai tekevät äärimmäisen harvoin, niin että kyvyt eivät ole pysyneet tallella. Mutta ei se ole minua niin paljon harmittanut, koska se raha minkä siitä saa on niin pieni.” *(Toimittaja 31 vuotias, työskennellyt Ylessä viisi vuotta)*

Monitoimimisestä tuli osa työntekijöiden niin sanottua henkilökohtaista palkanlisää. Se siis tavallaan menetti asemansa erityisenä monitekemisestä maksettavana lisänä, ja monitekeminen tulkittiin suoremmin osaksi työntekijöiden kokonaisammattitaitoa. Tämä tarkoitti käytännössä myös sitä, että monitekemisen alkuvaiheissa syntyneitä palkkauksen eriarvoisuutta pyrittiin tietoisesti muuttamaan. Se kuitenkin kesti vuosia ja erityisen epätasa-arvoisena tilanne koettiin mediatoimittajien keskuudessa. Toimitusten tasolla ovat tärkeitä yhdessä omaksutut ja julkilausutut uudet säännöt ja laadun määritelmät, joiden perustana on monimediaaliseksi muuttunut toimintaympäristö. Koska journalistinen laatu ja ammattitaito tai sen määritelmät voivat syntyä tai muuttua vain käytännön kautta, kaikkein olennaisinta muutoksessa on se, miten tekijät itse hahmottavat omaa tekemistään. Esimerkiksi uutisen lajityyppiseen kerrontaan sisältyvän journalistisen kertojan roolin muutosten hahmottaminen on kuitenkin siinä mielessä vaikeaa, että rooliin sisältyy aina joka tapauksessa ristiriitaisia vaatimuksia.

Kertojan on kyettävä kompromisseihin ja roolin toteuttamiseen useammalla eri tasolla: oltava sananmukaisesti yhtä aikaa Thurenin ja Costera-Meierin käsittein tehdastyöläinen, tutkija ja kirjailija tai taiteilija, käsityöläinen, opettaja, markkinoija sekä viimein myös moderaattori. Kyse on kertojan toiminnassa limittyvissä toimintalogiikoista, jotka kerronnan prosessissa myös vaikuttavat toisiinsa. Minua kiinnostaa se, miten nämä kerrostuvat toimintalogiikat käytännössä heijastuvat ammattitaidon ja laadun määritelmiin kognitiivisella, normatiivisella, evaluoivalla ja sosiaalisen sopimuksen tasolla. Näitä merkityksiä tai muutoksia määritelmässä hain sekä haastatteluvastauksista että siitä, miten haastateltavani jäsensivät diskursiivisesti monitekemistä osana toimittajan tai mediatoimittajan kokemusta ammattilaisuudesta tai ammattimaisuudesta.

10 MONITEKEMISEN KESKENERÄISIKSI JÄÄVÄT MÄÄRITELMÄT

Monitekeminen tuli Ylen toimintakulttuuriin jäädäkseen, mutta sen määrittelyn riittämättömyydestä ja keskeneräisyydestä kertoo paljon virinnyt keskustelu monitekemisen aiheuttamasta kiireestä sekä erityisesti kiireen vaikutuksista journalismin laatuun. Alkanut keskustelu on tarpeellista ja toivottavaa, mutta se uhkaa jäädä tuloksettomaksi, ellei sitä pystytä tulkitsemaan professioprojektin sisältä. Epämääräisyydestä ja journalismin tulevaisuuden "sumeudesta" ovat kärsineet myös monitekemisen varhaiset omaksujat, joita Ylessä on kutsuttu "moniosaajiksi". Itse käytän mieluummin käsitettä monitekijä, koska jo käsitteenä "moniosaaja" on ongelmallinen ja sen ongelmallisuus liittyy juuri sen kytkeytymättömyyteen professioprojektin näkökulmasta. Vaikka "moniosaaminen" asetettaisiin tavoitteeksi, silti yleisesti hyväksytyjen laadun määrittelymien puute muodostuu ongelmaksi. Toinen ongelma on luonnollisesti se, että yhden työntekijän aika ei yksinkertaisesti riitä laadun toteuttamiseen tilanteessa, jossa suoritettavan työn määrä ylittää selvästi suorituskyvyn. Monitekijät korostivat lähes poikkeuksetta sitä, että he olivat kokeneet tilanteita, joissa juuri työn määrä tai tahdin kiristyminen oli estänyt toteuttamasta parasta mahdollista laatua.¹⁴⁵

Alueellisten televisiouutisten tuotantotavan muutos lähti käytännössä aivan samoista lähtökohdista kuin aiemmin radiossa toteutettu yksinkäyttö. Lähtökohta oli se, että yhden työntekijän on mahdollista toteuttaa sekä journalistinen että tekninen työ ja tuottaa uutisjuttu päivässä sekä radioon että televisioon. Näin laajan yksinkäytön toteuttaminen, varsinkin runsaammin työtä vaativassa televisiossa, osoittautui kuitenkin ylimitoitetuksi. Se johti vuosina 2003 –

---

¹⁴⁵ Monitekemisen ongelmista puhumista helpotti varmasti se, että kirjoittajan oma tausta on myös monitekijän. Haastattelutilanteissa voitiin avoimesti puhua koetuista ongelmista ja jakaa niitä. Yksi yleisemmin laatuun vaikuttaneista tekijöistä oli monitekijöiden mukaan "ajan loppuminen" kun televisiojutun lisäksi oli toimitettava myös radion iltapäivälähetyksissä ajettava pidempi juttuversio. Vielä vuonna 2007 monitekijät eivät vielä kovin usein toimittaneet jutustaan erillistä verkkoversiota. Verkko tuli työn lisääjänä vastaan kuitenkin jo seuraavana vuonna, kun haastattelin erikseen verkkovastuutettuja toimittajia ja mediatoimittajia.

2005 moniin aikataulutusta, journalistista ja kuvallista laatua sekä työntekijöiden jaksamista ja työnjaon oikeudenmukaisuutta koskeviin pulmiin. Ne ja niiden aiheuttama uudelleenarviointi heijastuivat tutkimushaastatteluissani varsinkin vuoden 2007 alussa. Syksyllä 2008 niihin oli jo jouduttu toimituksissa hakemaan julkilausuttuja toimituspolitiikan sääntöjen tasolla toteutuvia ratkaisumalleja. Käytännössä mallit koskivat mm. yhdessä sovittuja toimintatapoja, työroolien täsmentymistä ja turhan laajoiksi kasvaneiden toimenkuvien rajaamista uudelleen. Monitekijäisyys alkoi televisiossa varhaisten omaksujien hakkerieettisellä pioneerivaiheella, jossa olennaista oli kognitiivinen taso ja käytännön tietojen ja taitojen omaksuminen. Oletan sen kuitenkin kehittyvän myös kohti normatiivista, evaluoivaa ja sosiaalisen sopimuksen tasoa. Muutokset tapahtuvat sekä lajityyppiin sisältyvän toteutuvan journalistisen laadun ja ammattitaidon että uutista ja niiden kerrontaa koskevan geneerisen odotushorisontin tasolla. Muutos vie uutisjournalismia koskevaa laatuajattelua selvästi prosessina tai performanssina ymmärretyn laadun suuntaan. Käytännössä tämä oletamani kehitys on näkynyt monitekijyyden osalta juuri työroolien täsmentymisenä sekä alkaneena toimintatapoja koskevana toimituspoliittisena ja myös ammattieettisenä keskusteluna. Oletan keskustelun koskevan lopulta myös sitä, miten uutisjournalismia yleisösuhteena toteutetaan ja sitä, millaisia mahdollisuuksia uutisjournalismille avaa sosiaalinen media.

Varsinaisen monitekemisen osalta on jo käynyt niin, että suoraan radiosta lainatun yksinkäyttöajatuksen korvaa Ylen alueellisissa uutisissa moniammatilliseen työpariin tai työryhmään perustuva työn organisoiminen malli, jossa hakkerieettiselle vaiheelle keskeistä yksin työstä ”suoriutumisen” tai ”selviämisen” ihannetta ei enää pidetä samalla tavalla tavoitteena. Yksinkäyttö tekemisen tapana oli edelleen syksyllä 2008 mukana käytännön työnjaossa, mutta enimmäkseen vain ensi vaiheen nopealle uutistyyölle tarjolla olevana ainoana vaihtoehtona, esimerkiksi tulipalon tai liikenneonnettomuuden sattuessa matkaan saattoi lähteä vain yksi monitekijä. Yksinkäyttöön saattoi toisaalta kuitenkin johtaa myös äkillinen ja odottamaton työvoimapula, kuten useamman kuin yhden toimituksen jäsenen samanaikainen sairastuminen. Viimeksi mainittua tilannetta pitivät kuitenkin sekä monitekijät ja uutispäälliköt ongelmallisena. Puhtaan yksinkäyttöajattelun tilalle olivat tulleet työn oikeudenmukaisempaan jakautumiseen tähtäävät toimituspoliittiset säännöt: yksin juttunsa toteuttavalle monitekijälle varattiin säännönmukaisesti kaksi työpäivää.

Lähtökohtana uutistyyölle yksinkäyttö mainittiin jo selvästi harvemmin vuoden 2008 lopulla kuin alkuvuodesta 2007, mikä kertonee toimintatapojen nopeasta kehityksestä. Puhtaasti kustannustehokkuuteen liittynyttä yksinkäyttöä oli siis jouduttu punnitsemaan ja suhteuttamaan sitä muihin ja muista lähtökohdista määrittyviin tavoitteisiin. Juuri tähän painopisteen muutokseen monitekijöillä oli laatukseskustelun kannalta keskeinen rooli. Johtuen toimitusten välisistä eroista heidän näkökulmansa monitekemiseen ei kuitenkaan ole yhtenäinen: varsinkin pienissä satelliittitoimituksissa (Viitasaari, Savonlinna) vaatimus laajaan monitekemiseen oli käytännössä lähtökohta.

Vaikka en enää varsinaisesti käsittele jo 1990-luvulla käytyä ensimmäistä Ylen monitekemistä koskenutta laatukeskustelua, sillä oli merkitystä että vanhojen työntekijöiden ryhmä oli tämänkin laatukeskustelun ja toimenkuvien muutoksen kokenut. Lähetysvirtaradioita koskenut ja kesken jäänyt laatukeskustelu eli haastatteluvastauksissa vahvasti taustareferenssinä, johon viitattiin toistuvasti. Useimmiten nämä viittaukset liittyivät siihen, että alueellisissa televisio uutisissa monitekemistä ryhdyttiin toteuttamaan, koska työtä haluttiin tehostaa ja monitekeminen mahdollisti tuotannon, joka ei olisi ollut muutoin mahdollista. Näkökulmaa vahvisti se, että Ylen aluetoimituksista Turussa, Kuopiossa, Oulussa ja Jyväskylässä jäi eläkkeelle tv-kuvaajia ja leikkaajia samaan aikaan alueuutisten laajentumisvaiheen kanssa. Tilanne oli työntekijöiden näkökulmasta kovin ristiriitainen: kokeneita tv-alan ammattilaisia lähti eläkeputkeen samaan aikaan, kun olisi ollut tarvetta juuri tv-osaamiselle. Näihin tehtäviin palkattiin säännönmukaisesti uusina työntekijöinä monitekeviä media-toimittajia. Näin Ylessäkin toteutettiin siis samankaltaista ”nuorennusleikkausta”, mistä Kaarina Nikunen (2011a; 2011b) on raportoinut suomalaisen sanomalehdistön puolelta.

Työntekijöiden suhtautuminen ”yksinkäyttöön” ja ”moniosaamiseen” oli selvästi kaksijakoinen: erityisesti vanhemmat työntekijät tunnistivat sen ajattelumallina aikaisemmasta radion tuotantotavan murroksesta ja olivat toisaalta kokeneet pitkän ja antoisan työtoveruuden eläköityvien kollegoiden kanssa, kun taas nuoremmilla ei ollut lainkaan omaa kokemusta aikaisemmasta työ-
kulttuurista, jossa journalistinen ja tekninen työ oli tiukasti erotettu toisistaan. Heille monitekeminen ja moniammatillisuus olivat osa normaalia työnkuvaa tai hakkerieettinen erottautumisen ja ammatillisen ylpeyden aihe. Joka tapauksessa haastatteluvastauksista kävi ilmi, että suhtautuminen uuden ja vanhan työ-
kulttuurin ristiriitaan oli eri-ikäisillä työntekijöillä selvästi erilainen. Uusi monimediainen toimituskulttuuri on Ylessä nuorimman eli 2000-luvulla toimituksiin tulleen työntekijäpolven ajattelutavalle tyypillistä. Suhtautumistapaeron lisäksi oli lisäksi myös selvästi havaittava koulutusero, joka vaikutti paitsi valmiuksiin myös siihen, miten tekijät monitekemisen tulkitsevat ja ymmärtävät. Erityisesti tämä koski monitekemisen suhteuttamista kerronnassa toteutuvaan journalistiseen professionalismiin. Eri-ikäiset tekijät tulkitsivat ammattitaitoa ja laatua eri kriteerein. Mielenkiintoista oli myös se, että vaikka nuoremmat työntekijät saattoivat tutkimushaastatteluissa tuoda esiin pettymyksensä palkkauksen tai työnjaon epätasa-arvosta, moni heistä oli selvästi hyväksynyt vanhempien työntekijöiden erilaiset tavat määritellä esimerkiksi juuri laatua. Vanhempien sukupolven laatu-
käsityksiin saatettiin viitata ”vanhan työnjaon” mukaisina käsityksinä.

10.1 Monimediainen työprosessi ja laatu

Tapani Huovila (2005, 158) on kuvannut monikanavaista journalistista työprosessia ja kirjoittanut, että koko prosessin lähtökohtana on televisiojuttu ja siihen

hankittu materiaali: taustatiedot, haastattelut, digitaalista videokuvaa ja digitaalista äänitiedostoa. Omien käytännön kokemusteni ja tekemiäni tutkimushaastattelujen pohjalta on kuitenkin hyvin vaikea kuvitella Huovilan kuvaamaa monitekevää toimittajaa, joka televisiojutun tehtyään vielä jatkaisi journalistista työprosessia ja tuottaisi radio- ja televisiojutun toteutettuaan näkökulmaltaan ”monipuolisemman” lehtijutun seuraavan päivän lehteen. Toki myös tutkimushaastateltavieni joukosta löytyi yksittäisiä ”yksinkäyttönä” ja ”moniosavasti” juttuja tekeviä toimittajia tai mediatoimittajia, jotka tuottivat myös nettitekstejä. Mutta näin laajasti ja varsinkin kerralla toteutuvana toimenkuva oli harvinainen. Lähinnä se toteutui vain poikkeustapauksissa.

Käytännössä Huovila oli siinä kuitenkin oikeassa, että Ylen alueellisissa uutisissa juuri televisiojutun tuottaminen oli monimediaisen uutisprosessin lähtökohta, koska se takasi materiaalinhankinnan tasolla välttämättömät reunaehdot: digitaaliseen muotoon tallennetun kuvan ja äänen. Huovilan kuvaamien yhden toimittajan peräkkäisten toimitusprosessien sijaan alueuutisten toimitusprosessissa olivat tyypillisempiä useampien sisäkkäisten tai limittäisten journalististen työprosessien kokonaisuudet ja niitä toteutti yhden tekijän sijasta moniammatillinen työpari (monitekevä toimittaja ja mediatoimittaja) ja tietoverkon osalta yhä useammin myös erillinen nettitoimittaja. Ututistyön päivittäisten organisoijien eli uutispäälliköiden näkökulmasta television työprosessin ensisijaisuus oli kuitenkin kiistaton itsestäänselvyys. Syynä oli yksinkertaisesti se, että televisiojutun tuottaminen satoi huomattavasti enemmän työvoimaa kuin radiojutun. Päivittäin tuotettavat televisiojutut oli oltava selvillä jo aamun suunnittelukokouksessa. Tämä uutistyön organisointiin liittyvä seikka tuli esiin kaikissa uutispäällikköhaastatteluissa. Suunnittelussa televisiotuotanto korostui selvästi. Näin yksi haastattelemistani uutispäälliköistä¹⁴⁶ ilmaisi asian:

”Kyllähän se televisio omalta osaltaan määrittää päivän toimintaa aika paljon. Sillä tavalla, että kun mietitään, mitkä ovat päivän tärkeimpiä juttuja, niin silloin on otettava televisiotuotanto huomioon. Televisio ihan tuotantovälineenä on sellainen, että siinä pitää ottaa alusta asti huomioon, että se voidaan toteuttaa televisioon se aihe.”
(UP1)

Osa uutispäälliköistä piti tätä televisiojuttujen tuotannon painottumista myös journalistisesta näkökulmasta hieman ongelmallisena. Televisio ja siihen liittyvä kuvallisuus ohjasivat heidän mielestään aiheiden valintaa ja tuotettavia sisältöjä jo liikaakin. Tämä ilmeni siitä, että radiouutisten ja laajemmin koko radioilmiasun sisällön puolesta kannettiin huolta. Radiojutuille ei välttämättä riittänyt tekijöitä ja siksi radio välineenä jäi television jalkoihin. Ankarimmat kriitikot totesivat radionomaisuuden kadonneen Radio Suomesta jo lähetysvirtaradion mukana, mikä oli selvä viittaus aikaisempaan lähetysvirtaradiota ja yksinkäyttöä koskeneeseen laatukseskusteluun. Tuotantokulttuurin taitoskohdassa ei ollut syntynyt riittävän selviä uusia ja yleisesti hyväksytyjä laatuksiteerejä. Radion osalta pohdittiin välineen puolustamisen tarpeellisuutta, jotta se pysyisi moni-

¹⁴⁶ Uutispäälliköt esiintyvät tässä tutkimuksessa pääasiassa anonyymeinä. Käytän heistä jatkossa kirjainlyhennekoodeja UP1, UP2, UP3, jne.

mediaisessa tuotannossa paremmin tekijöiden mielessä. Radionomaisuuden ja journalistisen kertojan ilmaisun mahdollisuuksien koettiin silti kaventuneen ja radiossa jouduttiin myös ajamaan aikataulupaineiden takia versioituja haastatteluja, jotka eivät täysin tyydyttäneet tekijöitä. Televisiojuttu oli ensisijainen myös isojen ns. ykkösuutisten toteutuksessa, niistä pelkkä radiojuttu ei yleensä riittänyt.

”Kyllä se aika paljon kuvalliselle puolelle painottuu, eli tavallaan ne tehtävät jutut ja juttuideat niin tavallaan jo ideointivaiheessa tulee aika selkeesti esiin että, onko kyse televisio- vai radiojutusta, tai siis tavallaan onko televisio- ja radiojuttu vai toteutetaanko se pelkästään radiolle. Että kyllä se kuvallisuus vie eteenpäin. Se on suunnittelussa lähtökohta.” (UP2)

”Sitten, kun tulee joku mielenkiintoinen iso juttu. Niin automaattisesti tuntuu että, kun ideoidaan – niin kaikki ajattelee, että tämä on televisiojuttu. Välillä tuntuu että, pitääkö radioo alkaa puolustaa tavallaan.” (UP1)

Radiosta ja radionomaisesta ilmaisusta kantoivat huolta erityisesti vanhemmat ja kokeneemmat työntekijät. Heidän osaltaan monitekemistä koskevassa laatu-keskustelussa kuuluivat selvimminkin myös aikaisemman lähetysvirtaradiokeskustelun kaiut. Ylessä ja erityisesti Radio Suomen aluetoiminnassa oli heidän mukaansa jo tehty laatua koskevia perustavia ja lopullisia valintoja. Osa tehdyistä valinnoista oli ollut tekijöille hyvin raskaita ja vaikeita hyväksyä. Ne koettiin deprofessionalisaationa. Yksi haastateltavistani totesi alistuvaan ja lakoniiseen sävyyn, että lähetysvirtaradioon siirtyminen oli käytännössä poistanut kaiken radionomaisuuden ja jättänyt jäljelle pelkän puheen.

”Radioon on jäänyt pelkkä puhe. Enää ei kuulijaa viedä minnekään, ei tehdä äänimaisemaa, joka sinänsä on informaatiota. Radioon on jäänyt pelkkä puhe, siis Radio Suomessa, Ylen Ykkösessä kuulee vielä, mainiota ohjelmaa, mainioita radio-dokumentteja.” (Toimittaja 58 vuotta, Ylessä työuraa kolmekymmentä vuotta)

Toisaalta monitekijät saattoivat myös todeta, että uusi työkuultuuri oli tuonut myös radioon ja erityisesti sen uutisiin uutta ryhtiä ja virkistystä, koska televisio uutiset olivat käytännössä pakottaneet toimittajat ulos toimituksista ja jälleen kasvokkain ihmisten pariin. Näkemys oli kriittinen suhteessa aikaisempaan maakuntaradioiden uutisten toimintamalliin, jossa korostui puhelimen avulla saavutettava tehokkuus ja haastateltavien helppo tavoittaminen. Kun televisioon tarvittiin haastateltavasta myös kuva, radiouutisten sisällöllinen laatu ja yleisösuhte oli heidän mukaansa parantunut. Näin muutosta kuvasi yksi haastateltavistani, joka monen nuoren monitekijän tavoin suhtautui kriittisesti aikaisempaan työkuultuuriin:

”Kun me tehdään televisioo, niin me joudutaan väkisin lähtemään tuonne pihalle täältä toimituksesta, ja mejän on pakko kun mejän pitää saaha se kuva. Ja silloin me tietenkin törmätään moniin uusiin asioihin, mihin me ei törmätä täällä, jos me tehdään puhelimesta. Kun taas televisiossa ei niin voi tehdä, kun tarvitaan se kuva. Siinä mielessä kyllä se ehtomasti tuo uusia sisältöjä. (Toimittaja, 24 vuotta, työskennellyt Ylessä kaksi vuotta)

Puhelin on tehokas väline, jos toimintaa arvioidaan vain työn rationalisoinnin ja kustannustehokkuuden näkökulmista. Puhelimella ehtii haastatella useampia henkilöitä verrattuna siihen, että tapaisi haastateltavansa yksitellen ja kasvotusten. Sen sijaan muiden laatukriteerien ja esimerkiksi yleisösuhteen rakentamisen näkökulmasta pelkät puhelinhaastattelut eivät ole uutistoiminnassakaan se paras vaihtoehto. Uutisteollisesta ja pienillä resursseilla toteutuvasta uutistoinnasta kertoo tekijöiden kokemus siitä, että puhelimen ensisijaisuus vaihtoehtona oli saatu vasta televisiuutisten aloittamisen jälkeen murrettua. Puhelinhaastattelujen määrän kriittinen arviointi oli myös osa laajempaa lähetysvirtaradiota koskenutta kritiikkiä, sillä myös päivittäislähetyksissä puhelinhaastatteluja ja kontakteja oli osan haastateltavista mielestä liikaa. Tässä mielessä televisioon tehdyt haastattelut, joita voitiin käyttää myös radiossa materiaalina, olivat kohentaneet sekä uutis- että päivittäislähetysten laatua.

Sen sijaan monitekemistä koskevaan kysymykseen siitä, millaisella kokoonpanolla uutisten perään lähdettiin, näitä ratkaisuja käytännössä tekevät uutispäälliköt totesivat poikkeuksetta, että paras laatu saavutettiin ”yksin-” tai ”itsekäytön” sijaan toimittajan ja mediatoimittajan työparityöskentelynä. Ajatus itse juttunsa toimittavasta, kuvaavasta ja editoivasta toimittajasta toteutui heidän mukaansa vain harvoissa poikkeustapauksissa ja niissäkin se huomioitiin yleensä jutunteon aikataulussa. Yksin juttunsa tuottavalle toimittajalle tai mediatoimittajalle pyrittiin antamaan yleensä työhön kaksi päivää aikaa. Tasapuolisemman työnjaon pohjaksi oli kehitetty myös julkilausuttuja toimituspoliittisia pelisääntöjä. Näin näitä sääntöjä kuvaili eräs uutispäälliköistä:

”Tässä on itse asiassa hyvin selkeä systeemi. Silloin, jos lähdetään tekemään tv-juttua, joka tulee samana päivän ulos, niin sitä lähtee tekemään työpari. Jos juttu tehdään sillä tavalla, että se tulee esimerkiksi vasta seuraavana päivänä ulos tai se tehdään itsekäyttönä, jos se tehdään itsekäyttönä, niin silloin siihen varataan kaksi työpäivää. Työparijutut ovat yleensä käytännössä sellaisia, että ne tulevat samana päivänä ulos lähetykseen.” (UP3)

Haastateltu uutispäällikkö tarkensi vielä, että oli ”päivänselvää” että yksin tekeminen on kuormittavampaa ja että hän on ”kaksinkäytön” lämmin kannattaja. Uutispäälliköiden näkökulmasta yksin tekeminen oli ongelma myös, koska se kohteli työntekijöitä eriarvoistavasti ja se koettiin myös työnjohdon ongelmaksi. Yksinkäytön osalta toisaalta myös selkeästä ”hakkerieettisestä” asenteesta löytyi viitteitä toimittaja- ja mediatoimittajapuolelta. Ylpeys omista uusista taidoista ja kyvystä selvittää pahoistakin aikataulupaineista oli osalle monitekijöistä osa uutta kokemusta omasta laajemmasta ammattilaisuudesta. Se kytkettiin haastatteluvastauksissa journalistisen työprosessin uudelleenlaiseen hahmottukseen, jossa prosessia kuvattiin lineaarisen sijasta kolmiulotteisena ja jossa siihen sisäänrakennettu monimediaisuus näyttäytyi jo useampana sisäkkäisenä osaprosessina. Vaikka työn kuormittavuus myönnettiin, monitekiäjät kokivat myös olevansa eräänlaisia huippuosaajia ja se, että kaikki osaprosessit pysyivät hallinnassa päivittäisessä uutiskiiressä, oli heille selvä ylpeyden aihe. Uutispäälliköt puolestaan kokivat monitekemisen arvokkaana joustavuutta ja päivittäisen työnjaon mahdollisuuksia lisäävänä tekijänä. Se oli mahdollisuus, vaikka

työhön lähetettiin mieluiten aina toimittajan ja mediatoimittajan työpari. Uutispäälliköiden näkökulmasta monitekeminen ei siis ollut välttämättä tavoite sinänsä, vaan käytännöllinen väline ratkaista toimitustyön organisoinnin pysyviä ongelmia, joista selvästi suurin oli aliresursointi: työn lisääntyessä työntekijöiden määrä ei yksinkertaisesti ollut seurannut mukana.

10.2 Monitekijöiden työnkuva ja käsitykset ammattitaidosta

Varsinkin monitekijöiden kuvaukset omasta työprosessistaan avaavat laatuksustelua ja myös sen todennäköistä lopputulosta. Haastattelujen tulkinnaassa olen joutunut huomioimaan sen, että haastateltavien joukko oli iän ja työkokemuksen suhteen varsin kirjava: nuorin oli 24-vuotias ja vanhimmat lähellä eläkeikää ja useita tuotantokulttuurin muutoksia kokeneita konkareita. Tämän takia olen erikseen maininnut heidän työkokemuksestaan: se vaikutti varsin selvästi heidän kokemuksiinsa ja tulkintoihinsa sekä monitekemisestä että Ylen tuotantokulttuurista. Osalla oli taustareferenssinä lähetysvirtaradion yksinkäyttöä koskenut aikaisempi laatuksustelu ja heillä oli myös selvästi kriittisin näkökulma monitekemisestä seuranneisiin laadullisiin muutoksiin. Heidän joukostaan löytyivät kriittisimmät haastateltavistani. Toisaalta osa kokeneimmista työntekijöistä oli selvästi tehnyt jo lähetysvirtaradion hallinnasta aikanaan itselleen hakkerieettisen hyveen ja tulkitsi myös uutta monitekemistä tästä näkökulmasta sen etuja korostaen. Nuorimmille koko aikaisempi laatuksustelu saattoi olla täysin vierasta tai siihen oli tutustuttu vain välillisesti. He pitivät uutta monitekevää ja monimediaista tuotantokulttuuria normaalina, koska sille ei ollut olemassa itse koettua vaihtoehtoa.

Käytännössä toimenkuvat olivat monitekemisen myötä selvästi kirjavoituneet. Osalla monitekijöistä toimenkuva oli vuonna 2007 erittäin laaja ja se tuntui hämmästyttävän heitä itseäänkin. Monelle erilaiset tehtävät olivat kerääntyneet yksi kerrallaan ja toimituksissa syntyneiden osaamistarpeiden perusteella. Osalla monitekijöistä oli myös työnjohdollisia tehtäviä uutispäälliköiden sijaisina:

”Nykyinen toimenkuva (...) Olen toimittaja, joka kuvaa ja leikkaa tarvittaessa. Toimittaa uutisia radioon ja televisiolle. Juuri nyt suuri osa työstä on uutispäällikön sijaistamista, koska olen varauutispäällikkö. Ja se kohta B. Teen kuvauksia juttuihin ja sähkösatasiin televisiolle, leikkaankin tarvittaessa. Oikeastaan vain ohjaaminen on kokeilematta.” (Toimittaja, 37 vuotta, työkokemus Ylessä yli kymmenen vuotta)

”Ei paljon enempää voi ollakaan niinku eri toimenkuvii käytännön tasolla - eli toimitan, kuvaan, editoin juttuja itte sekä radioon että telkkariin yksinkäyttönä, sitten olen radion uutisdeskissä aamuvuoroissa. Teen silloin tällön noita päivän deskivuoroja kans ja sitten ohjaan uutisten lähetyksiä, oon äänimiehenä (...) ja sitten myös luen niit uutisii. Sitten on vielä tämmöistä nettivastuullisuutta.” (Mediatoimittaja, 31 vuotta, työkokemus Ylessä viisi vuotta)

”Työnkuva on sellanen että, mulla voi olla samassa kolmeviikkoisjaksossa uutispäällikön töitä, joko aamu-uutispäällikkö tai iltauutispäällikkö, koska olen varauutispääl-

likkänä. Sitten on reportterina eli teen radion uutispuolelle juttuja, ja sitten tietysti myös televisiopuolelle kuvaan, editoin, olen uutis, radion puolella, en teeveen puolella, mut radion puolella uutisjuontajana, ja mitäs muuta, siinähan tulee tietysti myös nettipuolelle nyt sitte, sitte laitetuksi uutisia samalla tavalla ja, ja sitten oikeestaan nyt tämän vuoden alussa alotin vielä tämmösen homman että oon tossa lähetyksessä äänitarkkailijana, televisiolähetyksessä siis, uutislähetyksessä, hmm... mitäs muuta mulla vois olla tässä... varmaan, tässä ne olivat." (*Toimittaja, 40 vuotta, työkokemus Ylessä seitsemäntoista vuotta*)¹⁴⁷

Koska erilaiset tehtävät oli omaksuttu yksi kerrallaan ja tarpeen mukaan, koulutusta uusiin tehtäviin ei haastateltavien mukaan ollut riittävästi. Käytännön taitoja oli useimmiten välttämättömyyden pakosta jouduttu omaksumaan työn ohessa. Perehtyminen televisiojournalismin vaatimiin erityistaitoihin oli monitekijöiden osalta 2002 – 2007 toisaalta jatkunut ja syventynyt, mutta vastaavalla tavalla ei ollut käynyt kaikkien toimituksen jäsenten osalta. Monitekijöiden ja uutispäälliköiden haastatteluista kävi sen sijaan selvästi ilmi, että toimituksiin oli syntynyt kahtiajako.¹⁴⁸ Selvimmin monitekemiseen otettu hakkerieettinen asenne ilmeni nuorimpien monitekijöiden puhetavasta: he tulkitsivat monitekiäjyyttä myönteisessä valossa, voimavarana oman henkilökohtaisen urakehityksen, työssäviihtymisen ja työtyytyväisyyden näkökulmista. Monitekeminen tulkittiin myös selvästi rahanarvoiseksi osaksi ammattitaitoa. Monitekijöiden kasvanut arvostus työmarkkinoilla tiedostettiin ja osa koki oman roolinsa suorastaan tienraivaajaksi, kun oli ollut omaksumassa uudenlaista työkuultuuria ensimmäisten joukossa:

"Tulevaisuutta ajatellen mä nään sen, että jos mä oon hyvä teknisesti ja jos mä oon hyvä journalistisesti, niin aika pitkälle pötkitään ja aika vahvoil ollaan. Eli, vaikka nyt joutuu tekemään kovaa työtä, niin tulevaisuudes se palkitaan jollain tavalla. Sitä mä en usko et, kun mä oon alusta saakka, aikojen alusta niinku sanotaan täällä Yleisradiossa tehny tätä hommaa, niin kyllä mä jonkinasteinen pioneeri oon, niin tulevaisuudessa se on aika vahva." (*Mediatoimittaja, 29-vuotias; työkokemus Ylessä kolme vuotta*)

Tästä tienraivaajan asemasta huolimatta tietoisuus omasta arvosta työntekijänä oli toisaalta monitekijöille edelleen kaksijakoinen asia. Vaikka toimituksissa monitekemisen arvoa ei yksiselitteisesti tunnustettukaan, niin monitekijät itse olivat siitä tietoisia. Varsinkin nuoremmilla työntekijöillä taustalla oli työmarkkinoiden ankarien tosiseikkojen opettama ymmärrys siitä, mitä työnantajat tulevaisuudessa työntekijöiltä vaativat. Heille monitekeminen oli koulutuksen ja journalistisen kokemuksen lisänä avannut työpaikan Yleen¹⁴⁹. Monitekeminen nähtiin omaa rahassa mitattavaa työmarkkina-arvoa nostavana tekijänä. Moni-

¹⁴⁷ Alkuvuodesta 2007 tilanne oli tämä ja kirjavat toimenkuvat olivat hyvin tavallisia. Laatukeskustelua ja keskustelua kirjaviiden toimenkuvien kuormittavuudesta oli kuitenkin jo selvästi käyty. Kun kävin samojen työntekijöiden toimenkuvia läpi puolta-toista vuotta myöhemmin sähköpostikyselyllä, oli monen toimenkuva täsmennyntä, eli osin hallitsemattomasti kertyneitä vastuuta oli karsittu.

¹⁴⁸ Kahtiajako eli toimituksissa esimerkiksi kielenkäytössä, jossa toimituksen jäsenet oli jaettu "radio-osaajiin" ja "moniosaajiin".

¹⁴⁹ Valmiudesta monitekemiseen tuli uusien työntekijöiden yksi rekrytointiperuste alueellisten uutisten laajentumisvaiheessa vuoden 2003 jälkeen (ks. edellä, s. 191)

tekemisen uskottiin myöhemmin avaavan myös kokonaan uusia ammatillisia mahdollisuuksia. Hakkerieetokseen sekoittui myös yrittäjähenkisyyttä, kun monitekijät arvioivat tulevaisuuden mahdollisuuksiaan:

”Eli jos mä tästä talosta lähden, niin mä pystyn tekemään sitä missä työpaikassa tahansa, missä maassa tahansa. Ja nykyiset laitteet, joilla saa aikaan televisiokelpoa tavaraa, on tullut hinnaltaan niin paljon alaspäin että mä voin tehdä sitä työtä ostamalla laitteet vaikka maapallon toisella puolella. Että se vähän niin kuin laulutaito, se kulkee mukana. (...)Mä olen ajatellut, että jos tulee joskus lähtö vaikka vieraaseen maahan, niin mä en ole tyhjän päällä, enkä aio jäädä tyhjän päälle.” (Mediatoimittaja/toimittaja, 29 vuotta, työkokemus Ylessä kolme vuotta ja ennen Yleä erilaisissa tehtävissä radio- ja tv-tuotantoyhtiössä)

Koska olin valinnut haastateltaviksi monitekemisen varhaisia omaksujia, ei ollut yllättävää, että kaikki haastateltavani kertoivat omaksuneensa tavanomaista laajemman toimenkuvan vapaaehtoisesti. Tämä ei kuitenkaan tarkoita sitä, ettei tekijöillä olisi ollut monitekemisen osalta myös ammatillisesti ristiriitaisia ajatuksia. Tämä kävi selvästi ilmi haastatteluissa, joissa he saattoivat painokkaasti korostaa sitä, että monitekeminen oli heille ”normaalia” tai ”aivan tavanomaista” journalistista työtä. Tämän voi tulkita selväksi irtiotoksi vanhemman työntekijäpolven suosimaan tulkintaan monitekemisestä ”ylimääräisenä” työnä ja laatua mahdollisesti heikentävänä ”yksinkäyttönä”.

”Kyllä se on työsopimusta laadittaessa jo ollu tiedossa, mitä se toimenkuva on.” (Toimittaja, 25 vuotta, työkokemus Ylessä kaksi ja puoli vuotta)

”Se on ihan omaehtoinen ja vapaaehtoinen ja ennen esimerkiksi tätä työpaikkaa tehty oma ratkaisu, joka perustuu omaan mielenkiintoon. Eli ei oo kyse siitä, että olisi laajennettu tehtävänkuvaa.” (Mediatoimittaja/toimittaja 29 vuotta, työkokemus Ylellä kolme vuotta ja ennen tätä eri työtehtävissä radio- ja tv-tuotantoyhtiössä)

”Vapaaehtoisesti. Ja ihan niinku. se on juuri sitä mitä halusinkin eli se on tavoitteiden mukainen.” (Mediatoimittaja, 29 vuotta, työkokemus Ylellä puolitoista vuotta ja sitä ennen useita vuosia paikallistelevisiossa)

”Kyllä jo ihan töihin tullessani niin, on niinku alusta alkaen siitä asti kun oon menny harjottelemaan uutistoimittajan työtä niin jo silloin oon niinku tienny että teen joka puolelle tavallaan, kaikkiin mahdollisiin välineisiin.” (Toimittaja, 24 vuotta, työkokemus Ylessä vajaat kaksi vuotta)

Monitekijöistä valtaosa korosti myös sitä, että itse oli itse halunnut monipuolista ja ammatillisesti haastavaa toimenkuvaa. Nuorten monitekijöiden puheesta saattoi myös kuvastua tiettyä kyllästymistä monitekemistä koskeneeseen yksipuoliseen laatu keskusteluun. He kokivat suorastaan epäoikeudenmukaisena sen, että työn journalistista laatua ammatillisessa keskustelussa lähes automaattisesti epäiltiin. Kokemuksen taustana oli se, että uusilta työntekijöitä monitekiäjyyttä vaadittiin lähtökohtaisesti, mutta vanhoille työntekijöille se oli edelleen sopimuksenvaraista. Uusille työntekijöille se ei siis, toisin kuin vanhemmille kollegoille, ollut asia, joka olisi ollut edes neuvoteltavissa. Tässä mielessä nuorten monitekijöiden asenne kritiikkiin on helposti ymmärrettävissä. Yleiselle ammatilliselle keskustelulle leimaa antava oli kriittinen asenne, joka käy hyvin

ilmi siitä, miten uutta ”maakuntatoimitusten” työkuultuuria esiteltiin alkuvuodesta 2003 Radio- ja televisiotoimittajien liiton (RTTL) jäsenlehdessä Liiton Arkissa. Lehteen oli tehty alueellisten televisioutisten laajentumista ennakoivan juttu, jossa haastateltiin kahta Lounais-Suomen uutisten ja Satakunnan radion monitekevää työntekijää, toimittajaa ja mediatoimittajaa. Jutun keskeinen viesti oli se, että monitekijäisyys lisää työn kuormittavuutta. Lisäksi siitä maksettava korvaus ei ollut työntekijäpuolen liiton (RTTL) tulkinnan mukaan oikeassa suhteessa kasvaneeseen työn määrään. Lähtökohta koko jutussa oli siis kriittinen ja lähti selvästi edunvalvonnan ja sisällöllisen laadun heikkenemisen diskursiivisista positioista, mutta jutun yleissävystä huolimatta itse monitekijöiden kokemus uudesta työtavasta ei yllättäen ollutkaan yksinomaan kielteinen, vaan pikemminkin hyvin mielenkiintoisella tavalla ristiriitainen. Liiton Arkkiin haastateltu nuori mediatoimittaja Mari Itkonen nimittäin toteaa lehden kanteen valituksissa sitaattissa: ”Jalat hyytelöllä juoksee koko päivän kilpaa kellon kanssa ja sitten huomaa, ettei siitä niin huono juttu tullutkaan...” (*Haastateltu monitekijä: Mari Itkonen, Liiton Arkki 2/2003*)

Lausunnossa kuvastuu hyvin nuorille monitekijöille tyypillinen yhdistelmä itsekriittistä ja toisaalta hakkerieettistä suhtautumista monitekemiseen. Varsinkin kuormittavuudesta ja työn oikeudenmukaisesta jakautumisesta käytiin alueellisten uutisten toimituksissa samaan aikaan vilkasta keskustelua. Mikä ehkä sopi lähetysvirtaradioon, ei sopinutkaan televisioutisten tuotantoon. Työn määrän lisäksi syynä tähän oli se, että pääasiassa radioon ohjelmaa toimitaneet vanhemmat uutistoimittajat joutuivat opettelemaan kokonaan uuden välineen.¹⁵⁰

10.3 Toimenkuvamuutoksia ja laatukeskustelua

Juuri käytännön kokemukset muuttivat näkökulmaa monitekijyyteen, kuten koko alueuutishanketta koordinoivan ohjelmapäällikkö Timo Säynätkari totesi minulle haastattelussa jo alkutalvesta 2007. Hän oli joutunut luopumaan alkuperäisestä ajatuksestaan, että kaikki tekisivät kaikkea ja että lähtökohdaksi otettaisiin tehokkain yksintekeminen. Myös alkuvaiheen suuret erot toimenkuvissa alkoivat tasaantua. Yksi syy siihen oli se, että vuodesta 2003 alkaen palkattiin alueellisten uutisten tekijöiksi mediatoimittajataustaisia työntekijöitä selvästi toimittajataustaisia enemmän. Tämä vähensi toimittajataustaisten monitekijöiden tarvetta. Säynätkarin mukaan periaatteeksi oli jo alkuvaiheessa otettu se, ettei ketään voi laajempiin toimenkuviiin pakottaa ja se, että työn määrää ja kuormittavuutta on mahdollista arvioida vain paikan päällä:

¹⁵⁰ Vastaavaa keskustelua käytiin myöhemmin verkkojournalismin osalta. Työntekijät kritisoivat sitä, että verkkotekemiseen ei saatu riittävästi koulutusta ja ettei palkassa riittävästi huomioitu kasvanutta työn määrää. Keskustelussa toistuivat samat edunvalvontaposition näkökulmat.

”Kun on rekrytoitu uusia ihmisiä niin mediatoimittajataustaisista, on tullut enemmän tällaisia laaja- alaisia kuin mitä journalistipuolelta on tullut suhteessa. Mutta se, että ei mun mielestä pidä tuhota hyvää journalistista sisältöä sillä, että pakotettaisiin tekemään itse kaikki aina. Se on pikemminkin kiinni työjohdon fiksuudesta että katsotaan, onko järkevää että ihminen tekee itse ja kaikkiin välineisiin.” (*Timo Säynätkäri, haastattelussa 3.1.2007*)

Laatua koskevien näkemysten osalta keskustelu monitekemisestä kävi kuitenkin edelleen vilkkaana ja sen osalta näkemykset erosivat jyrkästi toisistaan. Varsinkin pitkään Ylen palveluksessa olleiden vanhojen työntekijöiden näkemys siitä, mihin suuntaan laatu oli kehittynyt ja miksi, ei ollut kovinkaan myönteinen. Journalistinen laatu – tai sen puuttuminen – koettiin osin hyvinkin kipeästi asiaksi, joka työnkuvien muutoksessa ja myllerryksessä oli kokonaan sivuutettu. Erityisesti tätä käsitystä voi pitää vakavana ongelmana journalistisen professioprojektin näkökulmasta, koska siinä toimenkuvamuutokset tulkitaan ammattitaidon ohittamiseksi eli kysymys on deprofessionalisaatiosta. Käsityksen esittäjät näkivät myös vastakkainasettelun Helsingissä ja maakunnissa toteutettavan laadun välillä.¹⁵¹

”No jos se laatutaso, johon nyt tyydytään kelpaa. Niin riittäähän se, mutta paras on hyvän vihollinen tässäkin. Se lienee se normaali toimittajan kunnianhimo, että ottaa asioista oikein kunnolla selvää. Mutta siitä kerran ihan suoraan sanottiin, että me emme sitä täällä maakunnissa, vaan tutkiva journalismi tehdään Pasilassa.” (*Toimittaja, 58 vuotta, työkokemus Ylellä 18 vuotta, sitä ennen pitkään freelancerina*)

”Tilaus oli semmonen että rososempikin jälki teknisessä mielessä riittää ja sitä tilausta ei oo vielä peruttu. Mulle ei ole ainakaan tultu sanoon että hei, nostakaas laatua. Mutta ihmiset ovat nostaneet sitä itse, koska he ovat kunnianhimoisia, niinkuin työssä ja ammatissa pitää ollakin. Mutta sitten tämä journalistinen tilaus on, olis vielä vähän niinku ehkä hakusessa.” (*UPI*)

Vaikka vuoden 2003 jälkeen palkatut monitekijät totesivat lähes yksituumaisesti, että monitekeminen on normaali osa toimenkuvaa, osa heistä viittasi suoraan tuohon keskusteluun ja totesi, että toimenkuvien osalta oli Ylessä aikaisemmin ollut selviä vaikeuksia. Osalla heistä toimenkuva oli elänyt niin vahvasti, ettei se ankkuroitunut sen paremmin toimittajuuteen kuin mediatoimittajuuteenkaan. Toimenkuvia koskeneen keskustelun tuloksena myös ammattinimike oli osalla ehtinyt vaihtua vuoteen 2008 mennessä mediatoimittajista toimittajiksi. Uuden laatua ja ammattitaitoa koskevan ajattelun näkökulmasta tärkeintä oli kuitenkin se, etteivät nuoremmat haastateltavani enää lähtökohtaisesti vetäneet journalistisen ja teknisen työn rajaa samalla tavoin kuin vanhemmat haastateltavat. He saattoivat viitata aikaisempaan toimenkuvien jyrkkään rajaan heille ”vieraana” tai ”vanhana” asiana. Tässä ilmeni selvää sukupolvikriittistä asennetta aikaisempaan jäykäksi koettuun työkuultuuriin. Yksinkäyttökokeiluja seurannutta uutta työkuultuuria leimasi päinvastoin toimenkuvien vaihtuvuus ja

¹⁵¹ Helsinki vs. maakunnat -ajattelu on elänyt laatuks keskustelussa sitkeästi. Viimeksi siihen viitattiin ammatillisessa keskustelussa syksyllä 2011, kun keskusteltiin Yle uutisten arvoista. Toimittaja Ani Malmi oli saanut aiheen kysyä, noudatetaanko samoja arvoja uutisten julkaisussa maakunnissa ja Helsingissä (Liiton Arkki lokakuu 2011).

tekijöiden joustavuus, raja ammattikuntien välille muuttui läpäiseväksi ja toimenkuvista oli tullut yksilöllisiä.

”No se on ehkä vähän kimurantti, koska toimittajaksi mut on palkattu. Mutta sekä viime vuosi että tämä vuosi, mä olen ollut mediatoimittajan sijaisena. Mikä se työnkuva sitten on? Se on kaikkia mahdollisia vuoroja täällä, eli kuvaajavuoro tai ohjaajavuoro tai radion valmisteluvuoro tai radion aamu-uutistoimittaja tai tv-toimittajan vuoro. Ainut mitä mä en tee täällä, mä en ole uutispäällikkö enkä ankkuroi.” (*Mediatoimittaja, 29 vuotta, työkokemus Ylellä kolme vuotta. Oli aikaisemmin työskennellyt monitekijänä radiossa ja tv:ssä*)

”Mulle tää on niin luonnollinen tila, koska mä en ole ehtinyt olla töissä **sen vanhan mallin mukaan** ja sitten kun mun koulutus on juuri tähän. Tiedän, että se on aiheuttanut aikaisemmin vastustusta vanhempien toimittajien keskuudessa, mutta mulle ei. Musta tämä toimii jo nykyisellään aika hyvin.” (*Mediatoimittaja, 29 vuotta, työkokemus Ylellä puolitoista vuotta, korostus TH*)

”Journalistinen puoli on nykyisin huomattavasti suurempi, kun sillon alussa. Sillon vielä saatoinkin lähteä kuvaamaan ja leikkasin toiselle toimittajalle, mutta nykyisin, se on kyllä muljahtanu journalistiselle puolelle. Kun jutut yksinään tehdään, niin kylähän se pääpaino on tietysti sisällöissä.” (*Toimittaja, alkuaan mediatoimittajaksi palkattu, 28 vuotta, työkokemus Ylessä kolme ja puoli vuotta*)

Muistaen, mitä edellä olen todennut uutisen tarinasta ja diskurssista ja kerronnan kaksoislogiikasta, kuuntelin herkällä korvalla sitä, miten monitekijät omasta näkökulmastaan kuvasivat tätä jakoa journalistisen ja teknisen työn välillä oman journalistisen työprosessinsa osalta. Vastausten jäsentyminen noudatteli melko pitkälti edelleen vanhaa työnjakoa. Journalistinen työ samaistettiin uutisten ”sisältöön” abstraktina ominaisuutena, kun taas mediatoimittajien toimenkuvaan yhdistettiin mieluummin ”muotoon” tai ”toteuttamiseen” liittyviä käytännöllisiä ja konkreettisia asioita. Erityisesti teknisen puolen korostuminen tuli ilmi, kun haastateltavat kuvailivat omia henkilökohtaisia lähtökohtiaan monitekemiseen: monitekijäksi tultiin selvästi joko ”tekniseltä” tai ”journalistiselta” puolelta. Tekijät olivat hyvin tietoisia, että he olivat uudenaikaisessa tilanteessa ja rajankäynti teknisen ja journalistisen työn välillä koettiin rikastuttavana, vaikka sen osalta ajaututtiin oman ammattitaidon reunoille – ja osin jopa ulkopuolelle.

”Kyl tämä on perustunut vapaaehtoisuuteen. Tietysti toimittajan työt - koska mä oon hyvin teknisesti orientoitunut ihminen, niin ei välttämättä löydy meikäläiseltä vielä sitä kompetenssia, jota ne vaatisi. Ylipäätään tiedot ovat vajavaisia ainakin joltain osin uutistoimittamisesta. Mutta mä saan hyvin paljon tästä, voisiko sitä kutsua synergiaksi: kun mä opetan ihmisille teknistä tuntemusta, niin sitte mä saan heiltä tätä toimittajana tarvittavaa tietoa.” (*Mediatoimittaja, 29 vuotta, työkokemus Ylessä kolme ja puoli vuotta*)

”Veikkaan että mut palkattiin tänne, koska mulla oli tekninen puoli hallussa. Mutta jo sillon palkatessa oli selviä viitteitä siitä ja se sanottiin, että jossakin vaiheessa, kun me saahaan hommat pyörimään, niin aletaan pikku hiljaa liukua myös toimittajan työn puolelle.” (*Toimittaja, alkuaan palkattu mediatoimittajaksi, työkokemus Ylessä kolme ja puoli vuotta*)

Vastauksissa kuvastuu se, että tekijät kokivat ainakin vielä vuonna 2007 olevansa työkultuurin murroskohdassa. Oma ammattitaito koettiin osin puutteelli-

seksi, mutta sen osalta oli tapahtunut jo paljon. Hakkerieettisestä lähtökohdasta teknisen ja journalistisen työn rajalinjan ylittäminen ja uuden oppiminen koettiin mielekkääksi, mutta sen selvä tunnistaminen ja toisaalta myös tunnustaminen toimituksissa osana toteutuvaa laatua ja ammattitaitoa puuttui. Näin vastasi eräs haastattemistani toimittajista, kun kysyin arvostaako oma toimitus monitekemistä ammattitaitona:

”Mää oon kuvitellu, että sitä arvostettaisiin enemmänkin, mutta nyt meillä oli semmonen pieni palaveri, niin mää ymmärsin, että jotkut ovat sitä mieltä, että tää laatu olis laskenu sitten tään monitekemisen myötä. Musta se oli aika yllättävää, että ilmeisesti semmostakin henkee on, että tää laatu ois laskenu, tän kiireen ja monitekemisen kautta.” (Toimittaja, 39 vuotta, työkokemus Ylessä kuusi vuotta, sitä ennen paikallisradioissa ja televisiossa.)

Kollegiaalinen tunnustus tai hyväksyntä monitekemisen osalta puuttui ja epäilyt journalistisen sisällön tason laskusta elivät tekijöiden mielessä edelleen. Katkeruutta aiheutti erityisesti se, että monitekemisen arvostelijat eivät lopulta kyenneet perustelemaan väitteitään journalististen sisältöjen laatutason laskusta. Journalismia ja sen laatuperusteista kysyttiin avoimesti eikä perusteettomia viittauksia journalistisen tason laskuun nielty purematta. Yksi osoitus tästä oli se, että niitä jo selvästi ironisoitiin:

”Mun mielestä Yleisradios on edelleen siis sitä ajatusmaailmaa, mikä ehkä on ollut jo joskus silloin, kun tää monitekeminen on sisäänajettu eli viis, kuus vuotta sitten. Että tässä nyt niinku **kokeillaan vähän tämmöstä juttuu** - kun muukin maailma kokeilee, että **älkää nyt oikeat journalistit suuttuko tästä näin**. Että tää on vaan tällanen kiva pikku testi. Ja nykypäivänäkin kuulee käytävillä ja lukee Journalistista, että journalismi häviää monitekemisen myötä. Ei se jumalauta kyllä mihinkään Avidiin [editointiohjelmisto] häviä - se journalismi.” (Alkuaan mediatoimittaja, nykyisin toimittaja, 31 vuotta, työskennellyt Ylessä viisi vuotta, korostus TH)

Varsinkaan palkkauksen eroja samasta työstä ei sen paremmin ymmärretty kuin hyväksytyt. Niitä pidettiin mediatoimittajien keskuudessa yleisesti korjattavana epäkohtana. Kuuma ja vaikea peruna monitekeminen oli toimituksissa edelleen varsinkin vuonna 2007: kaksi vuotta ennen haastatteluajankohtaa oli käyty yt-neuvottelut, joiden tuloksena alueellisesta toiminnasta irtisanottiin juuri vanhoja työntekijöitä. Yksi haastateltavista kiteytti toimituksissa vallitsevan yleisen tietoisuuden ja toisaalta myös epätietoisuuden työnantajan toiveista seuraavaan tapaan:

”Meillä esimerkiksi täällä on pari ihmistä, jotka ei osallistu moniosaamiseen. Millään tavalla heitä ei ole painostettu, mutta jotenkin tuntuu, että heillä itsellään on semmonen mielikuva. Kun on ollut puhetta jostain yt-neuvotteluista tai muista, niin heiltä tulee aina semmonen, että aha, no me ollaan ensimmäisenä tulilinjalla, koska emme ole moniosaajia, monitekijöitä. Ei voi mitenkään sanoa, että yhtiö olisi pakottanut siihen, mutta ehkä se trendi on täällä kuitenkin semmonen, että toimittajan ehkä olisi hyvä osata aika monta asiaa.” (Toimittaja, 40 vuotta, työskennellyt Ylessä kuusitoista vuotta)

Kysymys työnantajan tahdosta kävi vielä selvemmin ilmi nuorempien työntekijöiden haastatteluista. Pakon sijasta he saattoivat yksinkertaisesti vain viitata

siihen, että työnantaja edellyttää monitekemistä ja että se oli edellytys töiden saamiselle. Silti hekin pitivät työntekijöiden pakottamista oman toimenkuvan laajentamiseen lähtökohtaisesti huonona vaihtoehtona. Siitä oli jo saatu huonoja kokemuksia. Esimerkiksi tämä nuoren työntekijän näkökulma käynnissä olevaan laatu keskusteluun oli mielenkiintoinen:

”Monitekijänä pitää olla henkilö, joka itse haluaa sitä tehdä. Se on hirveetä katottavaa, jos radiotekijästä tehdään monitekijä ja hän ei sitä itse halua ja, vaikka hän haluaisikin. Jos se tehdään lyhyellä koulutuksella niin, että hän ei välttämättä tajua kuvasta, ja vaikka tajuaisikin, niin ei osaa teknisesti sitä toteuttaa. Tai mikä tahansa näistä osa-alueista ontuu. Niin se ei ole se tarkoitus, vaan siihen pitää olla oma halu ja taito näihin osa-alueisiin. Kyky yhdistää niistä sitten järkevä näkökulma paketti.” (Mediatoimittaja, 29 vuotta, työskennellyt Ylessä kolme vuotta ja sitä ennen monitekijänä radio- ja tv-tuotantoyhtiöissä)

Työnantajan suostutteludiskurssi oli jo ehtinyt osoittautua vääräksi lähtökohdaksi. Jos motiivia monitekemiseen ei ollut, ei jälki voinut olla laadukasta. Toisaalta myös käytännön taitojen kouluttaminen oli puutteellista ja niitä jouduttiin opettelemaan kantapään kautta työn ohessa. Ilman havereita siitä ei luonnollisesti selvitty:

”Ensimmäiset jutut, ja varmaan ne ensimmäiset kuvatkin, oli aika kauheita. Aika kantapään kautta tässä on kyllä sen oppinut sitten käytännössä. Se on toisaalta, se on hyväkin tapa oppia, siinä oppii tehokkaasti. Mutta ei se jälki kaunista ole välttämättä ollut. Ja nyt oon huomannu, kun oon kattonu jälkeensä myös muita ihmisiä, jotka on tavallaan käyny sen saman prosessin kuin mitä itse kävi aikoinaan läpi. Semmosia perusjuttuja, perusvirheitä.” (Toimittaja, 40 vuotta, työskennellyt Ylessä kuusitoista vuotta)

Kantapään kautta opettelua ei pidetty parhaana mahdollisena tapana uuden omaksumiselle. Mutta tehokkaasti ja nopeasti uusi työkuulttuuri silti omaksuttiin. Haastateltavien vanhimmassa ikäpolvessa tuli vastaan jo aikaisemmin tapahtunut mukautuminen radion lähetysvirtakulttuuriin. Ymmärrys toisiaan seuraavista työkuulttuurin muutoksista ilmeni eräänlaisena hiljaisen tiedon mukanaan tuomana tyyneytenä ja kriittisyytenä muutosten osalta. He saattoivat todeta, että toimenkuvien muutoksiin oli vain sopeuduttava, vaikka laadusta ei enää entisessä mielessä voinut puhua. Osittain työsopimuksiin kirjattuihin ja alkuvaiheessa myös epämääräisesti määriteltyihin toimenkuviin he ottivat ironisoivan asenteen. Se kertoi paitsi halusta ottaa etäisyyttä kipeäksi koettuun työnkuvia koskeneeseen keskusteluun, myös tietystä professionalismin hiljaisen tiedon tason mukanaan tuomasta varmuudesta oman ammattitaidon suhteen. Tätä varmuutta ei monitekeminen sinänsä ollut järkyttänyt suuntaan tai toiseen, mutta 1990-luvulla lähetysvirtaradioon liittyvät rajaukset journalismin sisällön ja laadun suhteen olivat edelleen selvä kipupiste. Journalismin henkisen käsityöläisyyden idean mukaisesti erilaiset tehtävät ja niihin liittyvä ammattitaito oli tullut tekijöille tutuksi vuosien mittaan työn kautta ja se, mitä työsopimuksissa lukee, ei näille työntekijöille enää merkinnyt juuri mitään:

”No alun perin se radiotoimittajan työ, se oli niin kuin annettuna. Mutta sitten tämä televisiotyö on tullut siinä, että kysyttiin haluatko osallistua tämän kaltaiseen työhön

ja tuota toisaalta sitten annettiin ymmärtää, että parempi haluta. En ole edes lukenut, mitä siitä työsopimuksessa tällä hetkellä lukee.” (Toimittaja, 58 vuotta, työkokemus Ylessä yli kahdeksantoista vuotta ja sitä ennen vuosia freelancerina lehdissä)

”Mikään näistä työtehtävistä ei oo perustunut työsopimukseen sillä tavalla että, että tuota olis niinku sovittu että minä rupean tekemään sitä. Se ei ole syntynyt muusta pakosta kuin olosuhteiden pakosta. Mä oon itse halunnut sitä, mä en ole joutunut antamaan periksi, oon halunnut tehdä aina - ottanut mielellään uusia työtehtäviä vastaan. Mut ei niistä itse asiassa neuvoteltu ole sillä tavalla, että olis niinku käyty keskustelu ja eikä niitä oo mun käsittääkseni sisällytetty työsopimukseen, että ne ovat vaan ne tehtävät tulleet, en minä ole ottanut niitä millään lailla vastaan.” (Toimittaja, 59 vuotta, työskennellyt Ylessä yli kolmekymmentä vuotta)

Kokeneimmat haastateltavani saattoivat myös viitata siihen, että ”ennen vanhaan” aluetoimittajien työ oli monipuolisempaa kuin, mitä se oli vielä ennen alueellisten televisiouutisten aloittamista. He olivat tehneet aluetoimittajina televisiouutisia tai tv-dokumentteja jo 1980-luvulla. Käytännössä uusi monitekeminen oli heille siis osaksi myös paluuta aikaisemman monipuolisemman ja ammatillisesti mielenkiintoisemman toimenkuvan pariin. Silti esimerkiksi ”tekniikan” ja ”journalistisen” työn kategorinen erotteleminen osoittautui monisyisemmäksi kysymykseksi kuin se, mitä vanhaan Yleisradiossa vallinneeseen työnjakoon perustuva laatukseskustelu ja sen tuottamat käsitteet pystyivät ilmaisemaan. Tämä paljastui, kun pyysin haastateltavia kuvaamaan sellaista tilannetta journalistisessa työprosessissa, jossa he olivat kokeneet ajautuneensa oman ammattitaitonsa reunoille. Vastaan tuli työprosessin eri osaprosessien *limittyminen* ja kiireen hallinta.

Pisimmälle viedyn monitekijäsjatituksen osalta otettiin kuitenkin tutkimuksen ajankohtana selvästi takapakkia: kun haastattelut alkoivat vuonna 2007 tammikuussa, monitekeminen oli jo ehtinyt vakiintua osaksi työn organisointia ja joitakin toimenkuvia. Vuosina 2007 - 2010 palattiin toimenkuvien kirjavoitumisen jälkeen takaisin kohti perustyörooleja: toimittajista tuli selvemmin toimittajia ja mediatoimittajista taas selvästi enemmän kuvaamiseen, editointiin ja uutislähetysten ohjaamiseen keskittyviä ammattilaisia. Myös television uutislähetysten ankkurointia keskitettiin erikseen siihen valituille työntekijöille. Kun verkkoon tekeminen lisäsi juttujen aukikirjoittamista¹⁵², tämäkin tehtävä koettiin ei-toimituksellisenä uutena tehtävänä. Yksi haastateltavani käytti siitä ilmaisuksia ”*konekirjoittaminen*”. Journalistinen pohdinta koski paitsi lisätyötä myös sitä, mitä lisäarvoa uutisjutuille saadaan verkkojulkaisemisen kautta.

¹⁵² Verkkotoimittajan työn helpottamiseksi alettiin kirjoittaa auki käsikirjoitusten haastattelusuuksia. Niistä ja jo valmiiksi kirjoitetuista spiikeistä verkkotoimittaja kykeni versioimaan helpommin lyhyen uutisjutun.

11 UUDET NÄKÖKULMAT AMMATTITAITOON

Koetun ammattitaidon näkökulmasta monitekijän työn suurinta antia, ja toisaalta myös sen tekijälleen asettama suurin haaste, oli oman toimenkuvan ja ammattitaidon hahmottaminen uusista näkökulmista. Radio- ja televisio-osaamisen sijasta tekijät ryhtyivät osana työprosessiaan pohtimaan myös intermediaista ja ylivälineellistä sekä-että-osaamista. He pohtivat sitä kognitiivisen ja normatiivisen itseymmärryksen tasolla. Tässä ilmeni heidän tavoitteensa tulkita uusi toimintaympäristö myös työn laadun ja ammattitaidon uusin määrittein ja näkökulmana monitekemiseen ei ollut pelkkä kustannustehokkuus, vaan he pyrkivät tulkitsemaan sitä osana professioprojektia. Kysymys oli paitsi televisiojournalismin kuvallisuuden syvemmästä ymmärtämisestä, myös juttua kohden toteutuvan työn ja sen mahdollistamien sisältömahdollisuuksien määristä. Monitekijät kokivat toisin sanoen pystyvänsä antamaan journalistisessa työprosessissa myös sisällöllisesti enemmän kuin olisivat kyenneet pelkästään toimittajan tai kuvaajan roolissa:

”Teen sitä sillai, että kukaan ei sitä erikseen pyydä. Tosiaankin saatan juttukeikalla sanoa kuvaajalle, että mene sinä hoitamaan sitä kuvitusta, niin minä käyn tekemässä tuolla nuo haastattelut ja se sitten tuo uutta tehoa siihen. Pystyy tekemään enemmän duunia siihen yhteen juttuun ja se toivottavasti näkyy siinä laadussa. Saatan tehdä neljä haastattelua, joista käytän - sanotaan vaikka - kaksi. Se ei oo hukkaan heitettyä, vaan se on tehokasta työprosessia. Eli nimenomaan mä luulisin, että se limittäminen tekee siitä tehokkainta.” (Toimittaja, 30 vuotta, työskennellyt Ylessä kolme vuotta)

Paitsi tehtävän työn määrään ja tehokkuuteen, haastateltava viittasi muuhunkin eli useiden toimituksellisten työprosessien samanaikaisuuteen eli limittäisyyteen. Journalistisen laadun ja sisällön kannalta keskeistä oli hänen mukaansa se, että monitekijyyteen perustuva aikaisempaa joustavampi työnjako vapautti aikaa ideointiin ja näkökulman hahmottamiseen. Olennaista sisältöä ja laatua olivat tälle toimittajalle myös uudet ja kehittyneemmät ideat ja mahdollisuudet kuvallisessa ilmaisussa. Monitekijöille yleisemminkin tyypillistä oli se, ettei haluttu tehdä journalistisen ja visuaalisen ilmaisun välille eroa, vaan korostettiin jutussa toteutuvaa ilmaisun kokonaisuutta. Yksi haastateltavista kuvasi, ettei journalistista sisältöä yksinkertaisesti voinut olla hänelle olemassa ilman ideaa

visuaalisesta toteutuksesta. Hän korosti myös radion ja television erilaista välinelunnetta ja viittasi alueuutisten monitekemisen alkuvaiheessa käytyyn laatu-keskusteluun käsitteellä ”kuvitetut radiojutut”. Sillä viitattiin siihen, ettei radiotoimittajista televisiotoimittajiksi ryhtyneillä alueuutisten toimittajilla aluksi ollut selvää käsitystä kuvakerronnasta. Silti tämäkin toimittaja kiisti käsityksen siitä, että aikaisempi työnjako olisi perustunut olennaisesti laadukkaampaan ja siinä toteutuneeseen käsitykseen televisiouutisten kuvakerronnasta:

”Mä näen sen ensin kuvina sen jutun ja miten ne leikkaantuvat. Ja sitten se sisältö on myös tietenkin tärkeä mutta, sillai ne limittyvät, jo ja ihan heti. Että ei lähtökohtases-tikaan voi lähteä tekeen semmosta nykyään missei oo mitään kuvattavaa, että se on ehkä kehittyynyt tässä työkokemuksen kautta sitten. En mä edes halua tehdä sem-mosia juttuja, mitkä olisivat vain **kuvitettuja radiojuttuja**.” (Toimittaja, 39 vuotta, työ-kokemus Ylessä seitsemän vuotta ja sen lisäksi kokemusta paikallisradioista ja televisiosta, ko-rostus TH)

Lausuntoon sisältyvä käsitys laadussa toteutuvasta visuaalisen ja journalistisen kerronnan kokonaisuudesta vastaa käsitystäni monitekemisen kautta syntyvistä uusista laadun määritelmistä. Performanssina ymmärretty laatu perustuu myös journalismia toteuttavan subjektin, journalistisen kertojan omaan oivallukseen, luovaan panokseen ja tätä kautta syntyvään kokemukseen paremmasta kerronnan hallinnasta ja sitä kautta toteutuvasta yleisösuhteesta. Laatu ei ole olemassa valmiina määreinä tai edes toimintasääntöinä, vaan se syntyy aina juttukohtai-sen tulkintaprosessin kautta. Mutta tätä olemassa olevat laadun määritelmät eivät tunnu tavoittavan: kokemus laatu-keskustelun kohtaamattomuudesta tuli esiin lähes kaikissa monitekijöiden haastatteluissa, joissa haastateltavat ottivat kriittisen asenteen monitekemisestä käytyyn keskusteluun. Silti haastateltavilla oli myös itsellään ilmi selviä vaikeuksia löytää uudelle laatuajattelulleen ilmai-sua. Tässä mielessä tekijät kurkistivat oman ammattitaitonsa reunalta uuteen vielä hahmottumattomaan määritelmään journalistisen kerronnan laadusta. Tätä omalaatuista kokemusta kuvaillessaan haastateltavani käyttivät värikästä kieltä:

”No onhan se ihan selvä asia, kun lähtee tekemään uutisjuttua telkkarille. Lähtee sitä sitten tekemään mediatoimittajan roolissa, eli on siellä kameran takana. Ymmärtää, millaista kuvaa juttu vaatii ja sitten se toimii toisinkin päin että sitten kun on sitten toimittajana siinä mikrofoniin varressa, niin että tietää sen millaista kuvaa se juttu oi-kein vaatii onnistuakseen.” (Mediatoimittaja, 28 vuotta, työkokemus Ylessä kolme vuotta ja sitä ennen paikallisradiossa)

”Jos on ihan kuvaajana vaan jonkun matkassa, niin sitten on kuitenkin se pieni toi-mittaja jossain korvan takana. Esimerkiksi haastatteluissa mä olen tehnyt monta ker-taa sitä, kun haastattelu on ohi tai melkein ohi, jos toimittajalta selvästi loppuvat ky-symykset, niin mulla saattaa olla niin kuin jotakin, mitä ite olen siinä haastattelussa hiffannu, että hei kysy vielä tällasta, esimerkiksi. Jos olispelkkä, jos osais tai tekis pelkästään sitä kuvaamista, niin sitten sitä ei välttämättä edes kuuntelisi sitä, mitä ne haastateltavat sanoo, eikä sitten tietäs niin tarkasti sitä, mistä on kysymys siinä jutus-sa ylipäänsä.” (Mediatoimittaja, 36 vuotta, työskennellyt Ylessä neljä vuotta)

Uusia kerronnan reunaehtoja lähestyttiin siis mediatoimittajien ja toimittajien näkökulmasta: toimittajilla korostui visuaalisuuden hallinta, mediatoimittajilla

taas se että he kokivat olevansa uudella tavalla mukana myös jutun kokonaisuuden hahmottumisessa. He saivat ikään kuin journalistisen professioprojektin sisällä tunnustetun aseman työparin toisena osapuolena, kun vanha työnjako oli korostanut toimittajavetoista työprosessia, jossa journalismi oli toimittajan yksinoikeus ja kuvaaja keskittyi vain ”teknisiin” töihin.

11.1 Kiirettä koskeva kritiikki

Monitekeminen oli tuonut työtilanteen, jossa käydään jatkuvaa tekijän sisäistä, työparin välistä ja toimituksen sisäistä keskustelua toteutuvasta laadusta ja laatukriteereiden täyttymisen mahdollisuuksista. Viimeksi mainitun suhteen monitekeminen ei ollut lähtökohtaisesti pelkästään myönteinen asia. Vaikka tekijät totesivat laatuajattelunsa laajentuneen, se tuotti myös ongelmia. Erityisesti ongelmat korostuivat aikataulujen tiukentuessa. Kiire oli yksiselitteisesti monitekijöiden näkökulmasta ylivoimaisesti selvin este laadun toteutumiseksi. Tässä mielessä monitekeminen näyttäytyi ristiriitaisena työn ominaisuutena: toisaalta se lisäsi työprosessin tasolla koettua laadun hallintaa ja toisaalta se vaaransi sitä lisäämällä ja kuormittamalla yhtä tekijää kahdella tai useammalla työprosessilla. Kiire tunnustettiin yleisesti laatuun vaikuttavana realiteettina. Haastateltavat totesivat avoimesti, että ajan puutteen takia joko radioon tai verkkoon toteutettavat sisällöt kärsivät. Kiireessä myös ihannetapauksessa limittäin asetuvat työprosessit alkoivat vaikuttaa erillisiltä.

”No osin ne menevät hyvin pitkälti limittäin. Ne sisältyvät niin paljon toistensa sisälle Eli esimerkiksi televisiojutun editointi, joka on minun osaltani aika hidasta vielä, niin se tuntuu joskus ihan erilliseltä tehtävältä, vaikka siinäkin koko ajan tehdään journalistisia valintoja. Se on tavallaan toisessa maailmassa. Silloin ei juuri muuta ehdi juuri ajattelemaan.” (Toimittaja, 58 vuotta, työkokemus Ylessä yli kahdeksantoista vuotta, sitä ennen freelancerina lehdissä)

Kiireen yhdistyminen monitekemiseen toi mukanaan kokemuksen siitä, että osa työstä jää tekemättä. Erityisesti tämä piti paikkaansa tilanteessa, jossa radion lähetysaikataulut asettivat ehdot työn tekemiselle. Kun aikataulut alkoivat kuljettaa tekijää, tulivat myös itsekriittiset ajatukset laadusta. Kun jostakin täytyi tinkiä, se tehtiin radiojutusta mutta vain, koska aikataulut pakottivat. Kiireen kasautuminen nähtiin sekä radioon toimitettavan materiaalin teknisen laadun että sisällön ongelmana, joka koski uutisaiheen rajausta ja valittavaa näkökulmaa. Kipeää valintaa jouduttiin tekemään sen suhteen, toteuttaako laatua radioon vai televisioon. Se että samasta jutusta tehtiin useita eri versioita, rasitti niin ikään tekijöitä.

”Siinä on tietysti vaarana se, että joku toinen asia jää. Eli, kun tekee vaikka tv-juttua ja siitä pitäisi tehdä myös radioon, niin siinä on tiukasti kiinni siinä tv-jutun teossa, niin sitä huomaa äkkiä, että hemmetti - se radion juttu pitäisikin ihan kohta tulla uutisista ulos. Niin sitten se tavallaan saattaa joskus jäädä vähän vähemmälle huomiolle. Mikä ei tietenkään, ei saisi koskaan käydä niin, mutta se on välillä vaarana.” (Toimittaja, 25 vuotta, työskennellyt Ylessä kaksi ja puoli vuotta)

”Se vaatii aika paljon paneutumista se teeveejuttu. Niin se monesti ikään kuin vasemmalla kädellä huitaistaan se radiojuttu sinne, eli irrotetaan kommentti sieltä jostakin kohtaa televisiojuttua. Eli kun teet moneen välineeseen ja on tiukka aikataulu, jos teet jutun yksin ja siitä vielä radioversion tekeminen ja sit ehkä vielä sähköversion tekeminen, radion puolelle ja sitten tosiaan vielä se tv-juttu, niin, niin siinä tulee niin kiire ja siinä saattaa myös televisiojutun laatu kärsiä, koska deadlinet painaa päälle ja juttu pitää saada valmiiksi.” *(Toimittaja, 40 vuotta, työskennellyt Ylessä kuusitoista vuotta)*

Kiireen vaikutuksista keskusteltaessa näkyi selvimmin myös monitekijöiden taustan vaikutus. Kun työtilanne koettiin vaikeaksi, palautuivat työnjaon varhaisemmat työroolimallit eräänlaisina laadun arvioinnin ”kotipesinä”. Toimittajataustaisille monitekijöille oli tyyppillistä kiireen osalta sisältöpuolen riskien korostaminen, jolla he tarkoittivat ideoiden, lisätietojen ja näkökulmien jäämistä toteutumatta. Mediatoimittajat sen sijaan korostivat konkreettisemmin toteutuvia asioita, kuten julkaistavan kuva- ja äänimateriaalin laatua, editoinnin toimitusvuotta ja kuvallisen laadun tuottamiseen väistämättä tarvittavaa aikaa. Journalistisen sisällön tuottamiseen kuluva aika oli heidän näkökulmastaan poissa erityisesti jutun kuvallisesta suunnittelusta ja kostautui juttua editoitaessa. Käytännössä molemmat osapuolet puhuivat samasta asiasta: kiireen mukanaan tuomasta vaikeudesta toteuttaa laatua. Laadusta olisi tarvittu monitekijöiden mukaan myös syvällisempää toimituksellista keskustelua, mutta nyt tyydyttiin pitkälti siihen mitä uutispäivän aikana saatiin aikaiseksi. Tämä jätti tekijöille riittämättömyyden tunteita:

”Totta kai, mitä enemmän tekee sitä vähemmän jää aikaa äänisuunnittelulle tai kuvasuunnittelulle tai toimittamiselle, kun joutuu tekemään kaikkea yhtä aikaa. Mutta pahoistakin tilanteista on selvitty, niin, että ihmiset ovat olleet tyytyväisiä. Että mihin raja vedetään uutistoiminnassa laadun suhteen, niin se on keskustelun paikka.” *(Mediatoimittaja, 29 vuotta, työskennellyt Ylessä kolme vuotta)*

”No ehkä siinä mielessä, että kun on taito tehdä kaikkea, niin silloin helposti sulta odotetaan enemmän samassa ajassa. Eli esimerkiksi sut laitetaan tekemään juttua yksin eli sä kuvaat ja toimitat, vaikka sen tekee normaalisti kaksi ihmistä, mut silti sulle ei anneta aikaa yhtään sen enempää.” *(Mediatoimittaja, 29 vuotta, työskennellyt Ylessä puolitoista vuotta)*

”No onhan se selvää, että jos joutuu yksin tekemään, niin ei se laatu voi olla yhtä hyvää kuin, jos tekijöitä olisi kaksi. Se on vain yksinkertaisesti niin, että parempaa jälkeä syntyy kun on liikkeellä kaksi ammattilaista. Se on ihan itsestään selvää.” *(Toimittaja, 37 vuotta, työskennellyt Ylessä yli kymmenen vuotta)*

Yksin kiireessä tekeminen koettiin laadun kannalta joka tapauksessa vaikeaksi lähtökohdaksi. Toisaalta monitekijyyden käyttö toimituksellista resurssia mahdollisimman kustannustehokkaasti hyödyntävänä näkökulmana oli osassa toimituksia vahva:

”Joo on siis tottakai, uutispäälliköt käyttävät hyväkseen sitä, että ne tietävät kuka selvi työtehtävistä tehokkaimmin - mikä on aivan tervettä. Että tottakai tehokkaimmat palikat työvuorolistoja laatiessa, niin niitä käytetään siten. Ne, jotka pystyvät tekeen yksinkäyttönä, niin saman päivänä ei välttämättä tule sitten kolmea henkilöä toimittajavuoroon, mikä käytännössä tarkoittaa, että yksi toimittaja, joka osaa tehdä, niin hänelle suunnitellaan jo se päivä sen mukaan että hän tekee sen yksinkäyttönä sen jutun.” *(Mediatoimittaja, 31 vuotta, työskennellyt Ylessä kuusi vuotta)*

Kiireen hallinnasta oli tullut monitekijöille yhteinen haaste. Se oli toisaalta pakottanut ja toisaalta opettanut monitekijät limittämään eri työvaiheita ja toteuttamaan uutisjuttuja uudella tavalla. Sisäkkäisiä monimediaisen toimitusprosessin ulottuvuuksia ja sen kautta löytyneitä uusia toimintamalleja kuvasivat poikkeuksetta kaikki haastateltavani. Tyypillistä oli esimerkiksi se, että työvaiheiden toteuttaminen suunniteltiin työprosessissa etukäteen kireästä aikataulusta tietoisina. Kaikissa vaiheissa korostui työvaiheiden tehokas suunnittelu ja myös tekijän tietoisuus siitä, mikä oli tarpeen. Uutisjuttua ”käsikirjoitettiin lennossa”:

”Sen jälkeen normaalisti sitten tietysti tulee tää ajovaihe, jolloin otetaan rimpsut ja rampsut matkaan ja lähdetään autolla ajamaan sinne kohteeseen, johon haastattelut on sovittu. Siinä ajomatalla vielä pystyy miettimään etukäteen kysymyksiä, tai sitä haastattelutilannetta, ja jotain, joitakin alustavia kysymyksiä, pystyy miettimään jo tietyn suunnan sille jutulle. Sitten, kun on pelipaikalla, tietysti se määrää hyvin paljon sen jutun tekemisen kannalta se tilanne mutta kuvaamiseen kautta haastatteluun menee aina noin tunti aikaa. Karkeesti arvioituna noin tunti ja sen jälkeen ajomatka takasin, jolloin kerkee taas miettimään jo runkoo sille jutulle kun haastattelut on jo suurin piirtein päässä.” (*Mediatoimittaja, 29 vuotta, työskennellyt Ylessä kolme vuotta*)

Työprosessissa palveltiin samanaikaisesti sekä radiota että televisiota ja verkkoa. Journalismin tuottaminen oli muuttunut limittäisiksi prosesseiksi. Peräjälkeen tapahtuvan uutisjutun versioinnin sijaan monitekijät kertoivat intermediaisesta toimintamallista, joissa medioiden välillä sukkuloitiin ilman työn välisidonnaista jakoa radioon ja televisioon. Sitä he kuvasivat muun muassa ilmaisulla ”istua yhtä aikaa kahden editoitavan jutun äärellä”. Moni kertoi editoivansa myös radiojutua samanaikaisesti televisiojutun kanssa, television editointiohjelmalla. Jutut kuitenkin julkaistiin joko radiossa tai televisiossa. Monimediaisuus tarkoitti parhaimmillaan sitä, ettei työprosessin tuloksena syntynyt vain oheistuotteena jotain, vaan sitä että se otettiin huomioon myös työn suunnittelussa. Kiirettä koskeva kritiikki tarkoittaa kuitenkin käytännössä sitä, että tässä ei aina onnistuttu ja näin ei aina tapahtunut. Toteutuvasta intermediaisesta ja ylivälineellisestä ajattelusta kertovat kuitenkin ne tapaukset, joissa tekijät tiesivät esimerkiksi jo heti juttukeikalta palatessaan, mitä kuvia he tarjoaisivat uutisaiheesta verkkoversiota rakentavalle nettitoimittajalle. Verkkoon ajateltu versio oli tässä mielessä ollut mielessä jo kuvausvaiheessa osana juttukokonaisuuden kuvallista suunnittelua.

Ylen uusien palvelujen päällikkö Jari Lahti kertoi, että tämänkaltainen suunnitelmallisuus oli vielä vuonna 2008 hänen näkemyksensä mukaan toistaiseksi harvinaista:

”Eihän se siellä minkään ohjelman alkuvaiheissa ole se monimediaalinen ajattelu, joitakin poikkeuksia lukuun ottamatta, miten tää välinekirjo, tässä tapauksessa ja tässä konseptissa pyöritetään. Yksittäisiä harvoja poikkeuksia on. Hyvinvointiin ja terveyteen keskittyvä *Elämä pelissä* oli sellainen, koska sen ohjelman keskeinen elementti oli peli, jota et pysty televisioon tai radioon tuomaan vaan se oli siellä verkossa. Yksinkertaisuudessaan se on tämä se kysymys: jos siellä tuotantovaiheen alkupäässä tää välinekirjo katottais, että miten painotetaan ja miten hyödynnetään. Niin siinä se olisi ja se on alkuperäinen tään internet radion ja tv:n rinnalle, sen viestin pointti on,

ja Ylen nykyisen organisaation eli matriisin pointti.” (Jari Lahti haastattelussa 16.9.2008)

Matriisilla Lahti viittasi koko Yleä koskeviin uudistuksiin 2000-luvulla ja siihen, että toimituksiin sekä radion ja television välinerajoin perustunutta organisaatiota oli pyritty aktiivisesti purkamaan. Tosin hänkin joutui myöntämään, että verkko olisi julkaisualustana vielä selvästi toissijainen ja että se tulisi olemaan sitä vielä jonkin aikaa. Mutta muutos yleisradioyhtiöstä kohti julkisen palvelun mediaa oli selvästi käynnissä.

11.2 Uudet työn organisoinnin tavat

Intermediainen ja ylivälineellinen ajattelu oli kuitenkin jo selvästi tulossa osaksi työprosessia ja työprosessissa toteutuvaa laatua, kun monikanavainen julkaisu muuttuu monimediaisuudeksi. Tästä muutoksesta kertoivat haastattelemi uutistyötä suunnittelevat ja organisoivat uutispäälliköt. He joutuivat käytännössä jakamaan sitä lisääntyneitä kiirettä, josta monitekijät kertoivat ja pohtimaan ylivälineellisiä ratkaisuja monimediaisessa uutistuotannossa. Mikään yllätys ei ollut se, että kaikki haastattelemi uutispäälliköt olivat yhtä mieltä siitä että monimediainen toimintamalli oli mutkistanut huomattavasti uutispäällikön työtä. Työvuorojen suunnittelun, uutisten monimediaisen tuottamisen, toimenkuvien kirjavuuden ja resurssien niukkuuden takia uutispäälliköt kokivat työnsä muuttuneen hyvin haasteelliseksi. Näin kaksi uutispäällikköä kuvasi työn muutosta:

”Mä oon siitä käyttäny semmosta vertausta, että nyt ei enää riitä kolmiulotteisuus, kun tätä palettia pyörittää. Mun on hyvin vaikee kuvitella, että esimerkiksi tämmöstä toimitusta johtaisi semmonen ihminen, joka tulis jostakin muusta työkuulttuurista, kuin just tämmösestä monimediaalisesta toimituksesta.” (UP4)

”Tämä pieni teeveeuutinen syö niinku sitä tekemisen aikaa, koska ne ovat kaksi eri välinettä: radio nopein mahdollinen, paitsi nyt netti on tullu tietysti, ja televisio hidas. Elikkä tää jähmeys, tän toisen välineen jähmeys ja se, että vaatii sitä tekemistä ja paneutumista ni se on muuttanu tätä uutispäällikön työtä.” (UP1)

Uutispäälliköiden näkökulmasta usean eri tason osaajien uutistoimitus oli osaltaan lisännyt suunnittelun vaikeutta. Koska kaikki eivät olleet monitekijöitä, täytyi päivä suunnitella sen mukaan keitä töissä sattui olemaan. Erityisesti teknisten työroolien tekijöistä oli kroonista pulaa. Välineistä erityisesti television koettiin myös päivää suunnittelevien uutispäälliköiden näkökulmasta ohjaavan liiaksi journalistisia valintoja. Aiheen kiinnostavuus tarkoitti käytännössä automaattisesti aina myös televisiojutun tekoa. Toisaalta televisiojutun journalistinen toteuttamisprosessi tuotti samalla käyttökelpoista materiaalia radio- ja tietoverkkouutisointia varten.

”Se vaatii kauheen tarkkaa suunnittelua. Täällä meillä on uutisryhmässä kuusi ihmistä ja heistä vain kolmella on valmiudet lähteä tekemään itsenäisesti teeveejuttua.

Se tarkoittaa jo sitä, että työvuoroissa täytyy hirveen tarkkaan suunnitella ja varmistaa se, että joka päivälle on käytettävissä kaksi kuvaus- ja editointitaitoista toimittajaa. Eli se on lähtökohta jo, että tekee työvuorot, siten että onnistuu sitten joka paikkaan tavallaan hoitamaan jutun. Sitten käytännön suunnittelussa on se, että monta kertaa, kun mietitään päivän aiheita, niin kyllä me joudutaan meneen paljon television ehdoilla. Eli käytännössä se tarkoittaa sitä, että me ollaan haluttu painottaa siten että suuri osa kiinnostavista jutuista on automaattisesti teeviejuttuja. (UP5)

Toinen uutispäällikkö puolestaan korosti sitä, että suurin suunnittelun ongelmista on osaamisen kirjavuus ja se, ettei samaa osaamista vaadittu kaikilta:

”Minun mielestäni kaikkein suurin ongelma tässä on se, että ihmiset ovat työssä yksikössä joka on monimediaalinen, ihmiset ovat työssä yksikössä, jossa edellytetään että osataan itsekäyttöä – se on ollut työnantajan linjaus – mutta sitten ihmiset eivät välttämättä ole sen taidon omaavia henkilöitä – ja nää asiat ei sitten oikeen kohtaan.” (UP2)

Monitekijyys mahdollisti uutispäällikköiden näkökulmasta joustavan työnjaon. Mitä enemmän monitekijöitä toimituksessa oli, sitä vapaammin uutispäälliköt pystyivät jakamaan päivittäistä työtä. Esimerkiksi monitekijöiden lukumäärän pienikin kasvu loi odotuksia työn jakamisen paineiden helpottumisesta. Näin kaksi haastattelemaani uutispäällikköä kuvasi tätä monitekemisestä seuraavaa myönteistä puolta:

”No siitähän on valtavan suuri apu, koska tuota silloin kun uutiset alkoi, niin meillä oli kolme ja puoli toimittajaa ja sitten oli tätä teknistä henkilöstöä. Eli nyt, mulla on niinku tavallaan kahdeksan moniosajapelimerkkiä käytössä ja silloin oli vain kolme, tai kolme ja puoli. Niin tavallaan sen töitten niinku sumpliminen on huomattavasti helpompaa siinä mielessä.” (UP4)

”Uutistoimituksessa työskentelee kuusi toimittajaa, joista yksi on mediatoimittaja. Toimituksen jäsenistä kolme on monitekijöitä, eli toisin sanoen toimittamisen lisäksi myös kuvaavat ja leikkaavat tv-juttunsa itse. Vuoden takaisesta, tilanne on muuttunut siten, että henkilöjärjestelyjen ansiosta kaksi uutta toimittajaa on monitekijäkoulutuksessa, minkä voi odottaa vahvistavan toimitusta lähiaikoina.” (UP5)

Uutispäällikköiden näkökulmasta monitekijyys siis mahdollisti suuremman joukon erilaisia työnjaon vaihtoehtoja. Samaa mieltä olivat myös monitekijät. Uutisiin lajityyppinä monitekeminen tuntui sopivan. Kiireellisissä uutistapauksissa monitekeminen mahdollisti monissa tapauksissa sen, että uutisiin ylipäätään saatiin kuvamateriaalia. Tätä monitekemisen kiistatonta etua korostivat myös monitekevät toimittajat ja mediatoimittajat.

”Se mahdollistaa sen, että pystytään joustavammin reagoimaan, jos tulee jokin yllättävä tilanne, onkin useampia kuvaajia tai lainausmerkeissä kuvaajia, jotka voidaan lähettää sitten. Olen itsekin säännännyt joskus yllättävässä paikassa: kun esimerkiksi syttyi tulipalo ja katsottiin ketä täällä on paikalla. Ei tarvinnut soittaa ketään kuvaajaa paikalle ja voitiin hoitaa sekin kuvitus.” (Toimittaja, 30 vuotta, työskennellyt Ylessä kolme vuotta)

Kolikron toisena puolena monitekemisessä oli siis kiire ja sen vaatima aikaisempaa tarkempi ajankäytön suunnittelu ja myös se väistämätön tosiasia, että työn

roolitus on mietittävä hyvin tarkkaan. Kiire ja kuormittavuus olivat sekä monitekijöille että uutispäälliköille keskeinen laadun kokemukseen vaikuttava asia.

”Joo, ennemmin se on niin että pitäs ite välillä niinku muistaa, muistaa että ei sitä nyt kuitenkaan ehkä pysty kolmessa paikassa oleen yhtä aikaa ja tekeen niin montaa asiaa kerralla kun kuvittelee. Kyllä mä sanon, että ainakin siinä mielessä täällä ainakin päälliköille voi antaa kiitoksen siitä, että he pyrkivät siihen, että jokainen saisi keskittyä yhteen tehtävään. Luojan kiitos ei oo tarvinnu viime aikoina paljon tehdä sitä, että olis monta roolia niskassa.” (Mediatoimittaja, 36 vuotta, työskennellyt Ylessä neljä vuotta, korostus TH)

Monitekijät puhuivat avoimesti myös omasta henkilökohtaisesta vastuustaan työn kuormittavuuden osalta. Se tiedostettiin, ettei suunnitteleva uutispäällikkö ole välttämättä tietoinen siitä, miten paljon jutunteon eri vaiheiden toteuttaminen todellisuudessa vaatii aikaa. Toisaalta uutistoimittamisen luonne yleensä nopeatempoisena työnä tiedostettiin:

”Tietysti se, että ite joskus ahneuksissaan aikatauluttaa päivänsä liian kireälle. Silloin voi tulla tämmöistä, että joutuu ottamaan juoksuaskeleita. Mutta tuota, kyllä minun mielestäni työn määrä on ihan inhimillinen. Kyllähän se tietysti tämän homman luonteeseenkin kuuluu, että joskus pitää olla valmis sinkoilemaan ja välillä toimimaan kovassakin kiireessä. Mutta ei ainakaan mulla töitä ole liikaa.” (Mediatoimittaja, 28 vuotta, työskennellyt Ylessä kolme vuotta)

Toisaalta kiire näkyi myös sisältöä koskevin ratkaisuin. Keskeisenä ongelmana mainittiin se, ettei taustatyöhön jää riittävästi aikaa. Tämän pelättiin pidemällä aikavälillä kapeuttavan uutisten näkökulmia, erityisesti aiheen hahmotamiseen ja taustatyöhön toivottiin lisää aikaa.

”Hirveen vähän on aikaa tehdä sellaista ennakkotutkimusta ja sen takia, kun tätä kaikkee monimediaalisuutta ja muuta pientä juttua tulee eli että pitää tehdä moniin välineisiin, moniin välineisiin laittaa. On paljo sellaista pientä työtä, esimerkiksi aamu-uutisvuoroissa ja sillä tavalla, että se vie hirveen paljon enemmän aikaa. Eli sillä tavalla, jos on ollut aikaisemmin aamu-uutisvuoron jälkeen aikaa valmistella jotain tv-juttua, niin nyt ei enää ole välttämättä samalla tavalla. Että se missä se aikapula eniten on, on se valmistelutyö.” (Toimittaja, 25 vuotta, työskennellyt Ylessä kaksi ja puoli vuotta)

Mielenkiintoisin näkökulma monitekemisen ja monimediaalisuuden aiheuttamaan kiireeseen oli jälleen kerran haastateltavistani kokeneimmilla. He olivat oppineet hyväksymään kiireen eräänlaisena realiteettina, jonka suhteen oli toki pidettävä varansa, mutta jolta toisaalta oli mahdotonta täysin välttyä. Kiire oli heille yksinkertaisesti ajankäytön hallintaongelma, joka päättyi deadlineen. Joidenkin heistä osalta jo yksin tehdyn työn määrä oli vaikuttava:

”Että keskimäärin teeveejuttu siis, teeveejuttu kahdessa päivässä, plus sitten kolmekymmentä tämmöstä dokumenttia, plus sitten parikymmentä muuta pitempää päivittäisjuttua radiolle. Eli se työmäärä on sellanen, että se ei niinku mahdu kuitenkaan työvuoroihin mutta, se nyt ei oo iso ongelma koska mulla on sitä muuta aikaa sitten, teen pikkusen määrällisesti, teen määrällisesti jonkin verran liikaa töitä tällä hetkellä.”

”Eli olet sitten ottanut omasta ajasta?”

”Joo, oon ottanu, oon ottanu, nimenomaan noi radiodokumentit, niin ne menee omalla ajalla ja sitten on, jos on niin että mä teen teeveejutun kahdessa päivässä, että kuvaan materiaalia seuraavana päivänä, niin kyllä mä yleensä alotan sen sitten jo samana iltana, ainakin katon ne materiaalit ja sitte rupeen editoimaan seuraavana päivänä. Sitten tietenkin, jos teeveejutun tuottaa samana päivänä, niin silloin se tapahtuu sikäli työajan puitteissa että sen on viideltä oltava valmis.” *(Toimittaja, 59 vuotta, työkokemusta Ylessä yli kolmekymmentä vuotta)*

Monitekijät ratkoivat käytännössä päivittäin kiireen mukanaan tuomia ongelmia. Suurimmat pulmat nähtiin ylivoimaisesti useimmin siinä, että juttuaiheiden valmisteluun, suunnitteluun tai seurantaan ei jäänyt tarpeeksi aikaa. Myös ajankohdat, jolloin kello käy liiankin nopeasti, olivat tulleet jo tutuiksi. Kiireestä oli tavallaan tullut rutiinia, joka oli ollut pakko hyväksyä ja johon oli ollut pakko keksiä arkiset selviytymiskeinot. Yhden deadline sijaan niitä oli vähintään kaksi, iltapäivällä radiossa ja alkuillasta televisiossa:

”Yleensä se aika tulee ensimmäisen kerran vastaan siinä, kun pitää radioon siirtää se juttu ja tehdä siihen semmoset pienet modifikaatiot, eli lisätä esimerkiksi ne haasteltavien nimet siihen spiikkiin. Niin se pitää ottaa siinä spiikkausvaiheessa jo huomioon. Se aikaraja, siinä se kello kulkee aina kaikkein nopeimmin. Yleensä se on se 16:30 [maakuntatuutisten ulosajon ajankohta radiossa], kun se tulee radiosta se juttu jo pihalle toimitettuna. Se on se paikka, jolloin aika meinaa loppua kesken.” *(Mediatoimittaja 29 vuotta, työskennellyt Ylessä kolme vuotta)*

Ajan puute oli niin työn tekijöille kuin sitä organisoiville ja suunnittelevillekin selvästi loputon haaste. Monimediaisen julkaisutilanteen vaatimukset johtivat myös hyvin kriittisiin ajatuksiin siitä, oliko työhön alun pitäenkään varattu riittävästi tekijöitä. Jatkuva aliresursointi ja kiireessä eri työroolien jatkuva kasautuminen samoille henkilöille koettiin ongelmaksi ja niistä oli toimituksissa selvästi keskusteltu. Kun ihmisiä ei riittänyt, jouduttiin osa uutisaiheista ohittamaan ja toinen ongelma olivat ns. tuplavuorot:

”Mutta jos sellainen tilanne tulee kovin usein vastaan, että joudutaan jättämään uutisaihe käsittelemättä, koska meillä ei ole ketään joka ehtisi paneutua siihen, niin minun mielestäni se ei ole journalistisesti kovin kunniakasta. Ja silloin tietysti, jos joudutaan tekemään tuplavuoroja, uutispäällikkö esimerkiksi joutuu tekemään radioutustiset tai seuraavan päivän valmistelua. Niin se on yleensä merkki siitä, että mitoituksessa on jotain outoa. Koska yleensä lähdetään siitä, että yksi työvuoro per päivä per henkilö riittää. Ja jos niitä tilanteita on paljon, se kiellii siitä että sitä resurssia on liian vähän.” *(UP2)*

Tekijöiden tietoisuus siitä, että alueuutisia tehtiin vähällä henkilöstöllä, oli jo ehtinyt sisäistyä. Monitekijät kuvasivat työtään mielellään tässä mielessä tehokkaana ja järkevänä tapana toimia. Tehokkuus ei kuitenkaan hahmottunut vain teollisten laatukriteerien perusteella, vaan siihen pyrittiin yhdistämään laatua myös relatiivisessa tai performanssina ymmärretyssä mielessä. Työn organisoinnin osalta monitekeminen ja monimediaisuus ovat kuitenkin haastavia, koska ne joudutaan joka tapauksessa sovittamaan uusina piirteinä ja vaatimuksina jo olemassa oleviin työnkuviin, malleihin ja laadun käsitteistöön. Työn määrän kasvattaminen lisää kiirettä ja se on pakottanut tekijät hakemaan paitsi strategioita, pohtimaan myös tekemisensä laatua uusista näkökulmista.

Tässä prosessissa hyviä toimintamalleja etsitään jatkuvasti ja joudutaan hylkäämään huonoja. Tämä toimitusten sisäinen ja jatkuva laatua koskeva uusi keskustelu on juuri sitä, mitä tarkoitan toteutuvalla journalistisella professionalismilla uudessa monimediaisessa toimintaympäristössä. Tämä keskustelu johti yksinkäytön hylkäämiseen lähtökohtaisena toimintamallina ja monitekemisen tulkittamiseen pikemminkin työn organisoinnin mahdollisuuksia lisäävänä tekijänä. Toteutuvaa professionalismia olisi kuitenkin sen määrittäminen myös laatua lisäävänä tekijänä. Tämä keskustelu on kuitenkin edelleen käymättä ja suurin syy tähän on se, että professioprojektin sisällä puuttuvat käsitteet, joiden avulla keskustella muuttuneesta toimintaympäristöstä.

11.3 Profession muutos: sosiaalinen taso

Sen sijaan sosiaalisen sopimuksen tasolla tapahtuva itseymmärrys ja tulkinta monimediaisuudesta jäi mielestäni vielä haastattelemiltani monitekijöiltä puuttumaan. Syynä oli myös se, että kokeiluna alkanut laaja monitekeminen todettiin yksittäisten työntekijöiden näkökulmasta liian vaativaksi ja kuormittavaksi. Lähes kaikki vuonna 2008 uudelleen haastatteleman toimittajat ja mediatoimittajat totesivatkin, että henkilökohtainen toimenkuva oli joko pysynyt ennallaan tai sitä oli kuluneen vuoden aikana jollakin tavalla täsmennetty. Täsmentyminen oli tapahtunut omaa ydinosaamisaluetta hakemalla. Osa mediatoimittajista oli keskittynyt pelkästään journalistisiin tehtäviin ja ammattinimike oli jo muuttunut toimittajaksi. Normatiivisella tasolla monitekemisen osalta oli omaksuttu selviä sääntöjä, kuten esimerkiksi se että yksin juttunsa toteuttavalle moniteki- jälle annettiin juttunsa toteuttamiseen kaksi päivää aikaa. Myös palkkauksen osalta tehtiin ratkaisuja: monitekemisestä maksettava lisä vakiintui työstä maksettavaksi korvaukseksi ja mediatoimittajia hiertänyttä palkkausten eroa ratkot- tiin siten, että monitekevät mediatoimittajat vaihtoivat ammattinimikettä toi- mittajiksi.

Työntekijöiden suurin huolen aihe oli syksyllä 2008 omaksuttu uusi linja- us verkon osalta. Verkko oli samana vuonna nostettu uutisten pääjul- kaisukanavaksi radion ja television rinnalle ja tavoitteen toteutumiseen ei niuk- kujen resurssien takia jaksettu uskoa, vaikka verkon merkitystä korostettiinkin lähes poikkeuksetta. Sen vaatimien uusien työtehtävien tai velvoitteiden ei us- kottu enää mahtuvan normaalin työpäivän sisään. Verkkopalvelun nähtiin edelleen olevan vain radio- ja televisiuutisointia täydentävä väline:

” Jotta se toimisi omana välineenään, se tarkoittaisi sitä että siellä pitäisi olla se sama uutisten sisältö, ja mä ajattelen niin kuin tekstin muodossa, tekstinä ja vaikka kuvina. Mutta kuitenkin sellaisena, että se on luettavissa yks-yhteen – tai itse asiassa enem- män kuin sähkeissä – ei se siellä vielä kunnolla ole. Se ei vielä ole semmoinen, että se toimis niin kuin itsenäisenä välineenä. Jos käyn kattomassa aamupäivällä mitä net- tisivuilla on, että sen jälkeen voisi luottaa siihen ettei haittaa, vaikka en olisi kuunnel- lut aamun radiolähetyksiä ollenkaan. Ei se mun mielestä ainakaan vielä ole näin.” (Toimittaja, 38 vuotta, työskennellyt Ylessä yli kymmenen vuotta)

Ylen omaksuma strateginen linjaus, jossa tietoverkko oli otettu radion ja television rinnalle "tasaveroiseksi julkaisukanavaksi" ei tekijöiden mielestä aidosti toteutunut.¹⁵³ Syitä oli lähinnä kaksi: toimimattomat työkalut ja henkilöstön riittämättömyys. Periaatteellinen linjaus olisi kaivannut tuekseen myös konkreettisia työyhteisössä näkyviä toimia. Vaikka alueuutistoimituksissa oli otettu vuosina 2007 – 2008 käyttöön erikseen verkkoon keskittyvä "nettivuoro", ei television ja radion painottuminen käytännössä ollut muuttunut. Tilanteessa ratkaisua oli haettu myös radion sähkötoimittamisen ja tietoverkkotoimittamisen yhdistelmästä. Ratkaisu ei kuitenkaan ollut tyydyttävä, ainakaan verkkotoiminnan kehittäjien näkökulmasta.

"Tietysti ihanne olisi se, että täällä olisi yks nettitoimittaja, joka olisi pyhitetty siihen, että se hoitaisi sitä nettiä. Mutta siihen ei kerta kaikkiaan ole resursseja. Jos mä suoraan sanon, niin ei se toimi. Se lisää kaikille aivan liikaa työpaineita. Mutta se on toiminut sillä volyyymillä, mihin juuri nyt on mahdollisuuksia. Mutta kyllä mun täytyy sanoa, että jokainen täällä, joka niiden asioiden kanssa on paininut, on kyllä tehnyt sen sydämen pohjasta ja sanosinko sellaisella "tulta päin" asenteella, että tämä tehdään niin hyvin kuin voidaan."

"Eli sitoutumisessa ei ole ongelmaa, se on pikemminkin se ajan puute?"

"Ajan puute ja osaamisen puute ...että tavallaan niiku osaamista kehittämällä tästä järjestelmästä saataisiin järjettömän paljon enemmän irti." (*Nettivastuutettu mediatoimittaja, 30 vuotta, työskennellyt Ylessä neljä vuotta*)

Strategisen linjauksen toteutumiseen ei aluetoimituksissa uskottu ilman selkeää lisäpanostusta, mikä viittasi kokemukseen aliresursoinnista. Verkon mahdollisuudet tiedostettiin nopeana uutisvälittäjänä, mutta Yleisradion perinteiseen rooliin radio- ja televisiotalona viitattiin vahvana tekijänä. Myös käsitys siitä, että verkkotoimittaminen oli pitkälti versiointia ja lapiontjournalismia eli vahvana:

"Mutta sitten tää, miten nettiorientoitunutta se työ on – eli onko se sitä, että radion ja television sisältöjä siirretään nettiin vai tehdäänkö sitä puhtaasti netin ehdoilla, siitä en ole ihan varma tällä hetkellä." (*Nettivastuutettu mediatoimittaja, 32 vuotta, työskennellyt Ylessä viisi vuotta ja sitä ennen paikallistelevisiossa yli kymmenen vuotta*)

Osaksi epäilyihin vaikutti se, että vielä haastattelun ajankohtana Ylen verkkopalveluihin haettiin toimivia työkaluja. Kokeilussa oli useampia järjestelmiä, jotka osoittautuivat nopeaa päivitystä vaativassa uutisoinnissa toimimattomiksi. Syksyllä 2008 edessä oli jälleen toimitusjärjestelmää koskeva uudistus, jonka osana myös verkkojulkaisujärjestelmän oli määrä uusiutua. Yhtä aikaa käynnissä oli koulutusprojekti, jossa maakuntaradioiden toimituksissa koulutettiin henkilöstöä tietoverkkojulkaisun vaatimaan ajattelumalliin ja verkkokirjoittamiseen. Alueellisissa uutisissa tiedettiin jo, että verkko tulisi jatkossa olemaan tärkeämpi julkaisukanava. Mutta se, miten mahdollisesti lisääntyvät palvelut verkossa toteutettaisiin, oli tekijöille vielä avoin kysymys. He tyytyivät tulkit-

¹⁵³ Samaa mieltä asiasta oli myös 2011 haastattelemani Yle uutisten päätoimittaja Atte Jääskeläinen. Hän totesi, että uutisten päämedia on aamulla edelleen radio ja illalla televisio. Verkko oli molemmissa tapauksissa "toiseksi tärkein media".

semaan asiaa siten, että verkko oli kehittyvä julkaisukanava ja tulisi merkitsemään enemmän tulevaisuudessa. Verkkosisältöjen osalta pääosa sisällöistä oli lyhyitä versioituja verkkouutisia. Niitä toimittamaan perustettiin toimituksiin netti- tai verkkotoimittajan työrooli.

”Jos ajattelen esimerkiksi itseäni, jos teen radioon ja televisioon täysipainoisen jutun, ei kahdeksan tunnin työpäivä riitä kolmannen välineen palvelemiseen. Se on yhtiön johdon ratkaistava: jos halutaan nettiin sisältöä, sen olisi näyttävä myös tekijöiden määrässä ja laadussa. Mun mielestä on kohtuutonta odottaa, että yksi ja sama henkilö tekee kahdeksassa tunnissa jutun radioon, jutun telkkariin ja jutun nettiin - kaikki ne kuvineen, linkeineen ja teksteineen. Se on ihan mahdoton yhtälö. Ei kerta kaikkiaan onnistu, ihan mahdoton juttu.” (*Nettivastuutettu toimittaja, 33 vuotta, viisi vuotta Ylessä ja lisäksi vuosien työkokemus Radio Novassa ja MTV:n multimediatoimituksessa*)

Osa monitekevästä toimittajista oli myös vetänyt selvän henkilökohtaisen työroolin rajan verkon kohdalle. Perusteena oli se, että journalistista ammattitaitoa tulee käyttää siellä missä se on kokonaisuuden kannalta järkevintä. Tässä mielessä he tulkitsivat tilannettaan sosiaalisen sopimuksen tasolla ja rajasivat omaa rooliaan kertojina: jos vahvuutena on journalistinen ammattitaito, on viisasta antaa tekijöiden keskittyä siihen. Tässä mielessä toimenkuvia oli myös yhdessä työnantajan kanssa onnistuttu täsmentämään.

”Joo mä näen, että mulla on jo tarpeeksi laaja toimenkuva. Sitten se että mun vahvuuksia on journalistinen uutishankinta ja sitten se, että mä istun koneen ääressä ja näpyttelen sinne jonkun valmiiksi tekemiä juttuja. Niin mä en usko että siinä on mun koulutus ja taidot olisi siinä niin hyvässä käytössä kuin siinä, että mä hankin meille kovia uutisia.” (*Toimittaja, 31 vuotias työkokemus Ylessä neljä vuotta*)

Alueellisten uutisten ja maakuntaradioiden tarjoamat tietoverkkopalvelut olivat haastattelujen tekoaikaan muuttumassa. Niiden osalta ei osattu juuri sanoa muuta kuin että ne olivat kehittelyn kohteena. Työn käytännöissä varsinkin tietoverkkoon menevän kuvamateriaalin osalta oli kuitenkin jo löydetty selvä synergia ja monikanavaista julkaisemista pidettiin pääosin järkevänä materiaalin käyttönä. Tietoverkkopalvelujen kehittämisessä korostui se, että sen avulla radioon ja televisioon tuotettua materiaalia ei mene hukkaan, vaan se on paitsi oman myös uusien yleisöjen käytössä. Tämä nähtiin verkon vahvuudeksi, joka tuo jutuille selvää toimituksellista lisäarvoa. Mutta sekin tiedostettiin, että alueellisten uutisten tuli verkossa luoda suhde kokonaan uuteen yleisöön, joka ei radiolähetyksiä kuuntele.

”Kyllä. Kyllä. Meillähän se itse asiassa lähti siitä, että me mediatoimittajat otimme puheeksi sen asian, että täällä tuotetaan hyvin paljon kuvaa päivittäin, televisiokuvaa ja siitä hyödynnettiin tasan nollaprosenttia netissä. Niin meillä lähti se kuvan siirto nettiin juuri tätä kautta liikkeelle. Kyllähän se ainakin täällä maakunnissa tv-tuotantoon se netin kuvallisuus nojaa.” (*Nettivastuutettu mediatoimittaja, 32 vuotta, työskennellyt Ylessä viisi vuotta ja sitä ennen paikallistelevisiossa yli kymmenen vuotta*)
 ”On porukkaa ja varsinkin nettimaailmassa, joka ei todellakaan ole Radio Suomen kohdeyleisöä. Niin kyllä se sellainen tietosisältö, mitä me annetaan uutis- ja ajankohtaisjutuissa, niin kyllä sen pitää olla siellä netissä, jotta se yleisö saavutetaan.” (*Toimittaja, 38 vuotta, työskennellyt Ylessä yli kymmenen vuotta*)

Sosiaalisen sopimuksen tasolla verkkoa tulkittiin siis lähinnä vain tulevaisuuden mahdollisuutena alueellisille uutisille. Mutta toisaalta myös viitteitä ylivälineelliseen ajatteluun oli havaittavissa. Tietoverkkoa lähdettiin hahmottamaan sisältöjen näkökulmasta, vain yhtenä osana tai välineominaisena dimensiona monimediaisessa kokonaisuudessa. Tämä näkökulma viittaa edellä mainittuun ylivälineelliseen näkökulmaan, jossa välineissä toteutuvia sisältöjä pohditaan myös monimediaisen toimintaympäristön vaatimukset mielessä pitäen. Uutisjuttua ei lähdetty tekemään vain television tai radion näkökulmasta, vaan verkkojulkaisemisen omat tarpeet pyrittiin mahdollisuuksien mukaan huomioimaan alusta saakka. Tästä huolimatta tekijät eivät uskoneet esimerkiksi radiomedian korvautuvan jollakin muulla, vaan että kokonaisuus tulisi täydellistymään ja että Ylen verkkopalvelut lähenisivät sanomalehtien palvelua.

”Suomessa on uskomattoman vahva radiokulttuuri. Että en mä usko että se lähivuosina syrjäytyy. Se on kuitenkin radion vahvuus, että radiota pystyy kuuntelemaan niin helposti ja vaivattomasti, monesti se nettiin pääsy voi olla kiven takana. Radio on nykypäivänä niin hiton helppo väline kantaa mukana ihan minne vaan. En mä siinä mielessä usko, että netti tulisi millään tavalla radiota tappamaan. Vaan mä uskon, että se tilanne tulee jatkumaan, että se päivän kovin uutinen kuullaan radiosta ja sitten käydään netistä katsomassa, mitä siitä olisi lisää.” (Mediatoimittaja, 29 vuotta, työskennellyt Ylessä neljä vuotta, toimenkuva ollut jo pari vuotta lähinnä toimittajan)

Lausunnosta kuvastuu edellä mainittu epätietoisuus siitä, mitä Ylen alueellisten uutisten verkkopalvelu tulevaisuudessa olisi ja se, että yleisösuhteen kivijalkoja olivat edelleen radio ja televisio. Käsitys oli vuonna 2008 yleinen ja sen osalta muutos oli vasta tulossa. Vuonna 2011 monimediaisen toimintatavan määrittäjiä haastatellessani verkko ja verkon avaamat mahdollisuudet olivat jo aivan eri tavalla keskustelun ja pohdinnan aiheena. Uutisten suunnittelun osalta monimediaisuus oli intermediaisuuden ja ylivälineellisyyden näkökulmista jo hahmottumassa. Uutispäälliköt hahmottivat jo oman suunnittelutyönsä eri julkaisukanavien kokonaisuutena, jossa myös verkko oli mukana. Näin suunnittelutyön muutosta kuvasi eräs heistä syyskuussa 2008.

”Voisihan sitä tietysti yrittää laskea kuinka paljon työpäivästä kuluu netin parissa. Mutta en mä sillä tavalla halua, koska se, että sitä askartelee tai miettii netin parissa ja esimerkiksi pohtii sitä, mitä sieltä puuttuu, niin samalla se työ hyödyttää myös radiota ja televisiotakin, koska samoista asioistahan siellä uutisoidaan. Kaikki se työ mitä käytän nettisivujen tarkasteluun, se tulee hyödyntäneeksi koko tätä toimintaa omalta pieneltä osaltaan. Että tuota, en mä koe sitä sillä tavalla, että se olisi jostakin suoraan pois.” (UP6)

Ainakin tämän uutispäällikön osalta voi sanoa toteutuneen jossain määrin myös ylivälineellisen ajattelun, jossa monimediaisuus on koko toiminnan luontevana lähtökohtana. Se ei toisin sanoen enää ollut mikään tavoite tai oheistuote, vaan jo sisäänrakennettuna uutistoiminnan prosesseihin.¹⁵⁴

¹⁵⁴ Tosin samainen uutispäällikkö korosti myös sitä, että hänen taustansa oli Ylen radio-uutisissa ja hän piti edelleen radion uutisjournalismia ydinosamisaalueenaan.

OSA IV
UUSI MONIMEDIAINEN TOIMINTAMALLI
JA SEN MÄÄRITTÄJÄT

12 MONIMEDIAINEN TOIMINTAMALLI

Muutos uutisen lajityypissä ja kerronnassa vaatisi muutosta myös journalistisen kertojan toiminnan reunaehtojen määrittelyssä ja lisäksi näiden uusien kerronnan reunaehtojen tulisi saada ilmauksensa journalistisen itseymmärryksen kaikilla kolmella, eli kognitiivisella, normatiivisella ja sosiaalisen sopimuksen, tasolla. Vasta tämä tarkoittaisi muutosta uutisen kerronnassa journalistisen professioprosjektin sisältä määriteltynä. Monitekemistä koskenut laatukseskustelu jäi kuitenkin kesken: uusia määritelmiä laadusta ja ammattitaidosta oli selvästi syntymässä mikrotasolla työn käytännöissä, kun monitekijät pohtivat omaa tekemistään ja ammattitaitoaan. Myös normatiivisella tasolla syntyi uutispäälliköiden työn tueksi uusia työnjaon sääntöjä ja evaluoivalla tasolla monitekeminen tunnustettiin työntekijöiden palkkaukseen ja jopa työpaikkaan vaikuttavana ammattiosaamisena. Makrotasolla monimediaisuus määrittyi Yle uutisissäkin monikanavaisena julkaisuna ja mesotasolla haetaan toimivaa monimediaisen uutistoiminnan mallia.

Monimediaisuus näyttäisi toteutuvan aste asteelta ja erityisesti nämä viimeksi mainitun eli mesotason muutokset ovat kiinnostavia, koska niiden osalta kyse on myös uutiskerrontaa ja uutiskertojan toiminnan reunaehtoja määrittävän sosiaalisen sopimuksen muutoksesta. Vaikka monimediaisen uutisjournalismin tavoitteet ja kerronnan reunaehdot asetettaisiin uudelleen professioprosjektin sisällä, ne perustuvat silti uutisten kerrontaa koskevaan geneeriseen odotushorisonttiin ja lajityyppiä koskevaan sosiaaliseen sopimukseen. Yleisön on hyväksyttävä kerronta ja sille tarjoutuva etusijalle asettuva lukutapa, muutoin kerronta ei toteudu. Tähän liittyy yleisön uudelleenmäärittely, jossa yleisö on ottamassa aktiivisemmän roolin. Sosiaalisen sopimuksen tasolla tapahtuva muutos on edelleen pikemminkin kokeilujen kuin toteutuneen muutoksen tilassa ja tässä mielessä toimituksellisessa keskustelussa on toistaiseksi korostunut lähinnä vain diskursiivisten positioiden tulevaisuuteen kohdistuva ulottuvuus: se millaiseksi tekijät toivovat uutisjournalismin kehittyvän ja toisaalta sen tulevaisuutta koskevat uhkakuvat. Lajityyppiä koskevaa jo tapahtunutta muutosta keskustelussa ei sen sijaan ole pystytty vielä määrittämään.

Yleisön aktiivisen osallisuuden tunnustaminen on vain yksi uutisen laji-tyyppisen kerronnan muutoksen edellytyksistä, toinen yhtä välttämätön osa on se että yleisö todella tuon uuden roolinsa hyväksyy ja omaksuu.¹⁵⁵ Toistuvasti on törmätty siihen, ettei yleisö omaksu varsinkaan sellaista aktiivista roolia, jota journalistisen profession sisällä ja mediayrityksissä siltä toivotaan, vaan kyse voi uusien sisältöjen luomisen sijaan olla sosiaalisesta mediasta jo tutusta uutisten jakamisesta ja kommentoinnista. Osallistuminen ei sinänsä haasta journalismia, koska kerronta säilyy edelleen suhteellisen riippumattoman ja vapaan journalistisen kertojan toimintana. Sitä ei siis jaeta yleisön kanssa, vaan kuten Ari Heinonen (2008) on todennut, yleisö pääsee mukaan journalistiseen kerrontaan vain sen alku- ja loppupäässä. Itse kerronta on edelleen se ”musta laatikko”, jonka sisälle yleisö ei pääse. Monimediaisessa toimintaympäristössä tämä kuitenkin asettuu kyseenalaiseksi, koska ihmiset tuottavat sisältöä toisilleen myös vertaisverkoissa ja sosiaalisessa mediassa.

Sosiaalisen median yhteisöt ja siellä toiminnallisemman roolin omaksuvat ihmiset toimivat siis journalismin rinnalla, eivät sinänsä uhkaa journalismia tai toimituksellista autonomiaa. Silti yleisöä tulkitaan edelleen vain segregaaion näkökulmasta, mikä on näkynyt jo yleisön uuden roolin määrittelyn ongelmienä. Journalistit ja toimitukset joutuvat pohtimaan sitä, miten paljon yleisön voidaan antaa olla mukana, kun journalistinen kerronta tuottaa tarinaa. Tässä uudelleenmäärittelyssä esimerkiksi käsite ”sisällöntuotanto” on asetettu kyseenalaiseksi, koska sen suhde journalismiin kerrontana ei ole itsestäänselvä.¹⁵⁶ Sopeutuminen uudelleen määrittelyyn tarkoittaa kuitenkin myös journalismiin sisälle rakennettujen ristiriitojen tulemistä näkyviksi, niiden käsittelyä ja uusien määritelmien syntymistä osaksi professioprojektia. Silti uutisten kerronnan avaamiseen sisältyvä ristiriita vaikuttaa lähes ylittämättömältä, koska uutiset laji-tyyppisenä kerrontana on perustunut kertojan suhteelliselle vapaudelle valita tarinalleen aihe ja näkökulma. Heinosen havaintojen mukaan tästä vapaudesta pidetään myös monimediaisessa toimintaympäristössä kiinni, mutta myös kerronnan avaamisesta joukkoistamisen ja osallistamisen näkökulmista halutaan avata professioprojektin sisällä keskustelu. Monimediaisen toimintamallin määrittelyn keskeisimpiä ongelmia ovat, miten uudistaa uutiskerrontaa, miten määrittellä aktiivisemmän roolin omaksuva yleisö uudelleen ja millainen lopulta on tältä pohjalta syntyvä uutisten uusi yleisösuhde.

¹⁵⁵ Mielestäni tähän ei riitä se, että yleisö osallistuu uutisia koskevaan verkkokeskusteluun kommentein. Tämä rooli toteutuu jo nyt erilaisissa gallupeissa ja puhelinkontaktiohjelmissa. Samaan kiinnittävät huomionsa Herkman ja Vainikka (2012, 105 – 107) tarkastellessaan nuorten aikuisten median käyttöä. Heidän luokittelustaan viidestä ”lukijatyypistä” vain yksi eli ”tuottajat” on aktiivinen sisällöntuottaja ja selvästi vähemmistönä kaikista heidän tutkimistaan median käyttäjistä. Samaan on viitannut myös Janne Matikainen (2009).

¹⁵⁶ Sisällöntuotannon sijasta on esitetty käytettäväksi myös käsitettä ”sisällönluoja” (Lampi 2007, 7 – 8). Yhtä kaikki ongelmana on edelleen se, että määritelmien osalta kerronnan kaksoislogiikan, tarinan, diskurssin ja kertojan ongelmaa kierretään kuin kissa kuumaa puuroa. Käytännössä jonkun on aina oltava kertoja ja kerronnan on toteututtava, joidenkin sosiaalisten ja kulttuuristen reunaehtoisten sisällä.

Kysymyksiin siitä, muuttuvatko uutisten tarinat monimediaisessa ympäristössä ja mikä on se lisäarvo, jota uudenlainen yleisön osallistaminen tai joukkoistaminen voisi uutisten kerronnalle tuottaa, ei ole toistaiseksi selviä vastauksia. Muutokset yleisösuhteessa vaativat tulkinnan, joka on hyväksyttävä paitsi professioprojektin, myös yksittäisten toimitusten toimituspolitiikan näkökulmista. Tätä toimituspoliittista keskustelua ja siihen liittyvää kehitystyötä tekevät Yle uutisten työntekijät, joista käytän tässä tutkimuksessa nimitystä *monimediaisen toimintamallin määrittäjät*. Heille on yhteistä se, että he joutuvat työroolissaan pohtimaan monimediaisuutta monista eri näkökulmista ja pohtimaan sitä myös uutisten lajityyppisen uskottavuuden ja Ylen muuttuvan aseman näkökulmista. Kun monitekijät ja monimediaisten uutistoimitusten uutispäälliköt pohtivat ensi sijassa mikrotason eli käytännön uutistyytin organisoimien ongelmia, monimediaisten toimintamallien määrittäjät arvioivat koko ajan uutistointia myös mesotasolla, suhteutettuna sen julkilausuttuihin tavoitteisiin ja uudistuvaan yleisösuhteeseen.

Auki on edelleen myös kysymys siitä, voiko uutista koskevaa sosiaalista sopimusta jo tulkita uudelleen. Tämä uudelleentulkinta ei voi lähteä pelkästään journalistisen profession sisältä, vaan sen on lähdettävä myös uutisten yleisöstä ja tuon yleisön aidosta tarpeesta osallistua uutisten kerrontaan ja esimerkiksi aiheiden tai näkökulmien valintaan. Juuri nämä valinnat on kuitenkin määritellyt journalistisen kerronnan kovaan ytimeen, jota ei saisi missään olosuhteissa luovuttaa toimitusten ulkopuolelle. Tämä ristiriita lisääntyvän integraation tarpeen ja kertojan autonomiaa puolustavan segregaaation välillä on edelleen olemassa. Tässä mielessä haastattamani monimediaisen toimintamallin määrittäjät olivat aidosti journalismin murroksen vedenjakajalla: tasapainoilemassa muutosvaatimusten ja säilyttävän näkökulman välissä.

12.1 Yleisösuhteen uudelleenarviointi

Yksi tapa tarkastella Yle uutisten toimintaympäristön muutosta on pohtia sitä, miten eri julkaisukanavien asema on yleisösuhteen rakentumisessa muuttumassa. Monimediaisuus tuo mukanaan sen, että aikaisempi yhteen julkaisukanavaan perustuva yleisösuhte muuttuu monimuotoisemmaksi, tietoisemmän kehittelyn kohteeksi, ja siihen sisältyy myös yleisön uusi määritelmä. Broadcast-talona uutisten yleisösuhdetta on Ylessä rakennettu pitkään radion ja viime vuosikymmenet erityisesti television perustalle. Televisiouutiset on ollut uutisten yleisösuhteen kannalta tärkeä, koska televisiolla on ollut yksinkertaisesti suurimmat yleisöt. Erityinen merkitys on ollut Ylen televisiouutisten illan pääuutislähetyksellä kello 20.30. Pääuutislähetyksen voi hyvällä syyllä sanoa saavuttaneen kansallisen instituution aseman ja se on tässä mielessä edelleen yksi uutisten yleisösuhteen ja Yle-laadun tärkeimmistä kulmakivistä.¹⁵⁷ Yle-

¹⁵⁷ Asema näkyy myös yleisön luottamuksena. Ylen televisiouutiset nauttivat edelleen "virallisen" uutistenvälittäjän statuksesta. Esimerkiksi Janne Matikainen (2009, 74 –

laadun määrittely monimediaisessa toimintaympäristössä vaatii aikaisemmista laadun määrittelyn lähtökohdista luopumista, esimerkiksi televisiouutisten automaattinen ensisijaisuus on verkon puolelta jo ehditty kyseenalaistaa ja viitata siihen, että erityisesti nuoret seuraavat jo ykkösuutislähteenään verkkoa.

Yle-laatua on jouduttu televisiossa toki arvioimaan jo aiemminkin: kun uutiskilpailu televisiossa alkoi MTV:n uutisten myötä, Yleisradio joutui Raimo Salokankaan (1996) sanoin sopeutumaan ja toimimaan yhtenä markkinoilla. Samalla televisiouutisten Yle-laadun määrittelystä tuli ainakin osaksi relatiivista, entisen absoluuttisen määrittelyn sijaan. Relatiivisesta laadun määrittelystä on esimerkki muun muassa Antti Seppälän (2003) tutkimus muutoksen kerrottavuudessa. Relatiiviset laatumääritelmät on jo julkisessa palvelussakin omaksuttu laadun lähtökohdiksi, mutta teollisten laatukriteerien osalta on oltu kriittisiä. Kaupallisten lähetysvirtaradioiden kriitikoista erityisesti Marko Ala-Fossi (2006) on todennut, että nämä uudet kriteerit eivät välttämättä asetu sopuun varsinkaan julkisen palvelun sisältölähtöisempien laatukriteerien kanssa. Teolliset laatukriteerit liittyvät useimmiten tuotannon tehokkuuteen, sujuvuuteen ja lopputuotteen tasalaatuisuuteen ja tunnistettavuuteen. Varsinkin työn tehostamisen näkökulmasta Ylen alueellisissa uutisissa vallinnutta pyrkimystä monitekijyyteen voi pitää teollisena laatukriteerinä, joka omaksuttiin aluksi suoraan lähetysvirtaradioista. Toinen teollisiin laatukriteereihin liittyvä uusi näkökulma on kysymys uutistuottajuudesta tai jopa uutisten tuottajavetoisuudesta.

Kaarina Nikusen (2011a; 2011b) mukaan myös tuottajavetoisuutta voidaan tulkita teollisen laadun kriteeristön hivuttautumisena suomalaisiin uutistoimintoihin. Nikusen haastattelemat journalistit arvioivat kehitystä kriittisestä näkökulmasta ja tulkitivat sitä oman journalistisen vapautensa rajoittumisena. Myös Ylessä on 2000-luvulla jouduttu pohtimaan tuottajuutta ja siihen on panostettu muun muassa koulutuksissa.¹⁵⁸ Monimediaisessa ympäristössä tuottamisen problematiikka on kuitenkin vielä ilmeisempi: kun esimerkiksi televisiotuotannoista siirrytään monimediatautuotantoon, ei yksiselitteitä ammattitaitoa ole olemassa ja tuotantojen opettelu tapahtuukin pitkälti yrityksen ja erehdyksen kautta (Mattila 2004, 12 – 14). Kokemuksista otetaan kuitenkin oppia: syksyllä 2011 haastattelemani monimediaisten toimintamallien määrittäjät olivat jo esimerkiksi varsin hyvin tietoisia alueuutisten toimituksissa käydystä laatu keskustelusta. Se ilmeni muun muassa siinä, että medioiden välille yritettiin hakea aikaisempaa tasapainoisempaa näkökulmaa. Utissuunnittelun ja tuotannon televisiokeskeisyys koettiin jopa ongelmaksi. Toisaalta oli tehty myös se havainto, että samat uutiset toistuivat liiankin usein illan televisiouutislähetyksissä sellaisinaan. Tämä toi mukanaan kyllästymisilmiön:

---

75) viittaa siihen, että Ylen uutiset on luotetuun yksinkertaisesti sen takia, että se on vanhin suomalainen sähköisen tiedonvälityksen kanava.

¹⁵⁸ Tuottajuus tuli Yleisradioon lähetysvirtaradioiden myötä ja Yle uutisiin sen voi sanoa tulleen viimeistään monimediaisuuden myötä. Monimediatautuottamisen osalta Yle on julkisen palvelun yhtiöistä selvästi edelläkävijän asemassa. Tämä kävi ilmi muun muassa syyskuussa 2012 Helsingissä pidetyssä EBU-seminaarissa.

”Meidän täytyy miettiä, kuinka paljon me tehdään monimediaista tuotantoa, jotta kuulijat eivät väsy ja katsojat ei väsy. Että kyllähän tänne aika paljon palautetta tuli jossain vaiheessa, että ihmiset ovat tyytymättömiä, kun he ovat ensin kuunnelleet radiosta Päivän peilissä ja sitten he kuuluvat saman jutun televisiossa illalla ja parhaassa tapauksessa samasta jutusta on tehty myös alueversio.” (*Yle uutiskeskukseen päällikkö Hannele Muuronen, haastattelussa 11.10.2011*)

Kyllästymisilmiön pohtiminen on osa monimediaista tuottamista: tuotanto ja julkaisu oli koordinoitava aikaisempaa suunnitelmallisemmin. Yle uutisissa aiheesta käyty keskustelu muistuttaa paljon keskustelua, jota on käyty myös muissa medioissa: uutisten julkaisun aikatauluttaminen ja eri medioiden täydentävyyden pohtiminen on muuttunut merkityksellisemmäksi ja sen osalta pohditaan yleisösuhdetta kokonaisuutena. Kyse ei ole enää pelkästään siitä, että omalle skuupille tai etusivun jutulle varataan paras mahdollinen julkaisupaikka. Uutisten tuottajuudesta on tullut vahvan välinebrändin ja siihen perustuvan yleisösuhteen rakentamista, mikä on välillä koettu profession puolustamisen näkökulmasta vaikeaksi hyväksyä. Profiiliopjektin sisältä uutiset on mieluummin hahmotettu sisältöinä, ei palveluna.¹⁵⁹

Myös uutisten laatuun liittyvät kysymykset ovat tuottajuutta. Jo vuonna 2007 monitekijöiden puheenvuoroissa korostuivat kriittiset näkökulmat, joista keskeisimmät koskivat työn kuormittavuuden kasautumista ja epätasa-arvoista työnjakoa. Vuonna 2011 tämäkin mikrotasolta kummunnut kritiikki oli huomioitu ja sitä käsiteltiin laadullisena myös ongelmana. Asiaa oli linjattu siten, että yhden tekijän sijasta Yle uutisissa lähdetään mieluummin liikkeelle aina työparin voimin. Yksin toimivan monitekijän työrooli oli jo määriteltu poikkeuksena tästä säännöstä:

”Yle uutisissa on mietitty, missä määrin on järkevää, että kaikki jutut tehdään kaikille välineille ja on mietitty myös sitä, että missä määrin on kohtuullista ja järkevää laadun näkökulmasta, että yksi toimittaja tekee ne kaikki.”

”Ja sellaisissa tilanteissa, joissa sillä tekijällä on aikaa enemmän kuin yksi päivä ottaa ne kaikki välineet, niin eihän siinä taas ole mitään ongelmaa varmaan tämän kyseisen henkilönkään näkökulmasta. Kun mä puhun tästä kiireestä, mä tarkoitan että samana päivänä suolletaan kaikki.” (*Yle uutiskeskukseen päällikkö Hannele Muuronen, em. haastattelu*)

Alueuutisten toimituksista tuttu kahden tuotantopäivän sääntö oli ehtinyt vaikiintua toimituspoliittiseksi normatiiviseksi määritelmäksi. Tässä mielessä monitekeminen oli tunnustettu ja sitä käsiteltiin omana erityisenä tapanaan toteuttaa uutisjournalismia. Sen arvo tunnustettiin erityisesti kiireellisissä uutista-pahtumissa. Puhtaan rationalisointidiskurssin rinnalle oli kuitenkin tullut myös journalistinen harkinta sen suhteen, miten laatu ja paras mahdollinen sisältö pystytään yhtä aikaa toteuttamaan. Keskustelua työnjaosta ja kuormittavuudes-

¹⁵⁹ MTV3 oli todennäköisesti Suomessa edelläkävijä, kun se omaksui uutistensa mainoslauseeksi 2000-luvulla enteellisen ”Parasta uutispalvelua”. Yle uutisissa vastaavaa uutisten brändäystä on ollut kaikkien uutislähetysten ottaminen yhtenäisen Yle uutiset nimen alle. Se merkitsi luopumista aiemmin brändeiksi muodostuneista nimistä, kuten esimerkiksi Ylen Radiouutisten Päivän Peilistä tai esimerkiksi Keski-Suomen uutisista radion ja television uutisten nimenä.

ta ei enää aikaisempaan tapaan ollut tarvetta käydä. Sen sijaan välineistä television ja televisiotuotannon painottuminen oli edelleen ongelma. Siihen haettiin tietoisesti ratkaisua eri medioiden priorisoinnilla eri vuorokaudenaikoina. Yle uutisten päätoimittaja Atte Jääskeläinen painotti sitä, että uutisaiheiden käsitteilyssä eri medioilla on eri yleisöt. Selkeimmin uutisten välinekohtaista yleisösuhdetta määrittävä tekijä oli hänen mukaansa vuorokaudenaika ja sillä oli merkitystä erityisesti omien aiheiden tuotannon ja julkaisun suunnittelussa.

”Meidän yleisösuhte on suurimmillaan aamuisin radiossa ja toinen lainausmerkeissä kakkosmedia aamulla on televisio. Sitten kun siirrytään siihen, suurin piirtein töihin menoaikaan eli suurin piirtein kello yhdeksään, niin järjestys muuttuu siten, että päiväaikaan yleisösuhte on suurimmillaan radiossa ja toiseksi suurin netissä.”

”Ja sitten, kun mennään iltaan, niin suurin yleisösuhte on televisiossa ja kakkosmedia tulee netti. Näin mennään ja se kolmas media on sitten aina viimeisenä tässä prioriteettijärjestyksessä. Pyritään painottamaan uusissa uutisaiheissa, itse selviteltyissä uutisaiheissa, joissa voidaan itse määrittellä milloin ajetaan ulos, niin aamulla radiota ja illalla televisiota.” (*Yle uutisten päätoimittaja Atte Jääskeläinen, haastattelussa 30.9.2011*)

Yleisösuhdetta määritteli yksinkertaisesti se, missä olivat kulloinkin tavoitettavissa suurimmat yleisöt. Tavoitteeksi asetui journalististen työprosessien ja julkaisun täydentävyys eli se, että samaa uutisaihetta kyettäisiin jalostamaan uutispäivän aikana. Sekä uutisten tuotanto että niiden julkaiseminen eri välineissä vaativat monimediaisessa toimintaympäristössä aiempaa huomattavasti enemmän suunnittelua. Aiemmin suunnittelussa oli dominoinut erityisesti uutisten tuottaminen televisioon, mutta nyt painopiste oli selvästi muuttumassa. Sekä tekijöiden rajallisuus että uutisen sisällön jalostaminen oli pakko ottaa huomioon:

”Usein samat tekijä saattaa olla tekemisissä useisiin eri medioihin tehtävien juttujen kanssa, jolloin pitää hahmottaa suunnittelun näkökulmasta, että onko se tuotannollisesti mahdollista. Sitä tarvitaan aikataulutuksen osalta tekemisen näkökulmasta. Sitten on, itse asiassa toinen suunnittelun näkökulma. Pitää miettiä, että miten voi juttuja käyttää eri medioissa, jotta tietyllä tavalla uutisvirta pysyy loogisena ja uutisaiheet kasvaa ajassa.” (*Yle uutisten päätoimittaja Atte Jääskeläinen, em. haastattelu*)

Uutisten tuotantoon ja suunnitteluun oli toimintamallin tasolla vakiintumassa ajatus siitä, että eri medioissa tarjottava uutisvirta ja sen yleisösuhte on sekin tuotettava kokonaisuus. Kun aiemmin oli suosittu puhtaasti välinekohtaista tai sisältölähtöistä tarkastelua, uuden ajattelumallin mukaan Yle uutisten laatu toteutui paitsi yksittäisissä uutissisällöissä myös Yle uutisten kokonaisuuden tasolla. Tässä mielessä monimediaisuuden intermediainen ja ylivälineellinen taso oli huomioitu ja sen osalta tehtiin tuotekehittelyä. Yleisösuhte sen sijaan pohjautui edelleen siihen, että radio ja televisio olivat uutisten ensisijaisia julkaisukanavia, koska ne yksinkertaisesti keräsivät suurimmat vuorokautiset yleisöt. Tästä näkökulmasta verkko oli toissijainen uutisten välityskanava, jolla oli kuitenkin arvoa erityisesti täydentävän ja syventävän tiedon tarjoajana. Yksi monimediaisuuden selvästi mukanaan tuoma asia oli tuottajuuden, uutissuunnittelun ja -koordinoinnin lisääntynyt tarve. Suunnittelua tarvittiin julkaisualusto-

jen moninaistumisen lisäksi myös siksi, että Yle uutisissa alueelta tuotettujen uutisten määrää ja näkyvyyttä haluttiin lisätä. Valtakunnan ja alueiden yhteistyötä koordinoimaan oli myös palkattu erikseen henkilö, alueellisen uutishankinnan päällikkö Raisa Lehtivuori. Hänen tehtävänä oli rakentaa aktiivisesti yhteistyötä ja yhdessä tuotettavia uutisjuttuja.

”Mä pyörityn aluedeskiä, joka on siis organisatorisesti Yle alueet yksikön etäpesäke Pasilassa, Yle uutisten kyljessä. Eli Yle alueiden aluedeskistä paitsi koordinoin kaikkea paitsi Yle alueilta valtakunnan uutisiin tehtävää juttutuotantoa, niin myös säädän Pasilasta alueille lähtevien erilaisten materiaalien ja tuota yhteistyöproggisten kuviot kohdalleen. Tämöinen Pasila-Alueet-Pasila juttutuotannon, sen suunnittelu ja kaikenlainen koordinointi.” (Alueellisen uutishankinnan päällikkö Raisa Lehtivuori, haastattelu 30.9.2011)

Kun aikaisemmin oli lähdetty siitä, että Pasilasta tilattiin juttuja alueilta, oli nyt linjattu pyrkimys yhteistyössä tapahtuvaan suunnitteluun. Alueilta odotettiin myös tarjouksia valtakunnallisesti merkityksellisistä sisällöistä. Taustalla oli myös Yle uutisten vanhojen ”valtakunnantoimittajien” vakanssien päättyminen. Se oli synnyttänyt kaksisuuntaisen tarpeen: valtakunnan uutisiin ideoitiin juttuja, joiden paras toteuttamispaikka oli alueilla ja toisaalta alueilla tehtäviä juttuja tarjottiin ja katsottiin valtakunnan uutisiin otettavina. Silti Yle uutisten suunnitteluperinne näkyi siinä, että koordinointi tapahtui ensi sijassa Helsingistä käsin ja valtakunnan uutisten tarpeen olivat ratkaisevia. Se että juttuja tuotettaisiin yhdessä toimitusrajat ylittäen, ei ollut vielä syksyllä 2011 toteutunutta todellisuutta. Lehtivuori kuvasi neuvotteluprosessia näin:

”Se johtuu siitä, että läheltä on joskus vaikea nähdä lähelle ja että joissakin tapauksissa Pasilasta tarkastellut asiat näyttävät ilmeisen kiinnostavilta uutismielessä, ei välttämättä maakunnassa aiheuta samanlaista hoksausreaktiota, jolloin se on neuvottelukysymys, pystyykö aluetoimitus tekemään asiasta jutun.”

”Sitten neuvotellaan Yle uutisten asianomaisten osastojen päälliköiden kanssa, että me voitaisiin katsoa tätä aihetta ja sitten neuvotellaan taas puolestaan sen alueen uutispäällikön kanssa, että tehdäänkö ja millä aikataululla vai onko järkeä tehdä.” (Alueellisen uutishankinnan päällikkö Raisa Lehtivuori, em. haastattelu)

Lehtivuoren tehtävänä oli myös aktiivisesti tuottaa valtakunnallisia laajempia uutisjuttuprojekteja, joissa osallisina oli kerralla useampia aluetoimituksia. Alueelta tuotettujen juttujen näkyvyyden ja määrän lisääminen oli asetettu 2011 tavoitteeksi. Sekä Yle uutisten päätoimittaja Atte Jääskeläinen että aluetoiminnan päällikkö Teijo Valtanen totesivat suoraan, että tavoite tarkoitti yhä useampien uutisjuttujen tuottamista alueella:

”Aikaisemmin oli valtakunnan uutisilla oma alueella toimivien toimittajien verkosto, jota ohjattiin valtakunnallisesta uutisjohtosta. Nyt vuodenvaihteessa [2010 - 2011] tehtiin sellainen uudistus, että tämä valtakunnan uutisten oma verkosto yhdistettiin ja integroitiin aluetoimituksiin ja nyt siellä on näitten ns. valtakunnan toimittajien sijasta kaksikymmentä aluetoimitusta hoitamassa omilta alueiltaan myös valtakunnallista uutisointia ja tämän tavoitteeksi asetettiin se, että alueelliset uutiset radiossa ja televisiossa näkyvät ja kuuluvat myös valtakunnan lähetyksissä entistä paremmin. Me olemme tätä mitanneet ja näin on tapahtunut.”

”Eli tällainen ylimalkainen tavoite siitä, että koko Suomi näkyy ja kuuluu enemmän, niin tällä tavalla tarkasteltuna, näyttäisi toteutuneen.” (*Yle alueiden päällikkö Teijo Valtanen, haastattelu 11.10.2011*)

Se että ”koko Suomi näkyi ja kuului enemmän” oli tietysti myös Yle uutisten Suomen tasolla ainutlaatuisen maantieteellisen kattavuuden toteamista vahvuustekijäksi. Myös Yle uutisten päätoimittaja Atte Jääskeläinen kertoi samalla tavoin asetetuista tavoitteista ja lisäsi siihen selvästi sisällölliseksi määrittävän ulottuvuuden ”alueen todellisuuden”:

”Kyllä. On asetettu tavoitteeksi, että alueella tehtävien juttujen määrä valtakunnallisissa uutislähetyksissä kasvaa ja päälliköillä tuloskorteissa on kymmenen prosentin lisäys.”

”Tarkoituksena on tuoda valtakunnan lähetyksiin enemmän juttuja, jotka on tehty alueellisessa todellisuudessa alueelta ja nousee sieltä alueen todellisuudesta valtakunnan agendalle. Aikaisemmin on herkästi ollut enemmän niin, että se tavallaan alueellinenkin juttu se on ollut Pasilasta tilattu.” (*Yle uutisten päätoimittaja Atte Jääskeläinen, em. haastattelu*)

Kysymys uutisten tuottamisesta yleisösuhteen uudistumisena näyttäytyi Yle uutisissa siis paitsi alueelta tuotettavien uutisjuttujen lisäämisestä, myös ihmisläheisemmän ja tarinallisemmän otteen hakemisesta. Kritiikkiä herättäneestä virallisuudesta ja Helsinki-keskeisyydestä pyrittiin edelleen eroon. Osa ideaa oli alueuutisverkon hyödyntäminen, mutta myös aikaisempaa valtakunnan ja alueellisten uutisten jyrkkää rajaa tarkasteltiin tutkimuksen ajankohtana uudelleen. Osa tätä uutta näkökulmaa oli myös uudellinen ajattelu Ylen ajankohtaisjournalismissa, joka näyttäytyi yleisön joukkoistamis-, osallistamis- ja datajournalismikokeiluina Yle uutisten Suorassa linjassa ja A-perheen ajankohtaisohjelmissa. Verkon puolella kokeilut alkoivat niin ikään Yle uutisiin perustetussa Yleisödeskissä.¹⁶⁰

12.2 Kerronnan muutos ja uudelleen määrittyvä yleisö

Edellä olen määritellyt journalistisen kertojan kerronnan reunaehtojen muutoksen yhdeksi edellytykseksi uutisjournalismin muutokselle. Jo nyt voidaan arvioida, että itsensä yleisöltä kätkevä, kerronnasta itsensä ulkoistava kertoja, joka suhtautuu protektionistisesti ja segregoi itsensä, tuskin lienee tulevaisuudessa ideaalityyppinen uutisen tarinan ja diskurssin tuottaja. Journalistisen kertojan muutoksissa on kuitenkin myös professioprojektin kannalta suurin ja ilmeisin ristiriita, koska kertojan autonomia ja toimitusten ehdoton oikeus määrittää uutisten aiheet ja näkökulmat on koettu arvoksi uutisjournalismin sananvapauden

¹⁶⁰ A-ohjelmia uudistettiin siten, että niihin tuli selvästi osallistava A-Studio: Stream, ja kansalaiskeskusteluja herättävät A 2 ja A-Talk. Pilottiohjelmana jo aikaisemmin käynnistetty ja yleisön omaan sisällöntuotantoon eli verkkovideoiden julkaisuun tähdännyt A-tuubi oli vuoden 2011 lopulla jo ”vinttivalheessa” eli vain ohjelman kotisivuja pidettiin yllä.

toteuttamisessa. Joukkoistaminen ja osallistaminen olivat myös Yle uutisten päätoimittajan Atte Jääskeläisen mukaan toistaiseksi vain tavoitteita, joiden toteutuminen vaatii tuntuvampaa journalistista panosta. Silti hän totesi, että yleisön saaminen mukaan tuottamaan sisältöjä oli pidemmän aikavälin tavoite.

Kysymykset siitä, ovatko sosiaalisen median kansalaiskeskustelun puheenvuorot arvokkaita uutisjournalismin näkökulmasta, olivat kuitenkin hänen ajattelussaan edelleen avoinna. Jääskeläinen oli kriittinen muun muassa sen suhteen, kuinka paljon pelkkä läsnäolo tai vuorovaikutus sosiaalisessa mediassa oli toistaiseksi tuottanut arvokkaita uusia sisältöjä tai näkökulmia. Verkko-keskustelun huomioimisessa oli jo tässä vaiheessa ilmennyt hänen mukaansa kolme isoa ongelmaa, ensinnäkin se tuottiko uutisten kommentointi verkossa aidosti lisäarvoa koko yleisölle, toiseksi se, että verkkokeskusteluun otti edelleen osaa vain rajoitettu osa yleisöstä ja kolmanneksi se, että toimitukset eivät toistaiseksi hänen mukaansa osallistuneet verkossa keskusteluun, minkä takia aitoa dialogia ei syntynyt. Siksi verkkokeskustelu rinnastui edelleen muihin lähteisiin ja alistettiin päätoimittajan mukaan myös vastaavalla tavalla lähdekriitikille.

Eli otetaan tämä tietyllä tavalla yhtenä lähteenä lähteiden joukossa sen jälkeen toimitus ottaa vastuun siitä, mitä meidän nimissä tehdään. Eli mun ajattelu edustaa sitä, mitä me ollaan perinteisesti edustettu eli että se on luotettavaa, että se on monipuolista, että se on riippumatonta, antaa oikean kuvan maailmasta.” (Yle uutisten päätoimittaja Atte Jääskeläinen em. haastattelu)

Yle uutisten päätoimittaja piti siis verkkoa joka tapauksessa televisiota ja radioa täydentävänä julkaisukanavana. Hakkerieettisestä näkökulmasta asia näyttäytyi toisin. Verkko ei ole pelkkä julkaisukanava, vaan koko journalistisen prosessin toimintatila. Pisimmälle tämän ajatuksen vei haastateltavistani Yle uutisten verkkotuottaja Antti Hirvonen.¹⁶¹ Hän korosti sitä, ettei eri medioiden tuottamprosessia edes pitäisi yrittää nähdä toisistaan erillisinä. Juuri tämä erillisyyden näkökulma oli hänen mukaansa ollut vaikuttamassa siihen, että verkko oli liian pitkään mielletty päämedian eli radion tai television markkinointina: verkon rooli oli nähty lähinnä ”radion kotisivuna”. Hirvonen ymmärsi verkon tilana, jossa toimittamisen tavat yksinkertaisesti vain muuttuvat. Verkko oli toimituksen työkalu, ja lopputuote voi olla radio-, televisio- tai nettijuttu, ei siis välttämättä kaikkia kolmea. Tässä yhteydessä hän kritisoi sitä kaavamaisa ajattelua, että aiheesta kuin aiheesta tuottamalla tuotetaan ”verkkoversio”. Verkkoa ei hänen mukaansa osattu ottaa Ylessä vielääkään riittävästi huomioon, vaan suunnittelua ja toimitustyötä tehtiin pitkälti vain radion tai television lähtökohdista ja joko radion tai television jutut tavoitteeksi asettaen. Verkkojuttu ei hänen mukaansa voinut syntyä muun prosessin oheistuotteena, vaan vaatii oman suunnittelunsa ja journalistisen oivalluksensa.

¹⁶¹ Monitekijöiden tapaan Hirvosella oli nuoresta iästään huolimatta kirjava tausta eri medioiden palveluksessa. Hän oli ehtinyt työskennellä sanomalehti- ja televisiotuottajana, itse kuvaavana monitekijänä ja sanomalehti Karjalaisen verkkopalvelun rakentajana. Hänestä tuli myöhemmin Yle uutisten ns. yleisödeskin vetäjä.

”On se sitä joo ja sitten se on ihan sellainen hoksaamiskysymys, eli pitää hoksata. Tai sitten se on sellainen, että sieltä keikalta tulee siihen juttuun sellainen toinen kärki, joka ei kuitenkaan ole sen jutun kannalta olennainen. Ja siitä toisesta kärjestä voi tehdä esimerkiksi sen nettijutun. Että ne on hyvin usein sellaisia pieniä asioista ja eikä välttämättä paljon lisätyötä aiheuttavia, kun vaan hoksaa vähän aikaisemmassa vaiheessa miettiä, mitä sieltä keikalta voisi tehdä.”

”Ja kyllähän me täällä Pasilassa yritetään jo aikaisemmin kuin aamulla pohtia, mieluummin esimerkiksi päivää paria aikaisemmin, että mitä voisi tehdä. Meille on tulossa vaikka jokin selvitys josta tehdään tv-juttu, niin me haalitaan se selvityksen data meille ja ryhdytään laatimaan sinne kahden päivän päähän jo jotain visuaalista pakettia esimerkiksi, missä se selvityksen tieto puretaan ihmisille auki verkossa, jonkun grafiikan kautta.” (*Verkkotuottaja Antti Hirvonen, haastattelu 30.9.2011*)

Hirvonen edustaa monimediaisuutta koskevassa keskustelussa hakkerieettisyyteen kallistuvaa ajattelumallia, jossa monimediaisuus ja siihen olennaisesti sisältyvä yleisön uudelleen määrittelyn näkökulma tarjoutuvat mahdollisuutena jalostaa journalismin sisältöä ja yleisösuhdetta. Verkon tekeminen ei hänen ajattelussaan ollut enää ylimääräistä työtä uutistoimittajille, vaan sisäänrakennettu osa journalistista työprosessia. Päätoimittaja Jääskeläisen perinteisempään työnjakoon perustuva ajattelu oli kuitenkin vielä syksyllä 2011 lähempänä Ylen uutistoimituksissa vallitsevaa todellisuutta. Varsinkin television pääuutisläheyyksiin panostettiin ja niihin pyrittiin tuottamaan journalistisesti korkealatuista sisältöä. Erityisesti sen arvo korostui, kun kysymys oli omista ”keskustelun agenda” luovista uutisaiheista. Televisioututisten osalta Ylessä oli myös jo kertaalleen koettu karusti se, miten yleisö suhtautuu radikaaleihin uudistuksiin: kun uutisia yritettiin vuonna 1993 siirtää alkamaan kello 20.00 osaksi ”Uutistuntia”, yleisö ei seurannut mukana ja uudistuksesta luovuttiin nopeasti (Salokangas 1996, 426 – 427). Yleisön määrän lisäksi merkittävä näkökohta oli myös lähetyksen ajankohta, eli se vaihe illasta jolloin yleisöllä oli käytännön mahdollisuus vastaanottaa monimutkaisempia journalistisia sisältöjä:

”Ja me ollaan määritelty se 20:30 [television uutislähetys] myös sisällöllisesti kunnianhimoisimmaksi. Siinä on useita elementtejä, jotka ovat siellä laadukkaimpia ja panostamme siihen eniten. Sitten se, kun myöhemmin illalla on suuremmat yleisöt, se mahdollistaa parhaan mahdollisen tarjonnan suurimmalle mahdolliselle yleisölle. Ja joka on lisäksi sellaisessa tilassa, alkuillan askareiden jälkeen, että se on valmis vastaanottamaan vähän monimutkaisempaa journalismia.” (*Yle uutisten päätoimittaja, Atte Jääskeläinen, em.haastattelu*)

Päätoimittaja Jääskeläinen totesi, että monimediaisessa julkaisutilanteessa tarvittiin selkeämpiä toimituspoliittisia linjauksia, jotka koskevat Yle uutisia kokonaisuutena. Laatua oli ollut pakko tarkastella puhtaan rationalisointidiskursiin lisäksi myös välinekohtaisesta näkökulmasta: kustannustehokkuuden rinnalle oli varsin pian tullut myös muita laatukriteereitä, kuten välineelle ominaisen ilmaisun toteutuminen:

”Ensimmäisen vaiheen kehittämiseen sisältyy semmoinen liiankin iso usko siihen, että tällä mallilla voidaan kaikki tehdä. Ehkä – noin kaksi vuotta sitten – käännettiin malli siihen suuntaan, että ryhdyttiin puhumaan uudestaan erikoistumisen merkityksestä. Eli siitä, että kaikkein arvokkaimmat sisällöt kannattaa tehdä erikseen eri medioihin, koska kaikkein laadukkain journalismi on erinomaista sekä siinä sisällös-

sä että myös siinä medianmukaisessa toteuttamistavassa.” (*Yle uutisten päätoimittaja Atte Jääskeläinen, em. haastattelu*)

Välinekohtaisen osaamisen painottaminen oli vuosituhannen vaihteen monimediaisuutta koskeneessa keskustelussa sivuutettu liian helposti ja nyt oli jo jonkin aikaan ollut käynnissä uudelleenarviointi. Radion ja television erilaiset yleisösuhteet oli ollut yksinkertaisesti pakko huomioida julkaisun suunnittelussa. Kiirettä koskevan kritiikin osalta päätoimittaja Jääskeläinen näki monimediaisuuden riskit osana laajempaa yhteiskunnan ja kulttuurin muutosta:

”Samaan aikaan kun yhteiskunnan kellotaajuus, median kellotaajuus ja toimituksen työskentelyn kellotaajuus on kiihtynyt. Silloin kun työskentelyn taajuus kiihtyy kaikilla tasoilla: sekä se yhteiskunta, josta raportoidaan, kulkee nopeammin ja yleisö odottaa reaaliaikaista raportointia ja toimitus siellä taustalla joutuu työskentelemään aika kovassa kiirepaineessa, niin silloin tietenkin luotettavuus, on vaikeampi ylläpitää tarkistusprosesseja ja siihen ei välttämättä ole samalla tavalla resursseja, kuin on joskus aikaisemmin ollut.” (*Yle uutisten päätoimittaja Atte Jääskeläinen, em. haastattelu*)

Online-uutisointi oli tullut ja sen ongelmat oli tiedostettu. Jääskeläisen näkökulma monimediaisuuteen ja journalismin laatuun nojasi tukevasti profession autonomian puolustamiseen ja hän suhtautui hyvin epäilevästi siihen lisäarvoon, jota uutisagendan avaaminen yleisölle voisi tuottaa. Silti yleisön osallistuminen uutisten sisällön tuottamiseen oli pitkän aikavälin tavoite. Tämä tuli ilmi, kun hän pohti monimediaisen uutistoimituksen päällikkövetoisuutta, joka oli hänen mukaansa jo jonkin verran kaventanut yksittäisten uutistoimittajien autonomista asemaa. Kysymys ajasta ja vapaudesta ideoida juttuaiheita oli hänen mukaansa arvioitava suhteessa aikaan ja käytössä olevaan työvomaan:

”Se riippuu täysin siitä, että onko riittävästi työvoimaa suhteutettuna siihen tarpeeseen tuottaa sisältöä eli niitä juttuja. Jos on riittävästi väkeä, niin jää aikaa ideointiin ja jos ei ole niin ei ole aikaakaan.”

”Onko tavoitteena saada myös uutisten yleisö mukaan ideointiin?”

”On.” (*Yle uutisten päätoimittaja Atte Jääskeläinen, em. haastattelu*)

Kun asiaa kysyy hakkerieettisestä näkökulmasta tarkastelevilta, yleisön osallistamiseen avautuu toinen näkymä. Profession puolustamisen sijaan painopiste on uudenlaisen yleisösuhteen tarjoamissa mahdollisuuksissa. Kysymys on luotamuksesta siihen, että yleisö kykenee tuottamaan merkityksiä. Esimerkiksi journalistisen kertojan autonomian ja tekijyyden korostaminen koetaan tarpeettomiksi ja ne pyritään suhteellistamaan. Näin yleisön asemaa koskevaan kysymykseeni vastasi erityisesti sosiaalisen median mahdollisuuksiin perehtynyt Ylen strategiapäällikkö Tuija Aalto:

”Puhutaan tällaisesta kuin random act of journalism, eli joku julkistaa jonkin tiedon tai epäilyksen, eikä yhtään ajattele sen seurauksia vaikka nimien mainitsemisen tai loukkaavien kuvien levittämisestä tai mistä hyvänsä. Että sellainen päätöksenteko, että tuleeko jokin asia julkisuuteen vai ei, niin se ei enää ole journalistien hallinnassa sillä tavalla, kun se ehkä ennen oli.” (*Strategiapäällikkö Tuija Aalto, haastattelu 11.10.2011*)

Aalto määritteli vastauksessaan hyvin sen, mikä on uutisjournalismin kertojan ongelmana: kuinka pitää yllä riippumattomuutta, autonomiaa ja samalla pystyä aidosti ottamaan yleisö kumppaniksi uutisen kerronnassa. Journalistinen kertoja toimii aina uutisen lajityypissä tietyn sosiaalisen sopimuksen asettamissa reunaehdoissa, eikä kykene niitä yksipuolisella päätöksellä muuttamaan. Juuri siksi kysymykset yksityisyyden suojasta ja muut eettiset kysymykset on pystyttävä ratkaisemaan. Samalla hän toi esiin sen, että journalismi ja ”satunnainen journalistinen teko” [kansalaisjournalismi] on edelleen hyvä pitää käsitteinä erillisinä. Viimeksi mainitun kanssa journalismin on pakko opetella elämään, mutta se ei voi tarkoittaa sitä, että journalistit itse luopuisivat omasta ammattietiikastaan ja toimintaa ohjaavista säännöistään. Tästä huolimatta journalistisen kertojan vapaus ja vastuu saivat Aallon tulkitsemana kokonaan uuden merkityksen, jossa korostuu erityisesti osallisuus ja yleisön osallistaminen. Ristiriidat hakkerieettisen ja profession puolustuksen näkökulmissa ilmenivät hänen mukaansa myös siinä, että journalismin oli pystyttävä jakamaan ainakin osin sama julkinen tila sosiaalisessa mediassa yleistyvien ”satunnaisten journalististen tekojen” kanssa.

12.3 Vedenjakajalla: muutoksen väistämättömyys ja sen tunnistaminen

Varsinaiselle vedenjakajalle monimediaisen toimintamallin määrittäjät joutuivat, kun pyysin heitä pohtimaan tarkemmin joukkoistamisen, osallistamisen ja toimituksellisen autonomian suhdetta. Yleisin tulkinta oli se, ettei toimituksellista päätösvaltaa juttujen sisällön ja julkaisemisen osalta voitu luovuttaa ulkopuolisille. Määrittäjät ajautuivat kysymyksen edessä mesotasolle: verkon osalta oli myös tiedostettu uudenlaisen ajattelutavan tarve. Yle Ajankohtaisohjelmien päällikkö Jyrki Richt kiinnitti huomiota siihen, että journalistista työprosessia on pystyttävä avaamaan yleisön suuntaan. Hän peräsi ensinnäkin journalisteilta kiinnostusta ihmisten osallisuuden suhteen, mutta myös oman roolin kriittistä uudelleenahmotusta. Richt oli aidosti vedenjakajalla, jossa tärkeää oli pystyä määrittelemään rajoja journalismin ja muun verkkosisällön välille:

”Me haluttaisiin, että tämäkin yleisön osallistuminen ja osallistaminen toisi lisäarvoa, mielenkiintoa ja toisi ihan oikeata sisältöä niin, miten me kyetään sitä jollakin tavalla ohjastamaan. Ehkä siinäkin on sitten käytettävä mahdollisimman paljon ihmisiä itseään hyväksi, että tavallaan sitä rajanvetoo tehdään jo siinä jengissä, joka meidän keskusteluihin osallistuu.”

”Mun mielestä me voidaan huomattavasti lisätä sitä vaikutusvaltaa, kyllä ja täytyy sitä omaa ehkä luutunuttakin aihekriteeristöä laventaa huomattavasti ja oltava paljon herkempiä sille, mikä sitten ihmisiä oikeasti keskusteluttaa ja kiinnostuttaa. Mutta mä katson, ettei me viime kädessä voida luovuttaa tätä valtaa ulkopuolelle.” (Yle Ajankohtaisohjelmien päällikkö Jyrki Richt, haastattelussa 13.10.2011)

Vedenjakajalla korostui se, että uutis- ja ajankohtaisjournalismissa on sekä pysyviä että muuttuvia elementtejä. Monimediaisuus ja yleisön aikaisempaa suurempi osallistuminen on toisaalta tavoite, mutta toisaalta sen ei voida antaa vaikuttaa journalistisen kertojan vapauteen. Pohtiessaan journalismin ja verkon keskustelukulttuurin suhdetta Richt korosti tarvetta erottaa journalismi kirjavaksi muotoutuneesta verkon keskustelukulttuurista, jossa erityisesti vihapuhe ja tietoinen provosointi tuntuivat journalismin näkökulmasta vierailta. Useaan otteeseen hän korosti sitä, että journalistisen kertojan vastuu sisällöistä on edelleen olemassa eikä sitä voida luovuttaa toimitusten ulkopuolelle. Silti journalistisen laadun määrittelyn muutosta pohtiessaan Richt palasi toistuvasti myös siihen, että journalistien on joka tapauksessa kyettävä jatkossa avaamaan omia laatukäsityksiään uusiin suuntiin. Varsinkin verkkokeskusteluissa ilmeneville uusille ja mielenkiintoisille sisällöille oli avattava silmät. Erityisesti vaade silmien avaamisesta koski jo pitkään työskennelleitä ammattitoimijoita, joiden käsitykset verkon sisällöistä eivät enää olleet ajan tasalla. Richt tarkasteli muutosta vedenjakajalta, jossa tiedostettiin sekä muutosten tarve että haettiin aktiivisesti uudenlaista Ylen ajankohtaisjournalismin sopivaa toimintatapaa. Samalla laatu oli määriteltävä uudelleen ja laajennettava laadun ja ammattitaidon käsitteitä:

”Mä uskon siihen ja jokainen, joka verkossa seikkailee ja käy katsomassa muutakin kuin Suomi24-sivua, niin tietää että siellä on helkkarin paljon todella mielenkiintoista ja omintakeista ja siinä mielessä laadukasta ajattelua, analysointia, kommentointia, kysymistä, joka ei ehkä löytäisi heti sijaansa tässä meidän perinteisimmässä journalismissa, mutta on ehdottomasti laadukasta, sisällökästä ja siinä mielessä laadukasta. Tässä mielessä laatumääreitä tulee laajentaa.”

”Sitten tulee tämä ammattitaito, mä haluaisin kuitenkin pitää ammattijournalismin erossa siitä, että on mediaa ja on alustoja, missä hirveen paljon osallistuu siihen jollakin lailla, tuomalla ajatuksiaan ja mielipiteitään.” (*Yle Ajankohtaistoiminnan päällikkö Jyrki Richt, em. haastattelu*)

Richt korosti käsitystä siitä, että juuri verkonkäyttöön tottuminen erottaa toimituksissa sukupolvia toisistaan. Jotta esimerkiksi sosiaalisen median käyttö helpottuisi, pohdittiin Ylessä yhtiön tasolla ja uutistoimitusten osalta erikseen sosiaalisen median ohjeistuksia. Ensimmäiset sosiaalisen median ohjeet Yle oli ottanut käyttöön jo joulukuussa 2010. Vuosien 2011 ja 2012 aikana ohjeistusta täsmennettiin ja lisäksi uutistoimitusten työntekijöille esiteltiin erilaisia esimerkkejä sosiaalisen median sovellutusten, Facebookin ja Twitterin käytöstä. Yksi käytännön ohjeistajista oli Yle uutisten sosiaalisen median tuottaja Antti Hirvonen, joka korosti tässäkin yhteydessä sitä, ettei verkkotekeminen ollut ylimääräistä, vaan osa yhtä ja samaa journalistista työprosessia, apuväline tiedon hankinnassa ja sen yhdessä tuottamisessa:

”Pikemminkin haluaisin, että verkko tulisi sillä tavalla kiinteäksi osaksi tekemistä, että se olisi apuväline sen jutun tekemisessä, tiedon hankkimisessa ihmisiltä, pulmien kysymisessä ja sitten sen, jos siitä joku verkkotuote syntyy, sen jakelussa.”

”Ei se nettijuttu oo jaeltu sillä, että se julkaistaan sinne omille sivuille ja sitten pannaan kädet ristiin ja toivotaan, että joku klikkaa. Sitten se täytyy vielä puskea mail-

malle, parhaimmillaan sen tietysti tekevät lukijat sosiaalisen median avulla. Että ne klikkaavat ja tykkäävät ja kommentoivat ja lähtee jakamaan sitä. Mutta kyllä sitä voi itekin sitä puskemistyötä tehdä, että se juttu lähtee sitten liikkeelle.” (*Yle uutisten verkkotuottaja Antti Hirvonen, em. haastattelu*)

”Puskemistyöllä” Hirvonen viittaa uudenaikaiseen tapaan hahmottaa uutismedian yleisöä. Se ei enää yksinkertaisesti ole vain vastaanottamassa tuotettuja sisältöjä, vaan koko ajan myös arvioimassa niiden sisältöjen mielekkyyttä omasta näkökulmastaan. ”Puskeminen” tarkoitti aktiivista argumentaatiota, toimittajan osallistumista keskusteluun omassa työroolissaan. Verkko tai sosiaalinen media näyttäytyy tästä näkökulmasta uutisjournalismin toimintatilana, jossa journalismia on myös pystyttävä toteuttamaan. Samalla tavoin verkkoa toimintatilana määritteli myös strategiapäällikkö Tuija Aalto. Hän totesi, että molemmille on tilaa – sekä journalistinen kerronta että yleisön osallisuus ovat mahdollisia. Hän viittasi siihen, että vertaisverkoissa on sitä kokemustietoa, jota jo nyt käytämme arjessa:

”Jokainen suomalainen on jossakin suhteessa jonkun asian asiantuntija, voi kokea olevansa. Mutta ei kaikki ole kaikkien asioiden asiantuntijoita, vaan ihmisellä voi olla yksi asia, jonka hän tuntee omakseen ja että hän on tässä hyvä. Kuitenkin ihmiset ovat melko alttiita suhtautumaan melko myönteisesti vertaisinaan pitämiensä ihmisten arvioihin, todistajanlausuntoina. Keskimäärin ihmiset toimivat jo tutkimusten mukaan näin, mutta toimittajat eivät ole valmiita luovuttamaan sitä arjen asiantuntijuutta tai jonkun asian asiantuntijuutta niille ihmisille, jotka verkossa on, vaikka Suomi on täynnä korkeasti koulutettuja eri asioiden asiantuntijoita.” (*Strategiapäällikkö Tuija Aalto, em. haastattelu*)

Arjen asiantuntijuutta journalismin tietolähteenä suositellut Aalto suhtautui segregatoon ja protektionismin näkökulmiin kipakan kriittisesti:

”Onhan se nyt piru, että jos toimittaja ei pysty katsomaan niitä samalta tasolta, silmästä silmään.”

”Mutta tavallaan tässä ympäristössä voisi sanoa, ettei se etäisyyden pitäminen enää sinänsä ole tarpeellista, vaan voi olla hyvinkin lähellä ja sitten tulee se avoimuus ja läpinäkyvyys, että myös muut ihmiset sitten näkee, ketkä kaikki on tuon ihmisen verkossa, ja se saattaa palvella hyvin sitä yleistä tiedonintressiä.” (*Strategiapäällikkö Tuija Aalto, em. haastattelu*)

Mesotasolla kohtasivat työn mikrotason käytännön ja monimediaisen toimintaympäristön makrotason muutosvaateet. Siellä tavoitteiden asettelu näyttäytyi mesotasolla määriteltyinä projekteina, joissa ongelmanratkaisu oli jätetty mikrotasolla pohdittavaksi. Asetelma saatettiin toimitusten mikrotasolla kokea myös hämmentävänä. Hämeen uutisten ja Tampereen radion uutispäällikkö Pasi Koivuniemi oli ollut mukana pohtimassa yhtä projekteista eli Ylen alueellisten uutisten uudenlaista ”tarinallisempaa” kerrontatapaa. Hänen kuvauksensa siitä, miten uutisten kerrontaa lähdettiin uudistamaan ja miten se koettiin haasteena, on varsin valaiseva kuvaus toimituksellisen laatukseskustelun mesotasolta mikrotasolle siirtämisen ongelmista:

”Koko tarinallisuusasia, siinä mun mielestä aluksi ainakin tekijäporukka pikkuisen liikaa tarttui siihen sellaisena ongelmana. Eli meillä jäätiin siinä alkuvaiheessa riippumaan liikaa siihen, että ikään kuin kaiken pitäisi olla sitä tarinallista. Unohdettiin se, että edelleen on täysin sallittua tehdä juttu, joka kuuluu siihen perusjuttukoriin, jossa meillä on asiantuntijahaastateltava ja toimittaja ja asiantuntijahaastateltava ja toimittaja äänessä ja tehdään lyhyt tiivis juttu tärkeästä asiasta, että kaikkea tarvitaan.” (Yle Tampereen ja Hämeen uutisten uutispäällikkö Pasi Koivuniemi, haastattelu 19.10.2011)

Koivuniemi korosti sitä, että tarinallisuus vaati kerronnan hallintaa uutisen lajityypin sisällä, eli se ei ollut hänen mukaansa mikään keino uutisten kerronnan ongelmien ratkaisemiseksi. Tarinallisuus oli asia, jota saatettiin tavoitella mutta sen toteutuminen ei ollut mikään itsestäänselvyys, vaan vaati ennakkosuunnittelua ja uutispäällikön panosta jo ennen jutuntekoon lähtemistä. Tarinallinen uutinen oli toisin sanoen tuotettava ja tässä mielessä tuottajuus oli jo tullut osaksi uutispäälliköiden toimenkuvaa: pelkän sisällön lisäksi työnä oli pohtia myös sitä, miten sisällön pukeminen tarinaksi puhuttelee kuviteltua yleisöä ja rakentaa toivottua yleisösuhdetta. Tätä yleisösuhdetta ei enää voitu ottaa Yle uutisissa itsestään selvänä, vaan se vaati pohdintaa kokonaan uusista näkökulmista.

13 KERTOJAN JA YLEISÖN UUSI ROOLI

Monimediaisuus ja monitekeminen tulivat Ylen alueellisten uutisten toimituksiin median toimintaympäristön muuttuessa ja muutoksissa on ollut toistaiseksi kyse mukautumisesta. Varsinaisten journalististen innovaatioiden osalta voidaan puhua vasta kokeiluista, kuten joukkoistamisesta, osallistamisesta ja datajournalismista. Toimintaympäristön muutoksen taustalla ovat mediaan yleisesti vaikuttaneet talouden ja digitaaliteknologian mukanaan tuomat uudet sisällöntuottamisen mahdollisuudet, mutta osin myös Ylen sisältä lähtenyt tarve sopeuttaa julkista palvelua ja sen laadun määritelmiä monimediaiseen toimintaympäristöön. Silti juuri talous, tekniikka ja muutokset mediamarkkinoilla ovat olleet ne tärkeimmät reunaehdot, joiden perustalta monikanavaista julkaisua on toistaiseksi toteutettu. Tämän tutkimuksen tarkoituksena oli hakea vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Millaisia ovat ne journalistiselle kertojalle asettuvat uudet tai muuttuvat reunaehdot, jotka syntyvät monimediaisessa toimintaympäristössä?
2. Mitä muutokset merkitsevät journalistisen professioprojektin kautta tulkittuina ja onko niitä kyetty tulkitsemaan?
3. Jos muutoksia tapahtuu, asettuvatko ne ristiriitaan uutisen lajityypissä määritellyn kertojan automian kanssa?
4. Muuttuuko toimintaympäristön muutoksen myötä myös uutisjournalismin yleisösuhte ja sitä koskeva sosiaalinen sopimus?

13.1. Uudet ja muuttuvat reunaehdot

Ylessä kuten muuallakin mediassa monimediaisuus toteutuu keskeneräisenä, koska sen osalta ei ole toistaiseksi pystytty uudelleen määrittelemään toteutuvaa journalistista professionalismia tai laatua: monimediaisten toimintamallien luominen on tässä mielessä kesken. Tämä on johtanut vastakkainasetteluun,

koska professioprojektin sisällä uusi toimintaympäristö on tulkittu jopa pelkäksi uhaksi laadulle. Mutta tämä ”uuden” ja ”vanhan” median vastakkainasettelun näkökulma on kuitenkin syrjäytymässä. Tilalle ovat tulossa intermediaisuuteen ja ylivälineelliseen ajattelutapaan perustuvat uudet tavat hahmottaa uutisjournalismin laatua, tehtäviä ja kehityshaasteita. Haasteista keskeisimmät liittyvät muuttuneeseen yleisön asemointiin ja siihen, että osa yleisöstä hakee aikaisempaa aktiivisempaa ja osallistuvampaa kansalaisuuden roolia. Se, tuleeko monimediaisuudesta osa toteutuvaa journalistista professionalismia, on vielä toistaiseksi epäselvää. Aiemmin määrittelemilläni professionalismin tasoilla on kuitenkin ehtinyt tapahtua jo paljon.

Kognitiivisella tasolla monimediaisuus on hyväksytty osa journalistien koulutusta. Tosin sen ansaitsemasta painoarvosta keskustellaan edelleen. Käytännössä journalistit, journalistien työnantajat ja journalistien kouluttajat kuitenkin tiedostavat monimediaisuuteen ja monitekemiseen liittyvien ammatillisten taitojen arvon ja niistä on tullut rekrytointiperuste. Alkuun vallinnut ajatus siitä, että samoja sisältöjä vain kopioitaisiin tai lapioitaisiin eri julkaisukanaville, on kyseenalaistettu ja siitä on jo luovuttu. Suunnittelun tasolla työnjako eri julkaisukanavien välillä ja synergia on hahmottumassa ja täsmentymässä. Välineiden työnjakoa on toistaiseksi kuitenkin hahmotettu ”keskeneräisen” monimediaisuuden näkökulmasta, jossa eri julkaisukanavat hahmotetaan lähtökohtaisesti toisistaan erillisinä, jopa toistensa kanssa osin kilpailevina. Tulevaisuudessa verkko mielletään nykyistä enemmän journalismin toteuttamisen välineenä ja toimintatilana. Intermediaista ja ylivälineellistä synergiaa kuitenkin rakennetaan, mikä on jo lisännyt uutistuotannossa suunnittelun tarvetta ja tuottajavoittoisuutta. Radiolle verkko voi merkitä jälleen kerran renessanssia myös ohjelman tekotapojen ja sisältöjen osalta. Television näkökulmasta tilanne on huomattavasti monimutkaisempi, koska yleisön pirstoutuminen ja sisältöjen hakeminen suoraan verkosta rapauttaa sen lähtökohtia suuria yleisöjä ohjelmien äärelle kokoavana medianana. Myös erot nopean (verkko) ja taustoittavan (painettu lehti) uutisvälineen välillä on monisyisempiä kuin, mitä on toistaiseksi esitetty.

Normatiivisella tasolla monitekeminen ja monimediaisuus ovat olleet ongelmallisia ja edunvalvontaa ja työn rationalisointia koskevien kiistojen kohteena. Niiden asemaa esimerkiksi journalistien työehtosopimuksissa ei kyetty pitkään aikaan yrityksistä huolimatta tarkkaan määrittelemään. Yleisesti keskeisiä journalistisia toimintasääntöjä ja myös eettisiä kuten sananvapautta tai vastuuta koskevia sääntöjä on profession sisällä koettu tarpeelliseksi tulkita uudelleen. Se ei ole sinänsä mikään ihme, että toimitusten sisäiset ohjeet, säännöt ja käytännöt ovat toistaiseksi tulleet teknologisen ja mediankäyttöä koskevan kehityksen jäljessä. Silti juuri uutta toimintaympäristöä koskevien toimituspoliittisten linjausten voi olettaa jatkossa lisääntyvän ja selkeytyvän. Tähän viittaa keskustelu verkkouutisoinnin kriteereistä ja tarkastamattoman tiedon julkaisemisen ongelmallisuudesta.¹⁶² Normatiivisella tasolla on ratkottu työn kuormitta-

¹⁶² Tietojen tarkastaminen on ollut kautta linjan nopeutuvan monimediaisen uutisprosessin ongelma. Sen osalta ratkaisuna voi olla vain journalistiseen professioprojektiin

vuoden ongelmia ja toimituspoliittisten sääntöjen avulla luotu parempia käytäntöjä. Ylen alueuutisissa vakiintunut työparikäytäntö on yksi esimerkki näistä yhdessä sovituista linjauksista. Samoin niitä ovat eri julkaisukanavien sisäkkäisiä toimitusprosesseja koskevat käytännön ohjeet, säännöt ja määräykset, kuten Yle uutisissa sovittu television haastattelulausuntojen eli ns. satasten aukikirjoittaminen, minkä tarkoituksena oli helpottaa verkkoversiointia. Myös sosiaalisen median ohjeistukset ovat normatiivisella tasolla tapahtunutta sopeutumista monimediaisuuteen.

Sosiaalisen sopimuksen tasolla monimediaisen uutisjournalismin olisi kyettävä aitoon vuoropuheluun yleisönsä kanssa. Verkko antaa tähän mahdollisuudet, mutta toistaiseksi dialogin, interaktiivisuuden ja sosiaalisen sisällöntuotannon mahdollisuudet ovat kokeilun asteella. Lajityyppinä uutinen on edelleen se musta laatikko, jota ei mielellään avata ulkopuolisille. Yksi selvä avaus avoimempaan suuntaan ovat kuitenkin j-blogit eli työroolissaan esiintyvien journalistien blogit ja toinen on journalistien siirtyminen ammattirooleissaan sosiaaliseen mediaan. Ylessä juuri maakuntaradioissa on saatu hyviä kokemuksia radiolähetyksen ja verkkokeskustelun yhdistämisestä ja tässä mielessä intermediaisesta kerronnasta. Läheiseen ja suoraan yleisösuhteeseen pyrkiville maakuntaradioille vuorovaikutteisen sosiaalisen median idea sopii hyvin.

13.2 Tulkinnat professioprojektin kautta

Uutisjournalismin osalta on toistaiseksi vasta esitetty kokeiluina tai ideoina sosiaalisen sopimuksen tasolle ylittäviä monimediaisen journalismin toteuttamisen malleja, joista yksi on Beckettin ehdottama ”verkottunut” uutisjournalismi. Vastaavia ideoita uudesta kansalaisjournalismista tai kansalaisjournalisteista verkossa ovat esittäneet muutkin tutkijat, mutta toteutuakseen ne vaativat vielä toimivia käytännön sovelluksia. Lisäksi hyvin epätodennäköiseltä vaikuttaa se, että verkossa vapaaehtois pohjalta työskentelevät avustajat voisivat koskaan täysin korvata ammattijournalistit. Pelot siitä tulkitsen liioitteluksi. Profiessioprojektin näkökulmasta yleisön uusi aktiivisuus ei ole kuitenkaan mikään ongelma, vaan mahdollisuus. Ongelma on sen sijaan se, ettei projektin sisällä kyettä tulkitsemaan muuttunutta toimintaympäristöä, vaan pitäydytään puolustamaan sellaista mitä ei voi puolustaa, eli journalismin toimintaympäristön muuttumattomuutta. Yleisön osallistaminen ja joukkoistaminen ovat alkaneet kokeiluina ja niiden osalta tarvitaan journalistisen kertojan ja toimituksellisen autonomian uudelleenmäärittelyä ja uutta tulkintaa yleisön sananvapaudesta.

Monimediaisuuden kolmesta ulottuvuudesta ovat toteutuneet monikanavaisen julkaisun kautta monitekeminen ja jossakin määrin myös interme-

---

kuuluvan tarkistuskäytännön palauttaminen sille kuuluvaan arvoon. Kysymys uutisten lajityyppisen kerronnan luotettavuudesta on ratkaisevan tärkeä ja sen ohittaminen – perusteista riippumatta on uutisten perustana olevan sosiaalisen sopimuksen ohittamista.

diaisuus, mutta sen sijaan vasta journalistisen professionalismin kautta syntyvään tulkintaan pohjautuva ylivälineellisyys näyttäisi edelleen puuttuvan. Merkkejä myös siitä on kuitenkin olemassa, esimerkiksi radion ja tietoverkon synergian pohjalle rakennetuissa kokeiluissa sekä Ylen maakuntaradioissa keväällä 2009 alkaneessa toimintatapakokeiluissa ja uudistuksessa (Liiton Arkki 4/2009, 12 – 13). Radiolle voi joustavana ja jo toimintaympäristön muutokseen nopeasti reagoineena mediana ennustaa jälleen ”renessanssia”. Tähän synergiaan on myös valmiuksia, kuten kävi ilmi kun Yleisradion maakuntaradioissa toteutettiin vuonna 2008 laaja koulutuskierto. Kouluttajana toiminut Ylen uusien palvelujen strateginen suunnittelija Pirkka Aunola olikin yllättynyt siitä, miten hyvin tietoverkolle ominaiset ajattelu- ja työtavat istuivat maakuntaradioihin:

”Mikä oli melko suurehko oivallus itselle, oli se että monelle radioihmiselle netti on aika looginen väline. Radiossa olleet ihmiset pystyy jotenkin helpommin ajattelemaan sen verkon sosiaalisuuden ja keskusteleavuuden, sen että jutellaan ihmisten kanssa ja kommunikoidaan vähän niin kuin jatkuvana virtana, niin sinänsä siellä on tällä puolella kaikkein eniten sitä sellaista intoa ja draivia, tehdä niitä asioita yhdessä ihmisten kanssa.” (Strateginen suunnittelija Pirkka Aunola, haastattelu 16.9.2008)

Toisaalta Aunolan mukaan koulutuksessa kävi myös ilmi, että välinekohtaisuudessa oli vielä radioon ja televisioon tottuneilla toimittajilla paljon pureksittavaa. Jo se, että tietoverkossa pääilmäisukeino on kirjoitettu teksti, oli puhetta ja kuvaa tuottamaan tottuneille toimittajille oman opettelunsa paikka. Toinen suuri kynnys oli Aunolan mukaan tietoverkkopalvelujen arkistoituvuus, se että journalistisiin teksteihin voidaan palata ja niihin myös toistuvasti palataan. Näiden kysymysten ratkaiseminen on verkon medialuonteen haltuun ottamiseksi hänen mielestään välttämätöntä.

Kysymys läsnäolosta alueellisesti ja paikallisesti saa rinnalleen jatkossa haasteen paikallisen ja globaalin keskustelun edistämisestä. Radiolle välineenä tämä haaste asettuu luontevasti nykyisten tehtävien rinnalle, mutta televisiomedian ongelmana on uudessa toimintaympäristössä se, että se mielletään ensisijassa passiivisen seuraamisen välineeksi, mikä on jo toistuvasti näkynyt vuorovaikutteista televisiota koskevien odotusten romahtamisena. Ylen uusien palvelujen päällikkö Jari Lahti piti kykyä tehtävän ja roolin uuteen määrittelyyn välttämättömänä Ylen kannalta julkisen palvelun mediana. Kun Radio Suomen maakuntaradiot viimein pääsivät tietoverkkoon, se oli hänen mukaansa pelin avaus:

”Se on siinä hauska, kun radio on oikeasti reaaliaikainen ja se on siinä lähikontakti. Se on Ylen tehtävään alueellisena läsnäolijana ja tavallaan aktivaattorina liittyvä juttu. Sitten tässä on vielä sekin hauska juttu, että tällaisessa alueellisessa vuoropuhelussa, tämä local-global akseli on tässä vuoropuhelussa, kun se verkon kautta näet, mitä alueella tapahtuu mutta nykyään myös kuulet sen radion – niin kuin Pohjois-Karjalan radion kuulee Uudessa Seelannissa, Pohjois-Karjalan radion striimaus [suoran lähetyksen siirtäminen verkkoon] avattiin muutama viikko sitten.”

”Eli tavallaan koko se kuvio, että sä voit olla sun alueen identiteetissä, jossa sä normaalisti oot vaikka kahden kuukauden työkomennuksen aikana jossain Australiassa,

niin se tuo sellaisen ihan uuden puolen siihen asiaan. Se on ihan ytimessä tässä aluepalvelujen kehittämisessä." (*Ylen uusien palveluiden päällikkö Jari Lahti, haastattelu 16.9.2008*)

Radio on jo muuttunut ja suurin muutos on sen kytkeytyminen verkkoviestintään. Verkkoon on syntynyt suuri joukko pelkästään verkossa toimivia nettiradioita. Ne käytännössä jo ovat radion uusi renessanssi, jonka perustana on radiolle ominainen ilmaisu ja yleisösuhte. Toisaalta verkkoon ovat vieneet broadcast-lähetyksiään myös varsinaiset radiokanavat. Samalla koko radiolle tärkeä musiikkikulttuuri on muutoksen tilassa, kun uusia musiikin levittämisen, kaupan ja vertaisjakelun kanavia on avautunut runsaasti. Musiikkijakelun muutoksella voi arvioida lyhyellä aikavälillä olevan selviä vaikutuksia musiikkiprofilointiin kanavaimagonsa rakentaviin lähetysvirtaradioihin. Verkkoon on jo syntynyt myös lukuisa joukko hyvin pienen ja rajatun musiikkiyleisön omia kanavia, jotka ottanevat yleisönsä.

13.3 Missä menemme nyt: journalistisen kertojan aseman muutos

Osa kokeiluista on johtanut journalistisen kertojan asemoinnin ja kertojalle asetuvien reunaehtojen uudelleentulkintaan. Sen sijaan aktiivisemmän ja toiminnallisemman roolin omaksuneen yleisön ottaminen kumppaniksi mukaan esimerkiksi uutisten lajityyppiseen kerrontaan on kuitenkin edelleen integroiteettiaan puolustavalle uutisjournalismille pulmallinen ja esimerkiksi joukkoistamisen tai osallistamisen suhteen ollaan vielä ensimmäisten kokeilujen asteella. Se että niistä tulisi osa hyväksytyä journalistista professionalismia, on edelleen keskustelun kohteena. Taulukko 1 näyttää yhteenvetona nykyisen tilanteen ja monimediaisuuden tulkittuna journalistisen professioprojektin itseymmärryksen eri tasoilla.

TAULUKKO 1

Monimediaisuuden ja professionalismien tasot Ylen alueellisissa uutisissa

	Kognitiivinen taso	Normatiivinen taso	Sosiaalisen sopimuksen taso
Monitekeminen	On olemassa osin koulutuksen, mutta enimmäkseen ammattiosaamisen kautta. Osalla tekijöistä selvä käsitys siitä, että monitekeminen vahvistaa journalistista prosessia. Kaikilla tieto siitä, että monitekeminen mahdollistaa uutisten tekemisen nykyisellä laajuudella.	On olemassa, mutta edelleen puutteellisenä. Normatiivisessa katsannossa oli ongelma, että monitekemistä ryhdyttiin alueuutisten alkuvaiheessa vaatimaan uusilta työntekijöiltä, mutta ei vanhoilta. Tämä toimenkuvia koskeva epäkohta kuitenkin korjaantui vuosien 2007 – 2011 aikana.	Sosiaalisen sopimuksen tasolla monitekeminen on mahdollisuus myös uusiin sisällöntuotannon tapoihin. Mahdollisuus on toistaiseksi jäänyt kokeiluiksi, mutta esimerkiksi radion ja tietoverkon yhteisöllisyydestä on jo löytynyt selvää synergiaa.
Intermediaisuus	On olemassa lähinnä juttujen ”versiointina” eri välineisiin ja saman haastattelu ja kuva- materiaalin uusiokäyttönä. Välineistä televisio hallitsee tästä syystä työprosessien suunnittelua, aikataulutamista ja käytännön toteuttamista.	Sääntöjä intermediaisuudesta on jo olemassa koskien juttujen julkaisun aikataulua ja versioiden tuottamista. Työn organisointi kehittynyt alun perin ajatellusta ”yksinkäytöstä” kohti moniammatillista työryhmää, jossa on myös useita erikoistuneita työrooleja.	Toteutuu jo radion ja tietoverkon välisenä. Televisiota ei koeta väli-teenä toistaiseksi aidosti vuorovai- kuttuisena. Tilanne saattaa muuttua, jos yleistyy tapa käyttää televisiota rinnan verkon kanssa. Ylellä on jo olemassa pilottiohjelmiä, kuten A-stream ja Yle uutiset Suora linja.
Ylivälineellisyys	Ylivälineellisyttä esiintyy toistaiseksi vain ideoina ja kokeiluina, jotka koskevat uusia tapoja tuottaa journalistisia sisältöjä. Joukkoistamista, osallistamista ja datajournalismia pohditaan ideoina.	J-blogeista, facebookista ja twitteristä on tullut sallittuja ja niiden käyttöä suositellaan. Samalla on syntynyt myös tarve säännellä toimintaa sosiaalisen median käyttöä lähteenä säännellään.	Radion ja tietoverkon yhteisöllisyys on käytännössä tuottanut jo uusia sisältöjä ja uutta yhteisöllisyyttä. Myös televisiossa tekijät ovat lähteneet verkon mahdollistamiin osallistamiseen ja joukkoistamiseen ammattirooleissaan.

Mielenkiintoisia ovat ne vapaudet, joita journalistinen kertoja on uudessa toimintaympäristössä ottanut suhteessa uutisen lajityyppiin. Esimerkiksi yhteisöllisyyteen kannustavan radiojournalismin yksi uusi ominaisuus on se, että toimittajat esiintyvät myös sosiaalisen median foorumeilla, siis muillakin kuin Ylen omilla, omassa ammattiroolissaan. Voidaan puhua jo myös verkkoläsnäolosta, mikä sopii varsin huonosti journalistisen kertojan aikaisempaan vakiintuneeseen rooliin näkymättömänä kertojana. Roolista on kuitenkin tulossa Mark Deuzen esittämällä tavalla *ammattimaisesti osallistava*. Lajityypin asettama kertoja ei enää voi vetäytyä täysin näkymättömiin, vaan ollakseen mukana sosiaalisessa mediassa hänen on oltava paitsi näkyvä, myös pystyttävä perustelemaan uutisen kerronnassa tekemiään valintoja. Tämä on osoittautunut vaikeaksi, koska uutisen lajityypin sisällä ihanteena on edelleen puuttumattoman, ulkopuolisen ja objektiivisen kertojan malli.

Uutisten journalistisen kertojan kerronnan reunaehtoihin on kuulunut myös ulkopuolisuuteen ja objektiivisuuteen liitetty tietty kriittinen protektionismia ja segregatiota luova etäisyys kerrottaviin asioihin ja yleisöön. Uusi toimintaympäristö on kuitenkin asettamassa kertojan tasapainottelun tilanteeseen, jossa on pystyttävä toisaalta täyttämään uutisen kertojalle asetuvat uudet vaateet ja toisaalta säilyttämään lajityyppisen kerronnan uskottavuus. Uudelleen asemoituminen ei toisaalta tarkoita mitään muuta kuin sitä, että journalistit uutisia kertoessaan myöntävät olevansa itse mukana sekä kertomisessa että niissä tapahtumissa, joista kerrotaan. Tämän ei pitäisi enää olla mitään erityisen vallankumouksellista, vaan ammatti-identiteetin kannalta myös helpotus: kysymys on edelleen journalistisen professioprojektin ydinarvoihin kuuluvasta "asetumisesta lukijan, kuulijan tai katsojan puolelle" myös kerronnan läpinäkyvyydeksi tulkittuna.

Monitekeminen, monimediaisuus, ylivälineellisyys, moniammatillisuus, vaihtelevat toimenkuvat ja erityisesti useissa eri työrooleissa työskenteleminen ovat jo varsinkin nuoremman journalistisukupolven arkea. Huolimatta siitä, etteivät ne ole saaneet professioprojektin sisällä tunnustusta, ne ovat muuttuneet osaksi arvostettua ammattitaitoa. Tunne omasta monipuolisesta ammattitaidosta on olemassa, mutta sen perusta on määritteiden puuttuessa epävarma, kuten yksi haastattelemistani monitekijöistä asian hyvin kuvasi:

"Kyllä ainakin itellä on semmonen tunne, että ihmiset ovat tyytyväisiä että on muutamia semmosia ihmisiä, jotka ovat niinkuin laastareita. Että ne voi heittää minkä tahansa homman paikkaajiks, jos pula tulee ihmisistä."

"Semmosia arjen pelastajia?"

"Niin. **Arjen laastareita.**" (*Mediatoimittaja, 36 vuotta, työkokemus Ylellä neljä vuotta, korostus TH*)

Arjen laastarien arvo ymmärretään, koska arvo laatuna realisoituu päivittäisessä uutistyydyksessä. Tämä perin arkinen kokemus vastaa myös sitä tapaa, jolla journalistien ammattikuntaan ja konkreettisesti osaksi toimitusta sosiaalisesti kasveetaan. Käsitys siitä, mitä uutistoimittaja työkseen tekee ja miten uutistyydytys tulee tehdä, muotoutuu pääasiassa juuri työn tekemisen kautta. Journalismin muutos

on muutosta journalistien arkisessa työssä ja siinä, miten tuo työ ja sille asetutavat tavoitteet kulloinkin hahmotetaan. Perusasiat säilyvät: uutistoimittajan työ on myös monimediaisessa toimintaympäristössä varsin suurelta osin aiheiden hahmottamista, tiedonhankintaa ja kirjoittamista. Mutta yhä enemmän se on myös esiintymistä, äänittämistä, äänitarkkailua, tv- tai nettikuvaamista ja kuviin ja tietoverkkolinkkausten käsittelyä. Tässä mielessä teknisten ja journalististen töiden raja on katoamassa. Varsinkin verkkojournalismissa puhutaan uusista työrooleista, joissa rajanveto on vaikeaa. Esimerkiksi graafikot ja visualisoijat ovat käytännössä jo pitkään toimineet journalismin ja teknisten sovellutusten kehittelyn välimaastossa.

Journalistisesta työstä on tullut monimediaisuuden myötä myös kiireisempää, sirpaleisempää, sarjamaisempää ja hahmottumiseltaan kaleidoskooppimaista. Yhden ainoan deadline rinnalle on tullut online, ja toisiinsa limittyviä sisäkkäisiä työprosesseja on useita. Uutisen eri versioiden julkaisun suunnittelusta ja monimediaalisen tuotannon hallinnasta on tullut toimituksissa keskeisempi kysymys. Samalla uutisjournalismista on tullut moneen työhön kykenevien moniammatillisten osaajien laji, mikä ei kuitenkaan tarkoita sitä, että vaatimukset hyvästä sisällön hahmottamisesta ja hallinnasta, asiantuntijuudesta, olisivat kadonneet. Pikemminkin voidaan todeta päinvastaista, ja havainnot journalismin rappiosta ovat journalistisen professioprojektin näkökulmasta selvää hälytyskellojen kuminaa. Uhan alla on uutisten lajityyppiseen luotettavuuteen, geneeriseen odotushorisonttiin ja etusijalle asettuvaan lukutapaan perustuva yleisösuhte. Uhka on vakava ja realisoituu, jos aikaa journalistiselle työprosessille ei anneta riittävästi. Kuten eräs haastateltavani sanoi, monitekeminen voi johtaa silloin ristiriitaiseen tilanteeseen ja monitekemisestä tulee käenpoika journalismin pesään.

”Juttukohtaisesti ja ajankäytön osalta ajatellen se on tämä televisiojuttujen leikkaaminen. Se on käenpoika se homma. Se vie aikaa. Ja se on tietysti myös radiopuolella tuo tekninen työ joka vie aikaa, juttujen editointi.” (Toimittaja, 58 vuotta, työkokemus Ylellä noin kaksikymmentä vuotta, korostus TH)

Niin kauan kuin monimediaisuus toteutuu vain monikanavaisena julkaisuna, ilman selvää kytkentää toteutuvaan journalistiseen professionalismiin, se on kutsumaton käenpoika journalismin professioprojektin pesässä. Tämä on yksi niistä tekijöistä, joiden takia uutisjournalismin jo aikaisemmin olemassa olleet ristiriitaiset vaatimukset ja paineet ovat lisääntyneet. Monitekijät joutuvat miettimään, kuten eräs haastateltavani asian kiteytti, ”olisiko loppujen lopuksi parempi osata jotain perusteellisesti kuin vähän kaikkea pinnallisesti”. Monitekijät ovat olleet jatkuvassa muutosprosessissa, oman ammattitaidon reunoilla, ja jatkuva epävarmuus omien taitojen riittävydestä kalvaa. Toisaalta heillä on samalla kokemus uuden oppimisesta ja oman journalistisen työprosessin paremmasta hallinnasta. Tässä tutkimuksessa olen kautta linjan halunnut painottaa jälkimmäistä eli uuden, aidosti monimediaalisen uutisjournalismin mahdollisuutta. Tulevaisuus näyttää, saako se mahdollisuuden syntyä. Paljon riippuu

siitä, miten journalistit itse laadun jatkossa määrittävät ja siitä, onko mediayrityksillä malttia maksaa laadusta.

Samalla haluan nostaa keskiöön journalismin tekijöiden, yksilöiden tutkimuksen. Kuten Turo Uskali (2003, 434 - 435) on todennut, joukkoviestintätutkimus ei ole perinteisesti ollut kiinnostunut yksilökohtaisesta tarkastelusta, koska yksilön tai yksilöiden merkitys on koettu vähäiseksi. Silti juuri ihmisillä on myös uutisjournalismin tulevaisuuden kannalta merkitystä. Juuri he toteuttavat tai jättävät toteuttamatta esimerkiksi ajatuksen osallistavasta tarinankerronnasta. Monimediaista uutisjournalismia tahtovien olisi ehkä syytä myös pohtia tekijöitä ja aidosti kuulla heidän ajatuksiaan, eikä vain haikailla katoavan hiljaisen tiedon perään. Uutisjournalismin tekijöille on mikrotasolla ollut selvä ongelma se, että koko ilmiön määrittely on jäänyt journalistisen professioprojektin sisällä tekemättä. Monitekijät osaavat jotain, mutta eivät ole oikein varmoja onko se osa ammattitaitoa vai ei. Tässä mielessä kysymys siitä, onko moniosaamista oikeasti olemassa, on jäänyt ilmaan ja vastausta vaille. Käytännössä uutta monimediaisuuteen liittyvää ammattiosaamista on kuitenkin olemassa, eikä se välttämättä asetu ristiriitaan erikoisosaamisen tai laadun kanssa. Mielenkiintoista on se, että monitekeminen ja monimediaisuus on koettu uutisjournalismin osalta useammin uhkaksi kuin mahdollisuudeksi. Eri-tyisen selvästi tämä käy ilmi sanomalehtien verkkopalvelujen kehityksestä, joka oli alkuun hidasta. Toisaalta myös julkisen palvelun puolella monimediaisuutta ja monitekemistä ovat hidastaneet työkuulttuuriin ja sen laatuksit-teistöön liittyvät seikat. Sekä yksityisen että julkisen palvelun median paino-lastina ovat olleet ratkaisemattomat ammattiyhdistyskiistat ja se, että motiivi monitekemiseen on lähtökohtaisesti ollut yhtä aikaa tapahtunut kustannusten säästäminen ja tuotannon lisäys. Moni uutisjournalismin ammattilaisista on tästä syystä jättänyt monitekemisen kokeiluksi ja tyytynyt perinteisempään ammatilliseen toimenkuvaan.

13.4 Yleisösuhteen muutos

Muutos on kuitenkin pelkkää monitekemistä syvällisempi ja ulottuu journalismin laadun perusteisiin ja siihen, millaisia tavoitteita sille asetetaan. Käytännössä monitasoinen journalismin laatua ja toteutuvaa professionalismia koskeva hahmotustavan muutos on käynnissä ja se voidaan kiteyttää muutoksen yleistä suuntaa esittäväksi taulukoksi (taulukko 2).

TAULUKKO 2 Uutisjournalismin kerronnan ja kerronnalle asetettujen reunaehtojen muutos

Yksimediaisuus	Monimediaisuus
Teollinen journalismi	Verkottunut journalismi
Välineosaaminen	Välineosaaminen yhdistyneenä intermediaiseen monitekemiseen, tuottajaosaamiseen sekä ylivälineelliseen suunnitteluun
Ulkopuolisuus, puuttumattomuus	Osallisuus, osallistaminen
Objektiivisuus, kertojan autonomia ja segregatio	Yleisösuhte korostuu, kertojan autonomian uusi tulkinta, integraatio ja yleisön määritelmä
Kertojan sisältöosaaminen	Kertojan ja tuottajan sisältöosaaminen, joukkoistaminen ja osallistaminen
Absoluuttinen, relatiivinen ja teollinen laatu	Laatu performanssina, yleisösuhteena toteutuvana prosessina

Väitän, että uutisjournalismin professionalismia ja laatua koskevaa keskustelua ymmärtääkseen, sitä on tarkasteltava monista suunnista, koska kehitys ei ole yksisuuntaista eteenpäinmenoa vaan pikemminkin jatkuvaa liikettä kahden kehitysvaiheen välillä. Uusi ja vanha uutismedia ovat erottamattomasti sisäkkäin ja vuorovaikutuksessa. Tästä vuorovaikutuksesta syntyy uutisjournalismin yleisösuhte: sen paremmin toteutuva journalistinen professionalismismi kuin uutisia koskeva geneerinen odotushorisontti eivät yksin riitä selittämään lajityypin muutosta, joka vie kohti intermediaisuutta, ylivälineellisyyttä ja yleisön osallisuutta/osallistamista. Muutokset eivät kuitenkaan muuta uutisen lajityypin pohjana olevaa sosiaalista sopimusta eli kyse ei ole paradigmaattisesta muutoksesta, jossa "vanha media" korvautuisi "uudella medially" tai "moderni" "postmodernilla", vaan hybridisaatiosta, jossa eri diskursiivisista positioista lausutut laatu ja professionalismia koskevat määritelmät ovat olemassa rinnakkain ja niistä käydään vilkasta professioprojektin sisäistä keskustelua.

Tekotapa ja varsinkin teknologia eivät ratkaise journalismin arvoa. Jos palaamme vielä radion tuotantokulttuurin muutokseen ja siihen liittyneeseen laatu keskusteluun, ongelmana oli muutosvaiheessa se, että tekniikka sai liian suuren painoarvon. Journalismin ominaisluonne kerrontana saattoi unohtua ja tekijöille saatettiin jopa todeta, että "vähempikin laatu riittää". Itse olen täysin vakuuttunut siitä, ettei riitä – ei varsinkin uudessa monimediaisessa toimintaympäristössä. Myös online-journalismin opettaja Mike Ward on todennut: "Seuraa hyvän journalismin sääntöjä. Perinteiset journalismin säännöt tarkasta ja puolueettomasta raportoinnista, käyttäen asianmukaisesti tekstiä, valokuvaa, ääntä ja videota sopivat hyvin myös uuteen mediaan". Ilman selkeätä kytkentää tekstiin teknologiasta tulee hänen mukaansa vain "visuaalista melua" (Ward 2002, 122 – 123). Ward osuu mielestäni murroksen ytimeen: jos journalistit eivät ota asiakseen määritellä muutosta, lopputulema ei voi olla onnistunut ja voi myös merkitä deprofessionalisaatiota ja laatu tason laskua. Monitekeminen ilman journalistiselle prosessille annettavaa aikaa johtaa niin ikään väistämättä tähän lopputulokseen.

Kun ymmärrämme uutisjournalismin kielen habitukseksi, lajityypin perustana olevaa sosiaalista sopimusta ei voi ohittaa. Uutinen on kuitenkin syntymässä uudelleen myös monimediaisessa toimintaympäristössä. Tästä selvin merkki on syntynyt tarve määritellä uutisten yleisö uudelleen: puhtaasta ja kertojan ulkopuoliseksi asettavasta ”vain puhtaisiin faktoihin pitäytyvästä” uutisten raportoinnista on jo hyvän aikaa siirrytty kohti vuorovaikutteisempaa ja keskustelempaa tapaa kertoa uutisia. Tästä kertojalle asetuvien tavoitteiden asettelusta on kuitenkin tarve neuvotella professioprojektin sisällä, ja pelko siitä, että journalistisen kerronnan parhaat puolet jäävät muutoksen jalkoihin, elää edelleen. Uutisten kerrontaa koskevan sosiaalisen sopimuksen uudelleentulkinnan on lähdeittävä myös uutisten yleisöstä ja tuon yleisön aidosta tarpeesta osallistua uutisten kerrontaan ja erityisesti aiheiden ja näkökulmien valintaan. Nämä valinnat on kuitenkin profession määritelty journalistisen kerronnan kovaan ytimeen, jota ei saisi missään olosuhteissa luovuttaa toimitusten ulkopuolelle. Tämä ristiriita integraation ja segregaaation välillä on edelleen olemassa, eikä sitä toistaiseksi ole pystytty ratkaisemaan. Tämä kävi selvästi ilmi Ylen monitekijöiden ja monimediaisen toimintamallin määrittäjien haastatteluista.

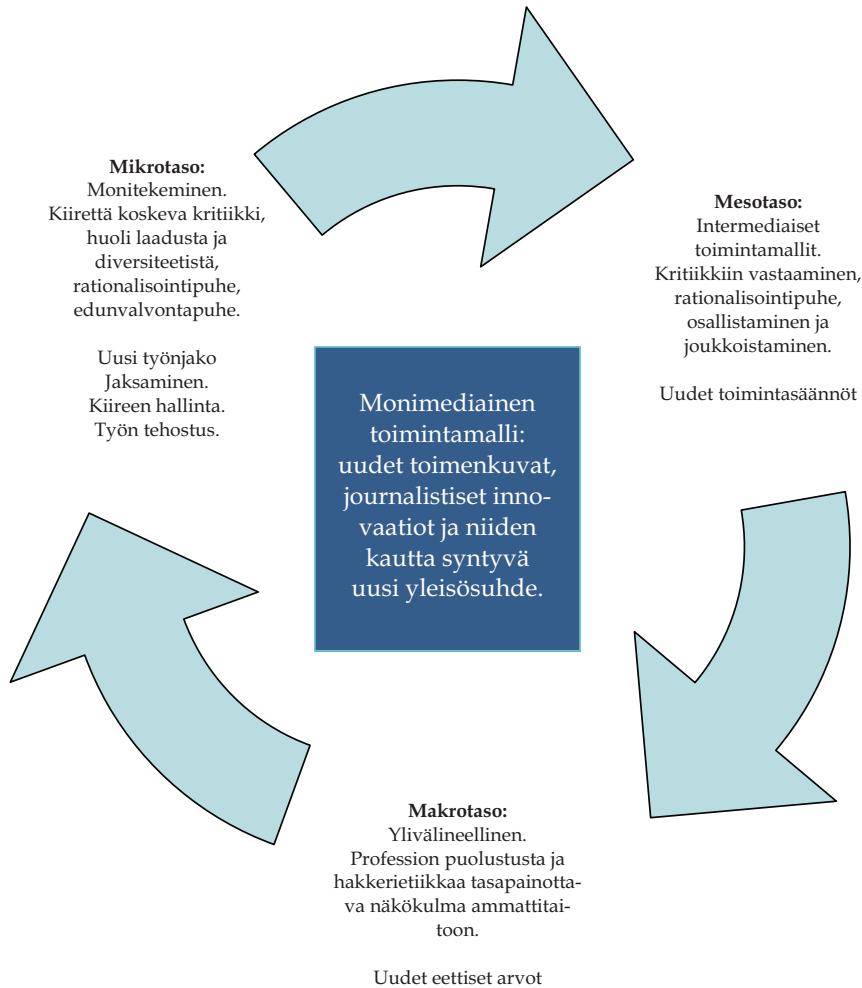
Eri diskursiiviset positiot olivat olemassa ja niitä käytetään osin keskustelussa laatuargumentteina rinnakkain. Uutisten kerronnan muutoksen takana on se, että myös koko kulttuurimme on muutoksen tilassa: verkottuminen ja ihmisten omaehtoinen toiminta muuttavat kerrontaa enemmän kuin pelkkä teknologia tai median talous. Monimediaisten toimintamallien määrittely tapahtuu mesotasolla: journalistisen kertojan aseman ja uutisten kerronnan muutos on asenteellinen ja siitä käydään jatkuvaa profession sisäistä neuvottelua. Monimediaisen toimintaympäristön asettama haaste siitä, miten uutisen lajityyppiin liittyvän yleisösuhteen uusintaminen onnistuu, jää avoimeksi keskustelulle. Tämä johtuu yksinkertaisesti siitä, että journalismin olemukseen kuuluu henkinen käsityöläisyys tulkinnat tehdään käytännössä ja mikrotasolla. Myös mesotasolla, monimediaisten toimintamallien määrittäjien näkökulmasta, Ylen uutistoiminta oli muutoksen tilassa, jossa eri välineitä palvelleet toimittajat totuttelivat uuteen toimintaympäristöön ja kehittivät jatkuvan toimituksellisen keskustelun kautta siinä tarvittavia journalistisia sääntöjä, määritelmiä ja toimintatapoja. He yrittivät löytää toimivaa tasapainoa profession puolustuksen ja hakkerieettisen position välisiin jännitteisiin, luoda pohjaa toimivalle uudelle yleisösuhteelle ja kehittää uuteen toimintaympäristöön sopeuttavia journalistisia innovaatioita. Muutokset tapahtuvat suhteessa jo olemassa olevaan ja keskustelijoilla on taipumus tulkita muutosta aiemman toimintakulttuurin lähtökohdista.

Journalistisen profession sisältä lähtevä tarkastelunäkökulma koski jo vuosina 2007 – 2009 haastattelemiani toimittajia ja mediatoimittajia, mutta varsinkin syksyllä 2011 haastateltujen monimediaisten toimintamallien määrittäjien puheenvuoroissa kuvastui se profession sisäinen laatukseskustelu, jonka kautta myös Yle uutiset ja niille ominainen uutiskerronta haki uutta roolia ja uutta yleisösuhdetta muuttuvassa toimintaympäristössä. Toimintamallien määrittäjät joutuivat työroolissaan pohtimaan juuri sitä, millainen on uusi monimediaisessa toimintaympäristössä toivottava Yle uutisten uudistunut yleisösuhte.

Tämä yleisösuhte tarkoitti muutosta sekä siinä, miten yksittäiset toimittajat omaa ammattitaitoaan arvioivat, että siinä, miten koko toimitusta ohjeistettiin yhteisin säännöin, määritelmien ja eettisten arvomäärein. Vankkana perustana tälle työlle oli Yleisradion pitkä historia julkisen palvelun yhtiönä Suomessa. Alkuaan BBC:n kansansivistysradion ihanteiden perustalta lähteneestä radiotalosta oli 2000-luvun alussa kuoriutunut uusia rajojaan hakeva, Yle-lain puitteistama ja kaupallisen median kanssa katsojista ja kuulijoista kilpaileva monimediainen toimija, joka aivan samalla tavoin kuin kaupallisen median toimijat joutui sopeutumaan teknologian ja median kulutuskäytäntöjen muutokseen. Sopeutumaan myös siihen, että uutismedian uskottavuudesta, läpinäkyvyydestä, tasapuolisuudesta ja totuudenmukaisuudesta on tullut aivan uudella tavalla keskustelun ja arvioinnin kohde. Julkisen palvelun mediana Yle joutuu joka tapauksessa määrittämään omaa toimintatilaansa paitsi suhteessa kaupalliseen mediaan, myös suhteessa sosiaaliseen mediaan.

Juuri monimediaisten toimintamallien määrittäjät olivat sillä journalismin muutoksen vedenjakajalla, jossa he joutuivat pohtimaan käsillä olevaa muutosta yhtä aikaa sekä profession puolustamisen että hakkerieettisen näkökulman kautta. Syynä oli se, että kehittääkseen toimivan mallin heidän oli kyettävä säilyttämään Ylen uutistoimitusten vanhasta toimintakulttuurista säilyttämisen arvoinen, mutta silti vastaamaan muuttuvan yleisösuhteen asettamiin uusiin haasteisiin. He hakivat toimituksellisesta keskustelusta juuri sellaisia kokoavia näkökulmia, jotka mahdollistaisivat toimivien journalististen innovaatioiden syntymisen, mutta kipuiliivat aivan samalla tavalla kuin monitekijätkin ristiriitaisten, vanhentuvien määritelmien, arvostusten ja uuden toimintaympäristön vielä aidosti määrittelemättömän todellisuuden keskellä. Monimediaisten toimintamallien määrittäjien arvioissa korostui se, että keskustelu ja sopeutuminen monimediaiseen toimintaympäristöön olivat kesken ja että tavoitteena oli löytää uusia toimivia ratkaisuja.

Uuden monimediaisen toimintamallin määrittäminen on jatkuvaa neuvottelua. Esimerkiksi monitekevän uutistoimituksen työn organisoinnissa ilmenneet työn kuormittavuuden, epätasaisen jakautumisen ja laadun ongelmat oli kuultu ja niiden osalta pyrittiin löytämään toimivia ratkaisuja. Monimediaisuus ei enää ollut ainoa tavoite, vaan myös julkaisukanavien keskinäinen täydentävyys ja erityisyys tuli pystyä ottamaan työprosessin suunnittelussa huomioon. Erityisesti suunnittelun, uutis- ja ajankohtaisohjelmien tarkemman roolituksen sekä eräällä tavalla uutisten tuottamisen ongelmiin haettiin ratkaisuja. Laadun osalta uutisissa puhutaan myös uskottavuudesta: jos yleisö kokee laadun heikoksi, ei myöskään uutisten uskottavuus rakennu. Journalistinen laatu keskustelu eteni tiivistetyksi kuviossa 3. esitettyyn tapaan.

KUVIO 2 Journalistisen laatukseskustelun eteneminen

Monimediaisten toimintamallien määrittäjien näkökulmasta prosessin keskiössä on niiden journalististen innovaatioiden kehittäminen, joita muuttunut toimintaympäristö ja yleisösuhte vaativat. Innovaatioiden syntyminen vaatii kuitenkin mesotasolla eri näkökulmien kohtaamista ja aitoa, muutosvastarinnaksi määritellyn kritiikinkin hyväksyvää vuoropuhelua, jonka tavoitteena on toimivien ratkaisujen löytäminen. Käytännössä tämä tarkoittaa, että määrittäjät eivät voineet jättää huomioimatta kumpaakaan journalistisen laatukseskustelun diskursiivisten positioiden ääripäätä, vaan hakivat toimivaa, uudella tavalla ymmärrettyä yhteyttä eri diskursiivisten positioiden välillä. Uusien journalististen

innovaatioiden syntyminen tarkoittaa kuitenkin aina muutoksia myös yleisösuhteessa ja uutisjournalismin osalta erityisesti siinä, miten journalistisen kertojan rooli profession sisällä määritellään. Tietoisuus muutosten tarpeesta ei kuitenkaan häivyttänyt näkymättömiin perusristriitaa hakkerieettisen/integroivan ja professiota puolustustavan/segregoivan keskusteluposition välillä, vaan lähtökohtien ristiriita oli olemassa journalistisen työprosessin avaamisen ja toisaalta journalistisen kertojan autonomian sekä toimituksellisen riippumattomuuden välillä. Voiko journalistinen kertoja olla uutisissa osallistava: tämä osoittautui vedenjakajaksi, joka edelleen jakoi haastateltavia. En kuitenkaan kutsuisi näkökulmaeroa sukupolvieroksi, koska tietoisuus toimintaympäristön muutoksesta yhdisti keskustelijoita. Kysymys on pikemminkin keskustelun painotuksista: toimintamallien määrittäjät tiedostivat muutoksen tarpeen, mutta hakivat hyväksyttäviä määritelmiä tavoitteeksi asettuvalla uudelle Yle uutisten yleisösuhteelle.

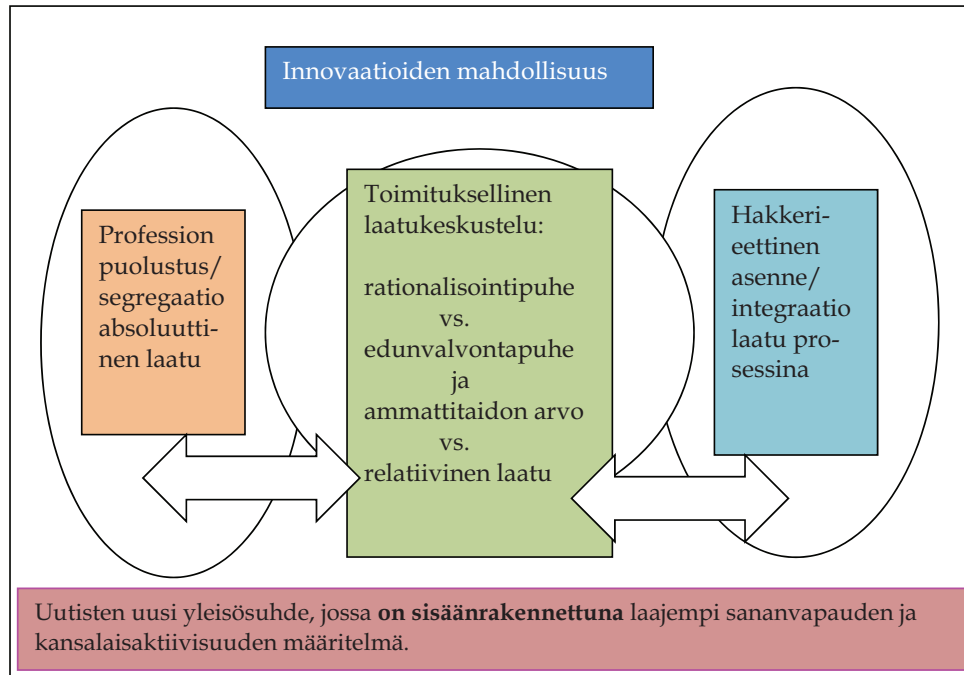
Toisesta näkökulmasta painottui journalistisen kertojan autonomia ja sen kautta toteutuva sananvapaus ja toisesta taas uusi yhteisöllisyys ja sen mahdollistama laajempi sananvapauden, osallisuuden ja kansalaisaktiivisuuden käsitteistö. Ne kuitenkin olivat edelleen kriittisen keskustelun kohteena ja asettuivat keskustelussa toistaiseksi vasta tavoitteiksi ja mahdollisuuksiksi. Diskursiivisten positoiden kautta on kuitenkin mahdollista tulkita monimediaisuutta koskevaa ammatillista keskustelua myös etenevänä dialektisenä prosessina, jonka vastakkaisia teesi-antiteesi -pareja edustavat profession puolustus ja hakkerieettinen asenne ja niistä lähtevät argumentit. Synteesiä edustaa toimituksellisen laatukseskustelun alue, jossa haetaan ratkaisuja siihen, miten monimediaisessa toimintaympäristössä toimitaan. Lähtökohtana voi siis olla suostuttelevan rationalisointipuheen diskursiivinen positio, mutta toteutuakseen se vaatii myös muiden ammatillisessa keskustelussa ilmenevien diskursiivisten positoiden ja niistä kumpuavien argumentaatioiden ottamista huomioon.

13.5 Ulos vedenjakajalta: journalistisen innovaatiot ja yleisön uusi määritelmä

Journalististen innovaatioiden taustalla ovat uutisjournalismin ydinarvot, mutta täydennettynä laajentuvalla käsityksellä kansalaisten oikeudesta ja muuttuneista mahdollisuuksista osallistua ja vaikuttaa. Tätä dimensiota kutsun uudeksi laajennetun sananvapauden ja kansalaisaktiivisuuden ulottuvuudeksi. Kyseessä on yleisön hahmottaminen uudella tavalla: ei pelkkinä numeroina, tyytyväisinä tai tyytymättöminä uutissisältöjen kuluttajina, vaan myös toimivina yksilöinä, kansalaisina ja kansalaisten sosiaalisina verkostoina¹⁶³. Journalistisia in-

¹⁶³ Heikkilä, Ahva, Siljamäki & Valtonen (2012, 266 – 270) suosittavat massan (lukumäärä) ja yleisön (vastaanotto) lisäksi julkison käsitettä käytettäväksi kuvaamaan juuri tätä journalismin kiinnostavuudelle avautuvaa potentiaalia. He suosittavat toimituksille sitä, että ne nykyistä rohkeammin kartoittaisivat jo olemassa olevia tai syntyviä toiminnallisia sosiaalisia verkostoja ja rakentaisivat journalismin kiinnostavuutta nii-

novaatioita synnyttävä toimituksellisen keskustelun tilanne näyttää monimediasessa toimintaympäristössä kuviossa (kuvio 4.) esitetyn kaltaiselta.

KUVIO 3 Journalististen innovaatioiden kehittyminen toimituksellisessa keskustelussa

Hakkerieettisestä positiosta asettuvat kehittymistarpeet, esimerkiksi uutisten yleisösuhteen muuttuminen tiedostettiin yhä selvemmin, koska verkosta tuli tutkimusajankohdanta 2006 – 2012 koko toimitusprosessin toimintatila. Myös useimmille toimijoille uudessa ja vieraassa sosiaalisessa mediassa haettiin uutisten tekijöille yhteisiä toimivia sääntöjä ja pohdittiin myös sosiaaliselle medialle ominaisen läsnäolon, vuorovaikutuksen ja toiminnallisuuden uutisisällöille tuottamaa lisäarvoa. Ylessä kuten muissakin uutismedioissa edustavissa toimijoissa verkkoa, verkon merkitystä ja sosiaalista mediaa kuitenkin lähestyttiin kahdesta diskursiivisesta positiosta: hakkerieettisestä näkökulmasta se näyttäytyy uuden, laadultaan paremman yhteisöllisen ja läpinäkyvän uutisjournalismin kehityksen ytimenä, kun taas professioprojektin puolustuksen näkökulmasta korostui verkon määrittely vain täydentävänä mediana – osallistamisen sijaan korostettiin journalistisen kertojan autonomian itseisarvoa ja oltiin kriittisiä sosiaalisen median ja verkon uutistoiminnalle tuottamasta lisäarvosta. Eriyisesti toimintamallin määrittäjien suhtautuminen journalistisen kertojan asemaan saattoi vaihdella jyrkästi: erot liittyivät toimituksellisen vapauden ja sitä seuraavan vastuun määrittelyyn.

den varaan. Samaa yhteistyötä journalisteille aktiivisten kansalaisten kanssa suosittelie myös Hanna Nikkanen (2012b).

Yleisö sai toki keskustella uutisaiheista, mutta arvoa keskustelulla ei uutisten sisällön kannalta katsottu olevan. Uutisten avaamista avoimelle yleisökeskustelulle saatettiin määritellä eräänlaiseksi ”terapiapalveluksi” ja todeta, ettei sillä ollut sisältöjen kannalta olennaista merkitystä. Hakkerieettisestä näkökulmasta saatettiin taas lähteä siitä, että sosiaalisen median keskustelut tuottivat laadultaan parempaa sisältöä, koska sen todenmukaisuus kyseenalaistettiin tai varmennettiin avoimessa keskustelussa. Tästä näkökulmasta saatettiin esimerkiksi kokonaan kyseenalaistaa journalistisen kertojan tekijänoikeudet uutisjuttuunsa ja lähteä siitä, että verkossa ja sosiaalisessa mediassa sisällöt lopulta tuottaa aiheista keskusteleva yhteisö¹⁶⁴. Hakkerieettisessä ajattelussa verkossa ”tarvitsi tuottaa sisältö vain kerran”¹⁶⁵ minkä jälkeen ne olivat kaikkien yhteistä omaisuutta.

Journalistisen kertojan osallistamisen/autonomian ja yleisöä integroivan tai segregoivan ajattelumallin näkökulmaerossa – tutkimuksessa esiin tulleella vedenjakajalla – kiteytyy monella tapaa monimediaiseen toimintaympäristöön sopeutumisen väistämättömyys ja toisaalta tuon sopeutumisen vaikeus. Syy on se, että journalistisen kertojan vapaus ja toimituksellinen autonomia on uutisjournalismissa keskeinen ja luovuttamaton arvo, joka kytkeytyy suoraan uutisjournalismin perustehtäviin sanan ja ajattelun vapauden toteuttamisena ja valvontajärjestelmän valvojana. Monimediaisessa toimintaympäristössä joudutaan ratkaisemaan se, miten tuohon perustehtävään saadaan yhdistettyä sisältöjä tuottava keskusteleva kumppanuus yleisön kanssa ja ehkä myös sen hyväksyminen että uutismedian kerronta on vain yksi tapa tuottaa uutisiksi yhteisesti miellettyjä sisältöjä. Näiden kahden toistensa kanssa ristiriitaan asettuvan näkökulman yhteensovittaminen mesotasolla ei ole helppoa. Sen takia haastattelemani monimediaisen toimintatavan määrittäjät joutuivat pohtimaan pitkään juuri yleisön osallistamisen ja joukkoistamisen mahdollisuutta. Mahdollisuus kiehtoi, mutta sitä ei silti lähdetty suin päin tavoittelemaan. Sille tarvittiin journalismin sisältä professioprojektista lähtevä tulkinta. Laadun, kiireen ja intermediaisuuden toteutumisen osalta työntekijät olivat kriittisiä ja tähän kritiikkiin monimediaisen toimintamallin määrittäjät pyrkivät parhaansa mukaan vastaamaan. Ongelmana oli se, ettei ollut valmiita käsityksiä siitä, miten uudet tavoitteet voitaisiin toteuttaa ja miten tuota toteutumista pystyttäisiin mittaamaan. 2010-luvulla tehdyissä toimituksissa koskevissa tutkimuksissa tämä ristiriita on jo näkynyt esimiehinä toimivien journalistien työpaineiden kasvuna ja työhyvinvoinnin kärsimisenä¹⁶⁶.

¹⁶⁴ Ajatus tunnetaan ns. wikiperiaatteena (Aalto & Uusisaari 2009, 120). Ideana on se, että avoimesti esitetty ja läpinäkyvä keskustelu tuottaa laadukkaampaa ja luotettavampaa tietoa kuin yksittäisen asiantuntijan tiedontuotantoprosessi, jota ei avata yleisölle.

¹⁶⁵ Strategiapäällikkö Tuija Aalto totesi tämän haastattelussa (11.10.2011) ja korosti sitä, että monimediaisessa toimintaympäristössä sekä tekijyyden että tekijänoikeuksien osalta tarvitaan sellaisia uusia tulkintoja, jotka mahdollistaisivat vapaamman ja yhteisöllisemmän merkitysten tuottamisen tavan.

¹⁶⁶ Työhyvinvointitutkimuksista ja esimiesten niistä ilmenevästä kurjistuneesta asemasta kirjoittaa muun muassa Journalisti-lehden päätoimittaja Markku Lappalainen pääkirjoituksessaan ”Puun ja kuoren välissä” Journalisti 10/2012, 8.5.2012.

Tilanteessa, jossa monimediaisia toimintamalleja vasta rakennettiin, mesotasolla sekä työntekijät että monimediaisen toimintamallin määrittäjät hakivat omista lähtökohdistaan toimivia ratkaisuja, joissa ristiriidat kyettäisiin huomioidaan ja silti tuottamaan uutisia päivittäin eri julkaisualustoille. Osin syntyi muutosvastarintaa, osin uusia ratkaisuja ja osin koko kritiikki jäi vain vastakaisten näkökulmien esittämisen tasolle. Journalistiselle professioprojektille ominaisesti keskustelussa kuitenkin haettiin ensi sijassa käytännössä toimivia ratkaisuja, joissa kyettäisiin säilyttämään mahdollisimman paljon Yle uutisille ominaisiksi miellettyjä tärkeitä arvoja. Julkisen palvelun ainutlaatuisuuden korostaminen yhtenä Yle uutisten arvona oli haastatelemilleni monimediaisten toimintamallien määrittäjille tyypillistä. He kokivat yleisesti julkisen palvelun puolustamisen ja uudelleenmäärittämisen arvoiseksi. Tämä näkökulma yhdisti heidät monitekijöihin, joista valtaosa koki julkisen palvelun toisaalta säilyttämisen ja toisaalta uudistamisen arvoiseksi asiaksi. Tämä yksimielisyys oli erittäin arvokasta myös siinä mielessä, että tutkimuksen ajankohtana toimitukset kävivät läpi muutosta kaikkine paineineen, ja toisaalta myös Yleä julkisen palvelun toimijana ravisteli virinnyt julkinen keskustelu sen tehtävien rajaamisesta. Muun muassa Ylen verkkopalveluja haluttiin suitsia.

Osana tuota viestintäpoliittista keskustelua oli tietysti yksityisen ja julkisen uutismedian pysyvä ristiriita, jota syvensi tutkimuksen ajankohtana yksityisen uutismedian verkkopalveluissaan kokema pettymys toimivan ansaintalogiikan puuttuessa. 2000-luvun toisella vuosikymmenellä kaupallisen median toimijat ovat huomanneet, ettei pelkkä Ylen julkisen palvelun tehtävän rajaaminen kuitenkaan ratkaise muuttuneen toimintaympäristön ja muuttuneen viestintämarkkinan ongelmia. Uutinen uutisjournalismin kuolemasta osoittautunee aikanaan myös journalistina kunnostautunutta Mark Twainia lainatakseni ”ennenaikaiseksi”, koska se sosiaaliseen sopimukseen pohjaavana lajityyppinä ja kielen habituksena on jo osoittanut joustavuutensa ja kestävyytensä. Uutinen syntyy uudelleen ja yhä selvemmin osana tuota muutosta on myös kansalaisten vaikuttamiseen ja osallisuuteen liittyvä journalistinen pohdinta, jolla on perustansa sananvapauden ja demokratiakäsityksen muutoksessa. Tässä mielessä uutisten yleisösuhteen muutos on osin jo tapahtunut tosiasia, jota ei enää silmät sulkemalla ja protektionistisiin asemiin linnoittautumalla voida ohittaa.

LÄHTEET

- Aalto, Tuija & Uusisaari, Marylka Yoe (2009): *Nettielämää – Sosiaalisen median maailmat*, Helsinki: BTJ Kustannus.
- Ahva, Laura (2010): *Making News with Citizens: Public Journalism and Professional Reflexivity in Finnish Newspapers*. Tampere: Media Studies, Tampere University Press.
- Ahvenainen, Kirsi (2004): *Sanomalehden monikanavainen uutistoimistusprosessi*.
- Tapauksena sanomalehti Keski-suomalainen. Pro gradu-tutkielma, Tietojenkäsittelytieteiden laitos, Jyväskylän yliopisto.
<https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/12455/G0000676.pdf?sequence=1>
- Aitamurto, Tanja (2009): *Kymmenen väitettä journalismin tuhosta – ja miksi niistä ei kannata huolestua*. Raportti journalismin trendeistä Yhdysvalloissa vuonna 2009. Helsinki: Helsingin Sanomain säätiö.
- Aitamurto, Tanja (2011): *Kehityssuuntia Yhdysvalloissa: sisältötehtaat, tutkivat tukut ja yrittäjyys*.
- Teoksessa *Journalismikritiikin vuosikirja 2011 / Media & Viestintä 1/2011*, toim. Sanna Kivimäki, Tampere: Journalismin tutkimusyksikkö.
- Aitamurto, Tanja & Siivonen, Riku (2012): *Ominvoimin – mutta yhdessä. Tekemisen demokratian ensimmäiset askeleet*. Helsinki: Sitra.
- Ala-Fossi, Marko (1999): *Tähten kylmä loiste – Radio Novan markkinoille tulon vaikutus Suomen kaupallisten paikallisradioiden toimintaan*. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, julkaisuja Sarja A 92/1999.
- Ala-Fossi, Marko (2005): *Saleable Compromises, Quality Culture in Finnish and U.S. Commercial Radio*. Tampere: Tampere University Press.
- Ala-Fossi, Marko (2006): *Yhä enemmän sitä samaa, miksi kaupalliset radio-kanavat samankaltaistuvat*. Teoksessa Laura Ruusunoksa (toim.), *Journalismikritiikin vuosikirja*, Tampere: Tampereen yliopisto, journalismin tutkimusyksikkö.
- Altheide, David L. (1974): *Creating Reality, How TV-News Distorts Events*. Beverly Hills, London: SAGE.
- Altheide, David L. (1985): *Media Power*. Beverly Hills, London: SAGE.
- Altheide, David L. & Snow, Robert P. (1979): *Media Logic*. Beverly Hills, London: SAGE.
- Altheide, David L. & Snow, Robert P. (1991): *Media Worlds in Postjournalism Era*. New York: Aldine de Gruyter.
- Andersson, C.W. (2011): *Blowing Up the Newsroom – Ethnography in an Age of Distributed Journalism*. Teoksessa *Making Online News (vol. 2.) – Newsroom Ethnographies in the Second Decade of Internet Journalism* (toim. David Domingo & Chris Paterson), New York: Peter Lang.
- Apunen, Matti (2011): *Tule mukaan paraatiin!* Helsingin Sanomat, 30.8.2011.
- Aristoteles: *Runousoppi*. (suom. Pentti Saarikoski 1967) Helsinki: Otava.

- Aslama, Minna (2004): Notkean modernin julkisuus: Zygmund Bauman ja viestinnän tutkimuksen velvoitteet. Teoksessa Tuomo Mörä, Inka Salovaara-Moring & Sanna Valtonen (toim.), Mediatutkimuksen vaeltava teoria. Helsinki: Gaudeamus.
- Bauman, Zygmund (2002): Notkea Moderni. Tampere: Vastapaino.
- Bechman, Anja (2011): Closer Apart? The Networks of Cross-Media News Production, Teoksessa: Making Online News vol. 2 - Newsroom Ethnographies in the Second Decade of Internet Journalism (toim. David Domingo & Chris Paterson), New York: Peter Lang.
- Beckett, Charlie (2008): Supermedia, Saving Journalism So It Can Save the World. London: Blackwell Publishing.
- Booth, Wayne C. (1983): The Rhetoric of Fiction, 2nd Edition. Chigago: University of Chigago Press.
- Bourdieu, Pierre (1985): Sosiologian kysymyksiä. Tampere: Vastapaino.
- Bourdieu, Pierre (1999): Televisiosta. Helsinki: Otava.
- Bowman, Shane & Willis, Chris (2005): The Future is Here, But Do Media Companies See It? Nieman Reports, vol.59(4).
- Breed, Warren (1960): Social Control in the News Room. Teoksessa Wilbur Schramm (toim.), Mass Communication, 2nd Edition, Urbana: University of Illinois Press.
- Bränvall, Sofia (2008): "Stå blickstill" - att arbeta som videoreporter. Teoksessa Nyhetsfabriken, Gunnar Nygren (toim.), Stockholm: Studentlitteratur.
- Campbell, Scott W. & Kelley, Michael J. (2006): Mobile Phone Use in AA Networks: An Exploratory Study. Journal of Applied Communication Research, vol.34 (2).
- Castañeda, Laura, Murphy, Sheila & Heather, Jane (2005): Teaching Print, Broadcast, and Online Journalism. Concurrently: A Case Study Assessing a Convergence Curriculum. Journalism & Mass Communication Educator, 2005, 60/1.
- Castells, Manuel & Himanen, Pekka (2002): The Information Society and the Welfare State. The Finnish Model, Sitra's Publication Series no: 250, New York: Oxford University Press.
- Chatman, Seymour (1978): Story and Discourse, Narrative Structure in Fiction and Film. New York, Ithaca: Cornell University Press.
- Costera-Meier, Irene (2005): Impact or Content - Ratings vs. Quality in Public Broadcasting. European Journal of Communication, vol. 20 (1).
- Coleman, Renita (2007): Picturing civic journalism, How photographers and graphic designers visually communicate the principles of civic journalism. Journalism vol. 8 (1).
- Crowley, Kirsi (2004): Ylen Yksinäiset, Yleisradion TV- ja radiouutisten ulkomaan avustajat voimavarana toimijoiden näkökulmasta ja avustajien käsitys työstään. Pro gradu-tutkielma, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.

- Crawford, Alice (2002): *The Myth of the Unmarked Net Speaker*. Teoksessa Greg Elmer (toim.), *Critical Perspectives on the Internet*. Lanham, Boulder, New York, Oxford: Bowman & Littlefield.
- Culler, Jonathan (1975): *Structuralist Poetics, Structuralism, Linguistics and the Study of Literature*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Culler, Jonathan (1981): *The Pursuit of Signs*. London: Routledge & Kegan Paul.
- Currah, Andrew (2009): *What's Happening to Our News, An Investigation into Likely Impacts of Digital Revolution on the Economics of News*. Oxford: Reuters Institute for the Study of Journalism, Oxford University.
- Dahlgren, Peter (1988): What's the meaning of this? Wiewers Plural Sense-making of TV-news. *Media, Culture & Society*, vol. 10 (3).
- Davies, Nick (2008): *Flat Earth News*. London: Chatto & Windus.
- Dennis, Everette E. (1989): *Reshaping the Media - Mass Communication in an Information Age*. Newbury Park, London, New Delhi: SAGE.
- Dennis, Everette E. (1992): *Of Media and People*. Newbury Park, London, New Delhi: SAGE .
- Deuze, Mark (1999): Journalism and the Web. *International Journal for Communication Studies*, vol. 61 (5), 1999, London: SAGE.
- Deuze, Mark (2005a): *Towards Professional Participatory, Storytelling in Journalism and Advertising*, verkossa: <http://deuze.blogspot.com> (luettu 7.11.2005).
- Deuze, Mark (2005b): What is Journalism? Professional Identity and Ideology Reconsidered. *Journalism*, vol. 6 (4).
- Deuze, Mark (2007): *Media Work*. Cambridge: Polity Press.
- Deuze, Mark (2011): *Media Life*. Cambridge: Polity Press
- De Luca, Kevin Michael & Peeples, Jennifer (2002): From Public Sphere to Public Screen: Democracy, Activism, and the "Violence" of Seattle. *Critical Studies in Media Communication*, vol.19 (2).
- Domingo, David & Paterson, Chris (toim.2008): *Making Online News vol. 1: The Ethnography of New Media Production*, New York: Peter Lange.
- Domingo, David & Paterson, Chris (toim. 2011): *Making Online News vol. 2. - Newsroom Ethnographies in the Second Decade of Internet Journalism*, New York: Peter Lange.
- Eide, Martin (2007): Encircling the Power of Journalism. *Nordicom Review*, vol. 28, Jubilee issue 2007.
- Elfving, Sari & Pajala, Mari (toim.) (2011): *Tele - visioita. Mediakulttuurin muuttuvat muodot*. Helsinki: Gaudeamus.
- Ettema, James S. & Glasser, Theodore L. (1998): *Custodians of Conscience, Investigative Journalism and Public Virtue*. New York: Columbia University Press.
- Fairclough, Norman (1989): *Language and Power*. London, New York: Longman.
- Fairclough, Norman (1997): *Miten media puhuu*. Tampere: Vastapaino.
- Fairclough, Norman (2003): *Analysing Discourse, Textual analysis for social research*. London, New York: Routledge.

- Finneman, Niels Ole (2006): *Te Internet and Public Space*. Teoksessa Ulla Carlsson (toim.) *Radio, TV & Internet in the Nordic Countries – Meeting the Challenges of New Media Technology.*, Kungssälv: Nordicom, Göteborg University.
- Fortunati, Leopoldina (2005): *Medization of the Net and Internetization of Mass Media*. *International Journal for Communication Studies*, vol. 67 (1).
- Fowler, Alastair (1982): *Kinds of Litterature, an Introduction to the Theory of Genres and Modes*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.
- Furhoff, Lars (1974): *Makten över medierna*. Lund: Bo Caveforss Bokförlag.
- García Avilés, Jose A. & León, Bienvenido (2002): *Journalistic Practice in Digital Television Newsrooms, the Case of Spains Tele 5 and Antenna 3*. *Journalism*, vol.3(3).
- Gronow, Pekka(2010): *Kahdeksas taide. Suomalaisen radioilmaisun historia*. Helsinki:BTJ Finland Oy.
- Haapala, Timo (2011): *Se oli siinä*, <http://www.mtv.fi/blogit/seta-arkadia> ja Haapalan haastattelu (<http://iltasanomat.fi/mtv:n-tahtitoimittaja-tuohtuilukijoilleen-se-oli-siina>, (luettu 28.8.2011).
- Haavisto, Ilkka & Kiljunen Pentti (2011): *Maailman paras maa, arvo- ja asennetutkimus 2011*, Helsinki: Taloustieto Oy
- Hakanen, Marja-Liisa (2005): *Monimediajournalismia Huittisissa. Toimitustyö murroksessa: tarkastelukohteina Lauttakylä- lehti, Radio West ja Satakunnan Yrittäjät-lehti*. Pro gradu-tutkielma, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Hakola, Outi (2006): *Performanssi, tapahtumia esityksen, yleisön ja esiintyjän välillä*. Teoksessa Seija Ridell, Pasi Väliaho, Tanja Sihvonen (toim.), *Mediaa käsittämässä*, Tampere: Vastapaino.
- Hankala, Mari (2011): *Sanomalehdellä aktiiviseksi kansalaiseksi? Näkökulmia nuorten sanomalehtien lukijuuteen ja koulun sanomalehtiopetukseen*. Jyväskylä: Jyväskylä Studies in Humanities, Jyväskylän yliopisto.
- Harju, Auli, Männistö, Anssi & Heinonen, Ari (2011): *Debattia tableteista – pohjustusta lukulaitejournalismin tutkimiseksi*. Tampere: Comet, Journalism, viestinnän ja median tutkimuskeskus, Tampereen yliopisto.
- Hartoma, Jussi (1998): *Alueuutiset Oulun horisontista*. Teoksessa Esko Kokkonen (toim.) *Alueuutisten aika*. Helsinki: Yleisradio.
- Heikkilä, Heikki (2001): *Ohut ja vankka journalismi - Kansalaisuus suomalaisen uutisjournalismin käytännöissä 1990-luvulla*. Tampere: Tampereen Yliopistopaino.
- Heikkilä, Heikki; Ahva, Laura; Autio, Hanna; Siljamäki, Jaana (2010); Valtonen, Sanna: *A Long and Winding Road. Quest for Partnership from Perspective of "Audience"*, seminaaripaperi, RIPE@2010 Conference, Public Service Media after the Recession, 8. – 11.9.2010, London.
- Heikkilä, Heikki; Ahva, Laura; Siljamäki, Jaana; Valtonen, Sanna (2012): *Kelluva kiinnostavuus. Journalismin merkitys sosiaalisissa verkostoissa*. Tampere: Vastapaino.

- Heinonen, Ari (1995): Vahtikoiran omatunto, Journalismin itsesäättely ja toimittajat. Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, julkaisuja: Sarja A84/1995.
- Heinonen, Ari (1997): Sanomalehdistö ja Internet, toiveita, huolia ja epä-tietoisuutta. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, journalismin tutkimuksen ja kehitystyön yksikkö.
- Heinonen, Ari (1998): Raportteja verkkojournalismista. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, journalismin tutkimuksen ja kehitystyön yksikkö, julkaisuja sarja C / 25 1998.
- Heinonen, Ari (1999a): Into, antaumus ja tehokkuus. Teoksessa Mari Maasilta (toim.) Journalismin muutoskaruselli, Tampere: Tampereen yliopisto.
- Heinonen, Ari (1999b): Journalism in Age of the Net - Changing Society, Changing Profession. Tampere: University of Tampere, Department of Journalism and Mass Communication.
- Heinonen, Ari (2002a): Lehdestä moneksi - Monimediajournalismin koulutus-tarve sanomalehdissä. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Heinonen, Ari (2002b): Joukkotiedotuksesta moniviestintään. Teoksessa Aimo Ruusunen (toim.) Media muuttuu, Helsinki: Gaudeamus.
- Heinonen, Ari (2008): Yleisön sanansijat sanomalehdissä. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, sarja A 108 / 2008.
- Heinonen, Ari (toim.), Männistö, Anssi, Pajunen, Anna & Pekonen, Juho-Pekka (2012): Tablettijournalismia tutkimassa. Comet, Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus, Tampere: Tampereen yliopisto.
- Heinonen, Marja (2008): Verkkomedian käyttö ja tutkiminen: IltalehtiOnline 1995 - 2001. Helsinki: Helsingin yliopisto, viestinnän laitos.
- Helimäki, Mirja Liisa, Pavas, Petteri & Riuttu, Pentti (2004): Yleisön puolesta, puheenvuoroja mediakeskusteluun. Jyväskylä: P-S kustannus.
- Helle, Merja (2002): Journalistisen työn tutkimus: musta aukko tiedotus-tutkimuksessa. Tiedotustutkimus 4 / 2002.
- Helle, Merja (2009): Journalistisen työn muutos. Teoksessa Journalismi murroksessa (toim. Esa Väliaverronen), Helsinki: Gaudeamus.
- Helle, Merja (2011): Toimitustyö muutoksessa. Toiminnan teoria ja mediakonseptin käsite tutkimuksen ja kehittämisen kehyksenä. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Hellman, Heikki (2010): Täysi vai täydentävä palvelu. Teoksessa Yleisradio median murroksessa (toim. Airi Leppänen, Timo-Erkki Heino ja Eeva Mäntymäki), Tampere: Vastapaino.
- Hemánus, Pertti (1990): Journalistiikan perusteet, johdatus tiedotusoppiin 2. Helsinki: Yliopistopaino.
- Hemánus, Pertti & Tervonen, Ilkka (1986a): Todellisuus, journalistinen todellisuus ja merkitykset. Tiedotustutkimus 4/1986.
- Hemánus, Pertti & Tervonen, Ilkka (1986b): Totuuksista utopioihin. Helsinki: Otava.
- Herkman, Juha (2001): Audiovisuaalinen mediakulttuuri. Tampere: Vastapaino.

- Herkman, Juha (2005): Kaupallisen television ja iltapäivälehtien avoliitto, median markkinoituminen ja televisioituminen. Tampere: Vastapaino.
- Herkman, Juha (2008): Intermediaalisuus ja televisiotutkimuksen metodologia, haasteita, mahdollisuuksia ja ongelmia. Teoksessa Radio- ja televisiotutkimuksen metodologia (toim. Heidi Keinonen, Marko Ala-Fossi, Juha Herkman), Tampere: Tampere University Press.
- Herkman, Juha & Vainikka, Eliisa (2012): Uudet lukemisyhteisöt, uudet luku-tavat. Comet, Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus, Viestinnän, median ja teatterin yksikkö, Tampere: Tampereen yliopisto.
- Himanen, Pekka (suom.2001): Hakkerietiikka ja informaatioajan henki. Helsinki: WSOY.
- Hintikka, Kari A. (2008): Joukkoviestintä vai viestintäjoukko. Teoksessa Journalistit ja demokratia (toim. Aki Asola), Helsinki: Oikeusministeriö.
- Hintikka, Kari A. (2010): Verkkovoima kollektiivisen toiminnan organisaatio-muotona. Teoksessa Verkkojen liikettä (toim. Esa Konttinen ja Jukka Peltokoski) Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali, <http://kans.jyu.fi>, Jyväskylän yliopisto (luettu 5.2.2011).
- Hintikka, Kari A. (2012): Journalismia talkootyönä. Teoksessa Journalismikritiikin vuosikirja 2012, Media & Viestintä 1/2012 (toim. Johanna Vehkoo), Tampere: COMET - Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus..
- Holmberg, Jukka (2008): Viihtelistynyt mediako vei äänestysinnon? Teoksessa Journalistit ja demokratia (toim. Aki Asola), Helsinki: Oikeusministeriö.
- Hongisto, Ilona (2006): Dokumentaarisuus - todellisuuden tallentamisesta todellisuuden kohtaamiseen. Teoksessa Mediaa käsittämässä (toim. Seija Ridell, Pasi Väliäho, Tanja Sihvonen), Tampere: Vastapaino.
- Hujanen, Erkki (2007): Lukijakunnan rajamailla, Sanomalehden muuttuvat merkitykset arjessa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Hujanen, Jaana (2000): Journalismin maakunnallisuus, Alueellisuuden rakentuminen maakuntalehtien teksteissä ja tekijöiden puheissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto, Studies in Communication 11.
- Hujanen, Jaana (2005): Kiinnostava, kiinnostavampi, nuorekas? Tulevaisuuden yleisö bisnesmedian etsimässä. Teoksessa Mediajättien aika, uusia heikkoja signaaleja etsimässä, (toim. Jari Ojala ja Turo Uskali). Helsinki: Inforviestintä.
- Hujanen, Jaana (2011): "Johtosuhteet on tehty hirveen selkeeks" - Toimittuksellisen johtamisen ja autonomian liikkeitä. Teoksessa: Journalismikritiikin vuosikirja 2011,(toim. Sanna Kivimäki), Media & Viestintä 1/2011, Journalismin tutkimusyksikkö.
- Hujanen, Taisto (1997): Democratization of Communication as an Utopia, Experience from the Finnish Radio Reform in 1980's, Nordicom Review 1/1977.
- Hujanen, Taisto (2004): Medialukutaidosta vaikuttamiseen -MIKSI Pro Yleisö syntyi Teoksessa: Yleisön puolesta, puheenvuoroja mediakeskusteluun, (toim. Anna-Maija Helimäki,

- Petteri Pavas & Pentti Riuttu toim.) Jyväskylä: P-S kustannus OY.
- Huhtamäki, Harri (1993): Radion viisi tietä, Paradoksidramaturgisia murto-
lukuja. Helsinki: Like.
- Huovila, Tapani (2001): Uutinen eri välineissä, GSM-sähkeestä taustajuttuun.
Helsinki: Inforviestintä.
- Huovila, Tapani (2005): Toimittaja – Tiedon etsijä ja vaikuttaja. Helsinki: WSOY.
- Hytönen, Timo (1991): Vastuun kierron strategia, uutisen kerronta ja lajityyppi
kommunikaatiojärjestelmänä. Pro gradu-tutkielma, Tampereen yliopisto,
tiedotusopin laitos.
- Hytönen, Timo (2010): Käenpoika journalismin pesässä – monimediaalisen
uutisjournalismin mahdollisuus, tapaustutkimuksena Ylen alueelliset
uutiset. Journalistiikan lisensiaattityö, Jyväskylän yliopisto.
- Häyhtiö, Tapio & Rinne Jarmo (2005): Kansalaislähtöinen politiikka on haaste
vanhalle, Helsingin Sanomat 29.3.2005.
- Häyhtiö, Tapio & Rinne Jarmo (2010): Kansalaisvalvontaa internetissä –
pikkuveli valvoo. Teoksessa Verkostojen liikettä (toim. Esa Konttinen ja
Jukka Peltokoski) Kansalaisyhteiskunnan tutkimusportaali,
<http://kans.jyu.fi>, Jyväskylän yliopisto (luettu 7.4.2011).
- Ikonen, Janne & Mäkilä, Kimmo (2011): Tästä nousi kohu, miten jatkuvat kohut
rapauttavat journalismia. Teoksessa Journalismikritiikin vuosikirja 2011,
(toim. Sanna Kivimäki), Media & Viestintä 1/2011, Journalismin
tutkimusyksikkö.
- Ilmonen, Kari (1996): Tekniikka, kaiken perusta. Yleisradion historia 1926 –
1996, osa 3. Helsinki: Yleisradio.
- Jakubowicz, Karol (2004): Idea in our Heads, Introduction of PSB as Part of
Media System Change in Central and Eastern Europe. *European Journal of
Communication*, vol 19 (1).
- Jakubowicz, Karol (2007): Journalisti 12.10.2007.
- Jakubowicz, Karol (2008a): Julkisen palvelun media ja sen rahoitusideologiat:
onko lupamaksulla tulevaisuutta, *Tiedotustutkimus* 1/2008.
- Jakubowicz, Karol (2008b): Participation and Partnership: A Copernican
Revolution to Re-Engineer the Public Service Media for 21st Century.
Alustus RIPE@2008- seminaarissa. Mainz, syyskuu, lähde
ripeat.org/archives/2008/page/3/ (tarkistettu 18.8.2010).
- Jenkins, Henry (2006): Fans, Bloggers and Gamers: Media Consumers in the
Digital Age. New York & London: NYU Press.
- Jensen, Klaus Bruhn (1986): Making Sense of the News. Århus: University Press
- Jensen, Klaus Bruhn (1988): News as Social Resource, a Qualitative Study of
Danish Television News. *European Journal of Communication*, vol. 3 (3).
- Jensen Klaus Bruhn (1990): Politics and Polysemy: Television News, Everyday
Consciousness and Political Action. *Media, Culture and Society*, vol. 12
(1).
- Juholin, Elisa (2008): Nettikansa ottaa kantaa – turhaan? Helsingin Sanomat
4.5.2008.

- Juntunen, Laura (2009): Kiireen ja kilpailun haasteet journalismin etiikalle. Teoksessa *Journalismi murroksessa*, (toim. Esa Väliverronen). Helsinki: Gaudeamus.
- Juntunen, Laura (2011): *Leikkaa-Liimaa journalismia? Tutkimus uutismedian lähdekäytännöistä*. Helsinki: Helsingin yliopisto, Viestinnän tutkimuskeskus.
- Jussila, Risto (2007): *Puolivirallisia uutisia, Suomen Tietotoimisto ja valtiovalta 1917 – 1960*. Helsinki: Otava.
- Jyrkiäinen, Jyrki (2008): *Journalistit muuttuvassa mediassa*. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, journalismin tutkimusyksikkö, julkaisuja sarja B 50/2008.
- Jörgensen, Aki (2009): *Lue lisää verkosta, katso video verkossa – Toimittajien käsityksiä monikanvavaisesta journalismista Keski-suomalaisessa ja Savon Sanomissa*. Journalistiikan pro gradu-tutkielma, Jyväskylän yliopisto.
- Jääsaari, Johanna (2004): *Yle yleisön ehdoilla? Tutkimus suomalaisten television nykytilaa ja tulevaisuutta koskevista arvostuksista*. Helsinki: Yleisradio.
- Jääskeläinen, Kari (1997): *Interaktiivisen television sisällöntuotanto*. Tampere: Espoo Enterprises Oy.
- Kahma, Ilkka (1977): *Toimitusdemokratiakokeilu ja lehtiorganisaatio – tutkimus osallistumisjärjestelmän vaikutuksista lehtiorganisaation muotoon ja toimintaan*. Lisensiaattityö, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Kahma, Ilkka (1986): *Viestintä ja vaikutus, Mass Communication Research-perinteen reanalyysi 1960 – 1985*. Tiedotustutkimus, 2 / 1986.
- Kangaspunta, Seppo (2003): *Terveyskanavan tarina, Analyysi digi-tv:n ensimmäisestä vaiheesta*. Tampere: Tampere University Press.
- Kangaspunta, Seppo (2006): *Yhteisöllinen Digi-TV, Digitaalisen television uusi yhteisöllisyys, yhteisöllisyyden tuotteistaminen ja yhteisötelevision vaihtoehto*. Tampere: Tampere University Press.
- Kangaspunta, Seppo (2008): *Keskeneräistä pakolla - Tutkimus digitv:n ja mediateknologian kotouttamisesta*. Tampere: Journalismin tutkimusyksikkö, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, Julkaisuja Sarja C 42/2008.
- Kankaanperä, Tero (2011): *Uusi sovitus vanhasta sävelmästä. Journalismikritiikin vuosikirja 2011* (toim. Sanna Kivimäki), Journalismin tutkimusyksikkö, Media & Viestintä 1/2011.
- Kantola, Kristiina; Kinnunen, Timo; Kivinen, Tuomo; Koivisto, Juha-Pekka; Kortekangas, Atte; Koskela, Hanna; Noppari, Elina; Lahti, Maria; Ollikainen, Ville; Sirkkunen, Esa; Virtanen, Tytti (2006): *”Kato nyt sää oot telkkarissa” Digitaalinen LähiTV paikallisyhteisöjen viestinnässä*. Helsinki: VTT.
- Karhula, Päivikki & Heinonen, Risto (2008): *Jokapaikan tietoteknologia uhkaa kansalaisten oikeuksia*, Helsingin Sanomat 9.9.2008.
- Kauhanen, Erkki (2006): *Muutosjournalismia muutoksen aikaan. Teoksessa Journalismikritiikin vuosikirja 2006*, (toim. Laura Ruusunoksa). Tampere: Tampereen yliopisto, Journalismin tutkimusyksikkö.

- Kauppi, Niilo (2004): Median sekundatodellisuus: Pierre Bourdieun konstruktivismi viestinnän tutkimuksena. Teoksessa: Tuomo Mörä, Inka Salovaara-Moring, Sanna Valtonen (toim.), Mediatutkimuksen vaeltava teoria. Helsinki: Gaudeamus.
- Keinonen, Heidi (2012): Kamppailu yleisteleviosta. TES-TV:n, Mainos-TV:n ja Tesvision merkitykset suomalaisessa televisiokulttuurissa 1965 - 1964. Tampere: Tampere University Press.
- Kempainen, Pentti (2001): Radion murros, Julkisiradioiden kanavauudistus Norjassa, Ruotsissa ja Suomessa. Helsinki: Helsingin yliopisto, viestinnän laitos.
- Kenttämies, Jouni (2001): Toimittaja radion tuotantokulttuurin murroksessa. Pro gradu-tutkielma, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos
- Kiiski, Pentti (2008): Meihin kohdistui raivo. Teoksessa Journalismikritiikin vuosikirja 2008, (toim.) Maarit Jaakkola). Tampere: Tampereen yliopisto, journalismin tutkimuskeskus.
- Kivikuru, Ullamaija (2006): Tsunami Communication in Finland - Revealing Tensions in the Sender - Receiver -Relationship. European Journal of Communication Vol 21(4).
- Kivioja, Pasi (2008): Iltapäivälehdien mediakentän ja yhteiskunnan muutoksessa. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, Journalismin tutkimusyksikkö, julkaisuja sarja A 106/2008.
- Koivisto, Sirpa (1998): Paperilta päätteelle, päätetaitto ja toimittajan työn muutokset sanomalehti Keski-suomalaisessa. Journalistiikan pro gradu-tutkielma, Jyväskylän yliopisto.
- Kokkonen, Esko (1996): Hyödyksi ja huviksi pohjoissuomalaisille - Pohjois-Suomen radiotoiminnan vaiheita vuosina 1915 - 1995. Oulu: Oulun historioseura.
- Kolari, Erja (2009): Toimittajasta tuottajaksi. Sanomalehden toimitustyö muutoksessa. Teoksessa Journalismi murroksessa, (toim. Esa Väli-verronen). Helsinki: Gaudeamus.
- Korhonen, Johanna (2008): Pakolliset tavikset. Teoksessa Journalistit ja demokratia (toim. Aki Asola). Helsinki: Oikeusministeriö.
- Korpiola, Lilly (2011): Kriisiviestintää digitaalisessa julkisuudessa. Helsinki: Infor.
- Korpiola, Lilly (2012): Arabikevät ja journalismin uusi ekosysteemi. Teoksessa Journalismikritiikin vuosikirja 2012, Media & Viestintä 1/2012 (toim. Johanna Vehkoo). Tampere: COMET - Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus.
- Korpiola, Lilly & Nikkanen, Hanna (2012): Arabikevät, Helsinki: Avain.
- Kortti, Jukka (2007a): Näköradiosta digiboksiin, suomalaisen television sosiokulttuurinen historia. Helsinki: Gaudeamus.
- Kortti, Jukka (2007b): Puoli vuosisataa suomalaisten elämässä, televisio on sosiaalinen ja yhteisöllinen media vielä digirunsauden aikana. Tiedotus-tutkimus 3/2007.

- Kupiainen, Reijo & Sintonen, Sara (2009): Medialukutaidot, osallisuus ja mediakasvatus. Helsinki: Palmenia Helsinki University Press.
- Kuronen, Timo (2001): Kansalaiskeskustelun edellytykset ja mahdollisuudet tietoverkkojen aikakaudella. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Kylmä, Timo P. (2011): Wikileaks - välikäsijournalismia. Teoksessa: Journalismikritiikin vuosikirja 2011, Media & Viestintä 1/2011, (toim. Sanna Kivimäki), Tampere: Journalismin tutkimusyksikkö.
- Laatikainen, Erkki (2006): Nyt punnitaan Yleisradion uutistoimitus. Keski-suomalainen 30.12.2006.
- Lahti, Jari (2005): Television uusi yhteisöllisyys, puheenvuoro. Lähde http://info.yle.fi/tv/puheenvuoro_lahti1010005.shtml. (luettu 10.10.2005)
- Lampi, Johanna (2007): Kaaoksen ja järjestyksen jännitteessä. Luonto-ohjelman The Nature Rebirth hermeneuttinen sisällönluominen. Stadia Helsingin Ammattikorkeakoulu. Viestinnän koulutusohjelma, audiovisuaalisen mediatuotannon suuntautumisvaihtoehto, opinnäytetyö.
- Lassila-Merisalo, Maria (2005): Ja Pluto Salmisenhan me jo tunnemmekin, Kertojan havaittavuus henkilöjutussa Takapiru. Tiedotustutkimus 4 - 5/2005.
- Lassila-Merisalo, Maria (2009): Faktan ja fiktion rajamailla, kaunokirjallisen journalismin poetiikka suomalaisissa aikakauslehdissä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Lassila-Merisalo (2012): Facebookissakin pitää muistaa yksityisyys, Helsingin Sanomat 15.4.2012.
- Lasswell, Harold D. (1960): The Structure and Function of Communication in Society. Teoksessa Wilbur Scramm (toim.), Mass Communication 2nd edition, Urbana: University of Illinois Press.
- Laukkanen, Tero (2003): Hei me faniudutaan, Internetin televisiofanit digiajan osallistuvan mediakulttuurin tiennäyttäjinä. Pro gradu-tutkielma, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Lehti, Lotta (2011): Blogista on tullut politiikanteon väline. Helsingin Sanomat 23.10.2011.
- Lehto, Keijo (2006): Aatteista Arkeen, Suomalaisten seitsemänpäiväisten sanomalehtien linjapapereiden synty ja muutos 1971 - 2005. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Lehtonen, Mikko (1999): Ei kenenkään maalla: teesejä intermediaalisuudesta, Tiedotustutkimus 22/1999.
- Lehtovaara, Mimma (2006): Tärkeintä ei ole päämäärä vaan liike. Kuinka MTV:n ja Radio Novan toimittajat kokivat uuden toimituksen perustamisen ja miten muutoksen johtaminen onnistui. Pro gradu-tutkielma, Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos
- Leonardi, Paul M. (2003): Problematizing "New Media": Culturally Based Perceptions of Cell Phones, Computers, and the Internet among United States Latinos. *Critical Studies on Media Communication*, vol. 20 (2).

- Liikenne ja viestintäministeriö (2004): Televisiotoiminta ja Yleisradio Suomessa. Helsinki: Edita.
- Liikenne ja viestintäministeriö (2011):Viestintä muutoksessa. Niukkuudesta yltäkylläisyyteen. Helsinki: Liikenne- ja viestintäministeriön julkaisuja 33/2011. Löytyy osoitteesta <http://urn.fi/URN:ISBNh:978-952-243-270-4> (luettu 15.8.2012).
- Lindblom, Tomi (2007): Pakkopullaa soisi olevan uutisissa jatkossakin. Helsingin Sanomat 10.7.2007.
- Lindblom, Tomi (2009): Uuden median murros Alma Mediassa, Sanoma Osakeyhtiössä ja Yleisradiossa 1994 - 2004. Helsinki: Helsingin yliopisto, viestinnän laitos.
- Lintulahti, Matti (2006): Tulevaisuuden journalismin jalanjäljillä. Teoksessa Journalismikritiikin vuosikirja 2006 (toim. Laura Ruusunoksa), Tampere: Tampereen yliopisto, Journalismin tutkimusyksikkö.
- Lloyd, John (2008): Vakava journalismi on pelastettava. Teoksessa Journalistit ja demokratia (toim. Aki Asola). Helsinki: Oikeusministeriö.
- Lowe, Gregory Ferrel (2010): Mutkainen taival kohti julkisen palvelun mediaa. Teoksessa Yleisradio median murroksessa (toim. Airi Leppänen, Timo-Erkki Heino & Eeva Mäntymäki), Tampere: Vastapaino.
- Luostarinen, Heikki (1991): Interdiskursiivisen ihmeen jäljillä. Tiedotus-tutkimus, 3/1991.
- Lyytinen, Eino (1996): Perustamisesta talvisotaan. Yleisradion historia 1926 - 1949 osa 1. Helsinki: Yleisradio.
- Lyytinen, Jaakko (2006): Kun pöllö sai siivet - MTV:n uutisten historia. Helsinki: Tammi.
- Lyytinen, Jaakko (2007): Tässä ne tulevat, Kymmenen uutiset. Teoksessa Juhani Wiiro (toim.), Television viisi vuosikymmentä, Suomalainen televisio ja sen ohjelmat 1950-luvulta digiaikaan, Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Löf, Risto (2008): Totuuden ytimessä, tieto- ja totuuskäsitykset journalistien ammattieettisissä ohjeistoissa 1957 - 2005. Journalistiiikan Pro gradu-tutkielma, Jyväskylän yliopisto.
- Mancini, Paolo (1988): Simulated Interaction: How the Television Journalist Speaks. *European Journal of Communication* vol. 3 (2).
- Mander, Mary S. (1987): Narrative Dimensions of the News: Omniscience, Prophecy and Morality. *Communication* vol. 10.
- Manoff, Robert Karl (1987): Writing the News (By Telling the "Story"). Teoksessa Robert Karl Manoff , Michael Schudson (toim.), *Reading the News*, New York: Pantheon Books.
- Markwort, Helmut (2005): Haastattelu, *Kauppalehti Optio*, 27.10.2005.
- Masterman, Len (1989): Medioita oppimassa-Mediakasvatuksen perusteet. Helsinki: Kansan sivistystyön liitto.
- Matikainen, Janne (2009): Sosiaalisen ja perinteisen median rajalla, Viestinnän tutkimuskeskus, CRC, Helsingin yliopisto, Viestinnän laitoksen tutkimusraportteja 3 / 2009.

- Matikainen, Janne (2011): Verkkokeskustelua homo-illasta - osallistumisen kulttuuria? Teoksessa: Journalismikritiikin vuosikirja 2011 (Sanna Kivimäki toim.), Journalismin tutkimusyksikkö, Media & Viestintä 1/2011.
- Mattila, Eero (2004): TV-tuottajasta digitaalisen tuotantoketjun työnjohtajaksi. Millaista tieto-taitoa tv-tuottaja tarvitsee Yleisradion monimedia-tuotannoissa. Viestinnän koulutusohjelma, Aikuiskoulutus, Opinnäyte, Helsinki: Stadia
- Mattila, Risto (2006): TV-uutistoimittajan ammattitaitovaatimukset printti-mediasta sähköiseen vaihtaneen toimittajan silmin. Journalistiikan Progradu-tutkielma, Jyväskylän yliopisto.
- McQuail, Denis (1987): *Mass Communication Theory*, 2nd Edition. London, Newbury Park, Beverly Hills, New Delhi: SAGE.
- McQuail, Denis (1992): *Media Performance: Mass Communication and the Public Interest*. London: SAGE.
- McQuail, Dennis (2000): *McQuail's Mass Communication Theory*, 4th edition. Oxford: SAGE.
- Mervola, Pekka (1995): Kirja, kirjavampi, sanomalehti. Jyväskylä: Suomen Historiallinen Seura.
- Morley, David & Robbins, Kevin (1995): *Spaces of Identity - Global Media, Electronic Landscapes and Cultural Boundaries*. London, New York: Routledge.
- Møller-Hartley, Jannie (2011): Routinizing Breaking News: Categories and Hierarchies in Danish Online Newsrooms. Teoksessa *Making Online News vol 2. - Newsroom Ethnographies in the Second Decade of Internet Journalism* (toim. David Domingo & Chris Paterson), New York: Peter Lang.
- Mäenpää, Jenni (2008): Muokkausta ja manipulaatiota, digitaalisen kuvankäsittelyn rajat suomalaisissa sanoma- ja aikakauslehdissä. Tampere: Tampereen Yliopisto.
- Mäenpää, Jenni & Männistö, Anssi (2009): Kun kaikki videoivat kaikkea. Liikkuva kuva sanomalehden sivuilla. Journalismin tutkimusyksikkö, Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, julkaisuja, sarja B53/2009.
- Mäntylä, Jorma (2007): Totuus markkinoilla. Liberalistinen lehdistöteoria ja John Stuart Mill. Tampere: Tampere University Press.
- Mäntymäki, Eeva (2001): Valtion radio ja kuluttajan valinta, kainuulaiset kuuntelijat ja julkisen palvelun Yleisradio radiokulttuurin murroksessa. Lisensiaattityö, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Mäntymäki, Eeva (2006): Hyvinvointivaltio eetterissä, Yleisradion rakentuminen populaarien diskurssien kentillä. Tampere: Tampere University Press.
- Mäntymäki, Eeva (2008a): Journalisti on kuollut - Eläköön journalisti! Teoksessa *Journalistit ja demokratia* (toim. Aki Asola). Helsinki: Oikeusministeriö.

- Mäntymäki, Eeva (2008b): Roolimuutos toi identiteettikriisin, *Journalisti* 5/2008.
- Mäntymäki, Eeva (2010): Kuluttajan ja kansalaisen Yleisradio. Teoksessa: *Yleisradio median murroksessa* (toim. Airi Leppänen, Timo-Erkki Heino ja Eeva Mäntymäki), Tampere: Vastapaino, Radio ja televisiotoimittajien liitto RTTL.
- Niemi Kaius (2008): Lehdestä kehittyi uutistoimisto, *Helsingin Sanomat*. 15.5.2008.
- Nieminen, Hannu & Pantti Mervi (2004): Media markkinoilla, johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen. Helsinki: Loki-Kirjat.
- Nieminen, Arto (2006): Mikä estää meitä näkemästä. Puhe Keski-Suomen Journalistien Journalismin päivillä, Keski-suomalainen 10.10.2006.
- Nieminen, Martta (2006): Me olemme Hesarissa töissä - Emme missään konsernissa. Miten yhteistyöhön suhtaudutaan ja varaudutaan. Pro gradu-tutkielma, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Nikkanen, Hanna (2012): Sikatehtaat: Ulkoistettua tutkivaa journalismia. Teoksessa *Journalismikritiikin vuosikirja, Media & Viestintä 1/2012* (toim. Johanna Vehkoo). Tampere: Comet - Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus.
- Nikkanen, Hanna (2012b): *Verkko ja vapaus*, Helsinki: Into.
- Nikunen, Kaarina (2005): Faniuden aika. Kolme tapausta televisio-ohjelmien faniudesta vuosituhaten taitteen Suomessa. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Nikunen, Kaarina (2011a): Ikään katsoen: Talouslaman vaikutuksia suomalaisissa toimituksissa. Teoksessa: *Journalismikritiikin vuosikirja 2011* (toim. Sanna Kivimäki). Tampere: Media & Viestintä 1/2011, Journalismin tutkimusyksikkö.
- Nikunen, Kaarina (2011b): Enemmän vähemmällä. Laman ja teknologisen murroksen vaikutukset suomalaisissa toimituksissa 2009 - 2010. Tampere: Journalismin tutkimusyksikkö, Tampereen yliopisto, Viestinnän, median ja teatterin yksikkö.
- Nukari, Matti & Ruohomaa, Erja (1996): *Uusi vanha radio - Sen tulevaisuus, tekeminen, tuotteet ja hallinta*. Helsinki: WSOY.
- Nygren, Gunnar (2008a): *Nyhetsfabriken. Journalistiska yrkesroller i en förändrat medievärld*. Stockholm: Studentlitteratur.
- Nygren, Gunnar (2008b): *Yrke på glid - Om journalistrollens deprofessionalisering*. Stockholm: Stiftelsen Institutet för Mediestudier.
- Näränen, Pertti (2006): *Digitaalinen televisio - Analyysjä alkuhistoriasta, viestintäpoliittisista haasteista ja tv-järjestelmän muuttumisesta*. Tampere: Tampere University Press.
- Ojala, Jari, Lamberg, Juha-Antti, Uotila, Merja, Könönen, Janne & Näsi, Juha (2005): *Mediajättien historiallisen strategian jäljillä*. Teoksessa Jari Ojala, Turo Uskali (toim.), *Mediajättien aika*. Helsinki: Infor.
- Olkinuora, Hannu (2006): *Minne menet media? EVA Raportti*. Helsinki: Taloustieto Oy.

- Olkinuora, Hannu (2012): Laadukasta journalismia ei saa ilmaiseksi. Vieraskynä-artikkeli, Helsingin Sanomat 28.5.2012.
- O' Reilly, Gavin (2009): Mediayhtiöiden tekijänoikeuksia pitää kunnioittaa myös verkossa, Helsingin Sanomat 7.8.2009.
- Owens, Lynn & Palmer, Kendall L. (2003): Making the News: Anarchist Counter-Public Relations on the World Wide Web. *Critical Studies in Media Communication*, vol. 20 (4).
- Pakkanen, Irene (2011): Käydään juttukauppaa. Freelancerin ja ostajan kohtaamia journalismin kauppapaikalla. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Paulussen, Steve & Greens, Davy & Vandenbrande, Kristel (2011): Fostering a Culture of Collaboration. *Organizational Challenges of Newsroom Innovation*. Teoksessa *Making online News (vol.2): Newsroom Ethnographies in the Second Decade of Internet Journalism*, New York: Peter Lang.
- Pavlik, John (2001): Journalism and New Media. New York: Columbia University Press.
- Pernaa, Ville (2009): Uutisista hyvää iltaa, Ylen tv-uutiset ja yhteiskunta 1959 – 2009. Helsinki: Yleisradio ja Karttakeskus.
- Pickard, Victor W. (2006): Assessing the Radical Democracy of Indymedia: Discursive, Technical and Institutional Constructions. *Critical Studies in Media Communication*, vol 23 (1).
- Pietilä, Jyrki (2008): Kirjoitus, juttu, tekstielementti. *Suomalainen sanomalehti-journalismi juttutyyppeiden kehityksen valossa printtimedian vuosina 1771 – 2000 (osat I – II)*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Pietilä, Kauko (1985): Joukkotiedotuksen sosiologiaa pelastamassa. *Tiedotustutkimus* 3/1985.
- Pietilä, Kauko, Sonderman, Klaus (1987): Luonnoksia joukkoviestinnän sosiologisen tutkimuksen metodeiksi. Tampere: Tampereen yliopisto, yhteiskuntatieteiden tutkimuslaitos, julkaisuja Sarja A.
- Pietilä, Kauko (2008a): Pro Yleisö, *Tiedotustutkimus* 2008:1.
- Pietilä, Kauko (2008b): Journalistiprofession teoria ja käytäntö. Tampereen yliopiston tiedotusopin laitoksen opetusmoniste D 49/2008.
- Pietilä, Kauko (2012): Journalismi ammattina – Journalistiprofession teoria. Helsinki: Gaudeamus.
- Pietilä, Pia-Tuulia (2012): Mistä tietoa tiedonvälittäjälle. Eri tiedonhankintakanavien ja -lähteiden roolit journalistien ammatillisessa tiedonhankinnassa. *Informaatiotutkimuksen pro gradu-tutkielma*. Oulun yliopisto.
- Pietilä, Veikko (1988): Narratologia ja uutisjournalismi: eräitä metodologisia havaintoja. *Tiedotustutkimus* 4/1988.
- Pietilä, Veikko (1995): Oh, Dear, Uutisetko kertomuksia. Teoksessa *Kertomuksia uutisista. Uutisia kertomuksista*. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos A:86.s 3/1990.
- Pietilä, Veikko (1997): Joukkoviestintätutkimuksen valtateillä, tutkimusalan kehitystä jäljittämässä. Tampere: Vastapaino.
- Pietilä, Veikko (1999): Julkiso ja yleisö. *Tiedotustutkimus* 2/1999.

- Pietilä, Veikko (2001): Yleisönosasto ja internet keskusteluareenoina. Tiedotustutkimus 2/2001.
- Poe, Marshall T. (2011): A History of Communication. Media and Society from the Evolution of Speech to the Internet. Cambridge, New York, Melbourne, Madrid, Cape Town, Singapore, São Paulo, Delhi, Dubai, Tokyo, Mexico City: Cambridge University Press.
- Porttinen, Katri (2010): Upunut sukupolvi, Journalisti 17/2010.
- Pulkkinen, Hannu (2008): Uutisten arkkitehtuuri, Sanomalehden ulkoasun rakenteiden järjestys ja jousto. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Puustinen, Liina & Seppänen, Janne (2010): Luottamuksen kuva. Lukijoiden näkemyksiä uutiskuvan uskottavuudesta. Tampere: Journalismin tutkimusyksikkö, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, julkaisuja, sarja A 113/2010.
- Rahkonen, Juho (2006): Yleisradion menestyksen eväät, kenttäteoria ja meta-pääoma julkisen palvelun vahvan aseman selittäjinä. Tiedotustutkimus 2/2006.
- Rahkonen, Juho (2006): Journalismi taistelukenttänä. Suomen Nato-jäsenyydestä käyty julkinen keskustelu 2003 – 2004. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Raittila, Pentti (toim.); Johansson, Katja; Juntunen, Laura; Kangasluoma, Laura; Koljonen Kari; Kumpu, Ville; Pernu, Ilkka; Väliaverron, Jari (2008): Jokelan koulusurmat mediassa. Tampere: Journalismin tutkimusyksikkö, Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, julkaisuja Sarja A 105/2008
- Rantanen, Terhi (1987): "STT:n UUTISIA" sadan vuoden varrelta, Espoo: Weilin+Göös.
- Rantala, Juho-Pekka (2007): Uutistoiminnan synty, innokkaiden amatöörien aika. Teoksessa Juhani Wiio (toim.), Television viisi vuosikymmentä, Suomalainen televisio ja sen ohjelmat 1950-luvulta digiaikaan, Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Rentola, Ilkka (1983): Normaalijournalismin säännöt. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, julkaisuja Sarja A.
- Renvall, Mika (1988): Journalismi symbolisysteeminä: semioottis-filosofinen näkökulma. Toimittajatutkimuksen tutkielma, Tampereen yliopisto 1988
- Reunanen, Esa (1991): Merkitysympäristö ja uutisgenren säännöt. Pro-gradu-tutkielma, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Reunanen, Esa & Harju, Auli (2012): Media iholla. Poliittikan julkisuus kansanedustajien ja aktivistien kokemana. Tampere: Tampere University Press.
- Ridell, Seija (1990): Miten uutinen "puhuttelee", uutisen ja yleisön suhteen tarkastelua diskursiiviselta kannalta. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, julkaisuja, sarja A.
- Ridell, Seija (1994): Kaikki tiet vievät genreen, tutkimusretkiä tiedotusopin ja kirjallisuustieteen rajamaastossa. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, julkaisuja, sarja A82/1994

- Ridell, Seija (1998): Tolkullistamisen politiikkaa – Televisiouutisten vastaanotto kriittisestä genrenäkökulmasta. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Ridell, Seija (1999): Tutkimus julkisoa tuottamassa. Tiedotustutkimus 3/1999.
- Ridell, Seija & Väliaho, Pasi (2006): Mediatutkimus käsitteiden kudelmana. Teoksessa Seija Ridell, Pasi Väliaho, Tanja Sihvonen (toim.), Mediaa käsittämässä, Tampere: Vastapaino.
- Rinkinen, Jenni (2004): Helsingin Sanomien Verkkoliitteen ja kantalehden suhde, Toimittajien näkemyksiä ja kokemuksia. Journalistiikan pro gradu-tutkielma, Jyväskylän yliopisto.
- Rimmon-Kenan, Schlomith (1983): Narrative Fiction: Contemporary Poetics. London: Methuen.
- Rivers, William & Scramm, Wilbur (1969): Responsibility in Mass Communication. New York, Evanston and London: Harper & Row Publishers.
- Robinson, Sue (2011). "Beaming up" Traditional Journalists: The Transition of American Newspaper into Cyperspace. Teoksessa Making Online News vol 2. - Newsroom Ethnographies in the Second Decade of Internet Journalism (toim. David Domingo & Chris Paterson), New York: Peter Lang.
- Robinson, Susan (2006): The mission of the j-blog: recapturing journalistic authority online. Journalism vol.7 (1).
- Roshco, Bernard (1975): Newsmaking, Chigago and London: The University of Chigago Press.
- Rosen, Philip (2001): Change Mummified - Cinema, Historicity, Theory. Minneapolis: University of Minneapolis Press.
- Russell, Adrienne (2007): Digital Communication Networks and the Journalistic Field: the 2005 French Riots. Critical Studies in Media Communication, vol.24 (4).
- Räihä, Tapio (2008): Aikaiset pesänjakajat, Liiton Arkki 1/2008.
- Rättilä, Taina (2007): Sosiaalisen median mahdollisuudet kodin, koulun ja kunnan viestinnässä. Blogipäiväyri -hankkeen loppuraportti. Tampere: Journalismin tutkimusyksikkö, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos, Julkaisuja, sarja B47/2007
- Römpötti, Tommi (2006): Speaktaakkeli. Teoksessa Seija Ridell, Pasi Väliaho, Tanja Sihvonen (toim.), Mediaa käsittämässä, Tampere: Vastapaino.
- Saarikoski, Jyrki (2005): "Yksikäyttöosaaja" ei kriisissä palvelisi ketään. Linkki 2/2005.
- Salmela, Kreetta (2008a): Kansalaislähteiden käyttö sähköisten medioiden kriisiuutisoinnissa. Licensiaattitutkimus, Jyväskylän yliopisto, viestintätieteiden laitos.
- Salmela, Kreetta (2008b): Jokela - tiedonhankinnan tulikoe, kansalaisvinkit ja silminnäkijäkertomukset kriisiuutistilanteissa. Teoksessa Maarit Jaakkola (toim.), Journalismikritiikin vuosikirja Tampere: Tampereen yliopisto, journalismin tutkimuskeskus.

- Salokangas, Keijo (2001): Yhdessä vai erikseen? - Keski-Suomen alueellisten tv-uutisten ja Radio Keski-Suomen yhteistyön rakentaminen, toteutuminen ja tulevaisuus sekä toimittajien asenteet yhteistyötä kohtaan. Journalistiikan pro gradu-tutkielma, Jyväskylän yliopisto.
- Salokangas, Raimo (1996): Aikansa oloinen, Yleisradion historia 1949 - 1996, osa 2. Helsinki: Yleisradio Oy.
- Salokangas, Raimo (1997): Radio News, the Finnish News Agency and the Finnish Broadcasting Company, *Nordicom Review* 1/1997.
- Salokangas, Raimo (2007): Suomalainen televisiojärjestelmä, julkisen palvelun ja kaupallisen television liitto. Teoksessa Juhani Wiio (toim.), *Television viisi vuosikymmentä*. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Salomaa, Pertti (1989): Dokumentaarinen radioilmaisu. Helsinki: Yleisradio.
- Saloniemi, Aira & Suikkanen, Risto (2007): Suomalaisen uutismedian vuosiseuranta, pilottitutkimus 2006. Tampere: Tampereen yliopiston tiedotusopin laitos, Journalismin tutkimusyksikkö, julkaisuja, sarja B 46 / 2007.
- Sassi, Sinikka (2005): Skapar nätet jämlikhet, *Nordicom Information*, 1/2005.
- Scannel, Paddy (1984): Editorial, *Media, Culture & Society* 6(4).
- Schlesinger, Philip (1978 / 1987): *Putting 'reality' Together*, BBC News. London, New York: Methuen.
- Schoenbach, Klaus, de Waal, Ester & Lauf, Edmund (2005): Online and Front Newspapers, their Impact on the Extent of Perceived Public Agenda. *European Journal of Communication*, vol.20 (2).
- Sederholm, Eeva (2002): Juttukierrätyistä ja konsernijournalismia. Teoksessa Touko Perko, Raimo Salokangas, Heikki Luostarinen (toim.), *Median varjossa*. Jyväskylä: Mediainstituutti.
- Selvyn, Neil, Gerard, Stephen & Furlong, John (2005): Whose Internet is it Anyway, Exploring Adult's (Non) Use of the Internet in Everyday Life. *European Journal of Communication*, vol.20(1).
- Seppälä, Antti (2003): Todellisuutta kuvaamassa - todellisuutta tuottamassa, työ ja koti television ja vähän radionkin uutisissa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Seppälä, Antti (2007): Kuinka yksityisestä tulee julkista, Työ television uutisissa. Teoksessa Juhani Wiio (toim.), *Television viisi vuosikymmentä*, Suomen televisio ja ohjelmat 1950-luvulta digiaikaan. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Sihvonen, Tanja (2006): Representaatio/simulaatio. Teoksessa Seija Ridell, Pasi Väliaho, Tanja Sihvonen (toim.), *Mediaa käsittämässä*, Tampere: Vastapaino.
- Singer, Jane B. (2001): The Metro Wide web: Changes in Newspapers' Gatekeeping Role Online. *Journalism & Mass Communication Quarterly* 78(1), SAGE.
- Singer, Jane B. (2003): Who are these Guys? the Online Challenge to the Notion of Journalistic Profession. *Journalism*, 4 (2), SAGE.

- Singer, Jane B. (2005): The political J-blogger, 'Normalizing' a nNew Media Form to Fit Old Norms and Practices. *Journalism: Theory, Practice and Criticism*, 6 (2), SAGE.
- Sirkkunen, Esa (2006): Blogit ovat evoluutiota, eivät revoluitiota. Teoksessa Laura Ruusunoksa (toim.), *Journalismikritiikin vuosikirja 2006*, Tampere: Tampereen yliopisto, Journalismin tutkimusyksikkö.
- Soramäki, Martti (2003): Informaatioyhteiskunnan teoriat ja sähköisen viestinnän todellisuus – eurooppalainen näkökulma. Tampere: Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Soramäki, Martti (2007): Television tuotantotalouden ja tuotantorakenteiden muutos ja sen suhde ohjelmistojen muutokseen. Teoksessa Juhani Wiio (toim.), *Television viisi vuosikymmentä*, Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Stewen, Kaarle (1968): Tämä on televisio. Opas suomalaisen television maailmaan. Helsinki: Weilin+Göös.
- Ströber, Rudolf (2004): What Media Evolution is, A Theoretical Approach to the History of New Media. *European Journal of Communication*, vol.19 (4).
- Suikkanen, Risto & Syrjänen, Hanna (2010): Suomalaisen uutismedian vuosiseuranta 2010. Tampere: Journalismin tutkimusyksikkö, Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos, julkaisuja, sarja B 55/2010.
- Sumiala-Seppänen, Johanna (2007): "Joku raja ja loppu on saatava tällaisille keskusteluille!" Jatkoaika ja kansallisten kertomusten konflikti 60-luvun suomalaisessa televisiossa. Teoksessa Juhani Wiio (toim.), *Television viisi vuosikymmentä*, Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Tammi, Pekka (1983): Kertoja tekstin hierarkkisessa rakenteessa. *Kirjallisuudentutkijain Seuran vuosikirja 35(1983)*.
- Tarvainen, Terhi (2008): Palkkaus on kuuma puheenaihe, *Liiton Arkki 2/2008*
- Tervonen, Ilkka (1986): Objektivisuus ja informatiivisuus, Journalismin tiedollisten ominaisuuksien tarkastelua kahden käsitteen kannalta. *Lisensiaattitutkimus*, Tampere: Tampereen yliopiston tiedotusopin laitos, julkaisuja, sarja A 55/1986.
- Thuren, Torsten (1986): *Vinklad verkligheten, journalisten, sanningen och fantasin*. Stockholm: Esselte Studium.
- Timonen, Jani (2004): Mediakonvergenssi maakuntalehdissä. Pro gradu-tutkielma, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Tolonen, Elsa (2003): Levoton moniosaaja, Työ ja tunteet konvergoituvassa mediassa. Pro gradu-tutkielma, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos.
- Tuchman, Gaye (1972): Objectivity as Strategic Ritual: Newsmen's Notions on Objectivity. *The American Journal of Sociology*, vol. 77 (4).
- Tuchman, Gaye (1973): Making News by Doing Work: Routinizing the Unexpected. *The American Journal of Sociology*, vol 79 (1).
- Tuchman, Gaye (1976): What is News? Telling Stories. *Journal of Communication*, vol. 26(4).
- Tuchman, Gaye (1980): *Making News-A study in the Construction of Reality*. New York, London: Free Press.

- Usher, Nikki (2011): *Redefining Public Radio: Marketplace in the Digital Age*. Teoksessa *Making Online News vol 2. – Newsroom Ethnographies in the Second Decade of Internet Journalism* (toim. David Domingo & Chris Paterson), New York: Peter Lang.
- Uskali, Turo (2003): "Älä kirjoita itseäsi ulos", *Suomalaisen Moskovan-kirjeenvaihtajuuden alkutaival 1957 – 1975*. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Uskali, Turo (2005a): *Tsunami ja internet, kun uutisvälitys siirtyi hetkeksi perinteiseltä medialta harrastelijajournalisteille*. *Tiedotustutkimus* 3/2005.
- Uskali, Turo (2005b): *Talousjournalismin historia, rajat ja tulevaisuus*. Teoksessa Turo Uskali, Jari Ojala (toim.), *Mediajättien aika*, Jyväskylä: Inforviestintä.
- Uskali, Turo (2011): *Innovaatiot ja journalismi*. Jyväskylä: Infor.
- Vanninen, Raimo (1998): *Alueuutisista jatkuvaan lähetysvirtaan*, Teoksessa Esko Kokkonen (toim.), *Alueuutisten aika*. Helsinki: Yleisradio.
- Ward, Mike (2002): *Journalism Online*. Oxford: Focal Press.
- Vartiainen, Sammeli (2004): *Uutiskuvaus, kuvaaja moniosajana uutistoiminnassa*. Lopputyö, Kemi – Tornion ammattikorkeakoulu, kulttuurialan koulutusyksikkö, Taiteen ja viestinnän koulutusohjelma.
- Vehkoo, Johanna (2008): *Asiasta ihmiselle: Aamulehden sunnuntaiuudistus ja muita keinoja pitää sanomalehti hengissä mediaympäristön muutoksessa*. Pro gradu -tutkielma, Tampereen yliopisto, Tiedotusopin laitos.
- Vehkoo, Johanna (2011a): *Yhteinen juttu Guardianin tapaan*. Teoksessa: *Journalismikritiikin vuosikirja*, toim. Sanna Kivimäki, Tampere: Media & Viestintä 1/2011, Journalismin Tutkimusyksikkö.
- Vehkoo, Johanna (2011b): *Painokoneet seis! Kertomuksia uuden journalismin ajasta*. Helsinki: Teos.
- Vehkoo, Johanna (2012): *Kritiikin vaikein muoto on itsekritiikki*. Teoksessa *Journalismikritiikin vuosikirja 2012*, Media & Viestintä 1/2012 (toim. Johanna Vehkoo). Tampere: COMET – Journalismin, viestinnän ja median tutkimuskeskus.
- White, Hayden (1987): *The Content of the Form, Narrative Discourses and Historical Representation*. Baltimore, London: The John's Hopkins University Press.
- Williams, Andy & Wahl-Jorgensen & Wardle, Claire (2011): *Studying User-Generated Content at BBC: A Multi-Site Ethnography*. Teoksessa *Making Online News (vol.2) – Newsroom Ethnographies in the Second Decade of Internet Journalism*, toim. David Domingo & Chris Patterson, New York: Peter Lang.
- Winston, Brian (1986): *Misunderstanding Media*. London, New York: Routledge & Kegan Paul.
- Winston, Brian (1998): *Media Technology and Society, A History: from the Telegraph to the Internet*. London, New York: Routledge.
- Viljakainen, Jarmo (2004): *Radiomonopolista kanavatulvaan – Poimintoja Suomen radio- ja televisiotoiminnan vaiheista*. Helsinki: Edita.

- Villi, Mikko (2007): Mobile Visual Communication. *Nordicom Review*, vol.28(1).
- Virkkunen, Janne (2005): Juoru on tullut journalismiin, *Helsingin Sanomat* 5.5.2005.
- Vänttinen, Vesa (2004): Toimittajien näkemyksiä verkkojournalismin uskottavuudesta. Pro gradu-tutkielma, Tampereen yliopisto, tiedotusopin laitos
- Zilliacus, Ville (1968): Yleisradio aloittaa. Teoksessa Kaarle Stewen (toim.), *Tämä on televisio. Opas suomalaisen television maailmaan*, Helsinki: Weilin+Göös.

Keskustelua ja kirjoituksia monimediaisuudesta ammattilehdissä:

Journalisti-lehdessä monimediaisuutta, kaupallisen median murrosta ja Ylen muutosta julkisen palvelun mediaksi käsiteltiin 2005 - 2012 taajaan. Eri näkökulmista sitä pohtivia artikkeleja on jo mainittu varsinaisen tutkimustekstin alaviitteissä. Olen tähän koonnut kiinnostuneille satunnaisen kokoelman artikkeleja, jotka liittyivät eri tavoin tutkimusongelmaani eli Ylen uutisjournalismin muutokseen monimediaisessa ympäristössä. Lista ei ole kattava, mutta siitä saanee yleiskuvan kirjoittelun määrästä ja siinä esiintyneistä teemoista ja kenties myös teemojen kehitymisestä.

- 18.3.2005 Vuoden journalisti välitti suomalaisuhrien tunteita (Kari Lumikero videojournalisti)
- 27.5.2005 Förttroendekris för journalistiken - Nya medier kan bli räddaren
- 2.12.2005 Töllö tulee taskuun - Haussa kaupallinen kännykkätelevisioverkko
- 26.1.2007 Netin uudet työt hiertävät välejä - Journalistiliitto vaatii työnantajia neuvotteluun
- 9.2.2007 Hankala muutos - Kun lehtitalosta tulee monimediatalo, koneisto yskii
- 9.2.29007 Ina Ruokolainen: Pakolliset vaalisivut
- 23.2.2007 Verkkoon hyvin sopimuksin (tes-neuvottelut ja monitekeminen)
- 25.5.2007 Lehtikuva liikkeelle - Taistelu verkkoyhteisöstä koventuu, kun sanomalehdet luovat monimediaa
- 25.5.2007 Kauppalehti opetti uudenlaista ilmaisua
- 25.5.2007 "Multimedia on tapa ajatella"
- 12.10.2007 Lupamaksu takaa julkisen median itsenäisyyden - Britanniassa ollaan valmiita rahoittamaan toimintaa jopa nykyisiä suuremmalla summalla (Karol Jakupowiczin haastattelu)
- 10.1.2008 Kurkistus tulevaan. Journalismi tarvitsee Petteri Nummisen mielestä markkinointia, henkilöintiä ja viihdettä - siis kaikkea sitä, mitä journalistit inhoavat.
- 10.1.2008 Juhani Wiio: Tilaa ilolle, ololle ja älylle - Keskustelua Ylestä tulisi käydä yhteiskunnallisen vastuun viitekehyksessä (kommentoi Ylelaista käytyä keskustelua)

- 7.2.2008 Hannu-Pekka Laiho: Nettikin tarvitsee vartijaa (Nimimerkkikirjoittelua verkossa pohtiva artikkeli)
- 6.3.2008 Pahin on jo ohi – Ylen seuraava tavoite on ”vastuullinen ja vapauttava” työkuulttuuri, Mikael Jugner sanoo (keskustelua Ylen säästökuurista ja sen seurauksista)
- 6.3.2008 Vielä tovin pakkasella – Päivälehdien verkkoliite kannattaa tapioillisenakin, sanoo uusmediatutkija (Tomi Lindblomin haastattelu)
- 6.3.2008 Internet ajaa ahdinkoon (Yrjö Lautelan kommenttikirjoitus Hannu-Pekka Laihon edellisessä Journalistissa kirjoittamaan artikkeliin)
- 6.3.2008 Eeva Mäntymäki: Roolimuutos toi identiteettikriisin
- 10.4.2008 Pertti Kangas: Monitekemisen säännöt tessiin (kannanotto)
- 11.9.2008 Jami Jokinen: Verkko on rajaton, tekijä ei (debatti)
- 9.10.2008 Vaikea kierros toi kuitenkin tuloksen (tes-neuvottelut, jossa monitekeminen mukana)
- 11.9.2008 Journalistiliiton palkkavaatimus varmistuu tänään (tes, monitekemisestä erillinen liite)
- 23.10.2008 Paikallinen sopiminen voi myös hyödyttää – Työnantajan velvollisuus on nyt näyttää, että he osaavat sopia monitekemisestä paikallisesti
- 23.10.2008 Mikä kelpaa 2013 – Mitä minun pitää osata viiden vuoden päästä? – Työnantaja vastaa: monimediataidot.
- 6.11.2008 Tiukka syksy tyyntymässä (tes-neuvottelut)
- 26.2.2009 Lukija kuvaa ensin. Kansalaisen kännykkäkamera taltio myös sen, mistä toimituksilla ei ole hajuakaan.
- 23.4.2009 Paperisotaa Pasilan yllä. Kampanja Yleisradiota vastaan huipentui, kun isot pojat lähettivät paimenkirjeen lehtitaloihin. Sen teho jäi laihanlaiseksi. Yle jatkaa itsepäisesti arvostelijoidensa arvostelemista.
- 19.11.2009 Opintie uusiksi – Journalistien koulutus kaipaa perusteellista remonttia
- 25.2.2010 Markku Lappalainen: Ylen kivinen tie (pääkirjoitus)
- 25.3.2010 Hbl testaa sähkölehteä
- 22.4.2010 Uutisvirran selviytyjät. Keskustelu Yleisradion roolista jatkuu kiivaana, mutta töitä talossa tehdään entiseen tapaan. Työtahti vain on hieman kiihtynyt.
- 16.9.2010 Pieniä puroja. Maksullisesta verkkosisällöstä saatavat tulovirrat ovat vielä pieniä ja kilpailu verkossa kovaa. Suomalaiset lehtitalot arkailevat lähteä kisaan.
- 14.10.2010 Uupunut sukupolvi. Masennusta, unihäiriöitä, lääkkeitä – ja lomat pitämättä. Tuore tutkimus paljastaa synkkiä tosiasioita kolmekymppisten journalistien arjesta.

- 28.10.2010 Tehtävä Yleisradiossa. Yleisradion toimitusjohtaja Lauri Kivinen järjestelee suurta palapeliä. Julkisen palvelun mediatalo hakee hänen johdollaan uutta muotoa.
- 27.1.2011 iPad työllistää ja kuormittaa
- 19.5.2011 Sanomalehtiala uuteen nousuun. Brittiprofessori uskoo sanomalehtialaan. Hyvän journalismin vahvuudet on vain siirrettävä uusille alustoille (George Brockin haastattelu)
- 3.6.2011 Totuus esiin. Koko uutistuotannon prosessi on mätä, sanoo toimittaja-kirjailija Nick Davies.
- 8.9.2011 Markku Lappalainen: Netin keskustelu aisoihin (pääkirjoitus)
- 8.9.2011 Tulevaisuus tulee – oletko valmis. Vuonna 2022 toimittaja on moderaattori, joka käsittelee lukijoiden tuottamaa ilmaista materiaalia ja lapioi sen takaisin verkkoon. Vai onko? Asiantuntijat povaavat, mikä meitä tulevaisuudessa odottaa.
- 20.10.2011 Jarru päälle verkossa. Verkkokisa toi journalismiin vauhtisokeuden. Keinot vauhdin hidastamiseksi ovat journalisteilla itsellään, todettiin Journalismin päivässä viime perjantaina.
- 17.11.2011 Uutisia uudella tavalla. Nelosen ja HS:n yhteistoimitus tuottaa uutisia aamusta yöhön, sanoo Nelosen uutisten päätoimittaja Eero Hyvönen.
- 17.11.2011 Netti täyttää pään. Kun toimittaja viettää koko päivän verkossa, on keskittymiskyky koetuksella.
- 3.11.2011 Näytön paikka. Viestintäministeri Krista Kiuru aikoo tehdä tempun, jossa hänen edeltäjänsä epäonnistui: päättää Ylen rahoituksesta. Yle ratkaisun valmistelun hän piilottaa julkisuudelta yhtä visusti kuin perheensä ja vaatekaappinsa.
- 1.12.2011 Pomo somessa. Alaiset ihmettelevät Karjalaisen päätoimittajan Pasi Koivumaan julkista pilkunviilausta Facebookissa.
- 15.12.2011 Verkkouutisista kolmasosa kopioidaan tiedotteesta
- 15.12.2011 Ju mer vi twittrar...
- 26.1.2012 Pettynyt kuuntelija. Yle Puhe teki Merja Nevalasta radionkuuntelijan. Kanavan uudistus uhkaa viedä hänet pois radion äärestä.
- 26.1.2012 STT:lle ja Aamulehdelle some-säännöt
- 26.1.2012 Jaana Siljamäki: Kun toimittaja somen suohon upposi (debatti)
- 23.2.2012 Kun haktivisti kohtaa journalistin. Tietovuotouutiset ovat nostaneet esiin lukuisia epäselvyyksiä journalismin ja hakkerismin suhteesta. Mitä tapahtuu kun toimittajan ja hakkerin intressit kohtaavat.
- 8.3.2012 Elina Grundström: Valoa pimeässä (kolumni)
- 5.4.2012 Mies vuotojen takana. Mikko Nyman julkaisee VRLeaks-sivustolla paljastuksia, koska hänen mielestään valtion monopoliyhtiön pitäisi toimia avoimesti.
- 6.9.2012 Tuomo Pietiläinen: Tutkiva journalismi kannattavaksi
- 4.10.2012 Kivinen: Yle-kritiikki on muutoskipua. Kaupallinen media kertoo, mikä Ylen rahoituksessa on vikana. Yle vastaa kritiikkiin.

- 18.10.2012 Haluatko datavelhoksi. Esa Mäkinen ja muut datajournalisti kertovat, miten tietokannoista kaivetaan uutisia.
- 13.12.2012 Klikkiä mä metsästän. No huh-hah-hei-katso kuvat! Verkkouutisissa näkee yhä kummallisempia otsikoita, joilla ihmisiä houkutellaan lukemaan juttuja. Mutta onko klikkausjournalismi muuttanut uutiskriteerejä?

Radio- ja televisiotoimittajien Liiton Arkissa aluetoimituksissa tapahtunut toimenkuvien muutos ja siihen sisältyvät työn jaon, työnjaon ja kuormittavuuden ongelmat olivat niin ikään aihe, johon palattiin toistuvasti:

Liiton Arkki 02/2003	Osaamista, kiirettä ja palkkapolemiikka: Moniosaaminen on osa Satakunnan Radion arkea
Liiton Arkki 01/2008	Palkkaus on kuuma puheenaihe
Liiton Arkki 2/2008	Moniosaajat lähikuvassa
Liiton Arkki 02/2008	Monimediatoimittajan arki on kiirettä täynnä
Liiton Arkki 2/2008	Pääläluottamusmiehet monitekemisestä: korvauksista ja työnkuvasta sovittava
Liiton Arkki 03/2008	Tapio Räihä: Aikaiset pesänjakajat
Liiton Arkki 04/2008	Nettistreamauksella uusia kuuntelijoita
Liiton Arkki 04/2008	Oikeutta myös tekijöille – Ei tekijänoikeuksien pakkolunastukselle!
Liiton Arkki 05/2008	Lähiaiheet kiinnostavat myös netissä
Liiton Arkki 06/2008	Nettityö huolettaa Ylen alueväkeä
Liiton Arkki 3/2009	Työrauha – mitä se on?
Liiton Arkki 4/2009	Radio Suomi uudistaa toimintatapansa – Joonan veri vetää reportteriksi
Liiton Arkki 5/2009	Nagra, Walkman, Dat, Minidisk, Maycom, Handy...
Liiton Arkki 2/2010	”Tätä tahtia en paria vuotta kauempaa jaksan” – maakuntatoimituksissa mennään ääri rajoilla
Liiton Arkki 2/2010	Ylen ylpeys ajetaan alas
Liiton Arkki 3/2010	Radioäänestä tv-kasvoksi
Liiton Arkki 3/2011	Yle haluaa erottua eettisimpänä
Liiton Arkki, Joulukuu/2012	Sähköinen moniosaaja RTTL:n puheenjohtajaksi
Liiton Arkki, kesäkuu/2012	Resurssit kohdilleen

Ylen henkilöstölehti Linkki

- Linkki 2/2005 Jyrki Saarikoski: ”Yksinkäyttöosaaja ei kriisissä palvelisi ketään” Vastaus edellisessä Linkissä (1/2005) olleeseen Kreeta Salmelan ja Mimma Lehtovaaran ehdotukseen monitekevän toimittajan lähettämistä kriisialueille. Tämä keskustelu oli seurausta Ylessä Kaakkois-Aasian tsunami-katastrofia tapainpäivänä 2004.

Muu viitteissä esiintyvä aineisto:

OECD (2007): Working Party on the Information Economy – Participative Web: User-Created Content. OECD:n rapotteja, 12.4.2007.

Yleisradio Oy:n ohjelmatyöntekijöiden työehtosopimukset:

1.2.2000 – 5.2.2005, 16.2.2005 – 30.9.2007, 1.10.2007 – 30.4.2010, 1.5.2010 – 30.4.2013

Yleisradio Oy, Ohjelmatoiminnan säännöstö, 26.4.2005

Ylen vuosikertomukset 2000, 2001, 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010

Yleisradio Oy:n vuosikirja, 1998

YLE 2008 Ylen hallituksen 19.4.2005 hyväksymä strategiamuistio

LIITTEET**LIITE I Monitekijöiden haastattelussa käytetty kyselylomake**

Perustiedot:

1. Haastateltavan ikä ja sukupuoli.
2. Koulutus ja työkokemus.

Työnkuva:

1. Millainen on nykyinen työnkuvasi, miten monitekeminen toteutuu käytännön työssä?
2. Onko nykyisiin monitekemistä sisältäviin tehtäviin annettu erikseen ousutusta ja jos on annettu, niin millaista?
3. Onko työnkuvuissasi selkeää ensisijaisuutta: eli toimimista pääosin "toimittajan" / "nettitoimittajan" / "kuvaajan" / "leikkaajan", "graafikon" tai "ohjaajan" työroolissa?
4. Onko varsinaista toimenkuvaa täydentävissä monitekijän työrooleissa selvää ensisijaisuutta: eli onko "toimittajan" / "nettitoimittajan" / "kuvaajan" / "leikkaajan" / "graafikon" tai "ohjaajan" rooli selvästi hallitseva?
5. Onko nykyinen toimenkuva omaksuttu vapaaehtoisesti - eli esimerkiksi yhdessä työnantajan kanssa työsopimusta laadittaessa vai onko toimenkuvasi laajentunut / täydentynyt työn ohessa ja asiasta on neuvoteltu tapauskohtaisesti tarvittaessa?
6. Miten toimenkuvien laajeneminen työn ohessa on otettu huomioon koulutuksessasi ja/tai palkkauksessasi?
7. Miten pitkään olet toiminut monitekemistä vaativissa tehtävissä?
8. Toimenkuvien ristiriidat:
9. Ovatko eri työroolit ajautuneet mielestäsi käytännön työssä törmäyskurssille eli haitanneet parhaan mahdollisen tuloksen / laadun saavuttamista?
10. Miten kuvailisit sitä, miten käytännössä toteutat työssäsi monimediaalisen tekemisen roolit: teetkö eri työroolien vaatimia työtehtäviä mieluiten peräjälkeen/yhtä aikaa/limittäin?

11. Riittääkö työn tekemiseen varattu aika tätä nykyä eri työroolien toteuttamiseen toivomallasi tavalla?
12. Jos joudut tekemään kompromisseja esimerkiksi aikapulan vuoksi, mistä olet joutunut tinkimään?
13. Ymmärtääkö lähin esimiehesi (uutispäällikkö/uutistuottaja) eri työroolien aiheuttamat aika- ja jaksamispaineet eli onko monitekijän rooli huomioitu mielestäsi riittävän selkeästi esimerkiksi työvuoroissa ja / tai päivittäisen työn jakamisessa?
14. Arvostaako työyhteisösi mielestäsi monitekemistä osana ammattitaitoa?
15. Toimenkuvien täydentävyys, mahdollinen synergia:
  16. Jos ajattelet omaa työtäsi, millaisia etuja näet oman ammattitaitosi / ammatillisen identiteettisi kannalta siinä että olet monitekijän roolissa?
  17. Uskotko, että monitekemisestä on/voi olla hyötyä sisältöjen tuottamisessa?
  18. Onko monitekeminen tuonut uutisiin uusia aiheita, näkökulmia tai asioiden käsittelytapoja?
  19. Onko monitekeminen mielestäsi helpottanut tai joustavoittanut uutistoimituksen toimintaa tai päivittäisen työn organisointia?
  20. Jos vastasit edelliseen kyllä, onko se mielestäsi tuottanut myös uusia toimivia käytäntöjä, jotka eivät olisi ilman monitekemistä mahdollisia tai tulleet keksityiksi?

Tulevaisuus:

21. Aiotko edelleen kouluttaa kehittää itseäsi monitekemisen suhteen ja, jos aiot mitä erityisesti aiot opiskella?
22. Millaisena näet monimediaalisuuden/monitekemisen tulevaisuuden seuraavien viiden vuoden sisällä?
23. Uskotko oman työnantajasi muuttavan painotuksiaan siinä, miten monimediaalisuus jatkossa ymmärretään?

24. Millainen haaste on monimediaalisuuden toteutumiselle tietoverkkoviestinnän eli netin painoarvon kasvu perinteisten viestintäkanavien eli radion ja television rinnalla?

Liite II Haastateltujen monitekijöiden ikä, koulutus ja sukupuoli

Sukupuoli/ammattinimike:

Sukupuoli	ammattinimike	lukumäärä
Nainen	Mediatoimittaja	3
Nainen	Toimittaja	4 (*)
Mies	Mediatoimittaja	5 (**)
Mies	Toimittaja	5

(*) Yksi naistoimittajista, 29-vuotias nainen, kertoi tullessaan palkatuksi toimittajana, mutta käytännössä kertoi parin vuoden ajan tehneensä lähinnä mediatoimittajan töitä.

(**) Kahden mediatoimittajan nimeke muuttui vuosien 2006 – 2008 aikana mediatoimittajista toimittajiksi.

Ikäjakautumassa mediatoimittajat olivat selvästi nuorempaa sukupolvea. Tämä johtunee siitä, että mediatoimittajia palkattiin nimenomaan alueellisiin uutisiin vuoden 2002 jälkeen. Työnkuvien muutoksesta puolestaan kertonee, että vuosina 2006 – 2008 peräti kahden mediatoimittajan työnimeke vaihtui toimittajiksi. Lisäksi yksi mediatoimittaja kertoi 2008 hakevansa vapautuvaa toimittajan paikkaa toimituspaikkakunnallaan heti, kun sellainen vapautuisi.

Haastateltujen ikäjakauma:

Ikähaarukka	lukumäärä
20 – 30 vuotta	7
30 – 40 vuotta	7
40 – 50 vuotta	1
50 – 60 vuotta	2

Vaikka haastateltavieni määrä oli pieni, ikäjakaumaa koskeva taulukko kertoo osaltaan siitä, että Ylen alueuutisissa työskentelevä monitekijöiden varhaisten omaksujien joukko oli iältään varsin nuorta. Joukko oli valtaosin kolmenkymmenen molemmin puolin (28 – 32 vuotiaita). Heitä oli haastateltavista peräti seitsemän eli lähes puolet kokonaismäärästä. Ikäjakauma kertoo selvää kieltään siitä, että varsin suuri joukko monitekijöistä on tullut vakituiseen työhön juuri alueellisten televisiouutisten perustamisen aikaan. He ovat käytännössä mahdollistaneet alueellisten uutisten monimediaalisuuden laajenemisen television puolelle. Yli nelikymppisten pieni määrä haastateltavissa viestinee edelleen siitä, että jo Ylessä aikaisemmin työskennelleillä on ollut selvä kynnys monitekemisen opettelussa tai ainakin he edelleen kokevat monimediaalisen työn olevan ylimääräinen lisä. Haastateltujen nuoruus käy ilmi, kun sitä tarkastellaan suhteessa Ylen koko henkilöstön ikärakenteeseen. Esimerkiksi henkilöstökertomus vuodelta 2004 kertoo, että koko yhtiön kokonaisuudessa alle 30-vuotiaat on todella pieni ryhmä. Uutis- ja ajankohtaisohjelmien parissa työskentelevistä oli vuonna 2004 vain 9 prosenttia alle 30-vuotiaita. Sen sijaan yli 55-vuotiaita uutis- ja ajankohtaisohjelmien parissa työskentelevistä Ylen työntekijöistä oli vuonna

18 prosenttia. Suurin osa eli 73 prosenttia on siis yli 30-vuotiaita ja alle 55-vuotiaita. Monitekevien toimittajien ja mediatoimittajien osalta he olivat haastatteluotokseni perusteella kuitenkin vasta toiseksi suurin ryhmä, suuri oli 20 – 30 vuotiaiden ryhmä.

Haastateltavissa suurimmat ikäryhmät olivat selvästi tätä keskimääräistä nuorempia eli selvästi alle nelikymmenvuotiaita ja peräti seitsemän eli 46 prosenttia oli alle 30-vuotiaita. Ikäjakauma kertoo siitä, että Ylen monitekijät ovat jo keskimääräinen ikä erottaa Ylen monitekijät koko henkilöstöstä: he edustavat väistämättä paitsi uutta työkuiltoa myös useimmiten vasta taloon tullutta uutta sukupolvea. Sukupolvien kuilu on vielä jyrkempi, jos heidän osuuttaan verrataan koko Ylen henkilöstöön. Esimerkiksi asiaohjelmissa ikäluokkien välinen ero on vielä selvempi: asiaohjelmissa alle 30-vuotiaita oli vuonna 2004 vain 0,5 prosenttia ja yli 55-vuotiaiden osuus oli peräti 26,5. Itse asiassa uutis- ja ajankoh-taisohjelmissa työskentelevät ovat henkilöstön ikärakennetta tarkastellen ohjelmistoryhmittäin Ylen nuorinta väkeä. Asia-, kulttuuri- ja viihdeohjelmistojen yli 55-vuotiaiden osuus on huomattavasti suurempi. Suurin osuus varttuneesta väestä on niin sanottujen tukitoimintojen palveluksessa. Tuossa ammattiryhmässä yli 55-vuotiaiden osuus oli peräti 32,5 prosenttia. (Lähde: Yleisradion henkilöstön ikärakenne 31.12.2004, YLE Henkilöstökertomus 2004)

Mielenkiintoista on myös se, että haastateltavien joukkoon mahtui kuitenkin kaksi toimittajaa Ylen ikärakenteen vanhimmasta päästä. Se kertonee, että kyky ja halu mukautua uuteen monimediaaliseen tekemiseen, ei loppujen lopuksi varsinaisesti ole mikään ikäkysymys. Alueellisten uutisten monimediaalisen tekemisen toistaiseksi lyhyestä historiasta kuitenkin kertoo, että kaiken kaikkiaan haastateltavien ikäjakauma painottuu nuorempiin ikäluokkiin. Mediatoimittajuudesta uutena ammattina kertoo se, ettei varttuneemmassa päässä haastateltavista kukaan määritellyt ammatiaan mediatoimittajaksi. Edelleen jo mainittu naisten määrän kasvu Yleisradion nuoremmassa henkilöstössä käy ilmi, kun tarkastellaan eri ammattinimikkeiden suhdetta ikään ja sukupuoleen.

Haastatellut toimittajat ja mediatoimittajat:

Ikä	nainen/mediatoim	mies/mediatoim	nainen/toim	mies/toim	Yhteensä
20 < 30	2	2	2	1	7
30 < 40	1	3	2	1	7
40 < 50				1	1
50 < 60				2	2

Kysyttäessä tarkemmin toimenkuvista kaksi nuorimman ikäluokan haastateltavista totesi, että työnimike ja tehtävät ovat olleet muutoksen tilassa. He olivat tutkimukseni aiheen kannalta erittäin mielenkiintoisia, koska heidän ammattidentiteettinsä ei liittynyt selvästi kumpaankaan ennalta määriteltyyn toimenkuvaan. Käytännössä tämä tarkoitti toisen haastateltavista osalta sitä, että uutistoimittajaksi rekrytoitu henkilö oli jo lähes kahden vuoden ajan toiminut media-toimittajien tuuraajana ja toisen osalta puolestaan sitä, että alkuaan mediatoimittajaksi palkatun henkilön toimenkuvan muutos oli lopulta johtanut ammatinimikkeen muutokseen toimittajaksi. Haastateltavista mediatoimittajista käytännössä kaikki totesivat, että paine toimittajan työn tekemiseen on kasvanut. Se herätti heissä myös tunteen epäoikeudenmukaisuudesta. Heidän olisi omasta mielestään saatava työstään samaa palkkaa kuin toimittajien.

Haastateltavien koulutus ja työkokemus

Koulutuksen osalta haastateltavien joukko oli varsin tasainen. Selvästi valtaosalla toimittajista oli korkeakoulututkinto ja valtaosalla mediatoimittajista oli puolestaan alalle soveltuva ammattikorkeakoulutason loppututkinto eli medianomin tutkinto. Vain kolmella haastatelluista tutkinto oli kesken: kahdella yliopistotason tutkinto Jyväskylän yliopistossa ja yhdellä mediatoimittajista ammattikorkeakoulutason tutkinto vielä suorittamatta. Yksi haastattelemani kertoi peruskoulutukseksi AV-alan opistotasoisesta koulutuksesta.

Haastateltavien koulutus

Koulutus	Lukumäärä
AMK/medianomi	7
Akateeminen alempi korkeakoulututkinto	6
Muu / opinnot kesken	4

Toimittajien koulutustaustassa näkyy koulutuksen osalta ammatin selvä kaksijakoisuus. Vaikka alan yliopistotasoinen koulutus on viime vuosina vakiintunut pääasialliseksi rekrytoitumisen väyläksi, vanha ”vapaa ammatin” tausta on edelleen olemassa. Tämä näkyi myös haastattelemani joukon tutkinnoissa. Korkeakoulututkinnoista suurin osa liittyi suoraan journalismiin/tai viestintään eli oli joko Tampereen tai Jyväskylän yliopistoissa suoritettu ylempi tai alempi korkeakoulututkinto. Myös useampien tutkintojen taustaa oli: yhdellä haastatelluista toimittajista oli Tampereen yliopiston toimittajatutkinnon lisäksi taustalla myös Turun yliopistossa suoritettu filosofian maisterin tutkinto historiasta.

Kahdella toimittajahaastateltavista näkyi alalle hakeutuminen joko tietoisesti tai ajautuen siitä huolimatta, että varsinainen opiskelu on suuntautunut jollekin toiselle alalle. Toisella näistä ei-journalistisen alan loppututkinnon suorittaneista oli kasvatustieteiden maisterin tutkinto ja toinen oli puolestaan suorittanut alemman korkeakoulututkinnon englantilaisessa filologiassa. Toisaalta sama journalistisen profession avoimuus näkyy myös siirtymisenä mediatoimittajista toimittajiksi, osalla toimittajista oli medianomin koulutus. Sen sijaan yhdellä-

kään haastattelemistani mediatoimittajan nimekkeellä työskentelevistä ei ollut tyypillistä toimittajan koulutusta.

Työkokemus:

Työkokemus	Lukumäärä
1 - 5 vuotta	6
5 - 10 vuotta	7
10 - 15 vuotta	2
Yli 30 vuotta	2

Työkokemuksen osalta haastateltavien joukko oli varsin kirjava: joukossa oli neljän vuosikymmenen ajan toimittajina toimineita varsinaisia konkareita ja vasta noin reilun vuoden Ylen palveluksessa olleita vasta-alkajia. Suurin yksittäinen ryhmä eli kuusi haastateltavaa oli toiminut tehtävissään noin kolmesta viiteen vuotta. Mikä kertonee osaltaan siitä, miten tärkeä työllistäjä Ylen alueelliset televisiouutiset oli 2000-luvun alussa. Toiseksi suurin ryhmä olivat viidestä kymmeneen vuoteen Ylessä työskennelleet eli jo suhteellisen kokenut, mutta silti nuori työntekijäryhmä. Kaksi vanhinta ikäryhmää edusti jo kokenutta Yleisradion toimittajakuntaa: he olivat ehtineet työskennellä yhtiön palveluksessa kahdella tai jopa useammalla vuosikymmenellä.

Uutispäälliköt

Haastattelemistani uutispäälliköistä 4 oli naisia ja 4 miehiä. Heidän osaltaan en katsonut tarpeeksi tätä tutkimusta varten kysyä ikää tai koulutusta. Työkokemus tuli haastatteluissa esiin spontaanisti. Kaikki uutispäälliköt olivat jo hyvin kokeneita journalisteja eli olivat olleet Ylen tai jonkun muun uutismedian palveluksessa keskimäärin 10 - 20 vuotta.

LIITE III Monimediaisen toimintamallin määrittäjät

Haastattelemani monimediaisen toimintamallin määrittäjät olivat ammatilliselta taustaltaan kirjava joukko. Suurin osa heistä oli ehtinyt tehdä jo pitkän uran Ylessä, kaksi oli aloittanut suunnittelu- ja tuottajatehtävissä noin vuoden sisällä. Ikähaarukka oli myös laaja: nuorimmat olivat hiukan yli 30-vuotiaita ja vanhimmat yli kuudenkymmenen.

Haastateltavana olivat:

Aalto, Tuija Yle, strategiapäällikkö (haastattelu 11.10.2011 Tikkurila)

Aunola, Pirkka Yle uudet palvelut, strateginen suunnittelija (haastattelu 16.9.2008 Pasila)

Hirvonen, Antti Yle uutiset, verkkotuottaja (haastattelu 30.9.2011 Pasila)

Jääskeläinen, Atte Yle uutiset, päätoimittaja (haastattelu 30.9.2011 Pasila)

Koivuniemi, Pasi Yle uutiset, uutispäällikkö Tampereen radio / Hämeen uutiset (haastattelut 27.2.2008 ja 19.10.2011 Tampere)

Lahti, Jari Yle uudet palvelut, päällikkö (haastattelu 16.9.2008 Pasila)

Lehtivuori, Raisa Yle uutiset, alueellisen uutishankinnan päällikkö (haastattelu 30.9.2011 Pasila)

Muuronen, Hannele Yle uutiskeskus, päällikkö (haastattelu 11.10.2011 Pasila)

Rich, Jyrki Yle Ajankohtaistoiminta, päällikkö (haastattelu 13.10.2011 Pasila)

Säynätkari, Timo Yle uutiset / alueuutiset, ohjelmapäällikkö (haastattelu 3.1.2007 Kuopio)

Valtanen, Teijo Yle alueet, päällikkö (haastattelu 11.10.2011 Pasila)

LIITE IV Kysymyslomakkeet monimediaisen toimintaympäristön määrittäjille (Käytetty pohjana haastatteluissa syksyllä 2011)

Uutissuunnittelu:

1. Kun uutisissa siirrytään monimediaiseen toimintaympäristöön, millaisia muutoksia tarvitaan uutisten suunnittelussa?
2. Lisääntyykö ennakkosuunnittelun ja koordinoinnin tarve?
3. Tarvitaanko uudistuksia toimitusprosesseja ja julkaisua koskevissa säännöissä?
4. Miten uudet nämä uudet säännöt ja toimintamallit syntyvät?
5. Millainen toimituksellinen keskustelu niiden syntymistä edeltää?
6. Miten uusien sääntöjen ja toimintamallien toimivuutta seurataan?
7. Uutisten yleisösuhteen kannalta keskeisiä ovat luotettavuuteen liittyvät säännöt ja määritelmät, muuttuvatko ne tai niiden painoarvo uudessa toimintaympäristössä?
8. Korostuvatko uudessa toimintaympäristössä käytännön säännöt vai eettiset säännöt?
9. Saavatko sisältö, laatu ja ammattitaito uusia määritelmiä?
10. Millaisia nuo määritelmät ovat?

Työroolit ja työnjako:

11. Millaisia muutoksia työnjakoon tarvitaan monimediaisissa toimituksissa?
12. Millaisia uusia työrooleja tarvitaan?
13. Korostuuko jokin tietty ammattiosaamisen laji?
14. Korostuuko monitekeminen?
15. Korostuuko välineosaaminen?
16. Lisääntyykö uutistoimitusten työprosessissa tuottaja- tai päällikkövetoisuus?
17. Jääkö toimituksille/toimittajille riittävästi aikaa ja vapautta (autonomiia) myös omien aiheiden ja näkökulmien ideointiin?
18. Onko tavoitteena saada myös uutisten yleisö(t) mukaan ideointiin?
19. Tarvitaanko uutistoimituksissa mielestäsi erikseen yleisösuhdetta kehittäviä työrooleja/yleisösuhteen kehittämiseen liittyvää ammattiosaamista?

Valtakunnan ja alueiden yhteistyö:

20. Lisääntyykö alueen aiheiden tai aluenäkökulman painotus valtakunnan uutisissa?
21. Millaista palautetta/reaktioita alueiden/valtakunnan toimitusten yhteistyön syventämien on herättänyt?
22. Miten alueiden ja valtakunnan yhteistyötä pitäisi kehittää?

23. Löytyykö alueiden ja valtakunnan yhteistyön malli helposti, vai onko nykyisissä toimituskulttuureissa yhteistyön näkökulmasta haastavia eroja?
24. Onko valtakunnan ja alueiden yhteistyönä päivittäin tai viikoittain syntyvä uutisjuttu tavoite?
25. Muuttaako syvenevä yhteistyö kotimaan uutisten määritelmää, uutiskriteerejä, agendaa tai painotuksia?
26. Muuttuuko alueellisten uutisten määritelmä?
27. Onko alueellisilla ja valtakunnan uutisilla selvästi erilainen yleisösuhde?
28. Miten nämä yleisösuhteet eroavat toisistaan?
29. Kumpaa tavoitellaan enemmän alueiden aiheita valtakunnan uutisiin vai alueellista näkökulmaa valtakunnallisiin aiheisiin?
30. Avaako valtakunnan ja aluetoimitusten yhteistyö lisää mahdollisuuksia kansalaisten osallistumiselle/osallistamiselle/joukkoistamiselle?

Uutisten ja ajankohtaisohjelmien uusi rajausta:

31. Millaisia tavoitteita asetetaan (tai pitäisi asettaa) uutisten ja ajankohtaisohjelmien synergialle tai yhteistyölle?
32. Jos ajankohtaisohjelmille tavoitellaan uutta yleisösuhdetta, millainen tuo tavoiteltu yleisösuhde on?
33. Tavoitellaanko uutisten ja ajankohtaisohjelmien yhteistyöllä ensi sijassa kustannussäästöjä vai uudenlaisia sisältöjä ja työtapoja?
34. Tavoitellaanko ajankohtaisohjelmien osalta erityisesti joitakin uusia yleisöryhmiä?
35. Tavoitellaanko nykyisestä eroavaa yleisösuhdetta ja jos tavoitellaan, millaista?
36. Onko tavoitteena lisätä ajankohtaisohjelmien toimitusprosessiin yleisön suurempaa osallistumista tai vuorovaikutteisuutta?
37. Onko ajankohtaisohjelmissä tavoitteena sisältöihin/tuotantotapoihin liittyvä verkostoituminen alueellisten uutisten toimitusten kanssa?
38. Muuttuuko ajankohtaisohjelmien ja uutisjournalismin suhde?
39. Pitäisikö uutis- ja ajankohtaisohjelmien agendan olla jatkossa enemmän vai vähemmän yhtenevä?
40. Ovatko ajankohtaisohjelmat mielestäsi menettämässä jotain lajityypistä itsenäisyydestään?

Liite V Haastattelujen toteuttamistavasta ja haastattelijasta:

Haastatteluiden osalta menettelytapani oli seuraava: toimittaja- ja mediatoimittajahaastateltavien osalta noudatin strukturoitua haastattelurunkoa, josta poikkesin tarpeen mukaan ja johonkin erityisteemaan keskittyäkseni. Toiselle haastattelukierrokselle valitsemani haastateltavat haastattelin uudelleen vapaamuotoisesti, keskittyen erityisesti toimenkuvan muutoksiin ja tietoverkon mukaan tuomiin uusiin tehtäviin.

Uutispäälliköiden osalta haastattelukysymykset liikkuivat samojen temaattisten aiheiden ympärillä strukturoimatta.

Yle uutisten ohjelmapäällikön Timo Säynätkarin, Ylen uusien palvelujen päällikön Jari Lahden ja strategisen suunnittelijan Pirkka Aunolan haastattelin vapaamuotoisesti ilman valmista kysymysrunkoa. Haastattelujen pääteemat olivat: monitekemisen ja monimediaisuuden lähtökohdat alueuutisissa (Timo Säynätkari) ja Ylen uusien verkkopalvelujen tilanne 2008 (Jari Lahti) ja Ylen maakuntaradioiden toimittajien kouluttaminen verkon tekijöiksi (Pirkka Aunola). Muiden monimediaisten toimintamallien määrittäjien osalta syksyllä 2011 käytössäni oli monitekijöiden tapaan valmis teemoittaisista lomakkeista koostuva kysymysrunko, jota käytin pohjana tehden tarpeen mukaan lisäkysymyksiä. Kaikki haastattelut taltioitiin ja litteroitiin. Litteroinnissa pyrin säilyttämään sisällön ja korjauksia teen vain, jos sitaatin ymmärrettävyys sen vaati. Tarvittaessa olen pyytänyt haastateltavilta selvennyksiä tai lisätietoja joko sähköpostilla tai puhelimitse.

Haastattelujen luottamuksellisuutta ja sujuvuutta helpotti se, että osa haastateltavista tunsi sekä minut henkilökohtaisesti että suhteellisen pitkän työtaustani Ylen maakuntaradioiden ja alueellisten uutisten monitekevänä toimittajana ja uutispäällikkönä. Olen työskennellyt Ylessä vuosina 1992 – 2012 ensin maakuntaradiation toimittajana, juontaja-reportterina ja vuodesta 1999 alkaen alueellisten uutisten määräaikaisena uutispäällikkönä ja monitekevänä toimittajana. Loppuvuodesta 2012 aloitin työt Yle uutisten Suoran linjan määräaikaisena uutispäällikkönä.